

02

วารสาร
อินทนิลทักษิณสาร
INTHANINTHAKSIN JOURNAL

ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2567)
Vol.19 No.1 (May - August 2024)

ISSN : 3027-6403 (Online)

วารสาร อินทนิลทักษิณสาร

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
INTHANINTHAKSIN JOURNAL Thaksin University

• ที่ปรึกษา

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ การวิจัย และนวัตกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองคณบดีฝ่ายบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

• บรรณาธิการประจำฉบับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสริมศักดิ์ ขุนพล

มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

• กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อรอนจักร์ สัตยานุรักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร วัฒนาศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ เพ็ชรแสงศรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง
รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทรแดง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรณีย์ สายศร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟารีดา เจาะเอาะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ ฤทธิมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หนึ่งหทัย ขอมผลกลาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุมาน จันทวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ก้องกิตากร บุญช่วย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมิทธิ์ชาติ พุ่มมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นครินทร์ น้ำใจดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พญ. อัครพรหมณ์
อาจารย์ ดร.องค์ บรรจุน
อาจารย์ ดร.ขวัญจิตต์ สุวรรณพรรัตน์
อาจารย์ ดร.นิหทัย เอ็มเอก

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยทักษิณ

• กองจัดการวารสาร

นางสาวจิตตานันท์ ทองสุริวงศ์
นายประภัตร นุ่นแก้ว

มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

สถานที่ติดต่อ กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา อ.เมือง จ.สงขลา 90000
โทรศัพท์ 0-7431-7607 โทรสาร 0-7444-3972, 0-7444-3970

>>>พิมพ์ที่ บริษัท นำติลปิยะมณฑา จำกัด
32 ถนนพัทลุงสงเคราะห์ 1 ซอย 10 ต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110
โทรศัพท์ 074-236637

วัตถุประสงค์

นำเสนอบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทรรศน์ ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ ภาษาศาสตร์ พัฒนาสังคม นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจจากองค์กรต่างๆ

กระบวนการพิจารณา

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ได้รับการตรวจสอบคุณภาพของบทความโดย ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา (peer reviewer) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสถาบันอย่างน้อย จำนวน 3 คน ต่อ 1 บทความ และที่ไม่ใช่สังกัดมหาวิทยาลัยเดียวกับผู้เขียนบทความ และต้องผ่านการพิจารณา 2 ใน 3 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) โดยเป็นการประเมินแบบ (double blinded)

กำหนดออก

ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 (ม.ค.-เม.ย.), ฉบับที่ 2 (พ.ค.-ส.ค.) และฉบับที่ 3 (ก.ย.-ธ.ค.)

การเผยแพร่

Online

การพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์

บุคคลทั่วไปที่ประสงค์จะเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ กำหนดให้ส่งบทความผ่านระบบ Thaijo ได้ที่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/HUSOTSU/> เมื่อบทความผ่านการพิจารณาคุณภาพและรูปแบบจาก กองบรรณาธิการวารสารเบื้องต้นแล้ว ทางวารสารจะมีการแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าตรวจประเมินบทความ (ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ) จำนวน 3,000 บาท ต่อบทความ ชำระผ่าน บัญชีธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 868-0-04540-3 และแจ้งชื่อ ที่อยู่พร้อมสำเนาหลักฐานการโอนเงิน มาที่กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ.เมือง จ.สงขลา 90000 หรือทางอีเมล sumalee@tsu.ac.th

การติดต่อ

กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ.เมือง จ.สงขลา 90000 หรือทางอีเมล sumalee@tsu.ac.th

โทรศัพท์ : 0-7431-7600 ต่อ 1106, 0-7431-7607

E-mail : sumalee@tsu.ac.th

ขอเขียนทั้งหมดที่ปรากฏในวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียนโดยเฉพาะไม่ใช้ความเห็นและความรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ หรือกองบรรณาธิการวารสาร

บทบรรณาธิการ

เข้าสู่วสันตฤดูแห่งแดนทักษิณสยาม วารสารอินทนิลทักษิณสาร ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2567 ได้ฤกษ์เผยแพร่อีกครั้ง โดยยังคงมีผลงานวิชาการที่มีคุณภาพเฉกเช่นเดิม จากการคัดเลือกของกองบรรณาธิการ ทำให้ได้บทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) บทความเรื่อง มหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18: กิจกรรมรำลึกสู่การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน 2) บทความเรื่อง นิราศห้วยเล็ก: เรื่องเล่าเกี่ยวกับคนเล่นห้วย ในปลายศตวรรษ 2495 และ 3) บทความเรื่อง กลอนนิราศปากพั่นของหลวงประคองคดี: ลักษณะเด่นและความสัมพันธ์กับท่วงทำนองการแต่งของสุนทรภู่ และบทความวิจัย จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ 1) บทความเรื่อง ความเชื่อมั่นและการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่นสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง 2) บทความเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 3) บทความเรื่อง การศึกษาการผลิตกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกรรายย่อย ในตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช 4) บทความเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลองตำบลตะปาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 5) บทความเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์ : กรณีศึกษา “แฟนเพจเพชฌัญญู เกษตรแฟร์ ออนไลน์” ในช่วงโรคระบาดโควิด-19

ทางกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ประพันธ์ทุกท่านที่ต่างเลือกให้วารสารของเราได้มีส่วนในการช่วยถ่ายทอดองค์ความรู้ดี ๆ ของท่านเหล่านั้น แม้ว่าบางบทความอาจจะถูกปฏิเสธไปด้วยเหตุผลบางประการก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามทางกองบรรณาธิการ จะพยายามปรับปรุงกระบวนการทำงาน เพื่อให้ได้วารสารที่มีคุณภาพที่ดียิ่ง ๆ ขึ้น หากการดำเนินงานใดของวารสารมีข้อผิดพลาดใดๆ เกิดขึ้น ท่านสามารถให้ข้อเสนอแนะหรือท้วงติงมายังวารสารได้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทางวารสารของเราจะได้รับความไว้วางใจจากนักวิจัย นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่องในวาระถัดไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ ขุนพล
บรรณาธิการ

มหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 : กิจกรรมรำลึกสู่การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน 18th Arts and Culture Hoobkhoa Festival : The Commemorative Activities to Drive Sustainable Community Economics ชญานทัต เอียวเรืองสุริติ (Chayathat Aiewruengsurat) นธี เหมมันต์ (Natee Hemmant)	9
นิราศหอยเล็ก: เรื่องเล่าเกี่ยวกับคนเล่นหอย ในปลายศตวรรษ 2495 Nirat Huai Lerk : A Narative of Lottery Players at the End of the Century 1916 ศิวกร แกรกรุ่น (Siwakorn Raekroon)	35
กลอนนิราศปากพนังของหลวงประคองคดี : ลักษณะเด่นและความสัมพันธ์กับ ท่วงทำนองการแต่งของสุนทรภู่ “Klon Niras Pak Phanang” by Luang Prakhongkhadee : Outstanding Characteristics and Its Relation to Sunthorn Phu’s Poetic Style พัทฉลินิก์ จินนุ่น (Phatchalin Jeennoon)	53
ความเชื่อมั่นและการยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง Confidence and Acceptance in Performance Appraisal System of Local Government Officials under Subdistrict Administrative Organizations in Mueang District, Trang Province ปราธรณา หลีกภัย (Pradthana Leekpai)	81
แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ A Study of Management Guidelines for MAHA CHAKRI SIRINDHORN Natural History Museum, Walailak University สายฝน จิตนุพงศ์ (Saifon Jitnupong) รุ่งรวี จิตภักดี (Rungrawee Jitpakdee) พงศ์พันธุ์ คำพรรณ (Pongpan Khampan)	101

สารบัญ (ต่อ)

การศึกษาการผลิตกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกรรายย่อย ในตำบลเกาะเพชร
อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช 127

**Study of Vannamei Shrimp Production of Smallholders in Tambon Koh Phet,
Hua Sai District, Nakhon Si Thammarat Province**

เสาวลักษณ์ พรหมศรี (Saowalak Promson)

สุธรรม ขนบศักดิ์ (Sutham Khanabsak)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ
บ้านปลายคลอง ตำบลตะปาน อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี 157

**Potential Development Strategy of Ban Plai Khlong Self-Reliant Economy
Community in Tapan Subdistrict, Phunphin District, Surat Thani Province**

เมธิกา เมฆฉาย (Maytika Makechay)

กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตของกลุ่มวัฒนธรรมย่อย
เกษตรศาสตร์ : กรณีศึกษา “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแฟร์ ออนไลน์”
ในช่วงโรคระบาดโควิด 19 183

**Marketing Communication Strategies in Crisis of Kasetart Subculture
A Case Study of “Kaset Fair Online Facebook Fan Page” during the
COVID-19 Pandemic**

สุชีรา มาตยภูธร (Suchira Mattayaphutorn)

สุเมธ ชัยไธสง (Sumate Chaithaisong)

*Corresponding author : E-mail address : Litec.liw@gmail.com

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมของมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 มี 10 กิจกรรมคือ กิจกรรมค่ายนักเขียน กิจกรรมค่ายศิลปะ “ศิลป์สร้างสุข” กิจกรรมค่ายเพลงดนตรีเยาวชน “ศิลป์สร้างสุข” กิจกรรมการเสวนาปาฐกถา งานวรรณกรรม กิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรมปักษ์ใต้ กิจกรรมรำลึกการจากไปของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ กิจกรรมมอบรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ครั้งที่ 8 กิจกรรมคอนเสิร์ตหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 กิจกรรมประทับมือศิลปินแห่งชาติ และกิจกรรมการเที่ยวชมตลาดใต้โหนด ในด้านความสัมพันธ์ของมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพรครั้งที่ 18 กับการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน 3 มิติ คือ มิติสังคม มิติเศรษฐกิจและมิติสิ่งแวดล้อม ทำให้กิจกรรมรำลึกกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ในชื่องานมหกรรมหุบเขาฝนโปรยไพรครั้งที่ 18 มีส่วนช่วยเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน สร้างความสามัคคีในชุมชน สร้างรายได้ให้คนในชุมชน มีการบูรณาการกระบวนการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ : มหกรรมศิลปวัฒนธรรม, เศรษฐกิจชุมชน, หุบเขาฝนโปรยไพร

Abstracts

The commemorative activities for Kanokpong Songsomphan have been continuously organized for a long time. Currently, the commemorative activities still exist and have many other activities, from commemorative activities to fairs. The purpose of this article is to study the activities organized at the 18th Arts and Culture Hoobkhwa Festival and to investigate the relationship between the 18th Arts and Cultural Hoobkhwa Festival and the sustainable development of the community economy using qualitative research methods. Data were collected through field visits, non-participant observation, and further study of documents using techniques to analyze document data related to the 18th Arts and Culture Hoobkhwa Festival; then use the obtained data to analyze, interpret, and classify elements, organize information, link, compare content, and summarize information in descriptive writing. From the study, it was found

that there are 10 activities organized at the 18th Arts and Cultural Hoobkhoe Festival: writer camp, activities art camp activities “Art creates happiness,” youth music camp activities “Art creates happiness,” literary lecture discussion activity Southern arts and cultural activities, activities to remember the passing of Kanokpong Songsomphan, activities to present 8th Kanokpong Songsomphan Award activity, 18th Rain Valley Concert activity, national artist hand-stamping activity, and activities for visiting Lard Tai Nod In terms of the relationship of the 18th Arts and Cultural Hoobkhoe Festival with the sustainable community economic driving 3 dimensions: social dimension, economic dimension, and environmental dimension, which make the activity to remember Kanokpong Songsomphan, named the 18th Rainmaking Valley Expo, help sustainably contribute to the community economy, create unity in the community, create income for people in the community, and integrate the process of creating environmental awareness.

Keywords : Arts and culture festival, community economy, Hoobkhoe Festival

บทนำ

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 – 13 กุมภาพันธ์ 2549) 40 ปีของนักเขียนหนุ่มตลอดกาล นักเขียนผู้มีภูมิลำนานอยู่ในจังหวัดพัทลุงและเป็นผู้สร้างสรรค์งานเขียนตลอดชีวิตของการเป็นนักเขียน เรียกได้ว่าเป็นผู้มีอาชีพนักเขียนอย่างแท้จริง การก้าวสู่อาชีพนักเขียนเริ่มจากการอ่านหนังสือที่มีอยู่ภายในบ้านเมื่อเข้าเรียนในระดับมัธยมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเรื่องของแนวทางการเขียนงานกับกลุ่มนักเขียนชาวใต้ด้วยกัน ทำให้มีความสนใจงานเขียนมากขึ้น มีผลงานเขียนตั้งแต่สมัยเรียนในระดับมัธยม เมื่อสอบเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้ก็มีแนวคิดของตนเองว่าจะออกมาเพื่อสร้างสรรค์งานเขียนให้ได้อย่างที่ตั้งใจทั้งที่มามบ้านอยากให้บรรพการแต่ความตั้งใจแน่วแน่ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ก็ไม่เปลี่ยนแปลงไป ผลงานเขียนหลายเรื่อง เช่น ป่าน้ำค้าง สะพานขาด

(รางวัลช่อการะเกด) คนใบเลี้ยงเดี่ยวแผ่นดินอื่น (รางวัลซีไรต์ปี 2539) บันทึกจาก หุบเขาฝนโปรยไพร ยามเช้าของชีวิต โลกหมุนรอบตัวเอง ในหุบเขา เคยเป็น บรรณาธิการหนังสือ เป็นสมาชิกก่อตั้งกลุ่มนาคร (นักเขียนชาวใต้) รวมถึงการมีส่วนร่วมในการทำนิตยสารวรรณกรรมภายใต้ชื่อ “ราหูอมจันทร์” ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจในการผลิตงานเขียนที่มีแนวทางสัจนิยมหรืองานเขียนเพื่อชีวิต ที่สะท้อนภาพ สังคมของชาวใต้และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีจึงเริ่มจากการใช้ฉากบ้าน ของตนที่จังหวัดพัทลุงเป็นจุดเริ่มต้น และเดินทางเพื่อมองภาพผ่านสายตานักเขียน ไปทั่วโดยเฉพาะปัญหาชายแดนใต้ และ 10 ปีก่อนที่จะเสียชีวิต กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ตัดสินใจพักอยู่ที่เขาหลวง อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ท่ามกลาง ป่าเขา สวนผลไม้ และ สายฝนที่โปรยลงมาเกือบทั้งปี กระทั่งตัวเขาเองให้สมญานามว่า “หุบเขาฝนโปรยไพร”

13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เสียชีวิตลงด้วยอาการ น้ำท่วมปอด ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช หากนับรวมเวลาถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2567) เขาได้เสียชีวิตมา 18 ปีแล้ว แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาพบว่ายังคงมีคนกล่าวขาน ถึงนักเขียนผู้นี้ในความมุ่งมั่นสร้างสรรค์งานเขียน สิ่งที่เขาได้ทิ้งไว้แต่อุดมการณ์ ของการสร้างสรรค์งานยังคงมีให้เห็น การที่บุคคลในครอบครัวและเพื่อนฝูงในวงการ วรรณกรรม จัดตั้งกองทุนกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เพื่อสนับสนุนให้เกิดนักเขียนหน้าใหม่ การจัดค่ายวรรณกรรมให้กับนักเรียนนักศึกษาเพื่อให้เด็กรุ่นใหม่รักการเขียนหนังสือ หรือการจัดงานรำลึกถึงกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ในทุกๆ ปี ปีนี้จัดงานภายใต้ชื่อ มหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 ณ บ้านเกิดที่บ้านนักเขียน ห้องเรียนสีสันศิลปะ ตำบลดอนทราย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับศิลปะและวัฒนธรรมในหลายมิติ โดยเฉพาะ การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยทุนวัฒนธรรมการสร้างมูลค่าให้กับ ผลผลิตทางวัฒนธรรม กระทั่งหลายจังหวัดตื่นตัวกับนโยบายของรัฐบาล ในจังหวัด พัทลุงจัดทำเป็นแผนพัฒนาจังหวัดพัทลุง 5 ปี (พ.ศ.2566- 2570) เสนอแนวทาง “เมืองแห่งความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคงทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม” ได้ขับเคลื่อนแผนการพัฒนาสู่การปฏิบัติ 5 ประเด็น โดยในประเด็น ที่ 2 เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและ

ประเด็นที่ 3 เน้นการพัฒนาคนคุณภาพสังคมแห่งโอกาส เอื้ออาทร อยู่เย็นเป็นสุข และความเสมอภาคสู่เมืองแห่งปัญญาอุดมด้วยนวัตกรรมและสุขภาวะ ที่ยั่งยืน (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดพัทลุง, 2565 : 83)

ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นเรื่องของอัตลักษณ์ของชาติ เสาหลักหนึ่งในสังคม สร้างความภาคภูมิใจ แสดงรากเหง้าของผู้คนในอดีตที่ส่งสมมาจนปัจจุบัน ปลุกจิตสำนึกในการรักถิ่นที่อยู่ ร่วมอนุรักษ์ สืบสานความเป็นชาติให้ดำรง ภาษาในงานเขียน ศิลปะการแสดง ดนตรีพื้นบ้าน และศิลปะที่เกิดจากการจัดกิจกรรมรำลึกของนักเขียนรางวัลซีไรต์ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ สุ่มหรรรมศิลป์วัฒนธรรมหุบเขาพนมไพร ครั้งที่ 18 จะเป็นการรวมตัวของศิลปินในแขนงต่าง ๆ เพื่อแสดงผลงานของตนเองให้เป็นที่ยอมรับ การเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมและเข้าร่วมงานส่งผลให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว กิจกรรมที่จัดขึ้นทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ความรู้จากต่างเชื้อชาติต่างวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ การผลิตและพัฒนาทักษะจากกิจกรรมที่จัดขึ้น ทั้งนี้สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืนในมิติของการท่องเที่ยว บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการคือ

1. เพื่อศึกษากิจกรรมที่จัดในมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาพนมไพร ครั้งที่ 18
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาพนมไพร ครั้งที่ 18 กับการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

ประโยชน์ของการศึกษาในครั้งนี้ทำให้ทราบข้อมูลลักษณะกิจกรรมที่จัดในมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาพนมไพร ครั้งที่ 18 การเริ่มต้นกิจกรรมรำลึกถึงกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ บุคคลในครอบครัวและเพื่อนฝูงในวงการวรรณกรรม สุ่มหรรรมศิลป์วัฒนธรรมหุบเขาพนมไพร ครั้งที่ 18 การจัดงานประจำปีเป็นระยะเวลายาวนาน 18 ปีแสดงถึงนัยความหมายของการจัดงานทั้งความหมายนัยตรง คือ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์เป็นบุคคลสำคัญที่ควรค่าแก่การระลึกถึงและความหมายแฝงนัย คือ การแสดงให้เห็นความเข้มแข็งของนักเขียนชาวไทย และการจัดงานเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การศึกษามหกรรมศิลปวัฒนธรรม

หุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 จะแสดงให้เห็นแนวโน้มและทิศทางการรู้สำหรับการต่อยอดเพื่อสร้างงานวิจัยในเชิงลึกนำไปสู่แนวทางการศึกษาศิลปวัฒนธรรมที่อยู่ในงานมหกรรมครั้งนี้้อย่างละเอียดต่อไปเพื่อเป็นการรักษามรดกวัฒนธรรมทั้งในด้านภาษาและวรรณกรรม ศิลปะดนตรี การแสดงนาฏลีลา การแสดงพื้นบ้าน ภาคใต้ให้คงอยู่สืบไป

มหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18

ลักษณะการจัดงานหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 ในปี พ.ศ. 2567 พบกิจกรรมมีรูปแบบกิจกรรมแยกได้เป็น 10 กิจกรรมคือ กิจกรรมค่ายนักเขียน กิจกรรมค่ายศิลปะ “ศิลป์สร้างสุข” กิจกรรมค่ายเพลงดนตรีเยาวชน “ศิลป์สร้างสุข” กิจกรรมการเสวนาปาฐกถางานวรรณกรรม กิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรมปักชั้ได้ กิจกรรมรำลึกการจากไปของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ กิจกรรมมอบรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ครั้งที่ 8 กิจกรรมคอนเสิร์ตหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 กิจกรรมประทับมือศิลปินแห่งชาติ และกิจกรรม การเที่ยวชมตลาดใต้ไหนดมมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลกิจกรรมมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18

ชื่อกิจกรรม	ลักษณะกิจกรรม	ประเภทของกิจกรรม
1. กิจกรรมค่ายนักเขียน	ให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนฝึกปฏิบัติ	ค่าย
2. กิจกรรมค่ายศิลปะ “ศิลป์สร้างสุข”	ให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนฝึกปฏิบัติ	ค่าย
3. กิจกรรมค่ายเพลง ดนตรีเยาวชน “ศิลป์สร้างสุข”	ให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนฝึกปฏิบัติ	ค่าย
4. การเสวนาปาฐกถา งานวรรณกรรม	แลกเปลี่ยนความรู้	กิจกรรมรำลึก
5. กิจกรรมศิลปะ และวัฒนธรรมปักชั้ได้	การแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	การแสดง

ชื่อกิจกรรม	ลักษณะกิจกรรม	ประเภทของกิจกรรม
6. กิจกรรมการรำลึกการจากไปของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์	พิธีร่วมรำลึก แลกเปลี่ยนมุมมองนักเขียนเชื่อมโยงกนกพงศ์	กิจกรรมรำลึก
7. กิจกรรมมอบรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ครั้งที่ 8	มอบรางวัลให้นักเขียนหน้าใหม่ สืบทอดเจตนารมณ์ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์	กิจกรรมรำลึก
8. กิจกรรมคอนเสิร์ตหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18	การแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น/แลกเปลี่ยนความรู้	การแสดง/ กิจกรรมรำลึก
9. กิจกรรมประทับมือศิลปินแห่งชาติ	ประทับมือศิลปินแห่งชาติ	กิจกรรมรำลึก
10. กิจกรรมการเที่ยวชมตลาดใต้โหนด	การจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยว	การแสดง

ที่มา: ขยันทัต เอียวเรื่องสุริติ และนธิ เหมมันต์ (2567)

จากตารางแสดงข้อมูลกิจกรรมมหรรรณศิลป์วัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 พบกิจกรรมทั้งสิ้น 10 กิจกรรม ลักษณะกิจกรรมการให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชน ฝึกปฏิบัติ ปรากฏในกิจกรรมค่ายนักเขียน กิจกรรมค่ายศิลปะ “ศิลป์สร้างสุข” และกิจกรรมค่ายเพลง ดนตรีเยาวชน “ศิลป์สร้างสุข” จัดเป็นกิจกรรมประเภทค่าย ลักษณะกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การเสวนาวรรณกรรม การแสดงศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมการเสวนาปาฐกถางานวรรณกรรม กิจกรรมการรำลึกการจากไปของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ กิจกรรมมอบรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ครั้งที่ 8 กิจกรรมคอนเสิร์ต หุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 และกิจกรรมประทับมือศิลปินแห่งชาติ จัดเป็นกิจกรรมประเภทกิจกรรมรำลึก ลักษณะการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และสินค้าท้องถิ่นในกิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรมปักษ์ใต้ กิจกรรมคอนเสิร์ตหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 และกิจกรรมเที่ยวชมตลาดใต้โหนด จัดเป็นกิจกรรมประเภทการแสดง

1. กิจกรรมค่ายนักเขียน

กิจกรรมนี้จัดขึ้นในวันที่ 9-10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 มีนักเรียนเข้าร่วมประมาณ 200 คน จากโรงเรียนในจังหวัดพัทลุง การจัดค่ายวรรณกรรมเพื่อให้ นักเรียนผู้เข้าร่วมได้สร้างสรรค์งานเขียนในรูปแบบวรรณกรรมตามความสนใจ ประกอบด้วยกลุ่มเรื่องสั้นและกวีนิพนธ์ นอกวิทยากรประจำค่าย คือสมาชิกกลุ่ม นาคกรเป็นหลัก ลักษณะงานค่ายมีความเป็นกันเองกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ช่วยชี้แนะงานเขียน ปรับแก้งานจนสมบูรณ์สามารถพูดคุยปรึกษากลวิธีการเขียนงานได้ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในค่าย

ภาพที่ 1 บรรยากาศค่ายวรรณกรรม บ้านนักเขียนห้องเรียนสีคันคิลปะ
ที่มา : นธิ เหมมันต์ (ถ่ายเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2567)

นักเขียนกลุ่มนาคกรเป็นกลุ่มวรรณกรรมที่เก่าแก่ที่สุดของภาคใต้ ก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2525 สมาชิกเริ่มมีบทบาทการจัดค่ายพัฒนาการอ่านการเขียนอย่างจริงจัง ในช่วงหลังพ.ศ. 2550 โดยมีประมวล มณีโรจน์ เป็นแกนนำคนสำคัญของกลุ่มเป็นผู้มีบทบาทด้านนี้ มีสมาชิกรุ่นแรกของกลุ่มจำนวนหนึ่ง และ คนรุ่นใหม่บางคน เข้ามาร่วมแสดงบทบาทนี้ให้เข้มแข็งและชัดเจนมากขึ้น จัดกิจกรรมให้แก่สมาชิกทุกระดับชั้นตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา จัดกิจกรรมให้สมาชิกในค่ายมีความสนุกสนานเป็นกันเอง ลดการบรรยายบนเวที เน้น “การบอกเล่าเรื่องตัวเอง” ของสมาชิกค่าย เน้นกลุ่มย่อยโอกาสหรือสมาชิกค่ายที่มีปัญหาชีวิต แต่มีความตั้งใจ มุ่งมั่นในกิจกรรมการอ่านการเขียน เน้นการอ่านการเขียนที่มีอิสระดูแลจิตใจของสมาชิกด้วยรูปแบบค่ายที่มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ไม่ยึดแบบแผนเข้มงวด (มานิช ดินลานสกุล, 2565: 70) ลักษณะเช่นนี้พบในค่ายวรรณกรรมครั้งนี้ด้วยเช่นกัน และเหตุที่นักเขียนกลุ่มนาคกรมาจัดกิจกรรมค่ายให้ในงานรำลึกหุบเขาผนโปรยไพร

ทุกครั้งเนื่องจากว่า กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นหนึ่งในสมาชิกยุคก่อตั้งของกลุ่มนาคร และมีแนวคิดที่แน่วแน่ในการสร้างแรงบันดาลใจให้นักเขียน รุ่นเยาว์มีพลังในการเติบโตไปเป็นนักเขียนในอนาคต เมื่อกนกพงศ์ จากไปแล้วพวกพ้องกลุ่มนาคร ยังคงมาสานต่ออุดมการณ์ด้านการสร้างงานเขียนจากฝีมือนักเขียนรุ่นใหม่สืบต่อไป

2. กิจกรรมค่ายศิลปะ “ศิลป์สร้างสุข”

กิจกรรมค่ายศิลปะ “ศิลป์สร้างสุข” จัดขึ้นในช่วงบ่ายวันอาทิตย์ที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 เพื่อถ่ายทอดความรู้และทักษะทางศิลปะแก่เยาวชน ให้เยาวชนที่สนใจได้สร้างสรรค์งานศิลปะจากแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ผลจากการจัดกิจกรรมทำให้เยาวชนมีสำนึกรักชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม เกิดการเรียนรู้เรื่องราวภายในชุมชนของตนเอง สร้างองค์ความรู้ด้านศิลปะที่เป็นประโยชน์กับชุมชน การนำเสนอผลงานของเยาวชนในค่าย “ศิลป์สร้างสุข” ช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวเศรษฐกิจชุมชนและเสริมสร้าง แรงบันดาลใจ ความภูมิใจในตนเองเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

ภาพที่ 2 ผลงานของเยาวชนกิจกรรมค่ายศิลปะ “ศิลป์สร้างสุข”
ที่มา : นธี เหมมันต์ (ถ่ายเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2567)

กิจกรรมนี้เน้นให้เยาวชนผู้เข้าร่วมเขียนภาพท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เนื่องจากกนกพงศ์เป็นคนจังหวัดพัทลุง มักวาดภาพและเขียนงานวรรณกรรมด้วยการนำฉากในบ้านเกิดใส่ไว้ในงานวรรณกรรมของเขา แสดงให้เห็นว่า กนกพงศ์ไม่เคยลืมถิ่นฐานบ้านเกิด ธรรมชาติที่สวยงามของจังหวัดพัทลุง เนื่องจากในขณะที่มีชีวิต มักเอ่ยถึงและเขียนถึงอยู่เสมอ

3. กิจกรรมค่ายเพลง ดนตรีเยาวชน “ศิลป์สร้างสุข”

กิจกรรมค่ายเพลง ดนตรีเยาวชน “ศิลป์สร้างสุข” จัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 เพื่อส่งเสริมและสร้างสรรค์เยาวชน จากโรงเรียนในจังหวัดพัทลุง และจังหวัดใกล้เคียง ที่สนใจในเพิ่มทักษะด้านดนตรี จนเกิดความเชี่ยวชาญและสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงสู่ท้องถิ่นและสังคม ค่าย “ศิลป์สร้างสุข” ยังช่วยให้เยาวชนร่วมค่ายมีความสุขกับการเล่นดนตรีในแบบที่ต้องการ เมื่อมีความสุขในการทำสิ่งที่ชอบจะทำให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตได้

ภาพที่ 3 กิจกรรมค่ายดนตรีเยาวชน “ศิลป์สร้างสุข”
ที่มา: นธิ เหมมนันต์ (ถ่ายเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2567)

กิจกรรมค่ายดนตรีเยาวชน “ศิลป์สร้างสุข” มีความเชื่อมโยงกับกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เนื่องจากครั้งมีชีวิตกนกพงศ์ เล่นดนตรี มีวงดนตรีเป็นของตนเอง เมื่อเสียชีวิต มีนักแต่งเพลงมากมาย แต่งเพลงให้เขา เช่นเพลงที่ชื่อว่า “กนกพงศ์” ของ ยืนยง โอภากุล เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า กนกพงศ์ มีบทบาทสำคัญกับวงการดนตรีจนเป็นที่ยอมรับของคนในวงการ

4. กิจกรรมการเสวนาปฐกถางานวรรณกรรม

กิจกรรมเสวนาปฐกถางานวรรณกรรมยังคงเป็นกิจกรรมที่คณะผู้จัดงานมหกรรมหุบเขาฝนไพร่ครั้งที่ 18 ให้ความสำคัญเนื่องจากการจัดงานรำลึกถึงกนกพงศ์เพื่อใช้กิจกรรมต่าง ๆ สร้างแรงบันดาลใจในวงการนักอ่านและวงการนักเขียน คณะผู้จัดงานเห็นความสำคัญของการอ่านและการเขียนจึงใช้พื้นที่บ้านนักเขียนห้องเรียนสัณสิดลประดิษฐ์งานขึ้นเพื่อให้ความรู้ แสดงแนวคิด สะท้อนความคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์การอ่านและการเขียนอยู่เสมอ

โดยงานครั้งนี้มีการจัดเสวนาในหัวข้อ Soft power พลังวรรณกรรมจะสร้างสรรค์กันอย่างไร, พลังวรรณกรรมและการสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์เรื่องสั้น บทกวีและสารคดี, เทคนิคการเขียนเรื่องสั้นร่วมสมัย, หัวใจการเขียนบทกวีร่วมสมัย, วัฒนธรรมเสริมสร้าง อาหารสร้างสุข หัวข้อในการเสวนาจะเน้นให้ความรู้กับนักเรียน นักศึกษาที่มาร่วมกิจกรรมค่ายนักเขียน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการเขียนงาน เรียนรู้วิธีการสร้างงานเขียนให้ร่วมสมัยและมีพลัง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนสังคม

ภาพที่ 4 กิจกรรมเสวนาและปาฐกถางานวรรณกรรม
ที่มา: นธี เหมมันต์ (ถ่ายเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2567)

งานปาฐกถาและงานปราชัยมี 3 หัวข้อคือ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ภาคตัวแทน ผู้หญิงประจำปี 2567, กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ประจำปี 2567 และ สถาบันหนังสือแห่งชาติ โดยเน้นให้ความรู้ในประเด็นชีวิตงานเขียนของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับหนังสือและงานเขียนที่ภาครัฐโดยคณะกรรมการการยุทธศาสตร์ซอฟต์แวร์แห่งชาติต้องการผลักดันให้มีสถาบันหนังสือแห่งชาติเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล แหล่งค้นคว้าของเยาวชนคนรุ่นใหม่ จุดเด่นของกิจกรรมนี้คืองานวรรณกรรมของกนกพงศ์ เป็นงานที่แสดงพลังของผู้หญิงในสังคมไทย วรรณกรรมมีบทบาทในการสร้างพลังการขับเคลื่อนสังคม การสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เข้าร่วมอ่านวรรณกรรมของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นักเขียนรางวัลซีไรต์ จะช่วยสร้างพลังซอฟต์แวร์เวอร์ชันของประเทศไทยได้อีกทางหนึ่ง

5. กิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรมปักชำได้

สถานที่จัดงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาผืนปรอยไพร ครั้งที่ 18 ตั้งอยู่ ณ บ้านนักเขียนห้องเรียนสี่ส้านศิลปะและหลาดใต้โหนด ตำบลดอนทราย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทยมีศิลปะและวัฒนธรรมที่เด่นชัดคือ “มโนราห์” ศิลปวัฒนธรรมประจำจังหวัดพัทลุง เพื่อแสดงถึงรากเหง้า มรดกภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น บริเวณสถานที่จัดงานเป็นพื้นที่อนุรักษ์มโนราห์ของ ชุนอุปถัมภ์นราภรณ์ และตาดิด สงสมพันธุ์ จัดพื้นที่บริเวณงานเป็นพื้นที่ให้กำลังใจ ศิลปิน พื้นถิ่น มีการฟื้นฟูฝึกฝนมโนราห์ให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และการแสดงมโนราห์ และการแสดงจากจังหวัดใกล้เคียงเพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นร่วมกัน อีกด้วย

ภาพที่ 5 การแสดงมโนราห์ชั้นครูของจังหวัดพัทลุง
ที่มา : นธี เหมมันต์ (ถ่ายเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2567)

ภาพที่ 6 การแสดงตะลุงนาฏลีลาของจังหวัดตรัง
ที่มา : นธี เหมมันต์ (ถ่ายเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2567)

6. กิจกรรมรำลึกการจากไปของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์

กิจกรรมรำลึก 18 ปีกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 – 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) 40 ปีของนักเขียนหนุ่มตลอดกาล นักเขียนผู้มีภูมิลำน่าน อยู่ในจังหวัดพัทลุงและเป็นผู้สร้างสรรค์งานเขียนตลอดชีวิตของการเป็นนักเขียน เรียกได้ว่าเป็นผู้มีอาชีพนักเขียนอย่างแท้จริง การก้าวสู่อาชีพนักเขียนเริ่มจากการอ่านหนังสือที่มีอยู่ภายในบ้าน เมื่อเข้าเรียนในระดับมัธยมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเรื่องของแนวทางการเขียนงานกับกลุ่มนักเขียนชาวใต้ด้วยกัน ทำให้มีความสนใจงานเขียนมากขึ้น มีผลงานเขียนตั้งแต่สมัยเรียนในระดับมัธยม เมื่อสอบเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้ก็มีแนวคิดของตนเองว่า จะออกมาเพื่อสร้างสรรค์งานเขียนให้ได้อย่างที่ตั้งใจ ทั้งที่ทางบ้านอยากให้รับราชการแต่ความตั้งใจแน่วแน่ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ก็ไม่เปลี่ยนแปลงไป ผลงานเขียนหลายเรื่อง เช่น ป่าน้ำค้าง สะพานขาด (รางวัลช่อการะเกด) คนใบเลี้ยงเดี่ยวแผ่นดินอื่น (รางวัลซีไรต์ปี พ.ศ. 2539) บันทึกจากหุบเขาฝนโปรยไพร ยามเช้าของชีวิต โลกหมุนรอบตัวเอง ในหุบเขา เคยเป็นบรรณาธิการหนังสือ เป็นสมาชิกก่อตั้งกลุ่มนาค (นักเขียนชาวใต้) รวมถึงการมีส่วนร่วมในการทำนิตยสารวรรณกรรมภายใต้ชื่อ “ราหูอมจันทร์” ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจในการผลิตงานเขียนที่มีแนวทางสัจนิยมหรืองานเขียนเพื่อชีวิต ที่สะท้อนภาพสังคมของชาวใต้และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีจึงเริ่มจากการใช้ฉากบ้านของตนที่จังหวัดพัทลุงเป็นจุดเริ่มต้น และเดินทางเพื่อมองภาพผ่านสายตานักเขียนไปทั่ว โดยเฉพาะปัญหาชายแดนใต้ และ 10 ปีก่อนที่จะเสียชีวิต กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ตัดสินใจพักอยู่ที่เขาหลวง อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ท่ามกลางป่าเขา สวนผลไม้ และสายฝนที่โปรยลงมาเกือบทั้งปี กระทั่งตัวเขาเองให้สมญานามว่า “หุบเขาฝนโปรยไพร”

ญาติสนิทรวมถึงเพื่อนนักเขียนจึงร่วมกันจัดงานรำลึกถึง ตั้งแต่ปีแรกที่จากไป จนถึงบัดนี้ 18 ปีเต็มและใช้ชื่องานรำลึกว่า “หุบเขาฝนโปรยไพร” เพื่อเป็นการย้ำเตือนว่า สถานที่แห่งนั้นคือสถานที่สุดท้ายที่กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ได้ใช้ชีวิตเพื่อสร้างงานเขียน โดยลักษณะงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพรครั้งที่ 18 ในคืนวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 มีกิจกรรมสดุดีนักเขียนหนุ่มตลอดกาล จุดเทียนรำลึกถึงคุณงามความดี และการแลกเปลี่ยนมุมมองจากนักเขียน กิจกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า

เพื่อนักเขียนและนักเขียนร่วมค่ายนักเขียนต่างมีความรักและศรัทธาในกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นักเขียนผู้ล่วงลับ

ภาพที่ 7 ภาพกิจกรรมจุดเทียนรำลึกถึงคุณงามความดี
ที่มา: นธี เหมมันต์ (ถ่ายเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2567)

กิจกรรมนี้กำหนดให้ผู้เข้าร่วมนั่งล้อมวงเพื่อฟังเรื่องราวชีวิตและประวัติผลงาน คุณงามความดีที่กนกพงศ์ สงสมพันธุ์กระทำขณะมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเป็นกับคนในครอบครัว พี่น้องวรรณกรรม ศิลปะและดนตรี รวมถึงสิ่งที่เคยกระทำจนปัจจุบันกลายเป็นพลังขับเคลื่อนทางสังคม เช่น การใช้ชีวิตเรียบง่ายท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติ การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นใหม่รักการอ่านการเขียนก้าวเข้าสู่วรรณกรรม

7. กิจกรรมมอบรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ครั้งที่ 8

รางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์จัดขึ้นเป็นครั้งที่ 8 ที่มาของการจัดตั้งกองทุนมาจากการต้องการ สืบทอดเจตนารมณ์ อุดมการณ์และศรัทธาที่มีต่องานวรรณกรรมของนักเขียนหนุ่มผู้ล่วงลับ โดยใช้ชื่อนักเขียนเป็นชื่อรางวัลเพื่อการระลึกถึงรวมถึงเพื่อส่งเสริมการอ่าน การเขียน และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม อันเกี่ยวเนื่องกับวรรณกรรมร่วมไปกับการสนับสนุนให้นักเขียนหน้าใหม่ผลิตวรรณกรรมสู่ผู้อ่านอย่างทรงคุณค่าและมีการรวมเล่มเรื่องสั้น การจัดมอบรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์จัดขึ้นตามวาระเพื่อเป็นกำลังใจให้นักเขียนหน้าใหม่ได้ผลิตงานต่อไปภายใต้นิยตสาร “ราหูอมจันทร์” โดยสำนักพิมพ์นาค

ภาพที่ 8 ภาพกิจกรรมมอบรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ครั้งที่ 8
ที่มา: นธี เหมมันต์ (ถ่ายเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2567)

ผู้ได้รับรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ในปี 2567 รางวัลชนะเลิศคือ ประเสริฐศักดิ์ ปัตมะริด จากเรื่อง เมื่อไหร่ฟ้าจะหายเหิน รางวัลรองชนะเลิศ 2 รางวัลคือ อนันตชัย ฟองเวลา เรื่อง มาแก้ต้อแกงดาตาซีดา และทรงวุฒิ อินเรือง เรื่อง วันหนึ่งจึงกุมภิลี เริงวารีดังเลือนลั่น และมีผู้ได้รับรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ครั้งที่ 7 ประจำปี 2565 เข้าร่วมรับรางวัลในครั้งนี้ด้วย รางวัลชนะเลิศคือ จเด็จ กำจรเดช จากเรื่องนกกระยาง ใจเือง รางวัลรองชนะเลิศ 2 รางวัลคือ พิงเนตร อติแพทย์ จากเรื่อง ขลามเสื่อ และ พิณพิพัฒน์ ศรีทวี จากเรื่อง บ้านคนป่วย

ลักษณะเด่นของงานวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ในปี 2567 คือการเขียนงานที่ใช้สัญลักษณ์ อุปมาอุปไมยสื่อความหมายอย่างหลากหลาย ลักษณะการประพันธ์มีความแปลกแหวกแนว นำเรื่องราวในท้องถิ่นมาผสมผสาน ให้เกิดงานเขียนเรื่องใหม่ที่น่าสนใจ

8. กิจกรรมคอนเสิร์ตหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18

กิจกรรมนี้จัดขึ้นในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 ช่วงเย็นถึงดึก กล่าวได้ว่าดนตรี ศิลปะและวรรณกรรมคือส่วนหนึ่งของชีวิตนักเขียน ช่วงหนึ่งของชีวิตวัยรุ่น ขณะเรียนในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ได้มีโอกาสทำวงดนตรี ชื่อวง “สะพาน” และแต่งเพลงชื่อ “คนเลว” ให้กับวงเหตุนี้เอง จึงทำให้เพื่อนพ้องในวงดนตรีแนวเดียวกันร่วมกันจัดฟรคอนเสิร์ตหุบเขาคุณตุ๊กแคมป์ขึ้น เพื่อให้ให้นักดนตรีได้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมรำลึกถึงกนกพงศ์ในฐานะศิลปินคนหนึ่ง

ภาพที่ 9 ภาพกิจกรรมคอนเสิร์ตหุบเขาฝนโปรยไฟครั้งที่ 18
ที่มา: นธิ เหมมันต์ (ถ่ายเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2567)

ในปี 2567 มีศิลปินทั้งพื้นบ้านและระดับประเทศมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก ได้แก่ วงคาราวาน, แม่น้ำ, ตูต นาค, บินหลาแจ๊ส&ชาตรี ดีหอย, บาส หลานยายอิม ไต้สวรรค์, เซาท์ พาราไดซ์และเจริญ คงสวัสดิ์ วงดนตรีเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มคนใกล้ชิดกับกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ และอีกกลุ่มหนึ่งเดินทางมาเพื่อสร้างความสุขให้กับนักท่องเที่ยวในงานคอนเสิร์ตหุบเขาฝนโปรยไฟครั้งที่ 18

9. กิจกรรมประชันมือศิลปินแห่งชาติ

กิจกรรมนี้จัดขึ้นในวันอาทิตย์ที่ 11 กุมภาพันธ์ เป็นกิจกรรมที่แสดงถึงการให้ความสำคัญกับ วงวรรณกรรม โดยในการจัดกิจกรรมนี้ทุกปีจะมีศิลปินแห่งชาติมาประชันมือ ผู้ประชันมือมี 3 ท่านคือ อรสม สุทธิสาคร สุรัชย์ จันทิมาธรและ มกุฏ อรฤดี

ภาพที่ 10 ภาพกิจกรรมประชันมือศิลปินแห่งชาติ
ที่มา: นธิ เหมมันต์ (ถ่ายเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2567)

10. กิจกรรมการเที่ยวชมตลาดใต้โหนด

เมื่อเสร็จพิธีประทับมือศิลปินแห่งชาติ ผู้จัดงานได้เชิญชวนให้ผู้เข้าร่วมงานเที่ยวชมตลาดใต้โหนด ที่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับบ้านนักเขียนห้องเรียนสัสนศิลป์บรรยากาศเป็นตลาดนัดในป่าต้นโหนด (ตาลโตนด) แหล่งรวมสินค้าที่รวบรวมผลิตภัณฑ์จาก เขา ป่า นา เล ในจังหวัดพัทลุง มาไว้ในตลาดเปิดทุกวันอาทิตย์ ตลาดแห่งนี้เน้นความเป็นธรรมชาติ งดใช้ถุงพลาสติก ดำเนินงานและบริหารงานโดยคนในครอบครัวของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์

ภาพที่ 11 ภาพกิจกรรมการเที่ยวชมตลาดใต้โหนด
ที่มา: นธี เหมมันต์ (ถ่ายเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2567)

การเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 9-11 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2567 ในมหกรรมศิลปะและวัฒนธรรม หุบเขาฝนโปรยไพรครั้งที่ 18 เป็นการจัดงานกิจกรรมรำลึกถึงกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นักเขียนผู้ล่วงลับ งานรำลึกนี้จัดขึ้นทุกปีในสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี เนื่องจากผู้จัดงานอยากให้ตรงหรือใกล้เคียงกับวันเสียชีวิตของผู้ล่วงลับ สาเหตุของการจัดงาน 3 วันทุกปี คือจะมีการจัดค่ายวรรณกรรม 2 วันร่วมกับการมอบรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ครั้งที่ 8 และจัดงานเชิดชูเกียรติคนวงวรรณกรรมอีก 1 วัน เพื่อแสดงถึงจุดยืนในการจัดงาน การขับเคลื่อนอันเป็นจุดเล็กๆ เกิดมาจากความระลึกถึงทำให้ปัจจุบันงาน มหกรรมศิลปะวัฒนธรรม หุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 เข้มแข็งมากขึ้น ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกกลุ่มนาคกร นักเขียนในวงวรรณกรรม กลุ่มภาคเอกชนและภาครัฐ ที่เห็นความสำคัญของงานนี้ต่างเข้ามามีส่วนร่วมทำให้เกิดความหลากหลายการสร้างการรับรู้ในวงกว้างและต่างฝ่ายต่างมีเป้าหมายในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแสดงจุดยืนในการสนับสนุนงานวรรณกรรมศิลปะและวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ ในเรื่อง

การมาเที่ยวตลาดได้ไหนดสามารถซื้อสินค้าจากผู้ประกอบการในชุมชนและสามารถมานั่งอ่านงานวรรณกรรมของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์เพื่อสืบสานงานวรรณกรรม

นัยความหมายของกิจกรรมรำลึก กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

การเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 9-11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 ในงานหุบเขาฝนโปรยไพรครั้งที่ 15 เป็นการจัดงานกิจกรรมรำลึกถึงกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นักเขียนผู้ล่วงลับ งานรำลึกนี้จัดขึ้นทุกปีในสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี เนื่องจากผู้จัดงานอยากให้ตรงหรือใกล้เคียงกับวันเสียชีวิตของผู้ล่วงลับ สาเหตุของการจัดงาน 3 วันทุกปีเพื่อแสดงถึงจุดยืนในการจัดงานโดยมีนัยความหมายในการจัดงาน 2 ประการคือ

1. กระบวนการขับเคลื่อนความหมายที่สร้าง จารึก จดจำ

กระบวนการสร้างความหมายของกิจกรรมรำลึกมีจุดเริ่มต้นจากการสร้างพิพิธภัณฑ์บ้านนักเขียนห้องเรียนศิลปะให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนจัดมูมนหนังสือของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ไว้ให้อ่าน เมื่อถึงวันครบรอบวันเกิดในช่วงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ของทุกปี จะใช้สถานที่บ้านนักเขียนห้องเรียนศิลปะในการจัดกิจกรรมรำลึกเพื่อแสดงความระลึกถึง การจัดค่ายวรรณกรรมเพื่อสร้างพื้นที่ให้นักเขียน รุ่นใหม่ การจัดกิจกรรมเพื่อเชิญนักเขียนเพื่อย้ำว่าพื้นที่แห่งนี้คือพื้นที่ของนักเขียนทุกคนที่ควรได้รับการยกย่อง การจัดค่ายศิลปะและดนตรีเพื่อให้ศาสตร์และศิลป์ยังคงดำรงอยู่ การจัดการแสดงทางศิลปะและวัฒนธรรมปักษ์ใต้เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้ สืบทอดให้ดำรงอยู่ไม่สูญหาย

ในปีปัจจุบัน การจัดงานเดินทางมาถึงปีที่ 18 สะท้อนให้เห็นว่าผู้จัดงานให้ความสำคัญกับทุกกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อขับเคลื่อนความหมายที่สร้าง จารึก จดจำ การจัดงานกระทั่งกลายเป็นงานประจำปีของพื้นที่จนเป็นที่รู้จักสร้างความรับรู้มากขึ้น การทำให้ผู้คนเข้าใจว่า การมีกิจกรรมเหล่านี้อยู่เพราะผู้จัดงานให้ความสำคัญกับทุกกิจกรรมที่จัดนั่นเอง การจัดงานที่ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีหลังการเสียชีวิตของนักเขียนผู้นี้ กล่าวได้ว่าเป็นทางสังคมอย่างหนึ่ง กิจกรรมรำลึกดังกล่าวได้มีการผลิตซ้ำ การสร้างเรื่องเล่าและการเล่าเรื่องของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ผ่านกลุ่มผู้จัดงาน ซึ่งกลุ่มหลักคือสมาชิกในครอบครัวและกลุ่มนักเขียนนาคร ดังคำสัมภาษณ์ของสมาชิกในครอบครัวกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ท่านหนึ่งที่ว่า

“การจัดงานจะมีหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้ามีจะดีกว่า กิจกรรมต่างๆ จะมีหรือไม่ก็ได้ แต่มีแล้วดีกว่า หลาดใต้โหนดจะมีหรือไม่ก็ได้ แต่มีแล้วดีกว่าเราได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เราได้รำลึกถึงกันและกัน เราได้ร่วมสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ไปด้วยกัน” (สมาชิกในครอบครัว กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์) นธิ เหมมันต์ (ผู้สัมภาษณ์). หลาดใต้โหนด จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2567)

การขับเคลื่อนอันเป็นจุดเล็กๆ ที่เกิดมาจากความระลึกถึงทำให้ปัจจุบันงานหุบเขาฝนโปรยไพรครั้งที่ 18 เกิดความเข้มแข็งมากขึ้น ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกกลุ่มนาคร นักเขียนในวงวรรณกรรม กลุ่มภาคเอกชน และภาครัฐที่เห็นความสำคัญของงานนี้ต่างเข้ามามีส่วนร่วมทำให้เกิดความหลากหลายสร้างการรับรู้ในวงกว้างและต่างฝ่ายต่างมีเป้าหมายในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแสดงจุดยืนในการสนับสนุนงานวรรณกรรม

2. การแสดงพลังของกลุ่มนักเขียนชาวดั

จุดเริ่มต้นของการจัดงาน เริ่มมาจากการระลึกถึงกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นักเขียนรางวัลซีไรต์ ผู้จัดงานคือพี่น้องร่วมสายเลือด และกลุ่มเพื่อนสนิทที่อยู่ในวงวรรณกรรม ที่มีชื่อว่า “กลุ่มนักเขียนนาคร”รวมไปถึงเพื่อนฝูงในวงวรรณกรรมที่สลับสับเปลี่ยนกันมาเป็นเจ้างานและผู้ร่วมงานตามวาระและโอกาส การร่วมกันจัดงานสะท้อนให้เห็นถึงความรักที่ทุกคนมีต่อกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ยังคงระลึกถึงกันอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว คนในวงวรรณกรรม หรือคนในพื้นที่ต่างรับรู้ว่าการจัดงานดังกล่าวขึ้นเพื่อแสดงถึงความรัก ความห่วงหาอาทร การมาร่วมงานทำให้เรื่องเล่าเหล่านั้นยังคงอยู่ และมีการพูดถึงซ้ำๆ トラบเท่าที่ยังมีการจัดงานรำลึก

หลังจากที่กนกพงศ์ สงสมพันธุ์เสียชีวิตในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 นับเวลาล่วงมา 18 ปี อุทิศแด่หรือแนวคิดของเขาซึ่งอาจไม่เป็นที่รับรู้ของสังคมในวงกว้าง ได้ถูกนำมาบอกเล่าผ่านสื่อสาธารณะ ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ครอบครัวและเพื่อนฝูงหรือเครือข่ายทางสังคมยังคงบอกต่อเรื่องราวเหล่านั้นและเป็นที่มาของการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดงานหุบเขาฝนโปรยไพรเรื่อยมาจนกระทั่งครั้งนี้ พ.ศ. 2567 เป็นการจัดงานรำลึกครั้งที่ 18 ถือว่าเป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอที่จะให้เด็กคนหนึ่ง

เติบโตเป็นวัยรุ่น การที่บุคคลคนหนึ่งจะสามารถอยู่ในการระลึกถึงและความทรงจำของผู้คนได้ยาวนานเพียงนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า เขาเป็นบุคคลสำคัญที่น่าจดจำ และบุคคลที่มีความหมายในพื้นที่ที่เขาเคยดำรงอยู่ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนนักเรียนมีความมั่นคง เหนียวแน่น สร้างและแสดงพลังในกลุ่มนักเรียนชาวใต้ให้เป็นที่ประจักษ์ในวงการวรรณกรรมระดับภูมิภาค

พลวัติการขับเคลื่อนจากกิจกรรมรำลึกของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ในทุกปี นับตั้งแต่การจัดงาน ปีแรกจนถึงปัจจุบันการรวมตัวของนักเขียนกลุ่มนาครในกิจกรรมนี้เพิ่มมากขึ้น วงการวรรณกรรมรู้จักกิจกรรมนี้ ขยายตัวสู่นักเขียนในภูมิภาคอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า พลังและคุณค่าของการจัดกิจกรรมมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 มีคุณค่าต่อวงการวรรณกรรม นักเขียนทั่วประเทศให้ความสำคัญกับกิจกรรมเหล่านี้

ความสัมพันธ์ระหว่างมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 กับการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

การจัดงานมหกรรม หมายถึง งานที่จัดขึ้นอย่างใหญ่โตมโหฬาร มีกิจกรรมหลากหลาย มีผู้มาเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก มักเป็นงานระดับชาติและนานาชาติ เช่นเดียวกันกับมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพรครั้งที่ 18 มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย กิจกรรมต่าง ๆ จัดขึ้นภายใต้ความร่วมมือของคนในครอบครัว วงการวรรณกรรมโดยเฉพาะกลุ่มศิลปินนาคร หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน การพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่ต้องอาศัยกระบวนการในการพัฒนาที่มีส่วนร่วมของทุกส่วนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเอื้อโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา มีการกระตุ้นผ่านการจัดงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพรมาอย่างต่อเนื่องโดยแต่ละกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นได้สะท้อนความสัมพันธ์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนได้ 3 มิติดังนี้

1. มิติสังคม

มิติสังคม เป็นการสร้างความสุขทางกายและใจและความเท่าเทียมกันเพื่อลดปัญหาที่อาจจะเกิดในสังคม มหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 มีกิจกรรมที่เป็นตัวกลางหรือเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในสังคม เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนและเพิ่มคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ซึ่งกิจกรรม

ค่านักเขียน กิจกรรมค่ายศิลปะ กิจกรรมค่ายเพลงดนตรีเยาวชน กิจกรรมการเสวนา ปาฐกถางานวรรณกรรม ทำให้พื้นที่บ้านนักเขียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ เป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้ในการอ่านหนังสือและเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนการสร้างงานศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการบริหารจัดการผ่านผู้นำและคณะกรรมการตลาด ทำให้คนในชุมชนเกิดการทำงานร่วมกันในการพูดคุย ปรัชญาหรืองานส่งผลกระทบต่อคุณค่าของพื้นที่ตลาดได้ไหนด ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้จัดการตลาดได้ไหนดที่ว่า

“เราทุกคนในชุมชนจะร่วมกันระดมความคิด เพื่อกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการตลาดโดยการมีส่วนร่วมของทุกคน และช่วยกันสร้างพื้นที่แห่งนี้ให้เป็นพื้นที่ของผู้คนที่รักศิลปะ วรรณกรรม เริ่มตั้งแต่ก่อตั้งบ้านนักเขียนห้องเรียนสีสันศิลปะกระทั่งมีตลาดได้ไหนด เพื่อเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของคน ในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อแสดงความสามารถของเยาวชนด้านภาษา ศิลปะ และดนตรี รวมถึงร่วมกันสร้างตลาดได้ไหนด ร่วมกันรักษาพื้นที่ของชุมชนให้ดำรงอยู่สืบไป” (ผู้จัดการตลาดได้ไหนด (ผู้ให้สัมภาษณ์) นริ เหมมันต์ (ผู้สัมภาษณ์). ตลาดได้ไหนด จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2567)

โดยความร่วมมือของคนในชุมชนทำให้ตลาดได้ไหนดเป็นพื้นที่สร้างความสามัคคีของคนในชุมชนในการร่วมกันเพิ่มคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นพื้นที่ของนักเขียนรางวัลซีไรต์พร้อมทั้งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้ช่วยประชาสัมพันธ์เชิญชวนญาติพี่น้องและคนรู้จักให้มาร่วมงานและสืบสานศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทย

2. มิติเศรษฐกิจ

ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ เป็นการกระจายรายได้ในชุมชนเพื่อบรรเทาปัญหาความยากจนและ ลดปัญหาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญเติบโตของธุรกิจ โดยในกิจกรรมเที่ยวชมตลาดได้ไหนดจะเป็นเพิ่มมูลค่าให้กับธุรกิจอย่างต่อเนื่อง และมีความสมดุลกับสังคม ทำให้แต่ละครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นและก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างคุณค่าจากวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์ (นิจกานต์ หนูอุไร, 2561) ซึ่งกิจกรรมการเที่ยวชมตลาดได้ไหนด จะช่วยสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการในชุมชนที่มาจำหน่ายสินค้าทุกชนิด ในงานมหกรรมศิลป์

วัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 ดังคำให้สัมภาษณ์ของกรรมการตลาดใต้โหนดที่ว่า

“ทุกคนในชุมชนสามารถนำสินค้าในท้องถิ่นมาจำหน่ายที่ตลาดใต้โหนดมีผลทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพจากการที่มีการจัดกิจกรรมมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพรในส่วนของกิจกรรมเที่ยวชมตลาดใต้โหนดซึ่งมีผู้มาร่วมงานเป็นจำนวนมากได้มีการซื้อสินค้าจากผู้ประกอบการ”(กรรมการตลาดใต้โหนด (ผู้ให้สัมภาษณ์) นริ เหมมันต์ (ผู้สัมภาษณ์). ตลาดใต้โหนด จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2567)

จากคำสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าทุกกิจกรรมที่มีการจัดขึ้นในครั้งนี้ มีส่วนช่วยให้ผู้ประกอบการซึ่งเป็นชาวบ้านในพื้นที่มีรายได้จากการเที่ยวชมกิจกรรมต่าง ๆ เกิดความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ

3. มิติสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการร่วมมือการดูแลสิ่งแวดล้อมและปรับปรุงปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นเพื่อลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยองค์กรธุรกิจจะต้องใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและยั่งยืน อนุรักษ์ไว้ซึ่งทุนธรรมชาติ ไม่ทำลายความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาของชุมชนและไม่สร้างมลภาวะจากการผลิตสินค้าช่วยฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนและต้องเป็นองค์กรที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งกิจกรรมการเที่ยวชมตลาดใต้โหนด องค์กรได้มีนโยบายให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการคัดค้านภาชนะใส่สินค้าโดยจะต้องนำวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นที่มีอยู่มารังสรรค์ให้กลายเป็นภาชนะสุดเก๋ ลดการใช้โฟมและพลาสติก และมีการนำวัตถุดิบภายในท้องถิ่นมาใช้ประกอบอาหาร เช่น อาหาร ผลไม้ หรือสมุนไพรพื้นเมือง และนักท่องเที่ยวได้ชิมอาหารต่างถิ่น ต้องหาโอกาสไปลิ้มลองสักครั้งในชีวิต หากใครได้มาท่องเที่ยวตลาดใต้โหนด สิ่งที่ได้กลับไปไม่ใช่เพียงแค่อาหารหรือสินค้าท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังจะได้รับความสุขอย่างเต็มเปี่ยมจากรอยยิ้มและความจริงใจของชาวบ้าน ซึ่งการบูรณาการในส่วนจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมสามารถออกแบบผ่านกระบวนการโดยมีวิธีปฏิบัติโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ

รอบตัวจนทำให้รู้สึกตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบจากการกระทำของตนที่อาจจะส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและให้เห็นคุณค่าของนำทรัพยากรมาใช้ให้คุ้มค่ารวมถึงการสร้างสรรค์ที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในงานมหรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพรในพื้นที่หลาดใต้โหนด ในที่สุดก็จะส่งผลให้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่แน่นอนของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ประกอบการหลาดใต้โหนดที่ว่า

“ผู้ประกอบการทุกคนที่มาจำหน่ายสินค้าในหลาดใต้โหนด จะมีจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน โดยนำวิถี ธรรมชาติที่ย่อยสลายง่ายและสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้มาใช้ ในการประกอบการจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว” (ผู้ประกอบการ หลาดใต้โหนด (ผู้ให้สัมภาษณ์) นธิ เหมมันต์ (ผู้สัมภาษณ์). หลาดใต้โหนด จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2567)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าคนในชุมชนต่างมีรักและหวงแหนพื้นที่ จึงร่วมกันรักษาสีงแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติตามที่ดี เป็นแบบอย่างให้ผู้คนเห็นคุณค่าของการรักษาสีงแวดล้อมให้มั่นคงถาวรสืบไป

ความสัมพันธ์ระหว่างมหรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 กับการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นกิจกรรมประจำปีในทุกกิจกรรม ที่ได้จัดขึ้นในหลาดใต้โหนดทั้ง 10 กิจกรรม คือ กิจกรรมค่ายนักเขียน กิจกรรมค่าย ศิลปะ “ศิลป์สร้างสุข” กิจกรรมค่ายเพลงดนตรีเยาวชน “ศิลป์สร้างสุข” กิจกรรมการ เสนวนาปาสูกถางานวรรณกรรม กิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรม ปักขีได้ กิจกรรมรำลึก การจากไปของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ กิจกรรมมอบรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ครั้งที่ 8 กิจกรรมคอนเสิร์ตหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 กิจกรรมประทับมือศิลปินแห่งชาติ และกิจกรรมการเที่ยวชมหลาดใต้โหนด ที่ได้มีส่วนในการช่วยทำให้องค์กรและชุมชน ได้ช่วยสืบสานศิลปวัฒนธรรมของไทย สังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความสุขจากการ เดินทางมาท่องเที่ยวในหลาดใต้โหนด ซึ่งจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจ จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำและจะบอกต่อกับญาติพี่น้องให้มาเที่ยวหลาดใต้โหนดและ ส่งผลให้ผู้ประกอบการในชุมชนก็มียาได้เพิ่มขึ้นส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคน ในครอบครัวและสังคมที่ดีขึ้นต่อไปอย่างยั่งยืน

บทสรุป

การจัดงานหุบเขาฝนโปรยไพรตั้งแต่ครั้งที่ 1 เป็นต้นมา มีวัตถุประสงค์เพื่อรำลึกถึงกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ กิจกรรมเน้นการจัดค่ายนักเขียนเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้นักเขียนหน้าใหม่ กระทั่งการจัดงานรำลึกในปี พ.ศ. 2567 ได้มีการยกระดับการจัดงาน กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในงาน และเปลี่ยนชื่องานเป็นมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพร ครั้งที่ 18 เพิ่มกิจกรรมภายในงานให้ยิ่งใหญ่จำนวน 10 กิจกรรม โดยกิจกรรมรำลึกถึงกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นกิจกรรมกรรมหนึ่งในงานครั้งนี้โดยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนมีจุดเริ่มต้นจากคนในครอบครัว วงการวรรณกรรมโดยเฉพาะกลุ่มศิลปินนาคร และได้ขยายไปสู่การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนในพื้นที่ การจัดงานเกิดความสัมพันธ์ระหว่างมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพรครั้งที่ 18 กับการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนใน 3 มิติ คือ มิติสังคม มิติเศรษฐกิจและมิติสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับบทความวิจัยเรื่อง เทศกาลเครื่องลมทองเหลืองสิงคโปร์ 2019: การพัฒนาเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยเทศกาลดนตรี (พิสิฐ พิริยะภรณ์ และคณะ, 2565: 239-251) กล่าวว่า การจัดเทศกาลเครื่องลมทองเหลืองในประเทศสิงคโปร์ทำให้แนวทางการพัฒนานักดนตรีและแวดวงดนตรีของประเทศสิงคโปร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลดีต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจการค้า มีการจัดงานร่วมมือกับหลายฝ่ายเพื่อความเข้มแข็งของการจัดงานให้มีประสิทธิภาพ ประเด็นการใช้เทศกาลดนตรีเครื่องลมทองเหลืองเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของประเทศสิงคโปร์ทำได้โดย การนำสิ่งดึงดูดใจประเภทงานพิพิธภัณฑ์ การจัดนิทรรศการ เทศกาลศิลปะการแสดง และเทศกาลดนตรีมาเป็นสิ่งดึงดูดเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชนและประเทศ กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องนำเสนอสนใจสามารถส่งผลให้เกิดความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและสังคม

ทั้งนี้รูปแบบการจัดกิจกรรมในมหกรรมศิลปวัฒนธรรมหุบเขาฝนโปรยไพรครั้งที่ 18 มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ หากมีการประชาสัมพันธ์ในช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายทำให้กลุ่มผู้เข้าร่วมงานมีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดพัทลุง. (2565). **แผนพัฒนาจังหวัดพัทลุง 5 ปี** (พ.ศ.2566-2570). สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2567, จาก https://www.phatthalung.go.th/2022/files/com_news_develop/2022-04_677cac2c26c2239.pdf.
- นิจกานต์ หนูอุไร. (2561). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม-คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง. **วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ**. 12(2), 53-55.
- พิสิฐ พิริยะภรณ์และคณะ. (2565). เทศกาลเครื่องลมทองเหลืองสิงคโปร์ 2019: การพัฒนาเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยเทศกาลดนตรี. **วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น**. 8(4), 239-251.
- มาโนช ดินลานสกุล. (2565). ถอดบทเรียนการจัดค่ายพัฒนาการอ่านการเขียน : กรณีศึกษากลุ่มวรรณกรรมคลื่นใหม่และกลุ่มนาคร. **วิจิตรวรรณสาร**. 6(2), 69-82.

สัมภาษณ์

- กรรมการตลาดใต้โหนด (ผู้ให้สัมภาษณ์). นธี เหมมันต์ (ผู้สัมภาษณ์). ตลาดใต้โหนด จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2567.
- ผู้จัดการตลาดใต้โหนด (ผู้ให้สัมภาษณ์). นธี เหมมันต์ (ผู้สัมภาษณ์). ตลาดใต้โหนด จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2567.
- ผู้ประกอบการตลาดใต้โหนด (ผู้ให้สัมภาษณ์). นธี เหมมันต์ (ผู้สัมภาษณ์). ตลาดใต้โหนด จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2567.
- สมาชิกในครอบครัววงนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). นธี เหมมันต์ (ผู้สัมภาษณ์). ตลาดใต้โหนด จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2567.

นิราศหอยเล็ก: เรื่องเล่าเกี่ยวกับคนเล่นหอยในปลายศตวรรษ 2495

Nirat Huai Lerk : A Narrative of Lottery Players at the End of the Century 1916

ศิริกร แกร่งุ่น^{1*} (Siwakorn Raekroon)^{1*}

Received: October 14,2023; Revised: February 10,2024; Accepted: March 7,2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวรรณกรรมเรื่องนิราศหอยเล็กของนายเพื่องด้านความคิดความเชื่อ และผลกระทบในการเล่นหวยคนไทย ปรากฏผลการศึกษา ได้แก่ 1) หอย: จากโรงหอยสู่สลากกินแบ่งรัฐบาล แสดงให้เห็นถึงที่มาการเล่นหวยในไทย วิธีการเล่นหอย และการยกเลิกโรงหอย 2) คนเล่นหอย: พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับความคิดความเชื่อของคนในสังคมแสดงให้เห็นว่า คนเล่นหอยมีความคิดความเชื่อเรื่องความฝัน มีความคิดความเชื่อเรื่องบุญกรรม รวมไปถึงความคิดความเชื่อเรื่องภพชาติ 3) ผลกระทบของการเล่นหอย ปรากฏว่าคนเล่นหอยจะมีผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ ผลกระทบในเชิงสังคม อีกทั้งยังส่งผลกระทบในเชิงจิตใจ และ 4) กลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านเนื้อหา แสดงให้เห็นการเน้นย้ำให้เห็นปัญหาทางอารมณ์และการอ้างแนวคิดในพระพุทธศาสนา ขณะที่กลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านการใช้ภาษามีกการใช้คำสองแง่สองง่าม การใช้บุคคลวัต และการใช้ภาษาแบบเป็นกันเอง นิราศหอยเล็ก เป็นวรรณกรรมชาวบ้านที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของชาวบ้านที่โคกเศร้าในช่วงที่มีการยกเลิกโรงหอย

คำสำคัญ : นิราศ, หอย, เรื่องเล่า

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท, สาขาวิชาภาษาไทย, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ, วิทยาเขตสงขลา 90000, อีเมล : kongsiwakorn119@gmail.com

¹ Graduate Student, Master of Arts Program in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, Email : kongsiwakorn119@gmail.com

*Corresponding author: E-mail address : kongsiwakorn119@gmail.com

Abstract

This research article aims to investigate thoughts, beliefs, and impacts of lottery gambling on Thai people in Nai Fueang's Nirat Huai Lerk. The findings revealed that: 1) lottery (from lottery factory to government legal lottery) presents the origin of lottery ticket purchase, lottery playing instructions, and the cancellation of the lottery factory; 2) lottery gamblers: behaviors related to thoughts and beliefs of the locals that indicate that the gamblers have superstitious beliefs about dreams, destiny, and previous life; 3) effects of playing lottery clarifies impacts on lottery gambling, including economic aspect, social aspect, and psychological aspect; and 4) persuasive strategies through content reveals the emphasis on emotional problems and citing notions of Buddhism while the persuasive strategies through language use shows the use of ambiguity, personification, and informal language. All in all, Nirat Huai Lerk is folk literature that denotes the grief of villagers for the cancellation of the lottery factory.

Keywords: Nirat, Lottery, Narrative

บทนำ

หวย เป็นการพนันที่สังคมไทยรู้จักเป็นอย่างดี นับได้ว่าคนไทยเติบโตมาในสังคมที่คำว่า “หวย” รายล้อมไปทุกระดับสังคม ไม่ว่าจะเป็นหวยใต้ดิน สลากกินแบ่งรัฐบาล หวยหุ้น และหวยอื่น ๆ อีกหลายรูปแบบที่จะมีให้เล่นแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่หรือการรับรู้ของผู้เล่นนั้น ๆ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2552) ให้ความหมาย หวย ไว้ว่า เป็นการพนันอย่างหนึ่ง มีที่มาจากการเล่นพนันของเงินที่เรียกว่า “ฮวยเหว” (อ่านว่า ฮวย-เหว) ฮวย แปลว่า ดอกไม้ เหว แปลว่า รวม พบกันที่เรียกเช่นนี้เพราะแต่เดิมวิธีพนันใช้เขียนตัวหวยเป็นรูปดอกไม้ ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นเขียนชื่อคนโบราณ จนเมื่อหวย ก,ข ถูกยกเลิกไป รัฐบาลได้ออกสลากกินแบ่งเพื่อหารายได้เข้ารัฐ ชาวบ้านมักเรียกสลากกินแบ่งว่า หวยรัฐบาล อีกชื่อคือ ลอตเตอรี่

แต่ด้วยเหตุที่สลากกินแบ่งมีราคาแพง อีกทั้งผู้ซื้อไม่สามารถเลือกตัวเลขได้ตามต้องการ จึงได้มีกลุ่มพ่อค้าแม่ค้ารับเป็นเจ้ามือแทงหวยเสียเอง โดยอิงผลการออกสลากของรัฐ เรียกกันว่า หวยใต้ดิน เนื่องจากเป็นหวยที่แอบซื้อขายกันโดยไม่เปิดเผย เพราะมีความผิดตามกฎหมาย

ขณะที่ หยาดฝน ธัญโชติกันต์ (2557: 27) ได้ศึกษาและให้นิยามความหมายของหวย ผ่านมุมมองคนไทยในปัจจุบันที่ถูกสัมภาษณ์ พบว่า สำหรับชาวบ้านทั่วไป การเล่นหวยเชื่อมโยงกับเรื่องความเชื่อเรื่องโชคละชะตา ไสยศาสตร์ บุญกรรมจากชาติภพก่อน การตีความความฝัน มากกว่าจะเชื่อมโยงกับหลักทางวิทยาศาสตร์หรือความถูกต้องทางกฎหมาย ความหมายดังกล่าวทำให้เห็นว่าการเล่นหวยกับคนไทยนั้นมีความสัมพันธ์กันทั้งในความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับภาครัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกันเองผ่านหวยใต้ดิน ในความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงสามารถมองมิติทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยในมิติหนึ่งผ่านการเล่นหวยได้ และมีความน่าสนใจในการศึกษาพฤติกรรมของคนเล่นหวย และความเชื่อมโยงคนเล่นหวยกับรัฐ ซึ่งในวรรณกรรมไทยมีนิราศหวยเล็ก ซึ่งมีเนื้อหาโดยตรงเกี่ยวกับการเล่นหวยในช่วงเวลาหนึ่ง

นิราศหวยเล็ก ของนายเฟื่อง เป็นวรรณกรรมช่วงพ.ศ. 2459 ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ซึ่งเป็นช่วงของการยกเลิกโรงหวยเปลี่ยนเป็นสลากกินแบ่งรัฐบาลตรงกับชื่อนิราศหวยเล็ก ซึ่งสื่อความหมายได้ตรงกับความโศกเศร้าที่โรงหวยถูกยกเลิกกว่าคำว่า เลิกหวยที่อาจชวนให้เข้าใจว่านิราศที่กล่าวถึงอธิบายถึงการเลิกเล่นหวยของชาวบ้าน ความโศกเศร้ามดังกล่าวมีการสื่อสารผ่านวรรณกรรม ดังตัวอย่าง

แสนเสียดายหวยไปพุทโธเอ๋ย	มาพลอยเลยเลิกกลับไปกับเขา
แม่ชื่นจิตรของพี่ดีไม่เบา	เคยถูกเจ้าหลายหนรอดจนมา

(นายเฟื่อง, 2459: 2)

นอกจากมีเนื้อหาแสดงปัญหาทางอารมณ์จากการเล่นหวย ความเสียใจที่ยกเลิกหวยแล้ว ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประการ เช่น การเสนอพฤติกรรมของคนเล่นหวย และกลวิธีเสนอผลกระทบของคนเล่นหวย จากการทบทวน

วรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า บทความหรืองานวิจัยที่เกี่ยวกับการเล่นหอยในมิติ วรรณกรรมยังปรากฏไม่มากนัก ส่วนใหญ่เน้นศึกษาท้องถิ่นอื่น หรือบริบทอื่น ๆ เช่น ภาพสะท้อนการเล่นหอยของชาวใต้จากวรรณกรรมภาคใต้ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ ในทศวรรษ 2490 – 2510 ของ พัทธินันท์ จินนุ่ (2563) บทความฉบับนี้ผู้เขียน จะเสนอการอธิบาย แบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) หอย: จากโรงหอยสู่ตลาดกินแบ่งรัฐบาล 2) คนเล่นหอย: พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับความคิดความเชื่อของคนในสังคม 3) ผลกระทบ ของการเล่นหอย และ 4) นิราศหอยเล็ก: กลวิธีการโน้มน้าวให้เห็นผลกระทบของการ เล่นหอย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หอย : จากโรงหอยสู่ตลาดกินแบ่งรัฐบาล

การเล่นหอยเข้ามามีอิทธิพลในเมืองไทยโดยผ่านรัฐบาลเป็นสำคัญ เราจึงเห็น การปรับเปลี่ยนรูปแบบของหอยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ ของเมืองไทย อีกทั้งหอยยังมีความผูกพันกับเมืองไทยทั้งในเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมไปถึงวรรณกรรม

ที่มาของการเล่นหอย

การเล่นหอยเป็นอิทธิพลที่ได้รับมาจากต่างแดน โดยได้รับอิทธิพลมาจาก วัฒนธรรมจีน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2504: 1-4) ได้กล่าวไว้ในตำนานการเลิกราบ่อนเบี้ยและหอยไว้ว่า วัฒนธรรมจีนน่าจะคิดค้น หอยในยุคพระเจ้าตากทรงรักษกาลที่ 6 ในราชวงศ์ไต้เซ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2364 ถึง พ.ศ. 2394 ซึ่งตรงกับช่วงรัชกาลที่ 2 ถึงรัชกาลที่ 3 ของไทยการเล่นหอยจากวัฒนธรรมจีน ได้เข้ามาในเมืองไทยเมื่อสมัยรัชกาลที่ 3 โดยมีสาเหตุเพื่อดึงเอาเงินของราษฎร ที่ฝังดินเอาไว้ไม่ยอมนำมาใช้ออกมาจนเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ ในพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (อ้างถึงใน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ-ยาดำรงราชานุภาพ, 2504: 1-4) ได้ระบุสาเหตุการเล่นหอยไว้ว่า

“เงินหพระศรีไชยบาน จึงกราบทูล (ร.3) ว่า เงินนั้นตกไปอยู่ที่ ราษฎรเก็บฝังดินไว้มากไม่เอาออกใช้ ถ้าอย่างนี้ที่เมืองจีนตั้งหอยขึ้น จึงมีเงินมา จึงโปรดให้เงินตั้งหอยขึ้น เป็นอากรอีกอย่าง 1 และมีใน จดหมายเหตุอีกฉบับ 1 ว่า เจ้าสัวหง แรกออกหอยเมื่อเดือนยี่ ปีมะแม

ก็ต้องด้วยกระแสพระราชนิพนธ์จึงยุติได้เป็นแน่ ว่าการเล่นหอยแรกมีขึ้นในเมืองไทยในรัชกาลที่ 3 เมื่อปีมะแม พ.ศ. 2378”

โรงหอยมักตั้งอยู่ในบริเวณชุมชน จากการตั้งโรงหอยเช่นนี้ทำให้เมืองไทยได้เงินกลับมาหมุนเวียนในระบบอีกครั้ง หลังจากที่ราษฎรนำเอาเงินไปฝังดินจำนวนมาก ขณะเดียวกัน เจ้าสัวหอยผู้ก่อตั้งโรงหอยก็ได้แบ่งกำไรจากโรงหอยเข้าเป็นอากรให้แก่ทางการอยู่เสมอ และมีการกำหนดให้เจ้าสัวหอยต้องจ่ายอากรโรงหอยให้รัฐบาล 20,000 บาทต่อปี ซึ่งในอดีตเรียกว่า “บ่อนเบี้ย” เป็นการเก็บเงินจากแหล่งพนัน ผิดกฎหมายต่าง ๆ ในประเทศ (แสน วิชาชาญ, 2545: 7) หอยจึงมีบทบาททั้งในเชิงเศรษฐกิจ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนไทยมาอย่างช้านาน ดังที่เห็นในนิราศหอยเล็กของนายเพื่อง

วิธีการเล่นหอย

การเล่นหอยในวัฒนธรรมจีนนั้นแตกต่างจากเมืองไทย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2504: 1-4) กล่าวถึงการเล่นหอยในเมืองจีนไว้ว่า ชาวจีนเรียกว่า “ฮวยหอย” เล่นโดยใช้ป้ายเล็ก 34 ป้าย เขียนชื่อคนในราชวงศ์ซ่ง สมัยโบราณป้ายละชื่อ แล้วทำการทาย 1 ชื่อในป้ายไม้ที่เจ้ามือสุ่มหยิบมาใส่กระบอกแขวนไว้กับหลังคาโรง

เมื่อหอยเข้ามามีบทบาทในเมืองไทย ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเล่นจากเดิม วิธีการเล่นหอยในเมืองไทยในอดีตนั้นไม่ได้เป็นอย่างปัจจุบันตลอดเตอรีหรือหอยไต่ดินที่เล่นด้วยตัวเลข แต่เป็นการเล่นด้วยตัวอักษร ก,ข ดังที่อรรถพรณโพทอง (2562: 53) ได้ศึกษาวิธีการเล่นหอยในอดีตแล้วเรียบเรียงเสนอไว้ว่า

“วิธีการเล่นหอย ก,ข ขุนบาลจะนำตัวหอยที่เลือกขึ้นไปแขวนไว้ในที่เปิดเรียกว่า “เต็ง” มีคนมาเฝ้าเพื่อป้องกันการสับเปลี่ยน จากนั้นเปิดตัวให้ประชาชนเข้าไปแทง (ซื้อ) ไว้ในโพยฉบับที่กลองกระดาก โดยมีเสมียนนั่งคอยอยู่ที่หน้าโรงหอย และในโรงหอยจะทำ) เขียนรูปคนซึ่งสมมุติเป็นตัวหอยและเขียนอักษรจีนกำกับ พร้อมทั้งเขียนรูปสัตว์สมมุติว่าเป็นชาติก่อนเพื่อให้สังเกตง่าย (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2504) เมื่อถึงเวลาออกจะนำเต็งลงมาเปิดดู นำตัวหอยออกมาแสดงให้เห็น ถ้าถูกรางวัลก็จะนำโพยขึ้นจากเสมียนโรงหอย (แสน วิชาชาญ, 2545: 25-29)”

การเล่นหอยในอดีตนั้นมีความแตกต่างจากการเล่นหอยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลในปัจจุบัน การเล่นหอยในอดีตไม่มีความซับซ้อน เพียงแต่เลือก “ตัว” ที่จะ “แทง” แล้วรอผลการเดิมพันโดยมีพื้นที่โรงหอยอย่างชัดเจน มีการเฝ้าดูแลการซื้อกองจากเจ้าของโรงหอย และเล่นกันใน 1 ครั้งใช้เวลาไม่นาน ขณะที่หอยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลในปัจจุบันนั้นมีความซับซ้อนกว่ามาก ทั้งการถู การลอยเพหรือการวิ่งเลข การปิดเลข เป็นต้น อีกทั้งสลากกินแบ่งรัฐบาลจะออกรางวัลทุกวันที่ 1 และ 16 ของเดือน วันสำคัญ เช่น วันปีใหม่ ก็จะมีการเลื่อนออกไป

การเลิกโรงหอย

ภายหลังประชาชนติดการเล่นหอยอย่างหนักจนส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพ และระบบเศรษฐกิจของเมืองไทย บางคนติดหนักมากจนถึงขั้นต้องนำบุตรไป ‘ไถ่ถอนหนี้สินแก่เจ้าหนี้ดังที่’ ดวงกมล ดีพันธุ์ (2557: 84) กล่าวว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีพระราชดำริให้ยกเลิกโรงหอยของรัฐบาล เนื่องจากทรงเล็งเห็นว่าประชาชนเสพติดการพนันมากเกินไป ไม่สนใจประกอบอาชีพและเนื่องจากในขณะนั้น การตั้งโรงหอยได้มีปัญหาอาชญากรรมจำนวนมาก ใจผู้ร้าย ปล้นจี้ ชิงทรัพย์ จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงมีการประกาศยกเลิกโรงหอย แล้วเปลี่ยนชื่อมาเป็นสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือลอตเตอรี่อย่างที่คุ้นเคยกันในปัจจุบัน

คนเล่นหอย: พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับความคิดความเชื่อของคนในสังคม

นิราศหอยเลิกสะท้อนพฤติกรรมของคนเล่นหอยในสมัยนั้น ทั้งการทำนายฝัน การยี่ดื้อดวงชะตา เป็นต้น ในการศึกษานิราศหอยเลิกฉบับนี้ ผู้ศึกษาใช้คำว่า “แทง” แทนคำว่า “ซื้อ” และคำว่า “เลข” ในการเรียก “หอย ก,ข” เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันตามความหมายในภาษาชาวบ้าน และหอยในปัจจุบัน

คนเล่นหอยกับความคิดความเชื่อเรื่องความฝัน

นิราศหอยเลิกแสดงให้เห็นว่า การเล่นพนันหอยกับความเชื่อเกี่ยวกับความฝันนั้นมีมาอย่างยาวนานนับแต่โบราณอย่างแยกกันไม่ออก การรำพันของนายเพื่องนั้นมักจะแทรกเรื่องเกี่ยวกับความฝัน เช่นการฝันเห็นตัวเลข ดังตัวอย่าง

ที่นี้ฝนเห็นตัวก็ชั่วแห่ง

ไม่ได้แทงใจมยงยอดสงสาร

ต้องจำจากแก้วตายุพาพาล

ไม่ได้ผลาญเงินที่แต่นี้ไป

(นายเฟื่อง, 2459: 3)

คำว่า “ฝนเห็นตัว” เป็นศัพท์ชาวบ้านที่เอาไว้เรียกความฝันที่เห็นตัวเลขได้ตรงตัว ไม่ต้องตีความเพิ่มเติม การฝันเห็นตัวเลขเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ฝันอยากแทงหวยเลขที่ตัวเองฝัน การที่ตัวอย่างเสนอว่าฝนเห็นตัวแต่ไม่ได้แทง จึงเกิดความโศกเศร้าที่ฝันเห็นตัว แต่ไม่ได้แทงหวยเพราะโรงหวยถูกยกเลิก สะท้อนว่าคนไทยที่เล่นพนันหวยมักจะไม่พลาดแทงหวยที่ตนฝันเห็นตัวเลขตรง ๆ ขณะเดียวกัน คนเล่นพนันหวยในอดีตก็มีการตีความฝันด้วยเช่นกัน ไม่ใช่แค่แทงจากฝันที่เห็นตัวตรงเพียงเท่านั้น ดังตัวอย่าง

คราวที่ฝันเห็นควายปีกกลายนั่น

เคยถูกขวัญเจียวหนอมอหันขุน

ขนิษฐาที่ดิเหลื่อช่วยเจือจน

ได้อุดหนุนพี่ชายถูกหลายที

(นายเฟื่อง, 2459: 19)

นิราศหอยเล็กเสนอให้เห็นว่าความฝันเป็นส่วนหนึ่งของการเล่นพนันหวย โดยไม่ได้ยึดโยงอยู่กับความแม่นยำของเลขที่ออก หรือความคุ้มค่าที่จะเสี่ยงเดิมพันกับความฝัน ชี้ให้เห็นว่าการพนันในสมัยก่อนเป็นเรื่องของดวงชะตา ความฝันอันเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำนายดวงชะตา โดยอาศัยผู้ใหญ่ หรือผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในการตีความ จริยา สมประสงค์ (2559: 37) กล่าวว่า อดีตถึงปัจจุบัน ผู้คนส่วนใหญ่นิยมแก้ฝันกับผู้อื่นเพื่อฟังพาผู้อื่น เช่น โหราจารย์ ครูบาอาจารย์ หรือญาติผู้ใหญ่ในบ้าน มักตีความในด้านที่เป็นมงคล ความฝันจึงยึดโยงอยู่กับการเล่นหวย และคนเล่นพนันหวยผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ความเชื่อดังกล่าวนั่นเอง

คนเล่นหวยกับความคิดความเชื่อเรื่องบุญกรรม

สังคมไทยยึดถือเรื่องบุญกรรมเป็นอย่างมากจากอิทธิพลทางพระพุทธศาสนา ลักษณะของความเชื่อในพระพุทธศาสนามีความสำคัญในด้านสังคมที่เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวของคนในสังคมตั้งแต่โบราณ และเป็นพลังทางจิตใจ จุดยึดเหนี่ยวแก่ปัจเจกบุคคล (พระชลญาณมุนี, 2563: 103) รวมทั้ง คนที่เล่นพนันหวยเอง

ก็มีความคิดที่อิงอยู่กับหลักของบุญกรรมตามความเข้าใจแบบชาวบ้านเช่นกัน ในนิราศห้วยเล็ก มีการตัดพ้อรำพันของคนเล่นพนันหอยที่แทงหอยผิด ก็จะมีบางช่วงที่อ้างอิงถึงเรื่องบุญกรรม

เขาย่อมว่าเคราะห์ดีเพราะผีช่วย   ถึงคราวชวยผีซ้ำกรรมของฉัน

เปนคราวเคราะห์เพราะกรรมมาตามทัน คงมีวันหมดเคราะห์เหมาะสักคราว

(นายเฟื่อง, 2459: 8)

คนเล่นพนันหอยมีความเชื่อว่า การแพ้พนันหอยนั้นเป็นเรื่องของเคราะห์กรรม เพราะการเล่นพนันหอยผูกอยู่กับการเสี่ยงโชคดวงมาแต่ต้น จากฐานความคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่เรื่องบุญกรรมที่เป็นผลให้แพ้พนันหอยในตัวอย่างจะเน้นไปที่ “ถึงคราวชวยผีซ้ำกรรมของฉัน” ตีความว่าเป็นช่วงที่ดวงตกหรือนักเล่นพนันหอยมักจะไม่มีการพนัน เป็นหนทางแห่งความเสื่อม ทั้งเสื่อมสุขภาพ เสื่อมทรัพย์ (พระณรุณ พนธุรมโฆ, 2565: 90) แต่นิราศห้วยเล็กได้นำมโนทัศน์เกี่ยวกับบุญกรรมตามหลักพระพุทธศาสนามาเป็นมุมมองต่อการเล่นพนันหอย และมองการเลิกหอยว่าเป็นเรื่องของเคราะห์กรรม

เพราะเคยชมมิ่งมิตรขนิษฐา   ถึงเวลาแทงน้องจะหมองหมาง

จะหยอหยางศรั้อยเศร้าไม่เบาบาง   ข้าเรือจ้างก็พรากไปจากจร

(นายเฟื่อง, 2459: 10)

มีการอ้างไปถึง “เรือจ้าง” หมายถึง โรงหอยอันเปรียบเสมือนพาหนะที่ทำให้หอยและคนเล่นพนันหอยได้พบกัน การอวสานที่ต้องเลิกเล่นพนันหอยดังกล่าวอยู่ในมุมมองของชาวบ้านที่มีมโนทัศน์เกี่ยวกับบุญกรรม แม้เป็นข้อพึงปฏิบัติในหลักธรรมก็ตาม มโนทัศน์ทางพระพุทธศาสนาของชาวบ้านนั้นอิงอยู่กับความรู้สึกนึกคิดระดับปัจเจกไม่น้อย ดังความคิดเกี่ยวกับการพลัดพรากจากสิ่งที่ตนรักหรือชอบ

คนเล่นหวยกับความเชื่อเรื่องภพชาติ

นิราศหอยเล็กกล่าวถึงมโนทัศน์ทางความเชื่อของคนไทยในระดับชาวบ้าน ส่วนหนึ่งในนิราศได้อ้างอิงถึงความเชื่อเกี่ยวกับภพชาติ ซึ่งเป็นความเชื่อเชิงศาสนา ที่อยู่ในสังคมไทยซึ่งสะท้อนโลกหลังความตายในโลกทัศน์ของคนไทยอันสะท้อน ผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ โลกทัศน์เกี่ยวกับโลกหลังความตายเรียกว่า “ความเชื่อเรื่อง ภพชาติ” (สิทธิชัย จู้อี้, 2557: 2)

หวังจะแทนคุณน้องสักสองหน	ไม่ทันจนจากมิตรนิษฐา
ไม่ได้เล่นกันแล้วนะแก้วตา	ไว้ชาติหน้าจึงพบประสบกัน

(นายเฟื่อง, 2459: 13)

นิราศหอยเล็กที่เป็นคำรำพันของนักเล่นพนันหอยนั้น มีนัยสำคัญที่สื่อถึง ความย้อนแย้งของหลักปฏิบัติที่ขัดกับหลักธรรมแต่กลับถูกนำมาหลอมรวมกันได้ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะในปรากฏการณ์แบบใด คนไทยมักจะมองผ่านมุมมอง ของพระพุทธศาสนาเสมอ

ผลกระทบของการเล่นหวย

ผู้แต่งได้บอกผลกระทบของการเล่นหวยที่น่าสนใจ ได้แก่ ผลกระทบในเชิง เศรษฐกิจ เช่น การเป็นหนี้สิน ทำให้เสียเงิน เป็นต้น ผลกระทบในเชิงสังคม เช่น ขัดกับหลักศาสนา เป็นต้น ผลกระทบในเชิงจิตใจ เช่น ทำให้อารมณ์ร้อน พุดจา ในทางไม่ดี เป็นต้น

ผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ

ผู้แต่งนิราศหอยเล็กเสนอผลกระทบของการเล่นหวยในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งเป็น ผลกระทบหลักของการเล่นการพนัน คือ การเล่นพนันหอยทำให้วิญญูเสียเงิน และ รู้สึกเสียดายที่ไม่ได้งะหวย

ไอ้ ข เจียมเรียบตรมอารมณ์หมอง	เสียดายน้องนี้เหลือเคยก่อก่อน
ได้เคยแทงเนื้อเย็นถูกเป็นทุน	ค่อยอุ้นใจสบายหายรำคาญ

(นายเฟื่อง, 2459: 3)

ขณะเดียวกัน ก็มีการเสนอให้เห็นถึงโทษของการเล่นหอยในเชิงเศรษฐกิจว่าเป็นปัญหาใหญ่ ถึงขั้นไม่มีเงินเก็บ

มันสองแรงช่วยกันกินฉันเจ็บ

ไม่มีเก็บสักอัฐเต็มขัดสน

เฝ้าแต่คิดจิตรปองอิสองคน

จนปี่ปนจำนำกันรำไป

(นายเฟื่อง, 2459: 19)

ผลกระทบของการเล่นหอยในเชิงเศรษฐกิจนั้นมิทั้งการเสียเงินถึงขั้นเป็นหนี้สิน ต้องเอาข้าวของเครื่องใช้ไปจำนำเพื่อนำเงินมาเล่นหอย แม้ว่าจะหลงตัวเองว่าหอยมีคุณเพราะกวีได้ถูกหอยอยู่บ้าง แต่ที่ปฏิเสธไม่ได้ คือ ผลกระทบนั้นร้ายแรงกว่ามาก

ผลกระทบในเชิงสังคม

การเล่นหอยที่ส่งผลกระทบในเชิงสังคมนั้นถูกเสนออย่างซับซ้อนและแยบคาย ตั้งแต่แรก นิราศหอยเล็กเสนอพฤติกรรมความคิดความเชื่อคนเล่นหอยซึ่งจะยึดโยงอยู่กับความคิดความเชื่อทางศาสนา ดังพฤติกรรมที่ถูกเสนอในประเด็นข้างต้น ความย้อนแย้งของหอยกับศาสนาจึงเข้ามาปะทะกันในตอนหนึ่ง ดังตัวอย่าง

จึงเอาทางศาสดาเข้ามาหัก

ไม่อย่าจักคลึงเกล้าเฝ้าถนอม

อันต้นหาพาตัวให้มัวมอม

มโนน้อมหวังผลกุศลตรง

(นายเฟื่อง, 2459: 29)

จากการที่นิราศหอยเล็กมีการเสนอความคิดความเชื่อทั้งเรื่องบุญกรรมและภพ มีการนำความคิดความเชื่อทางศาสนาอันเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนมากขึ้นมาแสดงเพื่อลบล้างความคิดความเชื่อในตอนแรกที่ผู้เล่นการพนันหอยนำมาผูกกับเรื่องหอยทั้งที่มีความย้อนแย้งกัน กล่าวคือเป็นการเตือนสติในตอนท้ายว่าในทางเดินของศาสนาพุทธนั้นต้องยึดหลักสำคัญไว้ให้ได้ ไม่ใช่ละเว้นบางข้อที่พึงใจ เช่น การละเว้นคำสอนเกี่ยวกับอบายมุข 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมเกี่ยวกับอบายมุขนั้นเอง

ผลกระทบในเชิงจิตใจ

ผลกระทบของการเล่นหอยในเชิงจิตใจได้รับการนำเสนอโดยอ้อมนั่นคือทำให้จิตใจเป็นทุกข์ ผู้ที่แทงหอยแล้วไม่ถูกจึงใช้ถ้อยคำรุนแรงด้วยอารมณ์โกรธ

อึ้งอุ้งเซ่งตัวนี้เต็มทีนัก

ทรลักษณ์ชั่วช่านาบดสี

แทงที่ไรกินยับอ้อับปรี

ชาติกาลี่ไม่หยอกดอกกระเทือ

(นายเฟื่อง, 2459: 9)

จากตัวอย่างมีการใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย ซึ่งการเสนอความรุนแรงเช่นนี้ในเกิดขึ้นเมื่อตัวหอยนั้นไม่ถูกรางวัล ผู้แทงเกิดความเคียดแค้นอยู่ในใจ ทำให้เห็นว่าผลกระทบของหอยในเชิงจิตใจนั้นทำให้ผู้เล่นการพนันหอยเป็นทุกข์และแสดงออกอย่างรุนแรง

นิราศหอยเล็ก: กลวิธีการโน้มน้าวให้เห็นผลกระทบของการเล่นหอย

นิราศหอยเล็กนอกจากเสนอผลกระทบของการเล่นพนันหอยแล้ว ยังมีความน่าสนใจอยู่ที่กลวิธีการประพันธ์ของผู้แต่งเพื่อโน้มน้าวให้เห็นผลกระทบของการเล่นหอยดังนี้

กลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านเนื้อหา

นิราศหอยเล็กปรากฏกลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านเนื้อหา ได้แก่ การเน้นย้ำให้เห็นปัญหาทางอารมณ์ และการอ้างแนวคิดในพระพุทธศาสนา มีรายละเอียดดังนี้

การเน้นย้ำให้เห็นปัญหาทางอารมณ์

ผู้แต่งใช้กลวิธีที่สำคัญซึ่งสอดคล้องอยู่กับลักษณะของวรรณกรรมนิราศ คือ มุ่งถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของกวี ความประทับใจต่อสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ ระหว่างการเดินทาง แล้วนำมาเปรียบเปรยกับอาการคิดถึง อารมณ์ความรู้สึกโศกเศร้าต่าง ๆ เพราะต้องพรากจากคนรัก(รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2516: 19) ดังเห็นการตัดพ้อน้อยใจของนายเฟื่อง

หรือน้องไปได้ดีไม่มีทุกข์

เสวยสุขแสนโสมมอยู่โคมเขียว

จึงสลัดตัดพี่เสียทีเดียว

ไม่แลเหลียวชมชู้อยู่วิมาล

(นายเฟื่อง, 2459: 12)

นิราศหอยเล็กเน้นการอภัยอาวรณ์การพนันหอยที่ถูกยกเลิกไปเมื่อสมัยรัชกาลที่ 6 การตัดพ้อรำพันก็อิงอยู่กับการแทงหอยที่ถูกบ้างผิดบ้าง แต่นัยสำคัญคือการเปรียบเทียบที่เคยแทงกับนางอันเป็นที่รัก เมื่อโรงหอยถูกเลิกไปก็เหมือนการต้องจำพรากจากนางนั่นเอง นอกจากเสนออารมณ์ความรู้สึกเศร้าใจแล้วยังมีอารมณ์ของความน้อยใจ ความโกรธเคือง และความโศกเศร้าที่ต้องสูญเสียงาน (การเล่นพนันหอย) ไปตลอดกาล

จึงชักนำมาพบประสบภักตร์

ขอฝากรักมิ่งมิตรชนินฐา

ถ้าน้องไม่สมเพชเวทนา

พี่ขอลาโฉมฉายวายชีวิต

(นายเฟื่อง, 2459: 23)

การบรรยายถึงการพลัดพรากจากคนรักไป การบรรยายว่าคนรักนั้นต้องจากตัวกวีไปอาจตีความไปถึงการถูกยกเลิกโรงหอยที่ทำให้ต้องห่างการแทงหอยก็ได้ ทำให้ลักษณะการจากกันนั้นมี 2 ลักษณะ

แม่เทียนเหลียงคนนี้ของพี่เล่า

นิจาเจ้าไยน้องจึงหมองหมาง

อยู่ดี ๆ มีเรื่องเคืองระคาย

ทำเหินห่างเลิกออกไม่บอกใคร

(นายเฟื่อง, 2459: 23)

การจำพรากนั้นมีเหตุผลรองรับอยู่ในตัวบท ส่วนหนึ่งที่นาง (การเล่นพนันหอย) ต้องลาจากกวีไปด้วยเพราะนโยบายการยกเลิกโรงหอย จึงทำให้กวีเศร้าโศกเสียใจ ขณะที่อีกลักษณะหนึ่งที่ตัวกวีเองต้องจากนาง (การเล่นหอย) ไปเช่นกัน เพราะในตัวบทมีส่วนแสดงให้เห็นเหตุผลของกวีที่อิงอยู่กับธรรมชาติ

เพราะเชื่อคำสัสมมาตาคด

สละหมดความโลภละโมบหลง

อุส่าห์เพ็งเล็งญาณวิจารณ์ลง

เห็นไม่คงสังขารประมาณดู

(นายเฟื่อง, 2459: 29)

กวีจำเป็นต้องปล่อยวางด้วยเพราะนโยบายจากรัฐบาลเรื่องการยกเลิกโรงหอยเป็นคำสั่งเด็ดขาด กวีที่โศกเศร้าจึงจำต้องเอาธรรมะเป็นหลักเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นเหตุผลให้กวีจำต้องตัดใจจากนางนั่นเอง จะเห็นได้ว่าในนิราศหอยเล็กมีอารมณ์ความรู้สึกน้อยใจ และแค้นเคืองเล็ก ๆ โดยแสดงผ่านการตัดพ้ออยู่ด้วย

การอ้างแนวคิดในพระพุทธศาสนา

นिरาศหอยเล็กมีความคิดความเชื่อที่อิงอยู่กับพระพุทธศาสนา ในตอนท้าย ที่กวีตั้งใจหันหน้าเข้าหาทางธรรมเพื่อยึดเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจหลังจากต้อง ไศกเศร้าเพราะโรงหอยถูกยกเลิก จึงมีการเสนอผลกระทบของการเล่นที่อิงกับ พระพุทธศาสนา ดังตัวอย่าง

ถ้าแม้ใครมุ่งมาดศุขชาตนา

จงอุตส่าห์หมั่นสร้างทางกุศล

คงได้เกิดในสถานพิมานบน

จะได้พ้นหวยกัศสวัสดิ

(นายเฟื่อง, 2459: 29)

ตัวอย่างข้างต้นอิงอยู่กับพระพุทธศาสนา ในความคิดความเชื่อเรื่องภพชาติ การสร้างบุญ กรรม และการเวียนว่ายตายเกิด กวีเสนอให้เห็นเส้นทางที่นำไปสู่ ความสุขในชาติหน้าผ่านการสร้างกุศลในชาตินี้ จะได้ไม่ต้องพบเจอกับการเสี่ยง เล่นหวยอีก เป็นการเสนอผลกระทบของหวยผ่านพระพุทธศาสนา

กลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านการใช้ภาษา

นिरาศหอยเล็ก ปรากฏกลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านการใช้ภาษาทั้ง การใช้ คำสองแง่สองง่าม การใช้บุคคลวัตที่โดดเด่น และการใช้ภาษาแบบเป็นกันเอง มีรายละเอียดดังนี้

การใช้คำสองแง่สองง่าม

คำสองแง่สองง่าม คือคำที่สามารถตีความไปในเชิงเพศได้ นिरาศหอยเล็ก ได้เปรียบให้เลขหอยแต่ละตัวเป็นนางที่กวีมีอันจำต้องพรากจากกัน ดังนั้นจะเห็น การเสนอเลขหอยว่าเป็นหญิงสาว แล้วมีการใช้คำประพันธ์เช่นเดียวกับการกล่าวถึง หญิงสาวที่รัก โดยมักใช้คำเรียกแทนว่า น้อง นาง ขนิษฐ หนูหั่ว เป็นต้น

เมื่อปีกลายคราวที่ตัวพี่ฝัน

เห็นพระจันทร์แทงเปาะเงาะเพง

เคยได้ถูกหนูหั่วเป็นตัวเต็ง

ยังจะเก็งหึงน้องสักสองที

(นายเฟื่อง, 2459: 3)

การทำให้ตัวเลขหอยมีความเป็นหญิงสาวหลากหลายมิติทั้งในด้านบวก และด้านลบ ในด้านบวก เช่น ความน่าชมเชย ความมั่งคั่ง ความน่าเสน่หา ความเป็นมิตรไมตรี ในด้านลบ เช่น ความเจ้าเล่ห์ การหลอกเอาเงิน การหลอกให้หลง เป็นต้น ซึ่งมุมมองดังกล่าวนำไปสู่การรำพันของกวีที่ตอบสนองมิติต่าง ๆ ของเลขหอยที่บรรยายทั้งเสน่ห์หาจะคว้านาง ขาบซึ่งใจนางที่ทำให้ได้รับรางวัล เป็นต้น

ยังพันกัณฐิกนิสาของพี่เล่า

พี่แทงเฝ้าคิดปองตัวน้องหญิง

ไม่เว้นสักวันหนึ่งหมายพึงพึง

กลับมาทั้งความสวาสดีให้ขาดทุน

(นายเฟื่อง, 2459: 11)

คำที่พบบ่อย คือ คำว่า “แทง” ซึ่งสามารถตีความในแง่เรื่องเพศได้ ถูกนำมาใช้เพื่อความบันเทิงผ่านความหมายที่กำกวม และสื่อไปในเชิงเพศ

เกลียดดีเฆมาขัดขั้วตัวนรก

มันโกหกเกรเลเล่ไกล

จะไม่แทงยั่วยวนเฝ้ากวนใจ

อิจัยไรแสนเล่ห์ เพทุบาย

(นายเฟื่อง, 2459: 5)

การเสนอมุมมองของหอยกับเพศหญิงการนำไปสู่ผู้ให้หอยเข้ากับเรื่อง บัดสีผ่านคำสำคัญ คือ “แทง” โดยความหมายของคำว่า “แทง” ความหมายในบริบทของการเล่นพนัน คือ การเดิมพันในเกมการพนันบางชนิด (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2554) แต่อีกความหมายหนึ่ง คือ กริยาการเอาของแหลมทิ่มหรือปักเข้าไป (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ตีความตีความว่าเป็นการกล่าวถึงการมีเพศสัมพันธ์ ด้วยอวัยวะเพศชายที่มีลักษณะเป็นแท่งที่ใช้การแทง ในนิราศหอยเล็ก จะเห็นการแทงนางได้เสมอตลอดทั้งเรื่อง

หรือมีคู่เคยชิดพิสมัย

ทำไฉนจะพบประสบศรี

หมายจะแทงน้องรักอีกสักที

พะเอนมีเวรกรรมต้องจำไกล

(นายเฟื่อง, 2459: 5)

การแต่งนามมีความหมายในเชิงการมีเพศสัมพันธ์ เป็นการผูกเรื่องของการพนันหอยเข้ากับเรื่องเพศซึ่งแม้จะเป็นวรรณกรรมชาวบ้านก็ตาม เรื่องเพศก็ยังเป็นเรื่องน่าบัดสีในสังคมไทย การผูกเข้ากับเรื่องเพศจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าเรื่องบัดสีเกี่ยวกับเพศกับเรื่องการเล่นพนันหอยนั้น ล้วนเป็นเรื่องเดียวกัน คือ อบายมุข ซึ่งเคยกล่าวไว้ในบทวิเคราะห์ข้างต้น ยิ่งเรื่องเพศเป็นเรื่องน่าบัดสีเพียงใด การนำเรื่องหอยเข้าไปยัดโยง จึงเป็นการพยายามนำดีให้การเล่นหอยเป็นความน่าบัดสีเช่นเดียวกัน เป็นหนึ่งในการแสดงให้เห็นผลกระทบของหอยที่อิงอยู่กับหลักธรรม อบายมุข 6 ผ่านการใช้กลวิธีการเสนอเนื้อหาผ่านบริบทเรื่องเพศ

การใช้บุคคลวัต

บุคคลวัต หรือ บุคลาธิษฐาน หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือสิ่งที่ไม่ใช่ชีวิต ให้มีการกระทำ ความรู้สึกนึกคิด หรือการแสดงออกเช่นเดียวกับมนุษย์ เพื่อสื่ออารมณ์สะท้อนใจในวรรณกรรม (สมเกียรติ รัชสมัย, 2551: 73) ซึ่งปรากฏในนิราศหอยเล็กได้เด่นชัดที่สุด คือ การให้หอยแต่ละเลขเป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถหลอกล่อให้ผู้เล่นพนันหอยหลงเข้ามาแทงตนได้ และมีการบรรยายเปรียบลักษณะรูปร่างของหอยว่าเป็นหญิงสาวนางหนึ่ง

แม่หมองหลิมหน้าโหลเป็นโคกเค้า   ดั่งน้ำเต้าผ่านแล่งแลงไซ

จะดูคิ้วงามข้าพอร่าไร   แก้มเป็นโยของช่องละอองนวล

(นายเฟื่อง, 2459: 27)

หอยถูกมองเป็นหญิงสาวที่ยั่วยวนหลอกล่อนักเล่นพนันให้เข้ามาติดกับ ซึ่งจะนำไปสู่การสูญเสียเงิน การใช้บุคคลวัตดังกล่าวไม่ได้เน้นการเสนออารมณ์ความรู้สึก แต่เพื่อเสนอให้เห็นการหลงผิดของนักพนันที่หลงเล่นพนันจนได้รับผลกระทบต่าง ๆ

การใช้ภาษาแบบเป็นกันเอง

นิราศหอยเล็กเป็นนิราศที่เน้นการใช้ภาษาแบบชาวบ้าน เป็นภาษาที่เป็นกันเอง ซึ่งรวมไปถึงคำหยาบคาย การด่าทอ ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานและเข้าใจง่าย

เฝ้าเขียวเข้ญกินพีเสียปีป่น
 จะให้เล่นมั่งขวัญทุกวันนี้

จนขัดสนเต็มทีมีที่ไหน
 ทุนไม่ไหวเพราะพีไม่มีแรง

(นายเฟื่อง, 2459: 28)

กวีชาวบ้านมักถ่อมตนว่าตนเองต่ำต้อย ยังไม่เชี่ยวชาญ หากแต่งไม่เพราะ
 ก็ขอให้ผู้อ่านอย่าติเตียน โดยอาศัยการใช้ภาษาที่เป็นกันเอง

ตัวข้าเจ้าผู้แต่งแถลงเรื่อง
 ไม่ใช่ปราชญ์ปรีดปรีดดอกพ้อคุณ

ชื่อนายเฟื่องนักเปรตเศษสัตว์ธนู
 จงการุญอย่าติเพ่งรื้อท่า

(นายเฟื่อง, 2459: 32)

นิราศหอยเล็กมีความเป็นกลอนชาวบ้านด้วยประเด็นการใช้ภาษา
 และตอนท้ายที่กวีแสดงตัวออกมา ยิ่งเด่นชัดว่าเป็นวรรณกรรมที่พยายามสื่อสาร
 กับชาวบ้านโดยตรง โดยเฉพาะชาวบ้านที่เล่นพนันหอย โดยอาศัยกลวิธีดังกล่าว
 เพื่อเสนอผลกระทบของหอย

บทสรุป

จากการศึกษานิราศหอยเล็กของนายเฟื่อง พบว่าพฤติกรรมของคนเล่นหอย
 มีลักษณะสำคัญ คือ มักให้ความสำคัญกับความฝัน เรื่องบุญกรรมที่สะท้อน
 ผ่านการรำพึงรำพันที่โรงหอยถูกยกเลิกและไม่ถูกรางวัล รวมถึงมีความเชื่อเรื่อง
 ภูษาคติที่ปรากฏอยู่ในตัวบท พฤติกรรมคนเล่นหอยดังกล่าวทำให้เห็นการหลอมรวม
 วิธีคิดที่ย้อนแย้งกันในสังคมไทย ผลกระทบของการเล่นหอยมี 3 ประการสำคัญ
 คือ ผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ ผลกระทบในเชิงสังคม และผลกระทบในเชิงจิตใจ

ผู้แต่งสั่งสอนคนในสังคมให้เลิกเล่นหอยด้วยการทำให้วรรณกรรมเข้าใจง่าย
 สนุก และผู้อ่านไม่รู้ตัวว่าถูกสอน โดยอาศัยการประพันธ์ที่เสนอเรื่องอารมณ์
 ความรู้สึก ลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นิราศหอยเล็กเป็นวรรณกรรม
 ชาวบ้านที่อ่านง่าย มีความสนุกสนาน โดยใช้วิธีการบรรยายฉาก และพรั้าเพื่อถึง
 คนรักแต่เสนอการรำพึงรำพัน การตัดพ้อ การใช้คำสองแง่สองง่าม การใช้บุคคลวัต
 การใช้ภาษาแบบเป็นกันเอง การบอกผลกระทบผ่านพระพุทธศาสนา ล้วนเป็นกลวิธี
 โน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเห็นผลกระทบของหอยและนำไปสู่การเลิกเล่นหอย

ผู้ศึกษาดังข้อสังเกตว่านิราศหอยเล็กนั้นมีเป้าหมายสำคัญเพื่อโน้มน้าวให้คนไทยเลิกหอย โดยผ่านวรรณกรรมนิราศแบบชาวบ้าน ดังที่เห็นได้จากตอนท้ายเรื่องที่ไม่ได้อ้างถึงหลักธรรมหรือคุณพระพุทธรศนาอย่างวรรณกรรมโบราณ แต่เป็นการอ้างถึงประเทศ “สยาม” ว่าด้วยการเป็นผู้น้อยที่หลงมัวเมากับการเล่นพนัน อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าชาวบ้านที่ยากจนที่แทนตนว่าเป็นชาวสยามนั้น รู้สึกว่าตนเป็นผู้ต่ำต้อยด้อยอารยะกว่าชาวต่างประเทศ เพราะไม่ได้ประกอบอาชีพที่สูงส่งเช่นชาววัง หรือมีอำนาจบาบริมใด ๆ จึงต้องอาศัยการพึ่งพาการเลี้ยงชีพเช่นนี้เพื่อหาเงินมาจุนเจือตนเองและครอบครัว

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในรายวิชา วรรณกรรมท้องถิ่น หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา สอนโดย รองศาสตราจารย์ ดร. พัทธินันท์ จินนูน

บรรณานุกรม

- จริยา สมประสงค์. (2559). เนื้อหาและความหมายของความฝัน สื่อสารผ่านวรรณกรรมไทยในอดีตและปัจจุบัน, **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา**. 8(15), 30 - 42.
- ดวงกมล ดีพันธุ์. (2557). **หอยใต้ดินในสังคมไทย** (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. (2504). **ประชุมพงศาวดารภาคที่ 17 เรื่องตำนานการเลิก บ่อนเบี้ย และเลิกหอย** (ฉบับทรงแก้ไขใหม่). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- นายเฟื่อง. (2459). **นิราศหอยเล็ก**. กรุงเทพฯ : ผดุงพันธุ์.
- พระชลญาณมุนี. (2563). พระพุทธรศนากับความเชื่อ, **วารสารมจร**. บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์. 6(2 กรกฎาคม – ธันวาคม), 100 - 115.

พระณรงค์ พนฺธุรมุโม. (2565). ศึกษาคุณโอบายในการป้องกันและแก้ไขปัญห
 อบายมุขตามแนวพระพุทธศาสนา, **วารสารมจร**. บานีศึกษาพุทธโฆส
 ปรีทรรศน์. 8(2 พฤษภาคม-สิงหาคม), 84 - 98.

พัชลิน จินนูน. (2563). ภาพสะท้อนการเล่นหอยของชาวใต้จากวรรณกรรมภาค
 ใต้ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในทศวรรษ 2490 – 2510, **วารสารมหาวิทยาลัย
 นราธิวาสราชนครินทร์**. 7(2), 174 – 1883.

รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2516). **นิราศคำโคลง: การวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับ
 นิราศชนิดอื่น** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.

สมเกียรติ รัชสมัย. (2551). **ภาษาวรรณศิลป์** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สายน้ำใจ.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2552). **หอย**. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2565,
 จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=%E0%B8>.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). **แท่ง**. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2565,
 จาก <https://dictionary.orst.go.th/>

สิทธิชัย จูอี. (2557). **ความเชื่อเรื่องภพชาติกับอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและ
 วัฒนธรรมในชุมชน ตำบลตะคร้อ อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์**
 (รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

แสน วิชาชาญ. (2545). **ตำนานหอยแห่งเมืองสยาม**. กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล.

หยาดฝน ธัญชิตกานต์. (2557). **หอย ความรู้และความหมายในมุมมองของ
 ผู้หญิง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

อรพรรณ โพทอง. (2562). **ผู้หญิงเล่นหอย: วาทกรรมความร่ายกับพฤติกรรม
 การซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล กรณีศึกษาแม่บ้านในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร
 แห่งหนึ่งของจากวัดกาญจนบุรี** (รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล). กรุงเทพฯ
 : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กลอนนิราศปากพนังของหลวงประคองคดี :
ลักษณะเด่นและความสัมพันธ์กับท่วงทำนองการแต่งของสุนทรภู่
“Klon Niras Pak Phanang” by Luang Prakhongkhadee :
Outstanding Characteristics and Its Relation to
Sunthorn Phu’s Poetic Style

พัชลินี จินนูน^{1*} (Phatchalin Jeennoon)^{1*}

Received: March 8,2023; Revised: September 26,2023; Accepted: November 10,2023

บทคัดย่อ

วรรณกรรมร้อยกรองเรื่องกลอนนิราศปากพนังเป็นผลงานของหลวงประคองคดี แต่งช่วง พ.ศ. 2482 กวีบันทึกการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปราชการที่อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะเด่นของเรื่องนี้คือการดำเนินเรื่องตามขนบของนิราศ ด้วยการพรรณนาความรักความอาลัยที่มีต่อนางอันเป็นที่รัก การเชื่อมโยงสถานที่ กับความรู้สึกนึกคิดของกวี การบรรยายธรรมชาติหรือบรรยายสภาพการเดินทาง การบันทึกสภาพสังคม เน้นไปที่ท้องถิ่นภาคใต้ ทั้งด้านศาสนสถานสำคัญ ด้านและสถานที่ต่าง ๆ ทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องเล่าท้องถิ่น การประกอบอาชีพ กลุ่มประชากร ย่านที่พักนักท่องเที่ยวยหรือแหล่งบันเทิงเริงรมย์ สำเนียงภาษา ระบบการขนส่งและสิ่งก่อสร้าง ปัญหาชุมชน และการบริหารจัดการของรัฐท้องถิ่น กวียังแสดงแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ กวีถ่ายทอด เรื่องเล่าผ่านท่วงทำนองการแต่งที่หลากหลาย ได้แก่ การเล่นคำ การหลกคำ การใช้ภาษาเปรียบเทียบ การกล่าวทำความ การใช้คำสรวล และการใช้คำแสดงอารมณ์ โดยพบว่า ท่วงทำนองการแต่งในเรื่องคล้ายกับผลงานของสุนทรภู่เป็นอย่างมาก

¹ รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000 อีเมล: phatchalinj@hotmail.com

¹ Assoc. Prof. Dr., Thai Language Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, Email : phatchalinj@hotmail.com

* Corresponding author :Email address : phatchalinj@hotmail.com

โดยเฉพาะ ผลงานประเภทนิราศ ทำให้เห็นอิทธิพลของสุนทรภู่ที่ส่งผลต่อกวีรุ่นหลังอย่างชัดเจน กระนั้น กวีก็สร้างสรรค์ความโดดเด่นของเรื่องเล่าด้วยการบันทึกสภาพสังคมภาคใต้ในทศวรรษ 2480 อย่างลุ่มลึก ช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นพลวัตสังคมภาคใต้มากยิ่งขึ้น ทั้งยังทำให้เห็นการสืบสานวรรณคดีประเภทนิราศที่มีอย่างต่อเนื่องตลอดจนได้ขยายขอบเขตวรรณกรรม ร้อยกรองประเภทนิราศในสมัยรัตนโกสินทร์ให้กว้างขวางออกไปด้วย

คำสำคัญ : กลอนนิราศปากพนัง, ท่วงทำนองการแต่ง, สุนทรภู่

Abstract

The literal work “Klon Niras Pak Phanang” was written by Luang Prakhongkhadee in 1937. It was a record of the poet’s official journey from Bangkok to Pak Phanang district in Nakhon Si Thammarat province in the South of Thailand. The outstanding characteristic of this literal work was the poet’s style of writing, in which the traditional style of Niras was followed by describing his love and longing for the lady he loved. Also, there were the connections between places he passed and the poet’s feelings, descriptions of the nature or travel conditions, and records of social conditions focusing on those of the Southern areas such as important religious places, checkpoints, and other places as well as the natural resources, folktales, occupations, population, tourist accommodations, or entertainment places, people’s accents, transportation system, buildings, community problems, and local government administration. Moreover, the poet also presented his ideas on various issues that could be adapted for everyday life. The story was narrated via various poetic styles such as puns, diversification, comparison, allusion, suffixes, and emotional words. It was also found that Luang Prakhongkhadee’s style of writing was very similar to that of Sunthorn Phu (one of Thai outstanding poets), especially on Niras. This clearly signified the influence of Sunthorn Phu’s works on the poets of

later generations. The poet's narration was prominent because of his deep record of Southern society's conditions in 1937. Apart from learning more about the dynamic of Southern societies, the study of this Niras also reflected the continuous inheritance of Niras as a kind of literary work as well as a broader expansion of the horizon of Rattanakosin's Niras.

Keywords : Klon Niras Pak Phanang, Poetic Style, Sunthorn Phu

บทนำ

นิราศแต่งขึ้นเพื่อแสดงอารมณ์รักและอาลัยของกวี หากไม่จากกันจริงก็อาจคร่ำครวญทำนองจากกันก็ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552: 267) การแต่งนิราศสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์มักเริ่มต้นด้วยบทประณามพจน์ หรือบทไหว้ครู ในเนื้อความมีบทฝากนาง การกล่าวถึงความเชื่อทางศาสนา มีบทชมธรรมชาติ และชมนาง บางครั้งก็นำเนื้อเรื่องมาจากวรรณคดี เนื้อเรื่องมักกล่าวถึงความโศกเศร้าของกวีที่ต้องพลัดพรากจากนางโดยเปรียบกับการพลัดพรากของพระนางในวรรณคดี ตำนาน หรือนิยาย ส่วนท้ายมักจบว่าแต่งเพื่อให้นางอันเป็นที่รักใช้เป็นเพื่อนแทนกวีแต่งเพื่อเป็นตำนานและบอกจำนวนโคลงทั้งหมด และแต่งเพื่อยกย่องบทประพันธ์ของกวี กวีนิยมใช้การเปรียบเทียบให้เกิดภาพพจน์ และการสร้างอารมณ์สะเทือนใจ (บัวงาม ห่อแก้ว, 2548: 172)

การแต่งวรรณกรรมประเภทนิราศปรากฏทั้งที่เป็นของกวีในราชสำนัก และท้องถิ่น มีการสืบทอดขนบในการแต่งเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ สุภาพรพลายเล็ก (2541 : 16) กล่าวถึงนิราศสมัยรัตนโกสินทร์ว่า มีดังนี้ ลักษณะแรก คือ แต่งขึ้นเพื่อพรรณนาความรักความอาลัยของตนที่มีต่อนางอันเป็นที่รัก อันเนื่องมาจากการเดินทางพลัดพรากจากกัน ลักษณะที่สอง คือ กล่าวถึงความรักความอาลัยอันเกิดจากการพลัดพรากจากนางอันเป็นที่รัก หรือการไฝหานางอันเป็นที่รัก โดยไม่มีการเดินทาง แต่ใช้การพลัดพรากจากนางอันเป็นที่รักหรือความไฝหานางอันเป็นที่รัก เป็นแกนแล้วหมุนเวียนเปลี่ยนกาลเวลาเป็นแนวสำหรับกล่าวถึงนางอันเป็นที่รัก ลักษณะที่สาม คือ ผู้แต่งอาศัยเรื่องราวการพลัดพรากของตัวละคร

เอกในวรรณคดีเก่าเป็นเค้าโครงในการพรรณนา คร่ำครวญถึงความอาลัยรัก และลักษณะที่สี่ คือ แต่งขึ้นเพื่อบันทึกหรือบรรยายสภาพการเดินทาง และสิ่งที่ประสบพบเห็นระหว่างการเดินทางหรือหมุนเวียนเปลี่ยนกาลเวลา ทั้งสะท้อนทัศนะของกวี ไม่นับกล่าวถึงความรู้สึกต่อนางอันเป็นที่รัก

พิเชฐ แสงทอง (2547: 481-490) กล่าวถึงนิราศภาคใต้ที่แต่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ว่ามีลักษณะเด่น 5 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรก คือ แต่งขึ้นเพื่อใช้บันทึกอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดระหว่างการเดินทางของกวีเมื่อจำเป็นต้องจากผู้หนึ่งคนรัก โดยใช้ความรู้สึกจากการพลัดพรากผู้หนึ่งเป็นแก่น ให้มีความสำคัญกับการบันทึกเหตุการณ์น้อยลง ลักษณะที่สอง คือ แต่งขึ้นโดยผสมผสานระหว่างความหมายเดิมกับความหมายใหม่ โดยให้น้ำหนักของการอาลัยผู้หนึ่งคนรักและอาลัยสถานที่จากในระดับที่ใกล้เคียงกัน บางเรื่องก็อาลัยผู้หนึ่งคนรักมากกว่า แต่บางเรื่องให้ความสำคัญกับประสบการณ์จนทำให้ผู้อ่านรู้สึกได้ว่าผู้หนึ่งคนรักที่ปรากฏในท้องเรื่องนั้นไม่มีอยู่จริง กวีเพียงแต่ต้องการรักษาขนบนิราศไว้ ลักษณะที่สาม คือ แต่งขึ้นเพื่อใช้บันทึกการเดินทาง โดยไม่มีการแสดงความรู้สึก โหยหาคนรักหรือสถานที่จาก ลักษณะที่สี่คือ แต่งขึ้นเพื่อใช้บันทึกถึงช่วงสำคัญของชีวิตกวีและชุมชน และลักษณะที่ห้า คือ แต่งเป็นเรื่องเล่า คล้ายนิยาย ซึ่งอาจเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องแต่งก็ได้

ทำให้เห็นว่า ในการแต่งนิราศ มีขนบที่สำคัญบางประการ เช่น การบรรยายหรือการพรรณนาถึงสถานที่ต่าง ๆ ระหว่างเดินทาง การบันทึกอารมณ์ความรู้สึกระหว่างเดินทาง และการบันทึกสภาพสังคม ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีนิราศบางเรื่องที่ผู้อ่านอาจไม่คุ้นเคย คือ เรื่อง กลอนนิราศปากพนัง (เขียนตามชื่อเรื่อง) เป็นผลงานของหลวงประคองคดี แต่งในช่วงพ.ศ. 2482 กวีนำเสนอเนื้อหาและวรรณศิลป์ที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก น่าสนใจว่า ท่วงทำนองการแต่งคล้ายคลึงกับงานประเภทนิราศของสุนทรภู่ด้วย จึงน่าจะศึกษาวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งต่อไป

ที่ผ่านมา มีการศึกษาวิจัยนิราศกันอย่างแพร่หลาย ทั้งด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์ เช่น ญัฐกาญจน์ นาคนวล (2547) ศึกษานิราศสมัยใหม่ในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ และไพโรจน์ทร์ ขาวงาม พบว่า นิราศสมัยใหม่นำเสนอความคิดและเนื้อหาที่แสดงพันธกิจของกวีที่สร้างสรรค์กวีนิพนธ์เพื่อจรรโลงโลกและชี้แนะแนวทางแก้ปัญหาสังคม สุภาณี พัดทอง (2552) วิจัยเรื่อง “เรือ” ในวรรณคดี

นิราศ : มโนทัศน์กับการสร้างวรรณศิลป์พบว่า ในนิราศมีการใช้ความเปรียบและสัญลักษณ์เกี่ยวกับเรือมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน ทั้งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์เรื่องเรือกับการสร้างวรรณศิลป์ในวรรณคดีนิราศอันอยู่บนพื้นฐานของวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยและความคิดความเชื่อทางศาสนา วารุณี ไอสถารมย์ (2550: 323-384) ศึกษาบันทึกการเดินทางและการอ่านเพื่อเข้าถึงเรื่องเล่าท้องถิ่นจากนิราศเมืองสุพรรณของสุนทรภู่และเสมียนมี พรเทพโตชยางกูร (2553) ศึกษาการอ้างอิงในนิราศสมัยใหม่พบว่า กวีใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ในการสื่อสารและสร้างอารมณ์สะท้อนใจด้วยการเชื่อมโยงหรือถ้อยความหมายขยายขอบเขตข้อมูล ตลอดจนแบ่งปันประสบการณ์ และอารมณ์ความรู้สึกจากเรื่องหนึ่งสู่อีกเรื่องหนึ่ง เพื่อนำเสนอสารและทัศนะให้ลึกซึ้งชัดเจนและมีพลังกระทบใจผู้อ่าน ชนัญชิตา บุญเหาะ (2561) ศึกษาความรักชาติในนิราศที่แต่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล แสดงให้เห็นคุณค่าของงานนิราศทั้งด้านวรรณศิลป์และสังคมผ่านมุมมองความคิดของกวีในช่วงที่สังคมไทยเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง ทั้งยังแสดงให้เห็นบทบาทของนิราศที่มีต่อสังคม กระตุ้นให้สังคมร่วมมือปรับปรุงแก้ไขปัญหาเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและความเจริญก้าวหน้าของชาติ อามานี อาบูดอแล (2561: 77-90) ศึกษาเนื้อหาของนิราศไปจังหวัดตรังเพื่อให้อ่านรู้จักนิราศภาคใต้ และพิเชฐ แสงทอง (2564: 63-83) ศึกษาการสร้างความทรงจำและภาพแทนทหารญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ของกวีในนิราศปัตตานี

การศึกษานิราศในลักษณะต่าง ๆ ทำให้รับรู้คุณค่าของวรรณกรรมชนิดนี้ที่มีพลังกระทบใจผู้อ่าน ในกรณีของเรื่อง กลอนนิราศปากหนัง ก็เช่นเดียวกันเรื่องนี้มีลักษณะเด่นเช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ ข้างต้น แต่ยังไม่มีการศึกษาก่อนอย่างลึกซึ้งนัก การศึกษาจะทำให้เห็นท่วงทำนองการแต่งวรรณกรรมนิราศของกวีในสมัยรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 8 อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมถึง การได้เห็นอิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อกวีสมัยหลัง ตลอดจนบริบทของท้องถิ่นภาคใต้ในช่วง พ.ศ. 2482 ซึ่งอยู่ในยุคการปกครองของรัฐสมัยใหม่ผ่านมุมมองของกวีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย

โครงสร้างของกลอนนิราสปากพนัง

เรื่องกลอนนิราสปากพนังมีโครงสร้าง 3 ส่วน คือ เริ่มต้นด้วยบทประณามพจน์ตามด้วยส่วนเนื้อหา และปิดเรื่อง ในตอนเริ่มเรื่อง กวีระบุชื่อว่าเป็นหลวงประคองคดีแต่งเรื่องนี้เพราะเดินทางไปราชการ แต่การไปครั้งนี้เต็มไปด้วยความโศกเศร้า เพราะไร้คนพึ่งพิงด้านจิตใจ ดังตัวอย่าง

เป็นนิราศรกร้างทางนคราญ
ด้วยสมัยดุลยาพบาราบสุข
จะฝันจนทนอยู่ในบุรินทร์

หลวงประคองคดีนิพนธ์สาร
จากถิ่นฐานแรมไพรไกลธานีทร
ระทมทุกข์อาภัพซึ่งทรัพย์สิน
ก็ไร้สิ้นที่ซึ่งจะพึ่งพา
(หลวงประคองคดี, 2482: 36)

ในส่วนการดำเนินเรื่อง กวีดำเนินเรื่องจากการนั่งรถไฟผ่านสถานีต่าง ๆ เมื่อถึงสถานีใดก็จะบรรยายหรือบันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสถานที่นั้นด้วย เริ่มต้นจากสถานีหัวลำโพงไปสิ้นสุดที่สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช ดังที่ระบุว่า “รถไฟด่วนกระบวนยาวไม่เนานาน จากสถานหัวลำโพงค่อยไประจใจ” (หลวงประคองคดี, 2482: 36) สถานีที่รถไฟแล่นผ่าน ประกอบด้วย พระบรมมหาราชวัง สถานีสามเสน สถานีบางซื่อ กว๊ามโรงทหารบริเวณนี้ ต่อมารถไฟก็แล่นผ่านสะพานพระรามหก สถานีตลิ่งชัน บ้านฉิมพลี ศาลาธรรมสพน์ คลองมหาสวัสดิ์ วัดจรัลราช กระทั่งมาถึงสถานีนครปฐม ซึ่งจะมองเห็นองค์พระปฐมเจดีย์อันโดดเด่น จากนั้นรถไฟก็แล่นผ่านพระราชวังสนามจันทร์ โพรงมะเดื่อ คลองบางตาล สถานีบ้านโป่ง สถานีโพธาราม บ้านเจ็ดเสมียน บ้านกล้วย สถานีราชบุรี ปากท่อ คลองประดู่ เมืองเพชร ห้วยเสือ ชะอำ หัวหิน เขาเต่า วังพงค์ แขวงปราณ ห้วยขวาง สามร้อยยอด ชุมพร สวี หลังสวน ไซยา เข้าสู่สถานีใหญ่ คือ สถานีสุราษฎร์ธานี ถัดมารถไฟแล่นผ่านเนินเขาหัวควาย บ้านนา นาสาร เข้าสู่สถานีฉวาง (จังหวัดนครศรีธรรมราช) ทุ่งสง เขาชุมทอง บ้านโคกคราม บ้านมะม่วงสองต้น แล้วสิ้นสุดที่สถานีรถไฟ นครศรีธรรมราช (ในตัวเมือง) เมื่อลงจากรถไฟก็เดินทางไปลงเรือที่ท่าแพ เรือแล่นผ่านบ้านปากพูน ปากคอน แหลมตะลุมพุก บางจาก เกาะดอน โรงเตา บ้านต้นหาด ท่าศุภการักษ์ สุขศาลา ศาลยุติธรรม สโมสรปากพนัง คลองบางหนาก สถานีทำการ อำเภอนิคมใหม่ สถานีตำรวจ วัดใต้ จนกระทั่ง เรือมาจอดเทียบท่าที่หน้าตลาด

‘เป็นนิราศรักร้างห่างนางคราญ’ : วรรณกรรมร้อยกรองกับการสืบสาน ขนบของนิราศ

ผู้แต่งเรื่องกลอนนิราศปากพ่องยังคงสืบสานขนบของนิราศไว้หลายประการด้วยกัน ดังนี้

1. การพรรณนาความรักความอาลัยต่อนางอันเป็นที่รัก กวีเริ่มต้นนิราศด้วยข้อความที่ว่า “เป็นนิราศรักร้างห่างนางคราญ จากถิ่นฐานแรมไพรไกลธานีทร” (หลวงประคองคดี, 2482: 36) ซึ่งเป็นข้อความที่แสดงถึงการสืบทอดขนบของนิราศอย่างชัดเจนที่เน้นการพรรณนาความรักความอาลัยต่อนางอันเป็นที่รัก ดังเมื่อกวีเดินทางไปยังสถานที่ใดก็มักเชื่อมโยงสถานที่กับนางอันเป็นที่รัก เช่น เมื่อถึงบางจากก็พรรณนาความรู้สึกของตนที่มีแต่ความชอกช้ำระกำใจ ที่จำต้องจากนางอันเป็นที่รัก อันเนื่องจากวิบากกรรมที่ทำได้ ทำให้ต้องพลัดพรากจากกันดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถึงบางจากใจระกำต้องจำจาก

กรรมวิบากรักร้างมาห่างหาย

แสนลำเค็ญเย็นเข้าทุกเพรงาย

ไม่เว้นวายครวญสวาทที่คลาดคลา

(หลวงประคองคดี, 2482: 59)

2. การเชื่อมโยงสถานที่กับความรู้สึกนึกคิดของกวี ดังนี้

เมื่อกวีเดินทางไปยังสถานที่ใดก็มักเชื่อมโยงสถานที่นั้นกับความรู้สึกนึกคิดของกวี ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อธรรมชาติ ผู้คน ประวัติความเป็นมาของชื่อสถานที่ นางอันเป็นที่รัก พฤติกรรมของคนหรือสัตว์ เป็นต้น นอกจากนั้นยังแสดงอารมณ์ความรู้สึกควบคู่กันไปด้วย เช่น รัก เศร้า โหยหา น้อยใจ ประหลาดใจ และชื่นชมยินดี หรือบางครั้งก็จะสอดแทรกความคิดความเชื่อ การวิพากษ์วิจารณ์ และการให้คำสอนต่าง ๆ รวมด้วย ดังรายละเอียดการเชื่อมโยงต่อไปนี้

2.1 การเชื่อมโยงสถานที่กับนางอันเป็นที่รัก กวีเชื่อมโยงสถานที่กับนางอันเป็นที่รักทำนองเดียวกับนิราศของสุนทรภู่ เช่น เมื่อรถไฟแล่นผ่านนครปฐม กวีนึกถึงนางอันเป็นที่รักว่า ครึ่งหนึ่งเคยชวนกันไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ กวีอธิษฐานขอให้ได้ครองรักกับนางตลอดไป

รดดวงจรถึงนครพระปฐม	หวนระทมถึงนุชสุดสงสาร
เคยชวนยอดกัลยาในนาง	นมัสการพระปฐมเจดีย์
ต่างจัดรูปเทียนมอลามานอบนบ	บรรจงบองค์พระชินสีห์
อธิษฐานร่วมรักสามัคคี	อย่าให้มีวันร้างไปห่างกัน

(หลวงประคองคดี, 2482: 41)

2.2 การเชื่อมโยงสถานที่กับพระมหากษัตริย์ การเชื่อมโยงสถานที่กับพระมหากษัตริย์ ปรากฏในตอนที่เราได้ผ่านผ่านสะพานพระรามหก กวีระลึกถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกล่าวว่า การสวรรคตของพระองค์ทำให้ราษฎรเกิดความโศกเศร้าเสียใจ “พระลับแล้วเหลือแลอยู่แต่เดียว ปวงราษฎร์เปลี่ยวทรวงว่าเอกกาย” (หลวงประคองคดี, 2482: 38) แม้กระทั่งกวีก็รู้สึกเปล่าเปลี่ยวเช่นเดียวกัน ครั้นรถไฟผ่านพระราชวังสนามจันทร์ กวีระลึกถึงพระองค์ท่านอีกว่า ท่านเคยประพาศ ณ สถานที่แห่งนั้น ต่อมาก็ระลึกถึงผลงานของพระองค์ท่าน คือการดำเนินกิจการเสือป่าที่อยู่ในความทรงจำของกวีจนต้องนำมาแสดงไว้ในนิราศเพื่อประกาศเกียรติคุณ ดังนี้

เห็นวังรามสนามจันทร์รัญจวนจิตต์	ถึงทรงฤทธิมังกุฎเกล้าเจ้ากรุงศรี
เคยประพาศชมป่าพนาลี	ประทับที่วังในไกลกังวล
มีเสือป่าเสนาหมู่อำมาตย์	คอยรองบาทตามตำแหน่งทุกแห่งหน
พระดวนดับดับหล้าภาคดล	ลั่นกังวลสู่สวรรคตชั้นนิพพาน

(หลวงประคองคดี, 2482: 43)

2.3 การเชื่อมโยงสถานที่กับตำนานหรือเรื่องเล่า ในขณะที่รถไฟผ่านบ้านเจ็ดเสมียน กวีเชื่อมโยงที่มาของชื่อบ้านกับกลุ่มเสมียนที่บันทึกการเล่นหอยเถื่อนของคนชั่วที่มารวมตัวกัน ณ สถานที่แห่งนี้ แต่ก็ออกตัวว่า เป็นเพียงการสันนิษฐานเท่านั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หรือเสมียนเขียนโพยพวกหอยเถื่อน	ชักชวนเพื่อนจ้อฉลคนนักหนา
แล้วหลีกหลั่นตัวกลัวอาชญา	พากันมาแอบแฝงตามแหล่งไพร
เที่ยวสอความถามใครไม่รู้เรื่อง	สุดจะปลื้มกังขาพาสงสัย
จนรถล่องเลยย่านผ่านทางไป	ทั้งบ้านเจ็ดเสมียนไว้เหลือใครครวญ

(หลวงประคองคดี, 2482: 45)

การสันนิษฐานของกวีแตกต่างจากในตำนานที่เล่าเกี่ยวกับบ้านเจ็ดเสมียนว่า หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พระยาวชิรปราการ (สมเด็จพระเจ้าตากสิน) ต้องการรวบรวมไพร่พลเพื่อใช้ในการทำศึก มีชาวบ้านมาสมัครเป็นจำนวนมาก จนทหารที่เป็นเสมียนซึ่งทำหน้าที่ในการจดบันทึกมีไม่เพียงพอ พระองค์จึงประกาศให้ผู้รู้หนังสือมาช่วยจดบันทึก แต่ต้องรับมาสมัครให้ทันก่อนค่ำ จนกระทั่ง มีชายไทย จำนวน 7 คนเดินทางมาทันเวลาพอดี พระองค์ทรงรู้สึกประทับใจเป็นอย่างมากจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ว่า “หมู่บ้านเจ็ดเสมียน” (ชุมชนเจ็ดเสมียน, 2553)

2.4 การเชื่อมโยงสถานที่กับความปรารถนาส่วนตัว ในขณะรถไฟแล่นผ่าน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช กวีขอให้ตนและคนรักพบแต่ความสุข พ้นเภทภัย

ขอพึงโพธิญาณประมาณหมาย	อุทิศกายวาจาจิตต์พิษฐาน
ประพุดติชอบกอบกิจคิดการงาน	ประสพสถานดีพูนพิพัฒน์สวัสดิ
ทั้งนงค์เยาว์เสาวภาคที่พรากพลัด	ช่วยป้องปิดโพลภัยให้สุขชี
พ้นชนพาลมารร้ายมาราวี	กว่าจะมีวันพบประสพกัน

(หลวงประคองคดี, 2482: 58)

3. การบรรยายธรรมชาติหรือบรรยายสภาพการเดินทาง ในการเดินทางผ่านสถานที่ต่าง ๆ กวีจะบรรยายภาพธรรมชาติและสถานที่อย่างละเอียด โดยเน้นบรรยายสภาพที่ปรากฏ เช่น บอกขนาด ความลึก ความกว้าง รูปร่าง หรือพฤติกรรม ดังเมื่อมาถึงห้วยเสือ จะพบพฤติกรรมของเสือดุร้าย ที่กำลังไล่ล่าอาหาร พบลิงแสมที่อดอาหารเที่ยวโลดโผนไปมา บ้างก็นั่งอุ้มลูกอ่อน พร้อมให้กินนม

ถึงห้วยเสือมีแต่เสือหนีข้ามห้วย	เคยเล่นด้วยเยาวมาลน่านักหนา
ต่างหลีกหนีไล่กันไปมา	เรียมพลาดทำหนีเสือจนเหงื่อย้อย
เขาทโมนเมินแลแสมसार	อดอาหารเลียบเลาะเที่ยวเสาะสอย
บ้างเล่นโลดโผนปลิวลือลั่นลอย	หางโหนห้อยติดกันพันเป็นพรวน
ที่ลูกอ่อนนอนวกเฝ้ากกกอด	นั่งอุ้มหยอดนมให้น้ำใคร่สรวล
ไม่เห็นผิดคนเลยเฝ้าเชยชวน	พี่ปันพานใจเห็นนึกเอ็นดู

(หลวงประคองคดี, 2482: 47)

4. การบันทึกสภาพท้องถิ่น การบันทึกสภาพสังคม มุ่งไปที่สังคมภาคใต้ กวีบันทึกเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คน การประกอบอาชีพ สิ่งก่อสร้าง ย่านที่พักหรือแหล่งบันเทิงเริงรมย์ เป็นต้น ดังนี้

4.1 ศาสนสถานสำคัญ ตอนที่รถไฟแล่นผ่านนครศรีธรรมราช กวีบันทึกศาสนสถานที่สำคัญคือวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นวัดที่มีความสวยงาม และเป็นที่พึ่งทางใจของผู้คน แม้แต่กวีก็ขอพรให้ตนเองพบแต่ความสุขสวัสดิ์ ทั้งด้านชีวิตส่วนตัวและหน้าที่การงาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รถเร็วจรถึงนครศรีธรรมราช	เห็นพระธาตุธรรมวิโรจน์โบสถ์วิหาร
พระเจดีย์ยอดเยี่ยมเทียมวิมาน	งามตระหง่านแสงระยับจับอัมพร
ขอพึ่งโพธิญาณประมาณหมาย	อุทิศกายวาจาจิตต์พิษฐาน
ประพุดชอบกอบกิดคิดการงาน	ประสพสถานดีพูนพิพัฒน์สวัสดิ์

(หลวงประคองคดี, 2482: 58)

4.2 ด้านและสถานต่างๆ เมื่อถึงอำเภอปากพะนึ่ง กวีกล่าวถึงด้านสำคัญคือ ด้านศุลการักษ์ ว่า ด้านนี้ใช้สำหรับพักเรือขาเข้า และเป็นที่ถ่ายเทสินค้า มีเจ้าหน้าที่คอยตรวจสอบอย่างใกล้ชิด

มาถึงด้านผ่านท่าศุลการักษ์	เป็นที่พักเรือค้าเมื่อขาเข้า
มีสินค้าหลายอย่างต่างลำเนา	ทั้งสำเภาจีนแขกแปลกแปลกตา
ที่บางลำเตขายถ่ายอับเฉา	พอแบ่งเบาผ่อนพักไม่หนักหนา
ไอ้ออกพินนี้หนักแบกรักมา	สุดจะหาทางถ่ายระยะบายรัก

(หลวงประคองคดี, 2482: 61)

ด้านมีความสำคัญทางเศรษฐกิจและการเมือง เป็นจุดที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นทำหน้าที่ควบคุมการเดินทางเข้าออก เป็นจุดตรวจสอบการเคลื่อนย้ายที่ไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งเป็นจุดเก็บอากรผลผลิตสินค้าเพื่อขายทั้งจากชุมชนและราชธานี (วารุณี ไอสถารมย์, 2550: 323-384) การกล่าวถึงด้านศุลการักษ์มีนัยสื่อถึงการบริหารจัดการของรัฐที่ดีด้วย ดังที่วารุณี ไอสถารมย์ (2547:155-156) กล่าวว่า การที่รัฐให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นตรวจตราด่านและผู้คนจากต่างถิ่นเข้าออกเพื่อสร้างความปลอดภัยบนเส้นทางการเดินทาง รัฐที่มีความเข้มแข็งทางการเมืองย่อมมีศักยภาพดูแลทางบก ทางน้ำ และสะพานให้เพียงพอแก่การข้ามหรือกำจัดสัตว์อันตราย รวมถึง ควบคุมโจรผู้ร้าย

กวียังกล่าวถึงสถานที่ซึ่งอยู่ในการดูแลของรัฐ เช่น สุขศาลามีไว้สำหรับรักษาคนไข้ ศาลยุติธรรมมีไว้สำหรับเป็นที่พึ่งของประชาชน และสถานีดำรงจมีไว้เพื่อช่วยดูแลรักษาความเรียบร้อยในชุมชน นายแสดงให้เห็นประสิทธิภาพของรัฐท้องถิ่นที่คอยดูแลทุกข์สุขของผู้คน ดังนี้

มาถึงศาลยุติธรรมประจำถิ่น
ดูโอ່อย่างมส่าริมวารี

คอยตัดสินด้วยความตามวิถี
เป็นสถานที่พำนักหลักประจำ

(หลวงประคองคดี, 2482: 62)

4.3 ทรัพยากรธรรมชาติ กวีบันทึกธรรมชาติสองข้างทางของภาคใต้ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ ร่ายล้อมด้วยเทือกเขา สายน้ำ และป่าไม้ ในการเดินทางกวีจะชมธรรมชาติอยู่เนื่อง ๆ ทั้งสัตว์ป่า พันธุ์ไม้ เกาะ ห้วย ลำธาร ภูเขา เนินเขา และถ้ำ ดังเมื่อรถไฟแล่นผ่านอำเภอลงสน จังหวัดชุมพร กวีกล่าวว่า บริเวณนี้เต็มไปด้วยดอกไม้ ทั้งดอกปาล์หมัน ดอกจันทร์กะพ้อ ดอกลั่นทม ดอกมะลิซ้อน ดอกยี่ลั่น ดอกกระดังงา ดอกกาหลงและดอกนางแย้ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ถึงหลังสวนครวญคะนึ่งถึงสวนเก่า
สู่หล่อเลี้ยงน้ำรดปลดเถาวัลย์
เคยชมกลิ่นปาล์หมันจันทร์กะพ้อ
มะลิซ้อนสายหยุดหอมสุดใจ
กะดังงากาหลงพะยั้งแย้ม
ไฉ่ยามร้างห่างเหมาแต่เดียว

เคยพี่เฝ้าปลูกพรวนสวนสวรรค์
ไม่คายคันเคื่องน้องเทายองโย
ลั่นทมตอแตกก้านบานไสว
ยี่ลั่นไบสลบกิ่งขึ้นพริ้งเปรียว
ขึ้นปกแซมเชิงซุ้มชะอุ่นเขียว
จะแลเหลียวชมอื่นไม่ชื่นใจ

(หลวงประคองคดี, 2482: 51)

4.4 เรื่องเล่าท้องถิ่น ในการกล่าวถึงสถานที่ในท้องถิ่น หากสถานที่นั้นมีตำนานเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับชื่อสถานที่ กวีก็จะหยิบยกมาเล่าด้วย เช่น เมื่อถึงเนินเขาหัวควาย อำเภอบุพผิน จังหวัด สุราษฎร์ธานี กวีสันนิษฐานว่าชื่อหมู่บ้านน่าจะมาจากเรื่องเล่าของควายทรี โดยเล่าว่า ครั้งหนึ่งมีควายทรีไปทำประลองกับเทวดา เพราะคิดว่าตนเก่งกว่าใคร จนทำให้เหล่าเทวดาพากันระอาใจ ครั้นไปทำพาลก็ถูกพาลิวันศึระแล้วขว้างออกไป จนกลายเป็นเนินเขาหัวควาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ว่ายังมีหงษาตัวฉกาจ
ชื่อทรพีใจลำพองคะนองครัน
เที่ยวทำเทพเทวันถึงชั้นฟ้า
เทพต่างเมินมหงษ์เห็นระเห็จไป
พบพระยาวานรขจรเดช
นามกระเดื่องเลื่องลือชื่อพาลี
กาสร้ายพ่ายแพ้แก่งยับ
วานรอ่อนกระบานกระบือพลัน
จึงมีชื่อเขาหัวควายนินยา กล่าว
จะเจือจริงเท็จบ้างหรืออย่างไร

ปิตุฆาตฆ่าบิดาถึงอาสัญ
ว่าตัวมันเก่งกาจไม่หวาดใคร
ลองศกดาโรมรันไม่หวั่นไหว
ถึงกรุงไกรขีดชินกระบินทร์บุรี
เรื่องพระเวทย์เผ่าพงศ์ค้องคึกโกสัย
ต่างราววิรบราถึงฆ่าฟัน
ถูกฟันสับชีวาถึงอาสัญ
หมายสำคัญช่องเขาขวางขวางตรงไป
เป็นเรื่องราวโบราณนานสมัย
แล้วแต่ใจท่านผู้ฟังคิดหยั่งตรอง
(หลวงประคองคดี, 2482: 53)

4.5 กลุ่มประชากร กวีบันทึกว่า ประชากรในภาคใต้มีหลายกลุ่ม ในพื้นที่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีทั้งชาวไทยและชาวจีน ชาวจีนมักทำอาชีพค้าขาย และ ทำเหมืองแร่ คนกลุ่มนี้มีความขยัน แต่เป็นกลุ่มที่แย่งงานจากกลุ่มคนไทย ในพื้นที่ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็มีกลุ่มคนจีนที่ประกอบอาชีพค้าขายจำนวนมาก ส่วนกลุ่มคนไทยมักทำไร่ไถนา ส่งผลให้มีฐานะยากจน

ถึงนาสารคนผู้ดูคึกคัก
บ้างขึ้นลงส่งเสียงเถียงอิงอล
พี่สอสนทวนความตามสังเกต
มีเหมืองแร่เอนกนับทรัพย์แผ่นดิน
ราวเรือนพันแรงนับมารับจ้าง
นำเสียดายถิ่นไทยไม่อวอร์ด
ถึงฉวางทางแยกดูแพรกขวา
ทางแพรกซ้ายรวงร้านบ้านเรือนจีน

ร้องทนายทักเจรจากันกาหล
ล้วนเป็นคนต่างด้าวพวกชาวจีน
ว่าในเขตต์นาสารการทรัพย์สิน
ใช้แรงจิ้นคนงานการกรรมกร
ทำทุกอย่างร่อนชุดลากดูดถอน
ให้คนจรแย่งงานการทากิน
คนทำไร่ไถนาปลูกอาสิน
มาตั้งถิ่นค้าขายอยู่รายเรียง
(หลวงประคองคดี, 2482: 55)

กวียังบันทึกวิถีของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่บ้านต้นหาดจังหวัดนครศรีธรรมราช ว่ามักตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณชายทะเล “บ้านต้นหาดหาดทรายพื้นชายลาด หึงชายชาติอิสลามตั้งเคหา” (หลวงประคองคดี, 2482: 60) สาวแขกหรือหญิงที่ นับถือศาสนาอิสลาม มักมีหน้าตางดงาม ดังนี้ “เห็นสาวแขกเมียงเมินทำเขินขวย รุปสำรวงามอย่างนางในหนึ่ง” (หลวงประคองคดี, 2482: 60)

4.6 การประกอบอาชีพ กวีบันทึกว่า ในอำเภอปากพนังมีกลุ่มคนต่าง ๆ ตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายกันไป หากเป็นกลุ่มชาวไทยมุสลิมมักตั้งถิ่นฐานบริเวณ ชายทะเล ส่วนใหญ่ทำอาชีพประมง “อยู่เรือนโรงทำประมงตามคองคา จับกุ้งปลา แถวชะวากปากพนัง” (หลวงประคองคดี, 2482: 60) บริเวณนี้มีเรือสำเภากันและ เรือสำเภาแขกจอดเทียบท่ารอค้าขาย เช่น “มีสินค้าหลายอย่างต่างลำเนา ทั้งสำเภา จีนแขกแปลกแปลกตา” (หลวงประคองคดี, 2482: 61) บริเวณย่านใจกลางเมือง เป็นที่อยู่ของกลุ่มชาวจีนที่ประกอบอาชีพค้าขาย ส่วนชาวไทยพุทธมักตั้งถิ่นฐาน อยู่นอกตัวเมือง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรม ช่างนอกนี่ยังมีกลุ่มชาวจีน อาศัยอยู่ด้วย คนกลุ่มนี้มักทำเหมืองแร่ ดังที่ว่า “มีเหมืองแร่อบเนกนับทรพย์แผ่นดิน ใช้แรงเงินคนงานการกรรมกร” (หลวงประคองคดี, 2482: 55) กวีบันทึกเพิ่มเติมว่า การทำเหมืองแร่สมัยนั้นจะใช้เรือและเครื่องจักรขนาดใหญ่ชุดแร่ ดังนี้

มาถึงร่อนเขาเล่าตามเค้าเรื่อง	ว่ามีเหมืองใหญ่โตดูโอโง
ใช้เรือชุดใหญ่เหลือเหมือนเรือนโรง	มีคันโพงเหล็กใหญ่โยกไปมา
เปิดสديمแล่นเลี้ยวเที่ยวคู้ยชุด	เครื่องจักรรูดโกยดินร่อนหินผา
ขนเอาแร่ดีบุกบรรทุกมา	เป็นสินค้านามขจรร้อนพิบูลย์

(หลวงประคองคดี, 2482: 57)

4.7 สำเนียงภาษา กวีวิจารณ์การใช้ภาษาของชาวอำเภอปากพนังว่า ฟังดูแปร่งหู เข้าใจยาก กว่ากวีจะฟังเข้าใจก็พบกับความยากลำบากไม่น้อย เช่น “ด้าปรีอ” (หมายถึง ทำอย่างไร) หรือคำว่า “ปรีอซู้” (หมายถึง ลักษณะอารมณ์ที่ ผิดเพี้ยนไป) ผิดจากภาษาของคนเมืองหลวงที่เข้าใจง่ายกว่า

ฟังสำเนียงเสียงแปร่งประหลาดหู	กว่าจะรู้ดูลำบากยากนักหนา
เสียงด้าปรีอปรีอซู้ขูไปมา	แผกภาษาพวกเราชาวเมืองบน

(หลวงประคองคดี, 2482: 66)

4.8 ย่านที่พักนักท่องเที่ยวยหรือแหล่งบันเทิงเรีจรมย์ กวีกล่าวถึงย่านที่พักและแหล่งบันเทิงในอำเภอปากพนังว่า มักตั้งอยู่ในชุมชนเมือง ตัวอาคารมีความงดงาม แบ่งเป็นห้องต่าง ๆ เพื่อ “ไว้สำเรีจสุข” เมื่อเข้าไปจะพบกับหญิงงาม เครื่องดื่ม และที่พักไว้บริการ แสดงถึงกลิ่นอายของชนบทสมัยใหม่จากการเข้ามาของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนิยม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เห็นโรงร้านตึกรามงามสง่า	บนหลังคากระโจมย้อยดูลอยเหลิง
ที่लगแบ่งแบ่งกันมีชั้นเชิง	ไว้สำเรีจสุขสถานร้านเปียร์ฮอล
มีสุรานารีศรีเมืองมิ่ง	รูปพราวพริ้งยวนจิตต์พิศมร
ดูเชิงชั้นหลั่นเห็นเป็นตอนตอน	มีห้องนอนเนาสำนักพักแรมคีน

(หลวงประคองคคี, 2482: 63)

4.9 ระบบการขนส่ง และสิ่งก่อสร้าง กวีบันทึกระบบการขนส่งสินค้าบริเวณจังหวัด สุราษฎร์ธานีว่า ผู้คนอาศัยเรือเป็นสำคัญ บริเวณนี้มีเรือยนต์คอยรับส่งสินค้าและขนส่งผู้โดยสาร สองฟากฝั่งน้ำยังมีตึก โรง และร้านตั้งอยู่เรียงราย “เรือยนต์จ้างข้ามขนส่งคนไป ดูชักไขวเรือแพแลเป็นพรวน มีตึกเรือนโรงร้านตระหง่านตั้ง สองฟากฝั่งวารีมีเรือกสวน” (หลวงประคองคคี, 2482: 52) ผู้คนอยู่กันอย่างหนาแน่น แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางด้านเศรษฐกิจของพื้นที่เมือง และการเข้ามาของระบบบริโภคนิยมในชนบทที่เน้นความสะดวกสบายและมุ่งประโยชน์ใช้สอย กระทั่งบริเวณสองฟากลำน้ำปากพนังก็มีร้านค้า โรงสี สถานเรีจรมย์ โรงภาพยนตร์ และตึกแถวเรียงราย

ถึงบ้านใหม่ต่อทางเขตต์บางพระ	ตามระยะริมทางหว่างถนน
มีร้านรวงโรงฉายภาพยนตร์	บ้านเรือนคนคับคั่งตั้งเป็นแนว
มีโรงสีซื้อข้าวมาสีขาย	ปล่องไฟรายมองเห็นเป็นทิวแถว
ทั้งสองฟากลำน้ำดูงามแพรว	แลลั่นแล้วหมู่บ้านย่านชุมชน

(หลวงประคองคคี, 2482: 66)

4.10 ปัญหาชุมชน กวีบันทึกปัญหาของชาวบ้านที่อาศัยบริเวณชายทะเลอำเภอปากพนังว่า มักขาดแคลนน้ำจืด เพราะพื้นที่ที่อยู่อาศัยอยู่ติดทะเล การปลูกพืชก็ไม่ค่อยได้ผล กระทั่ง ผู้นำชุมชนคิดจะทำน้ำประปาขึ้น แต่ไม่ทันได้เตรียมการก็มีอันต้องย้ายไปที่อื่นเสียก่อน

ปากพณังยังขาดแต่น้ำจืด
 หาน้ำกินแสนลำบากยากเหลือทน
 ถึงฤๅคูคิมหันต์ยามรันทด
 ทุกบ้านช่องต้องถนอมอมน้ำใช้
 พระบรรณสาสน์ฯ นามสง่าคุปตารักษ์
 คิดถ่าน้ำทำประปาจากบาดาล
 แต่บังเอิญทางการทำนส่งย้าย
 เหมือนนอกเรียนร้างนุชสุดอาดูร

ปลูกเพาะพืชพรรณไม้ไม่พูลผล
 ได้พึงฝนน้ำฟ้าพวยใจ
 ต่างกลัวอดน้ำท่าหาหม่นไหม้
 พอไม่ให้ขัดสนจนกันดาร
 ได้วางหลักการบำรุงซึ่งถิ่นถาน
 ต่อลำธารน้ำเหนือมาเจือจุน
 ต้องเคราะห์ร้ายการประปามาลิ้นศูนย์
 มาสิ้นศูนย์รสสวาตต้องขาดลอย
 (หลวงประคองคดี, 2482: 66)

4.11 การบริหารจัดการของรัฐท้องถิ่น ในการมาเยือนท้องถิ่น แสดงให้เห็นบทบาทของรัฐอย่างเด่นชัด เช่น หากมาที่ศาลยุติธรรมก็ย่อมจะพบเจ้าหน้าที่ที่คอยตัดสินคดีความอยู่ ดังความว่า “มาถึงศาลยุติธรรมประจำถิ่น คอยตัดสินถ้อยความตามวิถี” (หลวงประคองคดี, 2482: 62) หรือหากมาที่สถานีตำรวจก็จะพบเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราความเรียบร้อย ดังนี้ “เรือเลยมาถึงสถานีตำรวจ มียามตรวจะวังภัยไม่ห่างเหิน” (หลวงประคองคดี, 2482: 63) การกล่าวถึงพฤติกรรมที่ดีของเจ้าหน้าที่รัฐ มีนัยสะท้อนการบริหารจัดการที่ดีของรัฐด้วย ซึ่งน่าจะเกิดจากกวีเป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่รัฐ การเดินทางครั้งนี้ก็เพื่อทำหน้าที่ของข้าราชการที่ดี แม้กวีมิได้กล่าวไว้อย่างตรงไปตรงมา แต่น่าจะมีเป้าหมายนี้อยู่ สุดท้ายก็บรรลุเป้าหมาย ดังที่กวีกล่าวว่า ตอนแรกที่เดินทางมาจิตใจก็ไม่ได้สุขสงบนัก ครั้นถึงจุดหมายก็หมดทุกข์ทันที เหมือนกับได้เกิดใหม่อีกครั้ง ดังนี้ “ถึงฝั่งปากปากพณังได้ตั้งใจ เหมือนเกิดใหม่หมดทุกข์สุขบันเทิง” (หลวงประคองคดี, 2482: 63)

5. แนวคิดในการดำเนินชีวิต นอกจากการกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว กวียังสอดแทรกแนวคิดต่าง ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีลีลาคล้ายกับงานของสุนทรภู่ด้วย ดังรายละเอียด

5.1 เรื่องความขยันหมั่นเพียร กวีแสดงแนวคิดในการดำเนินชีวิตว่า ควรมีความขยันและกินอยู่ตามฐานะ โดยแนะนำให้เอาแบบอย่างชาวจีนที่ตอนข้ามน้ำข้ามทะเลมาได้มีทรัพย์สินทองติดตัวมา แต่กลายเป็นเศรษฐีได้ เพราะสู้อดอมขยันทำงาน และหนักเอาเบาสู้ ดังตัวอย่าง

เขาเป็นเงินต่างถิ่นไร้สินทรัพย์
สู้อดมื้อกินมื้อไม่พอเพียง
อุส่าห์หาลำไยได้ใช้สอย
จนตั้งตัวเป็นเจ้าของมีมาราย

ยามตกอับผมโขไม่ไ้เคียง
เสพของเค็มเค็มเสบียงพอเลี้ยงกาย
ทำได้น้อยใช้น้อยค่อยขวนขวาย
เราหญิงชายเชิญจำเป็นตำรา
(หลวงประคองคดี, 2482: 55)

5.2 เรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตน กวีกล่าวว่า ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน อยู่เป็นนิจ ย่อมเป็นที่รักของผู้อื่น แต่หากมีนิสัยหยิ่งโส เทียบวรรานผู้อื่น จะถูกคน สบประชัง และทำร้ายได้ ดังนี้

แต่เป็นเค้าความขำงาภาษิต
พยศร้ายทูลจริตคิดล้าพอง
เทียบวรนระยโสอดวโหทั้ง
ใครนึ่งหรือถือว่ากลัวยิ่งมัวมน
ปะคนพาลฯ ตอบต้องหมอบบัง
ถูกเจ็บเข้าจึงจำสำนึกตัว

ไว้เตือนจิตต์คนพาลหาญผยอง
ทำจงหองเห่อไปไม่เจียมตน
เขาชิงชังทั่วแหล่งทุกแห่งหน
สันดานคนโมหิตตติตพันพัว
ลงแผ่ร่างข้างถนนทนมุดหัว
ผลความชั่วกรรมสนองต้องโดนตี
(หลวงประคองคดี, 2482: 53)

5.3 เรื่องความอดทนต่อความยากลำบาก ในการดำเนินชีวิตสิ่งสำคัญ ประการหนึ่งคือการมีความอดทนต่อความยากลำบาก แม้มีฐานะยากจนก็ให้สู้จนถึงที่สุด

ถึงยากไร้ใจยังยั้งยืนอยู่
คราวคับแค้นใจจำกรรมบันดาล

ต้องฝืนสู้ผจญภัยให้อาจหาญ
สู้วายปราณดาบหน้าอย่ากังวล
(หลวงประคองคดี, 2482: 52)

5.4 เรื่องความเป็นอนิจจังของชีวิต กวีแสดงแนวคิดในการดำเนินชีวิตว่า โลกนี้ไม่มีอะไรจริงยั่งยืน พอถึงเวลาก็แตกดับ เสื่อมสลาย แม้แต่องค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมของราษฎรก็ย่อมมีวันสวรรคต เหลือไว้เพียงวังที่ทรุดโทรม รกร้าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เหลือแต่วังตั้งอยู่ดูรกร้าง
ดูสิ่งใดไม่จริงยั่งยืนนาน

ให้อ้างวังเศร้าสลับทั่วถิ่นฐาน
ต้องถึงกาลแตกดับล่วงลับไป
(หลวงประคองคดี, 2482: 43)

5.5 เรื่องการไม่ประพฤติดีศีลห้า กวีกล่าวถึงผลของการทำผิดศีลข้อที่สามว่า จะตกนรก ปีนต้นจ้าว ใช้กรรมอีกหลายชาติ เพื่อเตือนสติให้เห็นผลของการทำชั่ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันต้นจ้าวในนรกหนามดกเหลือ	ใครไม่เชื่อล่วงกามาพาทนใหม่
เมื่อตายจากชาตินี้หนีกรรมไป	เกิดชาติใหม่เป็นเปรตทุเรศกาย
ตกนรกหมกไหม้หลายกัลป์กับ	ต้องทนรับทุกข์ทนต์ดังมันหมาย
ขึ้นต้นจ้าวหนามแหลมทิ่มแทงกาย	กว่าจะตายใช้กรรมที่ทำมา

(หลวงประคองคดี, 2482: 41)

5.6 เรื่องชีวิตที่เป็นไปตามกรรม การแสดงแนวคิดเรื่องกรรมปรากฏในวรรณกรรมอย่างสม่ำเสมอมากกว่าแนวคิดอื่นๆ กวีเน้นย้ำให้เห็นว่า ทุกชีวิตย่อมเป็นไปตามผลกรรมที่ทำไว้ หากทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี แต่หากทำร้ายผู้อื่นก็ย่อมได้รับผลร้าย เช่น การพลัดพรากจากคนรัก ดังสำนวน “กงเกวียนกรรมเกวียน” คือ ทำแก่เขาไว้เช่นไรก็ย่อมได้รับผลกรรมเช่นนั้น ดังนี้

ไอกรรมพรากสัตว์สร้างแต่ปางก่อน	มาตัดรอนร่างขนิษฐาพิศมัย
เปรียบกงเกวียนกำเกวียนเวียนกันไป	เสมือนใจสุขอรีว่าเฝ้าเวียนวน

(หลวงประคองคดี, 2482: 55)

แนวความคิดที่ปรากฏข้างต้นคล้ายกับวรรณกรรมของสุนทรภู่ไม่น้อย เช่น เรื่องนิราศภูเขาทอง สุนทรภู่แสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นคง แน่นนอนของทุกสรรพสิ่ง ดังพระเจดีย์ภูเขาทองที่มีวันทรุดโทรมลงได้ ไม่ต่างจากชื่อเสียง เกียรติยศที่ย่อมมีวันแปรผันเช่นกัน หรือในเรื่อง พระอภัยมณี กวีให้ข้อคิดทั้งเรื่องความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และหนทางไปสู่นิพพาน ทั้งสอนให้มีความเพียร อดทนต่อความยากลำบาก และเห็นความเป็นอนิจจัง สอดคล้องกับที่อำพาพร รินปัญญา (2561) ศึกษาวิจารณ์คำสอนในวรรณคดีไทยเรื่องพระอภัยมณีแล้วพบว่า หลักธรรมคำสอนที่ปรากฏ เช่น ความเพียร ความพยายาม การช่วยเหลือเกื้อกูล ความรอบรู้ การอดทนต่อความยากลำบาก การมีไมตรี หลักธรรมต่างๆ สอดรับกับหลักธรรมเรื่องทานบารมี ขันติบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี เป็นต้น และสอดคล้องกับที่สมบัติ จันทรวงศ์ (2537: 221-223) วิเคราะห์ชีวิตและงานของสุนทรภู่แล้วพบว่า

สุนทรภู่มีความเชื่อตามคติทางพุทธศาสนาว่า ชีวิตในโลกนี้คือ การเวียนว่ายตายเกิด ในสังสารวัฏ และสรรพสิ่งในโลกหรือจักรวาลที่เราอาศัยอยู่ล้วนถูกควบคุมโดยอำนาจของบุญกรรม

‘เสนาะดังวังเวงเพลงประโคม’: การใช้ถ้อยคำภาษาเพื่อสร้างความงามของบทนิราศ

ในการแต่งกลอนนิราศปากพ่อง ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง คือ กวีใช้ถ้อยคำภาษาเพื่อเสริมความไพเราะของถ้อยคำและขับเน้นความหมายของคำให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังในตอนท้ายที่กวีสื่อสารถึงประเด็นนี้ว่า “เสนาะดังวังเวงเพลงประโคม พอประโลมใจขึ้นรื่นฤดี” (หลวงประคองคดี, 2482: 66) การใช้ภาษาเพื่อสร้างความงามในนิราศพบว่า มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การเล่นคำ การเล่นปรากฏบ่อยครั้ง โดยเฉพาะการเล่นคำพ้องที่มีความหมายไม่เหมือนกัน เพื่อย้ำเสียงและย้ำความหมาย เช่น การเล่นคำว่า “ชื่อ” เพื่อเชื่อมโยงกับสถานีรถไฟบางชื่อ และนิสัยของคนชื่อสัตย์ การเล่นคำว่า “โป่ง” เพื่อเชื่อมโยงกับสถานที่ คือ บ้านโป่ง พื้นที่ป่าโป่ง สัตว์ประเภทโป่งค่าง และผมทรงโป่งของผู้หญิงขณะตีกระบังให้เป็นทรงที่สูงขึ้น ดังนี้

ถึงบางชื่อชื่อเพราะเสนาะโลตร์	ช่างเอมโอบษฐ์สายสมรวอนเฉลย
จะสัตย์ชื่อสงวนศักดิ์รักอย่างเคย	ไม่เฉยเมยเมินหมางห่างไมตรี

(หลวงประคองคดี, 2482: 38)

ถึงบ้านโป่งโป่งป่าพนาสนธ์	เป็นโป่งคนโป่งค่างบ่างสิงขร
หรือโป่งผมสาวแซมงามงอน	ดัดเป็นลอนละลอกคลื่นรื่นนัยน์ตา

(หลวงประคองคดี, 2482: 45)

2. การหลากคำ การหลากคำพบโดยทั่วไป ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินและไม่เบื่อหน่าย เมื่อเห็นคำที่หลากหลายและแตกต่างกันไป คำที่ปรากฏบ่อยที่สุด คือ คำที่สื่อความหมายถึงนางอันเป็นที่รัก เช่น นวลน้อย นวลอนงค์ สายสมร กลอยสวาท ดวงสมร จอมขวัญ แก้วโกสุม ดวงประทุม ยอดยาหยี ภคินี นุช ขวัญเมือง นางลักษณ์ แก้วตา พะวงอน ดวงวิหวา แม่น้องน้อย ขวัญ ยอดสร้อย ทรมวย บุญปลอด แม่งามสรรพ ศรีสมร นางลักษณ์ บังอร

แม่งามขวัญ อนุวงศ์ นางเยาว์ เสาวภาค และนาง ดังตัวอย่างในสองบทข้างล่างนี้ ที่มีการใช้คำว่า แก้วโกสุม ดวงประทุม ยอดยาหยี ภัคินี นุช และยอดกัลยา แทนนางอันเป็นที่รัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถึงชาติหน้าอย่าให้แคล้วแก้วโกสุม
ขอร่วมสัจย์สมานรักภัคินี
รทด่วนจรถึงนครพระปฐม
เคยชวนยอดกัลยามาในงาน

ดวงประทุมคู่ฟ้ายอดยาหยี
จวบชีวิตราบเท่าเข้านิพพาน
หวนระทมถึงนุชสุดสงสาร
นมัสการพระปฐมเจดีย์

(หลวงประคองคดี, 2482: 40-41)

3. การใช้ภาษาเปรียบเทียบ การใช้ภาษาเปรียบเทียบพบโดยทั่วไป เช่น การเปรียบใบหน้าของนางกับดวงจันทร์ เปรียบการไม่เห็นหน้านางกับคืนไร้จันทร์ สื่อถึงความมืดมิดในจิตใจ ดังนี้

ถึงสนามจันทร์ใจไม่หายโค
เคยขึ้นกลืนจันทร์กลบบละออ
ตั้งแต่นั้นวันจะพลันลับ
จะแรมร้างห่างกลืนกระแจะจันทร์

ยามวิโยคไกลนางยิ่งหมางหมอง
ชมพักตร์น้องนวลเช่นเปรียบเพ็ญจันทร์
ดังเดือนดับลับโลกเฝ้าโศกศัลย์
สุดพิกลันใจชำระกำหนดรม

(หลวงประคองคดี, 2482: 42)

4. การกล่าวเท้าความ เป็นการกล่าวถึงตัวละครในวรรณคดีไทยเพื่อนำมาสื่อความสะเทือนใจ การให้ข้อคิดเกี่ยวกับความรัก ความไม่สมหวัง การคิดถึงนางเป็นต้น ดังการกล่าวเท้าความวรรณคดีเรื่องกาเกี เพราะไม่อยากให้นางอันเป็นที่รักเป็นอย่างนางกาเกีที่ทลายใจ ดังตัวอย่าง

ถึงบ้านฉิมพลีเป็นศรีสุข
ปานจะนั้นวลอนงค์แม่หลงคอย
ถ้ารู้เช่นเร้นชู้ไฉน
เป็นมนุษย์ครุฑาหรือนาคี

ส่วนเรียนทุกขใจเศร้าให้เหงาหงอย
หรือจะลอยล่องฟ้าอย่างกาเกี
จะกลับคืนตามติดไม่คิดหนี
ก็ตามที่จะพันสับให้ยับเยิน

(หลวงประคองคดี, 2482: 39)

5. การใช้คำสร้อย คำที่กวีนิยมใช้คือ คำว่า “โอ้” เมื่อตัดพ้อโชคชะตาของตนเอง เช่น “โอ้กรรมใดมาวิบัติตัดสวาท” (หลวงประคองคดี, 2482: 42) “โอ้ยามนี้ใจหายเสียดายนัก” (หลวงประคองคดี, 2482: 43) “โอ้ยามร้างรอนเร่อยู่เอยกา” (หลวงประคองคดี, 2482: 57) และ “โอ้ผลกรรมชดส้างแต่ปางใด” (หลวงประคองคดี, 2482: 59) คำว่า “โอ้” มักพบในงานของสุนทรภู่ด้วย

6. การใช้คำแสดงอารมณ์ วรรณกรรมเรื่องกลอนนิราศปากพนังแสดงอารมณ์ทุกข์สุขจากการเดินทางอย่างชัดเจน แต่แสดงอารมณ์เศร้าหมองมากเป็นพิเศษ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ การแสดงอารมณ์เศร้าหมองอันเนื่องจากการพลัดพรากจากนางอันเป็นที่รัก ดังที่ว่า “ห้วงแต่นางนุชนาฏสวาทโฉมจะทุกข์โหม่นสเศร้าเฝ้าโหยไห้” (หลวงประคองคดี, 2482: 35) ลักษณะที่สองคือการแสดงอารมณ์เศร้าหมอง อันเนื่องจากการเปลี่ยนผันของอำนาจวาสนา นับแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา ดังตัวอย่าง “โอ้แต่นั้นวันจะพลันลับ ต้องตกอับนึกหน้าน้ำตาไหล จะเหนื่อยยากกรากกรำระกำใจ เหมือนนกไรรังเร่เอยกาย” (หลวงประคองคดี, 2482: 35) และ “จะผินจนทนอยู่ในบุรีนทร์ ก็ไรล้นที่ซึ่งจะพึงพา” (หลวงประคองคดี, 2482: 35) เมื่อเดินทางไปถึงสถานที่ใดก็จะรำพึงรำพันถึงพระมหากษัตริย์อันเป็นที่รัก คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างชัดเจน “เคยพึงบุญมุสิกเป็นข้าบาท พอเลี้ยงอาตม์เจือจุนไม่ชุ่นเชิญกุศลเลิศประเสริฐสุขทุกเช้าเย็น พระคุณเช่นแผ่นฟ้านภาลัย” (หลวงประคองคดี, 2482: 36) และจากตัวอย่างต่อไปนี้

ไ้อผ่านเกล้าเนาวิมานสำราญแล้ว
เหลือระลึกรึกถึงเบื้องพระบาทบงสุ
ตั้งฉัตรแก้วป้องภัยพิบัติเหตุ
แต่ตูเดียวเปลี่ยวใจในยามจน
เที่ยวเร่ร่อนแรมไพรไกลสมร
สักเมื่อไรจะได้กลับพารา

เห็นวังแก้วคูเมืองเรืองระหง
พระคุณคงเปี่ยมภพจบสากล
ทั่วไทยเทศเสพสุขทุกแห่งหน
จำต้องทนทุกข์รับอปรมา
พลางทอดถอนใจอนาถวาสนา
พานพบหน้านวลน้องประคองชม
(หลวงประคองคดี, 2482: 37)

น่าสนใจว่า การแสดงอารมณ์เศร้าหมองอิงกับการเปลี่ยนผันในชีวิตมากกว่าการคร่ำครวญถึงนาง นอกจากนั้นก็มีการแสดงอารมณ์อื่นๆ ร่วมด้วย เช่น อารมณ์ชื่นชมยินดีจากการสัมผัสกับธรรมชาติหรือสัมผัสกับวิถีชีวิตของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ที่มีความสมานปรองดอง อารมณ์ประหลาดใจที่ได้ฟังสำเนียงภาษาของคนในท้องถิ่น อารมณ์เห็นอกเห็นใจที่เห็นชาวบ้านขาดแคลนน้ำจืด อันเนื่องจากสภาพแวดล้อมไม่เป็นใจ อารมณ์ไม่พอใจเมื่อเห็นชาวไทยไม่ขยันเท่าชาวจีน

เห็นได้ว่า วรรณกรรมร้อยกรองเรื่องกลอนนิราศปากพนังมีการสืบทอดขนบของนิราศอย่างชัดเจน มีทั้งการพรรณนาความรักความอาลัยต่อนางอันเป็นที่รัก การเชื่อมโยงสถานที่กับความรู้สึกนึกคิดของกวี การบรรยายธรรมชาติหรือบรรยายสภาพการเดินทาง การบันทึกสภาพสังคม การแสดงแนวคิดต่าง ๆ รวมทั้ง การใช้ถ้อยคำภาษาที่มีทั้งการเล่นคำ การหลกคำ การใช้ภาษาเปรียบเทียบ การกล่าวเท้าความ เหล่านี้มักพบในวรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่ด้วย ดังตัวอย่างแบบแผนคำประพันธ์ที่คล้ายกับผลงานของสุนทรภู่เรื่องนิราศภูเขาทอง ทั้งการใช้คำและเนื้อความที่เน้นถ่ายทอดความทุกข์โศกที่มีต่อการเปลี่ยนผันของชีวิต ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบแบบแผนกลอนของกวีกับงานของสุนทรภู่

นิราศภูเขาทอง	กลอนนิราศปากพนัง
เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก็ต้านี้ ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย ล้วนหนามเหน็บเจ็บแสบคับแคบใจ เหมือนนกไร้รังเร่อยู่เอยกา.. พระนิพพานปานประหนึ่งศิระขาด ด้วยไร้อุตยาแค้นถึงแสนเข็ญ ทั้งโรคซ้ำกรรมซัดวิบัติเป็น ไม่แลเห็นที่ซึ่งจะพึ่งพา (ห้องสมุดดิจิทัลวชิรญาณ, 2465)	ด้วยสมัยดุลงะภาพบาราบสุข ระทมทุกข์อาภัพซึ่งทรัพย์สิน จะผินจนทนอยู่ในบุรีนทร์ ก็ไร้สิ้นที่ซึ่งจะพึ่งพา.... ไฉ่แต่นั้นวันจะพลันดับ ต้องตกลับนึกหน้าน้ำตาไหล จะเหนื่อยยากกรากกราระกำใจ เหมือนนกไร้รังเร่เอยกาย (หลวงประคองคดี, 2482: 36)

บทสรุป

การศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองเรื่องกลอนนิราศปากพ่องที่แต่งในช่วง พ.ศ. 2482 ทำให้เห็นว่า เรื่องนี้มีการสืบชนบทของนิราศอย่างชัดเจน ได้แก่ การพรรณนาความรักความอาลัยที่มีต่อนาง อันเป็นที่รัก การเชื่อมโยงสถานที่กับความรู้สึกนึกคิดของกวี การบรรยายธรรมชาติหรือบรรยายสภาพการเดินทาง การบันทึกสภาพสังคม การให้ข้อคิดหรือเตือนสติการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข และการแสดงความคิดเห็นความเชื่อที่สัมพันธ์กับสังคมไทย ในด้านชนบทที่เป็นการบันทึกสภาพสังคมพบว่า กวีนำเสนอให้เห็นบริบทสังคมภาคใต้ในสมัยที่แต่ง ทั้งด้านศาสนสถานสำคัญ ด้านและสถานที่ทางราชการ ทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องเล่าท้องถิ่น การประกอบอาชีพของคนในสังคม ย่านที่พักหรือแหล่งบันเทิงเริงรมย์ สำเนียงภาษา กลุ่มประชากร ระบบการขนส่ง และสิ่งก่อสร้าง และปัญหาชุมชน สื่อให้เห็นว่า ชาวภาคใต้มีวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีทรัพยากรเหมือนแร่ ป่าไม้ และพืชพรรณธัญญาหารที่อุดมสมบูรณ์ การตั้งชื่อภูมินามจากตำนานเรื่องเล่าต่าง ๆ ภาคใต้มีด้านและสถานที่ทางราชการสำคัญหลายแห่ง มีการกระจายของประชากรในบริเวณต่าง ๆ ทั้งพื้นที่ชายฝั่ง พื้นที่ราบ และพื้นที่ชุมชน ประชากรรวมตัวกันอย่างหนาแน่นในพื้นที่ชุมชน คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตตามพื้นที่การตั้งถิ่นฐาน หากอาศัยอยู่ริมชายฝั่ง มักประกอบอาชีพประมง หากอาศัยในพื้นที่ราบมักทำกสิกรรมและเหมืองแร่ และหากอาศัย ในชุมชนมักประกอบอาชีพค้าขาย ภาคใต้มีทั้งกลุ่มชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธซึ่งมักประกอบอาชีพกสิกรรม และกลุ่มชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม บ้างก็เรียกว่าพวกแขก มักทำอาชีพประมง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาวจีนที่ทำอาชีพค้าขายและทำเหมืองแร่ จนมีฐานะร่ำรวย ภาคใต้มีย่านที่พักหรือแหล่งบันเทิงเริงรมย์บริเวณชุมชนเมืองไว้ดึงดูดนักท่องเที่ยว บริเวณนี้ยังมีตึกกรมบ้านช่อง ไออ่า พันสมัย แสดงถึงการได้รับอิทธิพลจากกระแสการพัฒนาของรัฐ บริเวณสองฟากฝั่งลำน้ำ มีเรือยนต์ไว้บริการนักท่องเที่ยวและขนส่งสินค้า ปัญหาที่พบบริเวณชายฝั่งคือ การขาดแคลนน้ำประปา ภาพที่ที่น่าสนใจของชุมชนปากพ่องคือการเจริญเติบโตของกิจการเหมืองแร่ การค้าโดยเรือสำเภา มีชาวต่างชาติที่เข้ามา มีบทบาทในท้องถิ่น ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจที่ดี มีการผลิตที่รองรับได้ทั้งทางทะเลและทางบก สองข้างทางมีเรือแพบรรทุกสินค้าเต็มลำเรือ ทำให้เห็นการค้าที่คึกคัก

สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งน่าจะมาจากการบริหารจัดการที่ดีของรัฐด้วย การบันทึกสภาพสังคม ในสมัยที่แต่งงานจะช่วยให้มองเห็นพลวัตของภาคใต้มากขึ้น นอกจากนี้ กวียังแสดงท่วงทำนองการแต่งอย่างโดดเด่น ทั้งการเล่นคำ การหลกคำ การใช้ความเปรียบ การกล่าวหาความ การใช้คำสร้อย และการใช้คำแสดงอารมณ์

ในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมเรื่องกลอนนิราศปากพนังมีลีลาคล้ายกับงานของสุนทรภู่ ทั้งการพรรณนาความ การบันทึกเหตุการณ์ การกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ การแสดงความคิดความเชื่อ การใช้ถ้อยคำภาษาเพื่อสื่ออารมณ์สะเทือนใจ ทั้งความรัก ความทุกข์ ความน้อยใจ และการขาดที่พึ่ง เป็นต้น รวมถึง ความนิยมนำธรรมชาติมาเปรียบเทียบ สอดคล้องกับที่ยุวดี ดำรงพันธ์ (2537: 169-173) กล่าวถึงท่วงทำนองการแต่งนิราศของสุนทรภู่ว่า สุนทรภู่มักเล่นคำตามชื่อสถานที่ที่เดินทางผ่าน นิยมใช้โวหารภาพพจน์อย่างหลากหลาย เช่น ภาพพจน์อุปมา อติพจน์ การให้ความ การยกอุทาหรณ์ กวีมักนำธรรมชาติมาเปรียบเทียบ เช่น ลิง ต้นไม้ ดอกไม้ เพื่อสื่ออารมณ์สะเทือนใจที่เกิดจากความรัก ความว่าเหว ความโดดเดี่ยว ความไม่สมหวัง ความเป็นอนิจจัง ความโหยหา ความคิดถึง การขาดที่พึ่ง และความน้อยใจ ทั้งมักแฝงข้อคิด และปรัชญาในการดำเนินชีวิต ในขณะที่ พอพล สุกใส (2564) กล่าวถึงลักษณะเด่นของนิราศของสุนทรภู่ว่า ให้ความสำคัญกับการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก และการให้รายละเอียดของเหตุการณ์และสถานที่อย่างเท่าเทียมกัน สุนทรภู่ให้นิยามนำเสนอภาพสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และการผสมผสานทางวัฒนธรรม มีการสอดแทรกคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา การยกระดับการพรรณนาจากเดิมที่เน้นพรรณนาความถึงนางอันเป็นที่รัก ก็เป็นการพรรณนาความสะเทือนใจถึงพระมหากษัตริย์ กล่าวได้ว่า งานของสุนทรภู่มีทั้งอารมณ์ความรู้สึกร และเป็นเสมือนเครื่องมือบันทึกเรื่องราว ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของสังคมไทยแต่ครั้งกรุงรัตนโกสินทร์ผ่านมุมมอง และโลกทัศน์ของกวี

มีข้อค้นพบว่า วรรณกรรมร้อยกรองเรื่องกลอนนิราศปากพนังมีท่วงทำนองการแต่งคล้ายกับนิราศภูเขาทองของสุนทรภู่มากที่สุด กล่าวคือ เน้นการบันทึกการเดินทางที่สัมพันธ์กับบริบทชีวิตของกวี และเป็นการเดินทางที่แสดงอารมณ์ทุกข์หมองเศร้า อันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงผันของอำนาจวาสนา ทั้งสะท้อนอารมณ์สากล

ตามวัฏจักรของชีวิต สอดคล้องกับทีนิพัทธ์ แยมเดช และสมบัติ มั่งมีสุขศิริ (2563: 1-13) กล่าวถึงนิราศภูเขาทองว่า สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกของสุนทรภู่อันเป็นอารมณ์สากลร่วมของมนุษย์ทุกคนที่เคยผ่านพบเหตุการณ์เช่นเดียวกับสุนทรภู่ เป็นประสบการณ์ที่สะท้อนถึงสัจธรรมแห่งความทุกข์ และสะท้อนวาสนาของสุนทรภู่อันพลิกผันจากแต่ก่อนที่มีชีวิตหน้าที่การงานรุ่งเรืองในสมัยรัชกาลที่ 2 แต่พอพระองค์เสด็จสวรรคต สร้างความทุกข์ให้แก่สุนทรภู่ “ปานประหนึ่งศิระขาด” แต่ถึงกระนั้น ประสบการณ์ที่สุนทรภู่วายงานรับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท รัชกาลที่ 2 ยังติดตรึงอยู่ในใจไม่เสื่อมคลาย เมื่อเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในชีวิต ด้วยเหตุนี้ เนื้อหาของนิราศภูเขาทองจึงมีพลังจับใจผู้อ่านผู้ฟังมาโดยตลอด

อนึ่ง การที่ท่วงทำนองการแต่งเรื่องกลอนนิราศปากพนังคล้ายกับผลงานของสุนทรภู่ น่าจะเกิดจากความนิยมอ่านงานของสุนทรภู่นั้นเอง สอดคล้องกับที่ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต (2548: 1, 102 - 105) กล่าวว่า ผลงานของสุนทรภู่ที่ส่งอิทธิพลต่อผู้อ่าน มีทั้งนิราศ วรรณคดี พระราชนิพนธ์ และบทเห่ต่างๆ ผลงานของสุนทรภู่ได้รับความนิยมทั้งในไทยและของผู้อ่านในวงกว้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำนองเดียวกับที่พัชลินี จินนุณ (2560: 127) กล่าวถึงวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ที่แต่งในช่วงพ.ศ. 2470 - 2520 ว่ามีท่วงทำนองการแต่งเหมือนคล้ายกับผลงานของสุนทรภู่เป็นอย่างมาก การรับอิทธิพลของสุนทรภู่ มีทั้งการระบุชื่อและผลงานของสุนทรภู่ไว้ในงานของตนโดยตรง ส่วนใหญ่จะระบุไว้ในส่วนต้นของเนื้อหา ต่อมาคือการเลือกแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ชนิดเดียวกัน การเลียนแบบแบบแผนฉันทลักษณ์ของกลอน ถ้อยคำ สำนวนความเปรียบและเนื้อความ

การศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองเรื่องกลอนนิราศปากพนัง ทำให้เห็นการสืบทอดขนบของวรรณกรรมนิราศ รวมถึง เห็นการสร้างสรรคถ้อยคำภาษาของกวีสมัยรัตนโกสินทร์ที่ไม่แพ้ผลงานของสุนทรภู่ กวีเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สะท้อนถึงความนิยม การให้คุณค่าและความสำคัญกับผลงานของสุนทรภู่ที่มีมาอย่างยาวนาน จนส่งอิทธิพลต่อคนรุ่นหลัง ทั้งนี้ วรรณกรรมประเภทนิราศยังมีอีกมาก ส่วนหนึ่งเก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ หากมีการศึกษากันอย่างต่อเนื่องก็จะช่วยขยายขอบเขตวรรณกรรมประเภทนิราศสมัยรัตนโกสินทร์ให้กว้างขวางออกไปอีก เห็นลีลาการแต่งวรรณกรรมประเภทนิราศของกวีในระยะหลังๆ

และทั้งอาจเห็นอิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อกวีรุ่นหลังในภาพรวมมากยิ่งขึ้น สมกับที่ได้
 รับการยกย่องจากยูเนสโก (UNESCO) ให้เป็น “บุคคลสำคัญด้านวรรณกรรมของโลก”

บรรณานุกรม

- ชนัญชิตา บุญเหาะ. (2561). **ความรักชาติในนิราศที่แต่งระหว่างรัชสมัย
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2548). **ชีวประวัติและผลงานของสุนทรภู่** (พิมพ์ครั้งที่ 3).
 กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุมชนเจ็ดเสมียน วัดเจ็ดเสมียน และสวนศิลป์บ้านดิน. (2553). **หนึ่งเดียว
 ตลาดวัฒนธรรมเมืองราชบุรี ตลาดเก่า 119 ปี เจ็ดเสมียน. ใน
 เอกสารประชาสัมพันธ์** เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2553.
- ณัฐกาญจน์ นาคนวน. (2547). **นิราศสมัยใหม่ในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์
 และไพโรจน์ ขาวงาม** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิพัทธ์ แยมเดช และสมบัติ มั่งมีสุขศิริ. (2563). “อิสระแห่งกวี” ในนิราศภูเขาทอง
 และนิราศเมืองเพชร ของสุนทรภู่. **วารสารมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 17(3), 1-13.
- บัวงาม ห่อแก้ว. (2548). **เอกสารประกอบการสอนวิชา 0111363 วรรณคดีนิราศ**.
 สงขลา : ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประคองคดี, หลวง. (2482). **กลอนนิราศปากพนัง**. ม.ป.ท.
- พรเทพ โตขยางกูร. (2553). **การอ้างถึงในนิราศสมัยใหม่ : กลวิธีการสื่อสาร
 และการสร้างอารมณ์สะเทือนใจ** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พอล สุกใส. (2564). วรรณคดีโลก ความรู้ สุนทรภู่ กับ ‘ประดิษฐกร’ ใหม่ กวีนิพนธ์ล้ำหน้าต้นกรุงรัตนโกสินทร์, **มติชนรายวัน**. สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2565, จากhttps://www.matichon.co.th/prachachuen/news_2793538.
- พัชลิน จินนุ่น. (2560). อิทธิพลของสุนทรภู่ที่มีต่อการสร้างสรรค์หนังสือวัดเกาะ ภาคใต้ช่วง พ.ศ. 2470-2520. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี**. 9 (1), 127-147.
- พิเชฐ แสงทอง. (2547). อัตลักษณ์และพลวัตวรรณกรรมกลุ่มนิราศ. ใน **วรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมปริทัศน์**, 481-490. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- พิเชฐ แสงทอง. (2564). การสร้างความทรงจำและภาพแทนทหารญี่ปุ่นใน สงครามโลกครั้งที่ 2 ของกวีจากเรื่องนิราศปัตตานี. **วารสารรัฐสมิแล**. 42(2), 63-83.
- ยุวดี ดำรงพันธ์. (2537). **โวหารภาพพจน์ในนิราศสุนทรภู่** (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วารุณี ไอสถารมย์. (2547). **เมืองสุพรรณ บนเส้นทางการเปลี่ยนแปลงทาง ประวัติศาสตร์ พุทธศตวรรษที่8- ต้นพุทธศตวรรษที่ 25**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วารุณี ไอสถารมย์. (2550). นิราศเมืองสุพรรณของสุนทรภู่และเสมียนมี : บันทึกการเดินทางและการอ่านเพื่อเข้าถึงเรื่องเล่าท้องถิ่น. **รัฐศาสตร์สาร**. 28(2), 323-384.
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2537). **โลกทัศน์ของสุนทรภู่**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สุภาณี พัดทอง. (2552). “เรือ” ในวรรณคดีนิราศ : มโนทัศน์กับการสร้างวรรณศิลป์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาพร พลายเล็ก. (2541). **นิราศสมัยรัตนโกสินทร์ : การสืบทอดขนบวรรณศิลป์จากพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ห้องสมุดดิจิทัลขจรญาณ. (2465). **ประชุมกลอนนิราศต่าง ๆ ภาคที่ 1**. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2566, จาก <https://vajirayana.org>

อามานี อามุดอแล. (2561). นิราศไปจังหวัดตรัง. **วารสารรัฐสมิแล**. 39 (3), 77-90.

อำภาพร รินปัญญา. (2561). **วัจนคำสอนในวรรณคดีไทยเรื่องพระอภัยมณี** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ความเชื่อมั่นและการยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

Confidence and Acceptance in Performance Appraisal System of Local Government Officials under Subdistrict Administrative Organizations in Mueang District, Trang Province

ประรณนา หลีกภัย^{1*} (Pradthana Leekpai)^{1*}

Received: April 3,2024; Revised: June 4,2024; Accepted: July 15,2024

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเชื่อมั่น การยอมรับ เปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่น และศึกษาเปรียบเทียบระดับการยอมรับระบบ การประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหาร ส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล การวิจัย ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การ บริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำนวน 160 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแตกต่าง ของค่าเฉลี่ยที และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเอฟ

ผลการวิจัย พบว่า ระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการรัฐกิจ) คณะพาณิชยศาสตร์ และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง อีเมล pradthana.l@psu.ac.th

¹ Asst. Prof. Dr. Bachelor of Public Administration (Public Management) Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang Campus, E-mail : pradthana.l@psu.ac.th

* Corresponding author : E-mail Address : pradthana.l@psu.ac.th

ระดับการยอมรับอยู่ในระดับมาก ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีเพศ และความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีระดับการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน, องค์การบริหารส่วนตำบล, จังหวัดตรัง

Abstract

This study aimed to investigate and compare levels of confidence and acceptance the performance appraisal system for local government official under the subdistrict administrative organizations in Mueang District, Trang Province, classified by personal factors. This research was a quantitative study. The sample group consisted of 160 local government officials under the subdistrict administrative organizations in Mueang District, Trang Province. The instrument used for data collection was a questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test for differences between means, and F-test for differences between means.

The research results revealed that the overall level of confidence in the performance appraisal system for local government officials under the subdistrict administrative organizations was high. The level of acceptance was also high. Local government officials under the subdistrict administrative organizations with different ages, average monthly incomes, and understanding of the performance appraisal system had significantly different levels of confidence in the performance appraisal system at the 0.05 level. Additionally, local government officials under the subdistrict administrative organizations with different genders

and understanding of the performance appraisal system had significantly different levels of acceptance of the performance appraisal system at the 0.05 level.

Keywords: Performance Appraisal System, Subdistrict Administrative Organizations, Trang Province

บทนำ

ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรมีความสำคัญหลายประการ คือ ช่วยพัฒนาประสิทธิภาพและผลการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ดี จะทำให้ผู้บังคับบัญชาสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับ แนะนำ และวางแผนพัฒนาพนักงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือในการบริหารค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับผลงาน ช่วยจูงใจและรักษาพนักงานที่มีผลงานดีไว้กับองค์กร (ธงชัย สันติวงษ์, 2539) ช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในเรื่องมาตรฐานการปฏิบัติงาน และเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญสำหรับการวางแผนกลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์ และการตัดสินใจเชิงนโยบายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Dessler, 2017)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาข้อมูลระดับองค์กร พบว่า ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันมีปัญหามากหลายประการ คือ การประเมินผลการปฏิบัติงานขาดความเที่ยงตรงและมีอคติจากผู้บังคับบัญชา โดยประเมินตามความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าผลงานที่แท้จริง เกณฑ์และวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานยังไม่ชัดเจน ทำให้ขาดความเข้าใจในระบบการประเมินที่แท้จริง ขาดการติดตามและให้ข้อมูลป้อนกลับ เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงาน (สุวรรณี อ่องสกุล, 2554) ขาดการฝึกอบรมผู้ประเมิน ทำให้ผู้บังคับบัญชาขาดความรู้ความเข้าใจในการประเมินที่มีประสิทธิภาพ (ชุดิมา สุขหอม, 2557)

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผล การปฏิบัติงาน พบว่า ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลมีความเชื่อมั่นในระบบ การประเมินผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันค่อนข้างต่ำ (เมธาวิ เที่ยมละมัย, 2557) ขาดความเชื่อถือในเกณฑ์การประเมินและวิธีการประเมิน (ธนาวิ จารุโรจน์โรจน์, 2559) ขาดความเชื่อมั่นในความสามารถและความเป็นกลางของผู้ประเมิน (จุฬารัตน์ จันทร์สว่าง, 2560) และขาดความเชื่อมั่นในประโยชน์ของการประเมิน (กรกมล สอนสุภาพ, 2557) และเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการยอมรับในระบบการประเมินผล การปฏิบัติงาน พบว่า ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลมีระดับการยอมรับ ในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันค่อนข้างต่ำ (สุดารัตน์ สารกิจ, 2557) ขาดการยอมรับในเกณฑ์การประเมินและวิธีการประเมิน (สุธิดา จันทรสวรรณ, 2560) ขาดการยอมรับในความสามารถและความเป็นกลางของผู้ประเมิน (พัชรี ปานปรีดี, 2559)

ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมที่การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและ การยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า การศึกษาที่ผ่านมายังไม่ได้มีการศึกษา ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ ความเชื่อมั่นและการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการ ส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบ การประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหาร ส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง และพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งจะสามารถนำผลการศึกษา ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรมีปัญหาน้อยที่สุด และช่วยในพัฒนาประสิทธิภาพและผลการปฏิบัติงานของพนักงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

2. เพื่อศึกษาระดับการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานไว้หลากหลาย เช่น วิเชียร วิทยอุดม (2553) ให้ความหมายว่า ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน หมายถึง กระบวนการที่มีระบบและมีขั้นตอนในการประเมินผลงานของพนักงาน โดยพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของผลงาน รวมถึงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ในขณะที่ Michael Armstrong (2006) ให้ความหมายว่า ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการที่มีระเบียบแบบแผน ในการวัด ประเมิน และส่งเสริมคุณค่าของพนักงานให้สูงขึ้น โดยอาศัยกรอบการทำงานที่ได้ตกลงร่วมกัน ทั้งนี้ หากพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548) กล่าวว่า ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การกำหนดเกณฑ์ชัดเจน การประเมินตามสภาพจริง การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการนำผลการประเมินไปใช้ ในขณะที่ สมชาย หิรัญกิตติ (2555) กล่าวว่า ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานที่ชัดเจน การสื่อสารทำความเข้าใจ การจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการนำผลการประเมิน

ไปใช้ประโยชน์ และจำนงค์ พลายนาม (2560) กล่าวว่า การออกแบบระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด การวางแผนการทำงาน การติดตามประเมินผล การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการพัฒนา

ในส่วนของความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานนั้น สมคิด บางโม (2551) กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานว่า มีความยุติธรรม โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และมีความเชื่อถือได้ ในขณะที่วิรัช สงวนวงศ์วาน (2556) ได้ให้ความหมายของความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกยอมรับและเชื่อถือในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย ความเชื่อมั่นในกระบวนการ วิธีการ และผลลัพธ์ของการประเมิน ในขณะที่การยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน วิภาดา คุปตานนท์ (2553) ได้ให้แนวคิดว่าการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกที่พอใจหรือเห็นด้วยกับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กร ทั้งในด้านหลักการ วิธีการ และผลลัพธ์ที่ได้รับจากการประเมิน ส่วน สุรพงษ์ โกวศิริ (2557) ได้ให้ความหมายการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานไว้ว่า เป็นการรับรู้และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ถ้าบุคคลการยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน แสดงว่าเห็นประโยชน์และความสำคัญของระบบดังกล่าว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการในหลายหน่วยงาน เช่น การศึกษาของศิริพร พลายนาม (2559) ศึกษาเรื่อง ความเชื่อมั่นและการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สรุปผลการวิจัย คือ ข้าราชการมีความเชื่อมั่นและยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อความเชื่อมั่น

และการยอมรับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ประสิทธิภาพทำงาน ความรู้ความเข้าใจ การรับรู้ความยุติธรรม และการมีส่วนร่วม ซึ่งผลการศึกษา มีความสอดคล้องกับการศึกษาของรุ่งโรจน์ บุตรดวงศ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติราชการของบุคลากรสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา สรุปผลการวิจัย คือ บุคลากรมีระดับการยอมรับ ระบบการประเมินผลการปฏิบัติราชการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ความเข้าใจระบบการประเมิน และการมีส่วนร่วม รวมทั้งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของนาริรัตน์ สุขเกษม (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ สรุปผลการวิจัย พบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยมีระดับการยอมรับการประเมินผลการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ความยุติธรรม ความชัดเจนของกระบวนการ และการมีส่วนร่วม

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น การศึกษาของธนวัฒน์ เกื้อนครี (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การยอมรับการประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกลางข้าราชการส่วนท้องถิ่น กำหนด : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการมีการยอมรับการประเมินผลการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง โดยปัจจัยด้านความเหมาะสมของหลักเกณฑ์และวิธีการประเมิน ด้านความยุติธรรมของกระบวนการประเมิน และด้านการนำผลการประเมินไปใช้ มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของเกรียงไกร วิจิทพัฒนาพงษ์ (2564) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและการยอมรับการประเมินผลการปฏิบัติราชการของ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดยะลา มีความเชื่อมั่นและการยอมรับต่อการประเมินผลการปฏิบัติราชการในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านความยุติธรรมและ

ความเป็นกลางในการประเมิน วิธีการและขั้นตอนในการประเมิน รวมทั้งผลตอบแทนจากการประเมินมีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นและการยอมรับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย คือ ศึกษาเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นและการยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยปัจจัยส่วนบุคคลที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาปฏิบัติงาน และความรู้ความเข้าใจระบบประเมินผลการปฏิบัติงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษา คือ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ซึ่งมีจำนวน 12 แห่ง คือ อบต.นาท่ามใต้ อบต.นาท่ามเหนือ อบต.บ้านโพธิ์ อบต.น้ำผุด อบต.นาโต๊ะหมิง อบต.บางรัก อบต.นาโยงใต้ อบต.ควนปริง อบต.นาบินหลา อบต.บ้านควน อบต.นาพละ และอบต.หนองตรุด โดยมีจำนวนข้าราชการรวม 265 คน สำหรับการกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 155 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ 160 คน

2) เครื่องมือในการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยการปรับปรุงจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 7 ข้อคำถาม มีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและการยอมรับในระบบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยคำถาม จำนวน 10 ข้อ เป็นแบบสอบถาม ความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Scale) โดยกำหนดคะแนน 5 ระดับ คือ

- 1 คะแนน หมายถึง ระดับน้อยที่สุด
- 2 คะแนน หมายถึง ระดับน้อย
- 3 คะแนน หมายถึง ระดับปานกลาง
- 4 คะแนน หมายถึง ระดับมาก
- 5 คะแนน หมายถึง ระดับมากที่สุด

3) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยใช้การวิเคราะห์ค่าดัชนีความ สอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 ทุกข้อ ซึ่งแสดงว่า ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยสามารถนำไปใช้ได้ สำหรับการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทำโดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาชจากแบบสอบถามทดลองเก็บข้อมูล (Try Out) จำนวน 30 ชุด ซึ่งพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช มีค่าเท่ากับ .89 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ (Pallant, 2007)

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์แบบแจกแจง ความถี่ (Frequencies) และแสดงจำนวนร้อยละ (Percentage)

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความเชื่อมั่นและระดับการยอมรับในระบบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) ของรายข้อและรายด้าน โดยใช้สูตรการคำนวณ ช่วงความกว้างของชั้นและการแปลผลดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง ระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

สำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นและระดับการยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ใช้สถิติ t - test สำหรับการเปรียบเทียบความแตกต่างจำแนกตามเพศ และใช้สถิติ F - test (One-way ANOVA) สำหรับการเปรียบเทียบความแตกต่างจำแนกตามอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาปฏิบัติงาน และความรู้ความเข้าใจระบบประเมินผลการปฏิบัติงาน หากพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ LSD (Least Significant Difference)

ผลการวิจัย

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.00 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.90 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 59.40 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 66.30 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.40 ส่วนใหญ่มีอายุงาน 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.80 และส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 51.20

2) ผลการวิเคราะห์ระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

จากการศึกษา พบว่า ระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = .65)

3) ผลการวิเคราะห์ระดับการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

จากการศึกษา พบว่า ระดับการยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .57)

4) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการศึกษา พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามอายุ

ตัวแปร	อายุ	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน	ไม่เกิน 20 ปี	3.70	.14	3.62	.008*
	21-30 ปี	4.18	.51		
	31-40 ปี	3.60	.53		
	41-50 ปี	3.77	.71		
	51-60 ปี	3.79	.80		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ Scheffe พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีอายุ 21-30 ปี มีความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากกว่าข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัด

องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีอายุ 31-40 ปี ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีอายุ 41-50 ปี และข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีอายุ 51-60 ปี

นอกจากนั้น เมื่อทำการเปรียบเทียบจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตัวแปร	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	X	S.D.	F	Sig
ความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน	ไม่เกิน 15,000 บาท	3.87	.55	2.99	.033*
	15,001-25,000 บาท	3.87	.67		
	25,001-35,000 บาท	3.51	.68		
	มากกว่า 35,000 บาท	3.53	.69		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

โดยเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ Scheffe พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาท มีความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากกว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001-35,000 บาท และข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 35,000 บาท ในขณะที่ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-25,000 บาท มีความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากกว่าข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001-35,000 บาท และข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 35,000 บาท

นอกจากนั้น เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบจำแนกตามความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ตัวแปร	ความรู้ความเข้าใจ	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ความเชื่อมั่นในระบบ	ระดับปานกลาง	3.59	.63	17.98	.000*
การประเมินผลการปฏิบัติงาน	ระดับมาก	3.74	.57		
	ระดับมากที่สุด	4.50	.61		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

โดยเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ Scheffe พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานระดับมากที่สุด มีความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากกว่าข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานระดับมากและระดับปานกลาง

อย่างไรก็ตาม ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบจำแนกตามเพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา และระยะเวลาปฏิบัติงาน พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ที่มีเพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา และระยะเวลาปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการยอมรับในระบบการประเมินผล การปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการศึกษา พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับการยอมรับในระบบ การประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รายละเอียดดังตารางที่ 4 โดยเพศหญิงมีระดับการยอมรับในระบบการประเมินผล การปฏิบัติงานมากกว่าเพศชาย

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการยอมรับในระบบ การประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหาร ส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามเพศ

ตัวแปร	เพศ	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
การยอมรับในระบบการ	ชาย	3.87	.60	-2.84	.005*
ประเมินผลการทำงาน	หญิง	4.13	.54		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนั้น เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบจำแนกตามความรู้ความเข้าใจ ในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การ บริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบ การประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีระดับการยอมรับในระบบการประเมินผล การปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รายละเอียดดัง ตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ตัวแปร	ความรู้ความเข้าใจ	X	S.D.	F	Sig
การยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน	ระดับปานกลาง	3.89	.56	12.01	.000*
	ระดับมาก	4.01	.50		
	ระดับมากที่สุด	4.57	.61		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

โดยเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ Scheffe พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ที่ความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานระดับมากที่สุด มีการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากกว่าข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานระดับมาก และระดับปานกลาง

อย่างไรก็ตาม ผลจากการเปรียบเทียบจำแนกตาม อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงาน พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ที่มีอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีระดับการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า ระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล มีความรู้สึกต่อระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ว่ามีความยุติธรรม โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และมีความเชื่อถือได้ จึงเกิดความรู้สึกยอมรับและเชื่อถือในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมคิด บางโม (2551) และงานวิจัยของศิริพร พลายชุม (2559) ที่พบว่า ข้าราชการสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการมีความเชื่อมั่นและการยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติราชการ อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า ระดับการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลมีความรู้สึกที่พอใจหรือเห็นด้วยกับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กร ทั้งในด้านหลักการ วิธีการ และผลลัพธ์ที่ได้รับจากการประเมิน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิภาดา คุปตานนท์ (2553) และงานวิจัยของศิริพร พลายชุม (2559) ที่พบว่า ข้าราชการสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการมีความเชื่อมั่นและการยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติราชการ อยู่ในระดับมาก

เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจาก ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีอายุน้อย ซึ่งจะเป็นข้าราชการที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อย จะเป็นข้าราชการที่เริ่มต้นทำงานใหม่ และเพิ่งเริ่มต้นใช้ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน จึงทำให้มีระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากกว่าข้าราชการที่มีอายุมากกว่า ซึ่งได้ใช้งานระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมาระยะหนึ่งแล้ว และรับรู้ถึงข้อบกพร่องของระบบการประเมินผลการปฏิบัติแล้ว นอกจากนี้ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติระดับที่มากกว่า ก็เกิดความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิมล คำมูลตรี (2560) ที่พบว่า ข้าราชการครู

ที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติราชการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนั้น เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีเพศและความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากเพศหญิงมีพฤติกรรมนุ่มนวลและเชิงรับมากกว่าเพศชาย ส่งผลให้มีการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากกว่าเพศชาย นอกจากนั้นข้าราชการส่วนท้องถิ่น สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติระดับที่สูงกว่า ก็เกิดการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งโรจน์ บุตรดวงค์ (2559) ที่พบว่า บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติราชการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และงานวิจัยของนารินทร์ สุขเกษม (2561) ที่พบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มีเพศหญิง มีระดับการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้บริหารองค์กรควรเพิ่มการสื่อสารให้ทุกคนในองค์กรได้มีความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น เพราะจะส่งผลให้ความเชื่อมั่นและการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานสูงขึ้นตามไปด้วย รวมทั้งควรปรับปรุงระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานให้มีความชัดเจน โปร่งใส เป็นธรรม ทันสมัย และเปิดโอกาสให้คนในองค์กรได้มีส่วนร่วมมากขึ้น และควรจัดอบรมเพิ่มความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ประเมินและผู้รับการประเมินอย่างสม่ำเสมอ

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรขยายพื้นที่การศึกษาให้ครอบคลุมมากขึ้น เพื่อทำให้เกิดผลลัพธ์ในการศึกษาที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการวิจัยในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมีรายละเอียดมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและการยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งควรมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นและการยอมรับในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อที่จะทำให้มีข้อมูลที่ครอบคลุมในทางวิชาการมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรกมล สอนสุภาพ. (2557). **ความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานในจังหวัดปทุมธานี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- เกรียงไกร วิจิตรนาพงษ์. (2564). **ความเชื่อมั่นและการยอมรับการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดยะลา, วารสารการจัดการสมัยใหม่**. 15(2), 47-60.
- จุฬารัตน์ จันทรสว่าง. (2560). **ปัญหาการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรสาคร**. (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จำนงค์ พลายงาม. (2560). **การพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานภาครัฐ, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย**. 37(1), 147-159.
- ชุติมา สุขเอม. (2557). **แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลในองค์การบริหารส่วนตำบล**. (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2539). **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ธนวัฒน์ เกื้อนครี. (2561). การยอมรับการประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลัก
เกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกลางข้าราชการส่วนท้องถิ่นกำหนด:
กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์,
วารสารบัณฑิตศึกษา. 15(71), 43-56.

ธนาดี จารุโรจน์โรจน์. (2559). การรับรู้ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน
ของพนักงานส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ, **วารสารวิทยบริการ**.
27(2), 89-99.

นาริรัตน์ สุขเกษม. (2561). **ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการประเมินผล
การปฏิบัติงานของพนักงานมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ**. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2548). **การบริหารงานบุคคลภาครัฐแนวใหม่**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรี ปานปรีดี. (2559). **การยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน
ของพนักงานส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรสาคร**. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

เมธาวี เอี่ยมละมัย. (2557). **ความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อระบบ
การประเมินผลการปฏิบัติงาน**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิภาดา คุปตานนท์. (2553). **การประเมินผลการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิเชียร วิทยอุดม. (2553). **การประเมินผลการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพฯ : ธนัการพิมพ์.

วิรัช สงวนวงศ์วาน. (2556). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพฯ : เพียร์สัน
เอดดูเคชั่น อินโดไชน่า.

ศิริพร คงวาป. (2563). **การประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบล
ในจังหวัดสระแก้ว**, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี**.
7(2), 121-135.

- สมคิด บางโม. (2551). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : วิทย์พัฒน์.
- สมชาย หิรัญกิตติ. (2555). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพฯ : ส.ส.ท.
- สุดารัตน์ สารกิจ. (2557). **การยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุธิดา จันทรสวรรณ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงาน, **อบต. วารสารบัณฑิตศึกษา**. 14(68), 55-67.
- สุรพงษ์ ไชยศิริ. (2557). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพฯ : ประชุมช่าง.
- สุวรรณี อ่องสกุล. (2554). **ปัญหาการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง**. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวิมล คำมูลศรี. (2560). **ปัจจัยที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในระบบการประเมินผลการปฏิบัติราชการของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- Armstrong, M. (2006). **A handbook of human research management practice**. (10th ed). London : Kogen Page.
- Dessler, G. (2017). **Human resource management**. (15th ed). Florida : Person.
- Pallant, J. (2007). **SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS for windows**. (3rd ed). London : Routledge

แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

A Study of Management Guidelines for MAHA CHAKRI SIRINDHORN Natural History Museum, Walailak University

สายฝน จิตนุพงศ์^{1*} (Saifon Jitnupong)^{1*}

รุ่งรวี จิตภักดี² (Rungrawee Jitpakdee)²

พงศ์พันธุ์ คำพรณ³ (Pongpan Khampan)³

Received: May 31,2024; Revised: August 9,2024; Accepted: August 13,2024

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ประเภทใกล้เคียง เป็นที่รู้จักในระดับประเทศของไทย และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบเฉพาะเจาะจงกลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ และรับรู้ถึง

¹ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป, อุทยานพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช 80160, อีเมล: jsaifon@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาสังคมวิทยา คณะสหวิทยาการและการประกอบการ มหาวิทยาลัยทักษิณ พัทลุง 93110, อีเมล: rungrawee.wms@gmail.com

³ อาจารย์ ดร., สำนักวิชาครุศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อีเมล : pongpan.co@wu.ac.th

¹ General Administration, Walailak Botanic Park, Walailak University, Nakhon Si Thammarat, 80160, Thailand, Email: jsaifon@gmail.com

² Assoc. Prof. Dr., Sociology ,Faculty of Bachelor of Science Program in Interdisciplinary Studies, Thaksin University, Puttalong Campus, 93110, Thailand, Email: rungrawee.wms@gmail.com

³ Lecture, Dr., Liberal Arts, Faculty of School, Walailak University, Nakhon Si Thammarat, 80160, Thailand, Email: pongpan.co@wu.ac.th

* Corresponding author : E-mail address : jsaifon@gmail.com

ปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ จำนวน 8 แห่ง จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สามารถแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การบริหารจัดการโดยรัฐ ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้ง่ายไม่มุ่งเน้นเก็บค่าบริการเข้าชม แต่รัฐต้องแบกรับค่าใช้จ่ายซึ่งมีความเสี่ยงในการไม่มีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง 2) การบริหารจัดการโดยเอกชน ประชาชนเข้าถึงได้โดยไม่ต้องเสียค่าบริการ มุ่งเน้นความบันเทิงและสนุกสนานมากกว่าการให้ความรู้ทางวิชาการ และ 3) การบริหารจัดการแบบกึ่ง (ตนเอง + Outsource) มีแนวทางจัดหารายได้สนับสนุนการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ด้วยการจัดสรรพื้นที่หรือเลือกเนื้องานบางส่วนให้เอกชนเช่าหรือรับดำเนินการเพื่อหารายได้และลดค่าใช้จ่าย โดยสามารถเสนอแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่เหมาะสม คือ การบริหารจัดการแบบกึ่ง เพราะมหาวิทยาลัยสามารถจัดหารายได้จากการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดรายได้ และกิจกรรมบริการวิชาการเพื่อเพิ่มรายได้ การลดค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค เพื่อผู้ใช้บริการไม่ต้องแบกรับค่าบริการเข้าชมที่สูงจนเกินไป ส่งผลต่อการลดทอนโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์แห่งนี้

คำสำคัญ : การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์, การศึกษาความเป็นไปได้, ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์, พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

Abstract

The study on management guidelines for MAHA CHAKRI SIRINDHORN Natural History Museum, Walailak University has the following objectives 1) to conduct a comparative study of the management of similar types of museums that are well-known at the national level of in Thailand and 2) to propose effective management guidelines for the MAHA CHAKRI SIRINDHORN Natural History Museum, Walailak University. Effective Walailak University. The research employed qualitative research methods using in-depth interviews with selected groups of executives and officials from eight

museum, who have authority, duties. and knowledge and understanding related to museum formats and management and be aware of various problems in managing museums well.

The study found that museum management can be categorized into 3 models: 1) state management, in which public access is easy with minimum entrance fees, but the state must bear the costs, risking a lack of continuous budget support, 2) private management: public access is granted through paid services, with a focus on entertainment and enjoyment rather than academic knowledge, 3) Semi-management (self+outsource) involving generating income to support the museum's operations by allocating space or selecting certain works to be rented or received by the private sector to generate income and reduce costs. The recommended management approach for the MAHA CHAKRI SIRINDHORN Natural History Museum, Walailak University is the semi-managed model because the university can generate income by managing the area. Revenue and academic service activities to increase income as well as reducing utility costs, ensuring that visitors are not burdened with excessively high entrance fees, which could limit access to this valuable educational resource.

Keywords : Museum management, Feasibility Study, Economic Cost Benefit Analysis;, MAHA CHAKRI SIRINDHORN Natural History Museum, Walailak University

บทนำ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ได้เข้าร่วมสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะเจ้าฟ้านักอนุรักษ์

ที่มีพระอัจฉริยภาพและวิสัยทัศน์กว้างไกล ทรงสืบสานพระราชปณิธานในการอนุรักษ์ทรัพยากรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มุ่งเน้นการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความตระหนักและหวงแหนทรัพยากรท้องถิ่น ทรัพยากรแผ่นดิน เป็นศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการนำทรัพยากรธรรมชาติ มาใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่าและยั่งยืนจากชุมชนไปสู่สังคม ซึ่งจะนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในประเทศไทยต่อไป และได้มีการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา โดยได้รับพระราชทานนามจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ว่า “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์” (รุ่งรวี จิตภักดี, 2565) เพื่อให้การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามเป้าประสงค์ที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และ อพ.สธ.กำหนดไว้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางแผนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาดังกล่าวให้มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต และพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสุจารย์ จรัสดั่ง (2552) ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านการบริหารจัดการที่ทำให้พิพิธภัณฑ์ประสบความสำเร็จ คือ 1) การวางแผนงาน 2) โครงสร้างองค์กร 3) การบริหารการจัดการด้านบุคลากร ซึ่งการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในอดีตของไทยที่ผ่านมาส่วนใหญ่เน้นการจัดแสดงวัตถุ และนิทรรศการที่เน้นตัวอักษรซึ่งไม่น่าสนใจ และไม่สอดคล้องกับวิถีของคนในยุคดิจิทัลที่ต้องการความแปลกใหม่ พิพิธภัณฑ์ในอนาคตต้องสร้างกระบวนการรับชมให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งมากขึ้น ในแง่ของการออกแบบการสัมผัสประสบการณ์ของผู้ชม ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่จะสื่อสารสิ่งที่อยากนำเสนอไปยังผู้ชมได้ตรงไปตรงมาอย่างมีประสิทธิภาพ การออกแบบการเข้าชม การจัดแสงทั้งหมดที่ต้องไม่ทำลายผลงาน ทุกอย่างล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ที่ยั่งยืน

ทั้งนี้การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในบริบทของสถาบันการศึกษาต้องมีความครอบคลุมทั้งการเป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ทางวิชาการนอกห้องเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยตลอดชีวิตแล้ว ยังต้องคำนึงถึงแผนการดำเนินงาน

ที่สามารถสร้างให้เกิดรายได้หรือการคำนึงถึงความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ และการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสม (Bedford, 2001) นำไปสู่การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีงบประมาณเพียงพอในการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ให้มีชีวิต เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างแรงบันดาลใจและประสบการณ์การเรียนรู้ สร้างจิตสำนึกรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่โดดเด่นอีกแห่งหนึ่งของไทย

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์

ศาสตราจารย์ (2550) ได้แบ่งกระบวนการจัดการพิพิธภัณฑ์ออกเป็น 4 ประการ อันได้แก่ การวางแผน การจัดตั้งองค์กร การขึ้นนำ และการควบคุมองค์กร ซึ่งการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของไทยโดยทั่วไปเป็นรูปแบบที่มีการบริหารจัดการโดยหลัก และรองที่แยกส่วนกันตามความรับผิดชอบ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์นั้น ๆ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปรูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ได้ 4 รูปแบบ คือ 1) รัฐบาลกลางไม่ควบคุมพิพิธภัณฑ์ 2) พิพิธภัณฑ์ส่วนท้องถิ่น 3) พิพิธภัณฑ์กึ่งรัฐกึ่งองค์กร และ 4) พิพิธภัณฑ์ของเอกชน (อารียา บุญทวี, 2558) โดยปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการที่ทำให้พิพิธภัณฑ์ประสบความสำเร็จ คือ 1) การวางแผนงาน 2) โครงสร้างองค์กร 3) การบริหารการจัดการด้านบุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ทั่วไปต้องมีบุคลากรที่จะสามารถปฏิบัติงานทุกอย่างได้ครบถ้วนเพื่อให้ภารกิจสำเร็จลุล่วงได้โดยสมบูรณ์ โดยบุคลากรควรมีทักษะและองค์ความรู้ครอบคลุมวิชาการต่าง ๆ หลายหน่วยงาน ดังนี้ 1) ภัณฑารักษ์ 2) นักวิทยาศาสตร์ หรือนักอนุรักษ์ 3) เจ้าหน้าที่ฝ่ายนิทรรศการ 4) เจ้าหน้าที่บริการการศึกษา 5) เจ้าหน้าที่ธุรการ และ 6) เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (จิรา จงกล, 2557)

ดังนั้นการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ประการแรกที่ต้องคำนึงก่อนการเปิด คือระบบการบริหารของพิพิธภัณฑ์ขึ้นอยู่กับหน่วยงานใด ที่จะสามารถบริหารงานพิพิธภัณฑ์ได้อย่างคล่องตัว ซึ่งการบริหารจัดการเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากการบริหารจัดการเป็นกลไกในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ มีส่วนเกี่ยวข้องให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล หากไม่มีการวางระบบหรือจัดรูปแบบการบริหารที่ดี และเหมาะสม จะทำให้การดำเนินงานล้มเหลวหรือต้องใช้เวลาานานกว่าที่ควร จึงจะทำให้พิพิธภัณฑ์ส่อดคล่อง และตอบโจทย์กับความต้องการในปัจจุบันมากที่สุด

2. แนวคิดการศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study)

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการศึกษาความเป็นไปได้ การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ แบ่งการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ และแนวคิดของการศึกษาความเป็นไปได้ และ 2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชัยยศ สันติวังศ์ (2533) กล่าวถึง ความสำคัญของการศึกษาความเป็นไปได้ ไว้ว่า การตัดสินใจลงทุนในโครงการใดจะเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลเสมอไปนั้น สิ่งสำคัญ และจะต้องกระทำหรือให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ส่วนเงินทุนา จันทโร และศิริจันทร์ ทองประเสริฐ (2540) กล่าวถึง การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ หมายถึง การศึกษาเพื่อต้องการทราบผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการตามโครงการ นั้น โดยพิจารณาจากการศึกษาความเป็นไปได้ด้านการตลาด ด้านวิศวกรรม และทางด้านการเงินของโครงการเป็นหลัก และชูชีพ พิพัฒนศิริ และคณะ (2540) กล่าวถึง การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการหมายถึง การประเมินค่าว่าโครงการจะก่อให้เกิดผล และผลกระทบอย่างไรบ้าง เมื่อนำไปปฏิบัติโดยแสดงออกในรูปของการวิเคราะห์ทางด้านเทคนิควิชาการ การเงิน เศรษฐกิจ สังคม สถาบัน และสิ่งแวดล้อม สิงขร แก้วมรกต และคณะ (2555) นิยามการศึกษาความเป็นไปได้ว่า เป็นการศึกษาข้อมูล แนวคิด วิธีการดำเนินโครงการการวางแผนธุรกิจ หรือโครงการ ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อแผนธุรกิจของโครงการ ประกอบด้วยปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน เป็นการศึกษาด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านเทคโนโลยี ด้านการปฏิบัติการ ด้านสังคม การเมือง และรวมทั้งด้านอื่น ๆ

วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือวิจัย และวิธีการศึกษา

การวิจัยในส่วนนี้ใช้แนวทางการดำเนินการวิจัยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้กระบวนการสังเกต (Observation) และการทำความเข้าใจ (Empathy) ลงลึกถึงรายละเอียดการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ และปัญหาที่พบ ความเจ็บปวด สิ่งที่ไม่พอใจ ทั้งในแง่การรับรู้ ประสบการณ์ที่เคยพบเจอในอดีตจนถึงปัจจุบัน (Gain & Pain Point) และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ความต้องการและออกแบบการบริการ (Service Design) และวางแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ และมีผู้เข้าชมอย่างต่อเนื่อง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. วัสดุอุปกรณ์

การศึกษาคู่เทียบพิพิธภัณฑ์ที่มีลักษณะใกล้เคียงและมีความโดดเด่นในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์จำนวน 3 รูปแบบ จาก 8 พิพิธภัณฑ์ ได้แก่ 1. การบริหารจัดการโดยเอกชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ป่าในกรุง ปตท. กรุงเทพมหานคร และสยามเซอร์เพนทาเรียม กรุงเทพมหานคร 2. บริหารจัดการโดยรัฐ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา อ.พ.สธ. - ม.ขอนแก่น พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น สวนพฤกษศาสตร์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์กลุ่มชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันล้านนาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย พิพิธภัณฑ์พระรามเก้า กรุงเทพมหานคร และ 3. การบริหารจัดการแบบกึ่ง คือ บริหารจัดการด้วยตนเองบางส่วน และจ้างบริษัทเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญด้านพิพิธภัณฑ์ (Outsource) บริหารจัดการภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดร่วมกัน โดยการจัดทำแบบสอบถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก และการใช้กระบวนการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในวัตถุประสงค์นี้ ได้แก่ ผู้บริหารหรือภัณฑารักษ์ ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ จำนวน 1 ท่านต่อพิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในพิพิธภัณฑ์ แห่งละ 3 - 5 ท่านต่อพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เนื่องจากบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ จากนั้นจึง

นำข้อมูลที่ได้ไปสรุป และยกวางแผนทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา เทพรตนาขสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เสนอให้บุคลากรอุทยานพฤกษศาสตร์ที่รับผิดชอบงานพิพิธภัณฑ์และการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ คณะกรรมการกรรมการบริหารประจำอุทยานพฤกษศาสตร์ และผู้บริหารของมหาวิทยาลัยได้ให้ข้อเสนอแนะ และเห็นชอบตามลำดับ

2. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) เกี่ยวกับการบริหารการจัดการพิพิธภัณฑ์ ควบคู่กับการสังเกตข้อมูลทั่วไปของพิพิธภัณฑ์ แผนการบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ บุคลากร การใช้ประโยชน์พื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ การดูแลรักษาความปลอดภัย วัตถุที่จัดแสดง การวิจัย การดูแลและสงวนรักษาวัตถุ การประชาสัมพันธ์และการตลาด นิทรรศการและการจัดแสดง การให้การศึกษา การเผยแพร่และตีพิมพ์ความต้องการในการฝึกอบรม ความร่วมมือและความต้องการขององค์กร

3. วิธีการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม เปรียบเทียบทั้ง 8 พิพิธภัณฑ์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ดังนี้ 1) ประวัติความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของพิพิธภัณฑ์ 2) เปรียบเทียบการบริหารจัดการของพิพิธภัณฑ์ 3) ความเสี่ยงในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ แล้วนำไปทำการวิเคราะห์ข้อมูล และออกแบบเป็นแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา เทพรตนาขสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประกอบด้วย 3 ด้านคือ 1) ด้านบุคลากรและอัตรากำลัง 2) ด้านการเงินและงบประมาณ 3) ด้านแผนการดำเนินงาน เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา เทพรตนาขสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เพื่อนำไปทดลองใช้ในการเปิดให้บริการพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวต่อไป

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา

1.1 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ประเภท
ใกล้เคียงในประเทศไทย

จากการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ โดยคัดเลือกพิพิธภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นและเป็นที่รู้จัก จำนวน 8 แห่ง เป็นกรณีศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ แต่ละแห่ง รวมทั้งการสร้างแบรนด์และกลยุทธ์ทางการตลาด สามารถแบ่งรูปแบบตามการบริหารจัดการ ดังต่อไปนี้ 1) การบริหารจัดการโดยเอกชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ป่าในกรุง ปตท. กรุงเทพมหานคร และ พิพิธภัณฑ์ “สยามเซอร์เพนทาเรียม” กรุงเทพมหานคร 2) บริหารจัดการโดยรัฐ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา อพ.สธ. - ม.ขอนแก่น พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น สวนพฤกษศาสตร์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์กลุ่มชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันล้านนาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย พิพิธภัณฑ์พระรามเก้า กรุงเทพมหานคร และ 3) การบริหารจัดการแบบกึ่ง คือ บริหารจัดการด้วยตนเองบางส่วน และ จ้างบริษัทเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญด้านพิพิธภัณฑ์ (Outsource) บริหารจัดการภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดร่วมกันพบว่า ด้านการบริหารจัดการทั่วไป รูปแบบการบริหารจัดการโดยเอกชนจะเน้นการเก็บค่าเข้าชมเป็นหลักเพื่อสร้างรายได้ ในขณะที่รูปแบบการบริหารจัดการโดยรัฐ จะไม่เน้นการเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชม เพราะมีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากภาครัฐ และการบริหารจัดการแบบกึ่งจะเน้นการเก็บค่าเข้าชมในราคาไม่สูงเท่าเอกชน แต่จะเพิ่มรายได้สนับสนุนการดำเนินงานจากการบริหารจัดการให้เข้าพื้นที่ และการลดรายจ่ายด้วยการให้เอกชนมาประมูลการบริหารงานในบางงานแทนการจ้างบุคลากรประจำ เช่น งานรักษาความสะอาด และระบบรักษาความปลอดภัย ตลอดจนระบบการบริการนำชมและการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้สู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนทั่วไป ปรากฏผลดังภาพที่ 1

บริหารจัดการโดยเอกชน	บริหารจัดการโดยรัฐ	บริหารจัดการแบบกึ่ง (ตนเอง + Outsource)
1. มุ่งเน้นรายได้เป็นหลัก เก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชมไม่ต่ำกว่า 100 บาท สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย 2. เวลาเปิดให้เข้าชม เปิดตั้งแต่เวลา 09.00 น. ถึง 18.00 น. โดยไม่เว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์	1. มุ่งเน้นเป็นแหล่งเรียนรู้เยาวชน และประชาชนทั่วไปมากกว่าการหารายได้ 2. ไม่เก็บค่าธรรมเนียมในการเข้าชม หรือหากมีการเก็บจะไม่เกิน 50 บาท 3. เปิดให้เข้าชม ตั้งแต่เวลา 09.00 น. ถึง 18.00 น. และปิดให้บริการทุกวันจันทร์ ไม่เว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์	1. มุ่งเน้นเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่สามารถสร้างรายได้ ให้กับพิพิธภัณฑ์ 2. เก็บค่าธรรมเนียมในการเข้าชมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย ไม่เกิน 100 บาท 3. เวลาเปิดให้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ เปิดให้บริการเข้าชมตั้งแต่เวลา 09.00 น. ถึง 18.00 น. ทุกวัน หยุดทุกวันจันทร์ ไม่เว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการทั่วไป
ที่มา : รุ่งรวี และคณะ (2565: 95)

การบริหารจัดการด้านโครงสร้างบุคลากร ค่อนข้างที่จะมีความแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ หากให้เอกชนบริการ บุคลากรจะมีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ในขณะที่รัฐนั้นจะต้องเอาบุคลากรในองค์กรของตนเองมาบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ซึ่งบุคลากรดังกล่าวอาจจะไม่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านนี้มาก่อน แต่หากมีการบริหารจัดการแบบกึ่ง จะพบว่าบุคลากรของรัฐจะสามารถเรียนรู้การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์จากหน่วยงานเอกชนในช่วงแรก และเมื่อสิ้นสัญญาหน่วยงานของรัฐจะสามารถบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ได้เทียบเท่ากับบุคลากรของเอกชน ปรากฏผลดังภาพที่ 2

บริหารจัดการโดยเอกชน

มีโครงสร้างคล้ายพิพิธภัณฑสถานทั่วไป เช่น ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายอาคารสถานที่ แม่บ้าน และรักษาความปลอดภัย

มุ่งเน้นจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรสม่ำเสมอ เน้นการอบรมด้านการให้บริการผู้เข้าชมและทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ

บริหารจัดการโดยรัฐ

ขึ้นตรงกับผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยงานต้นสังกัด

มีโครงสร้างบุคลากรและการบริหารจัดการบุคลากรตามระเบียบราชการ เช่น งานบริหารทั่วไป งานแผนและประเมินผล งานบริหารพิพิธภัณฑสถาน อาคารและสถานที่ เป็นต้น

** บุคลากรเป็นพนักงานของรัฐอยู่ในรูปแบบของสายงานสนับสนุน ดังนั้นบุคลากรดังกล่าวขาดการพัฒนาให้รองรับกับสายงานบริการ

บริหารจัดการแบบกึ่ง (ตนเอง + Outsource)

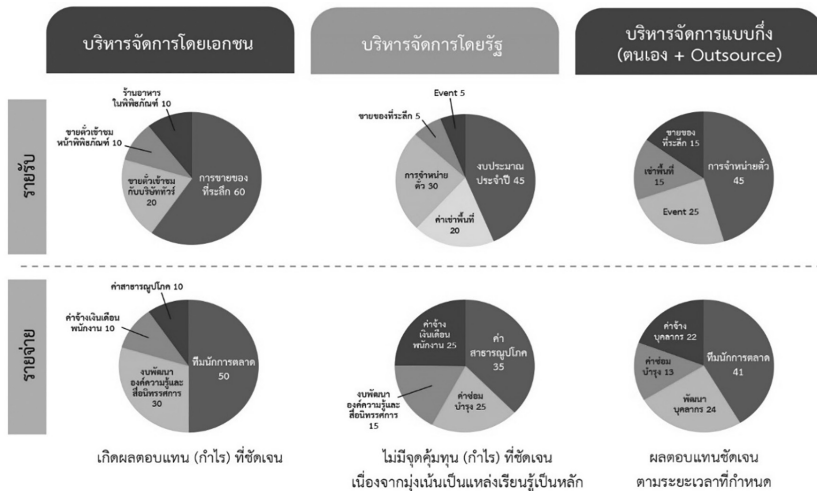
มีโครงสร้างบุคลากร ประกอบด้วย บุคลากรของพิพิธภัณฑสถานและบุคลากรของ Outsource ซึ่งมีความคล่องตัว และมีความยืดหยุ่นสูง สามารถคัดเลือกบุคลากรได้ตรงกับความต้องการพิพิธภัณฑสถาน

บุคลากรในพิพิธภัณฑสถานผ่านการฝึกอบรมในการนำชมและถูกฝึกให้มีใจบริการ เป็นอันดับแรก

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน ด้านบุคลากร
ที่มา : รุ่งรวี และคณะ (2565: 74)

การบริหารจัดการด้านการเงิน การบัญชีและงบประมาณแหล่งที่มาสำหรับด้านการเงินเป็นที่ชัดเจนอยู่แล้วว่าเอกชนใช้เงินส่วนตัวในการลงทุนเพื่อจัดทำพิพิธภัณฑสถาน รายได้หลัก ๆ จะมาจากการขายของที่ระลึก และเน้นการทำตลาดเป็นหลัก สำหรับการบริหารจัดการโดยรัฐ รายรับและรายจ่ายทั้งหมดจะต้องอยู่ภายใต้การกำกับหน่วยงานต้นสังกัด และดำเนินการภายใต้กฎระเบียบราชการ ในขณะที่การบริหารจัดการแบบกึ่งนั้นจะดำเนินการภายใต้ข้อกำหนดสัญญาซึ่งรัฐสามารถออกกฎระเบียบได้เพื่อให้การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานดำเนินการในรูปแบบที่ดีที่สุด ปรากฏผลดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 รูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน ด้านการเงิน
ที่มา : รุ่งรวี และคณะ (2565: 70)

การบริหารจัดการพื้นที่จัดแสดงและการคัดเลือกสิ่งจัดแสดง สำหรับภาคเอกชนสิ่งจัดแสดงจะถูกจัดสรรอย่างเป็นระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ เนื้อหาที่มีความถูกต้องและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยปรับเปลี่ยนตลอดเวลา แต่ในทางตรงกันข้ามของรัฐเนื้อหาที่แสดงจะถูกจัดตามวัตถุประสงค์ของพิพิธภัณฑสถานที่ยั่งยืนด้านวิชาการ สื่อและเทคโนโลยีจะมีความทันสมัยเพียงแค่ช่วง 5 ปีแรกเท่านั้น หากมีความต้องการที่จะให้ข้อมูลมีความทันสมัย ถูกต้องและกระชับ ผ่านการสื่อสารโดยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การบริหารจัดการแบบกึ่งรัฐและเอกชน คงจะเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุด ปรากฏผลดังภาพที่ 4

บริหารจัดการโดยเอกชน	บริหารจัดการโดยรัฐ	บริหารจัดการแบบกึ่ง (ตนเอง + Outsource)
- พื้นที่ในพิพิธภัณฑ์ ถูกจัดสรรอย่างเป็นระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ เนื้อหาและข้อมูลมีความกระชับ ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย จำลองเสมือนจริงและมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงข้อมูลตลอดเวลา เพื่อให้ผู้เข้าชมเกิดความตื่นตาตื่นใจ เกิดการพิพิธภัณฑ์ซ้ำ (Repurchasing) - มีนิทรรศการหมุนเวียน และนิทรรศการเคลื่อนที่ไปตามที่ต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า	- นิทรรศการถาวร (Permanent Exhibition) ถูกจัดตามวัตถุประสงค์ของพิพิธภัณฑ์อันแน่นด้วยองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิชาการ วิจัย สามารถจัดทำโปรแกรม หรือค่ายการเรียนรู้ ได้หลากหลาย - นิทรรศการหมุนเวียนชั่วคราว (Non Permanent Exhibition) เปลี่ยนแปลงทุก 6 เดือน ร่วมกับเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ เช่น องค์กรวิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อพวช.) - ข้อมูลจัดแสดงและสื่อจะมีความทันสมัย 5 ปี จากนั้นขาดการพัฒนาและซ่อมแซม	- จัดกิจกรรมหมุนเวียน (Non Permanent Exhibition) รูปแบบใหม่ๆ ตลอดเวลา จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ (Museum Network) ทั้งในประเทศและต่างประเทศของบริษัท Outsource - เนื้อหาที่จัดแสดงถูกคัดกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้มีความกระชับ ถูกต้อง - บริษัท Outsource มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการนำเสนอข้อมูลทั้งในรูปแบบของสื่อนิทรรศการที่ทันสมัย และทีมบุคลากรนำชมที่มีความเป็นมืออาชีพ สร้างความประทับใจแก่ผู้เข้าชม เกิดการบอกปากต่อปาก และการมาใช้บริการซ้ำ

ภาพที่ 4 รูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ด้านสิ่งจัดแสดง
ที่มา : รุ่งรวี และคณะ (2565: 72)

การบริหารจัดการด้านการตลาด การบริหารจัดการโดยเอกชนและแบบกึ่งจะมุ่งเน้นการจ้างทีมนักการตลาดมืออาชีพ มาดำเนินการวางแผนทำการตลาดที่มุ่งเน้นไปยังกลุ่มเป้าหมายหลักของพิพิธภัณฑ์ ผ่านการใช้ตราสัญลักษณ์หรือโลโก้ (Brand) ที่สร้างการจดจำแก่ผู้เข้าชม แต่ในขณะเดียวกันการบริหารจัดการแบบรัฐยังคงใช้การทำการตลาดแบบสาธารณะที่ไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายเพื่อเป็นการประหยัดต้นทุนในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์

นอกจากนี้ในด้านของการมีส่วนร่วม และการรับผิดชอบต่อสังคมก็ยังคงเป็นด้านที่ต้องให้ความสำคัญเช่นเดียวกันกับด้านอื่นๆ ที่กล่าวมาในข้างต้น เนื่องจากการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์มุ่งเน้นการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เข้าชมเป็นหลัก ดังนั้นการมีส่วนร่วมและการรับผิดชอบต่อสังคมจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ และเปิดโอกาสให้กับคนรอบพิพิธภัณฑ์เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาพิพิธภัณฑ์ เช่น การเป็นมัคคุเทศก์อาสา เจ้าหน้าที่จัดเก็บหนังสือ เป็นต้น

1.2 การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา เทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างรายได้ และเป็นหน่วยงานพึ่งพาตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากข้อมูลผลการศึกษาเชิงเปรียบเทียบพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มีรูปแบบใกล้เคียง กับพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และการนำข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์บุคลากรอุทยานพฤกษศาสตร์และผู้บริหาร ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการศึกษามาออกแบบยก ร่างเป็นโครงสร้างการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยใช้หลักการบริหาร 3M ประกอบด้วย กำลังคน (Man) การจัดการ (Management) งบประมาณ (Money) เพื่อจัดการและบริหารองค์กรอย่าง เป็นประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การบริหารจัดการด้านบุคลากรและอัตราค่าจ้าง

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารงานของอุทยานพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัย วลัยลักษณ์ มีฐานะเทียบเท่าฝ่ายงานหนึ่งสังกัดภายใต้อุทยานพฤกษศาสตร์ที่เป็น หน่วยงานระดับศูนย์ โดยปัจจุบันในฝ่ายพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา มีอัตราคนครอง ในการขับเคลื่อนงานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา รวม 2 อัตรา คือ 1) นางสาวสายฝน จิตนุพงศ์ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป เป็นผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาระบบ บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาในภาพรวม จำนวน 1 อัตรา และนายศักดิ์ดา ใบมีเด็น ตำแหน่งนักเทคโนโลยีการศึกษา รับผิดชอบงานออกแบบและพัฒนา ผลิตภัณฑ์นิทรรศการ จำนวน 1 อัตรา ซึ่งหากจะให้การดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์บรรลุผลตามพันธกิจ และภาระหน้าที่ที่กำหนดไว้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องสรรหาบุคลากรสนับสนุน การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ เพิ่มเติมอีก 13 อัตรา รวมอัตรากำลังสังกัดฝ่ายพิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติวิทยา ในการเริ่มดำเนินงานปีงบประมาณ 2567 – 2570 รวมทั้งสิ้น 15 อัตรา และอัตราสนับสนุนจากส่วนบริการกลาง จำนวน 4 อัตรา (แม่บ้าน จำนวน 3 อัตรา และ พนักงานรักษาความปลอดภัย จำนวน 1 อัตรา) รวมทั้งอัตราสนับสนุน จากงานภูมิสถาปัตย์และสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 อัตรา

2. การบริหารจัดการด้านแผนการดำเนินงาน

จากการศึกษาสามารถกำหนดการดำเนินงานภายในพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ออกเป็น 4 งาน ได้แก่ งานบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ งานวิชาการและพัฒนาสื่อนิทรรศการ งานกลยุทธ์การตลาดและประชาสัมพันธ์ งานบริการนำชมและกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดหน้าที่แต่ละฝ่ายงานดังนี้

2.1 งานบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ รับผิดชอบเกี่ยวกับ การจัดทำแผนงานและยุทธศาสตร์ การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ การวางกลยุทธ์ในการสร้างภาพลักษณ์และBrand งานการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และการจัดการด้านทรัพย์สิน (การเช่าพื้นที่ และค่าธรรมเนียมห้องประชุม) ระบบรักษาความสะอาดและความปลอดภัยของพิพิธภัณฑ์

2.2 งานวิชาการและพัฒนาสื่อนิทรรศการ มีหน้าที่ ดำเนินการส่งเสริมและบูรณาการงานวิจัยและบริการวิชาการเพื่อจัดกระบวนการคิด - เล่า - จัดแสดงสื่อนิทรรศการ (Exhibition) และการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านพิพิธภัณฑ์และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีความน่าสนใจและกระตุ้นการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้และนิทรรศการหมุนเวียนในพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต สร้างสรรค์จินตนาการ และปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2.3 งานการตลาดและประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มลูกค้า ดำเนินการวางแผนงานด้านการตลาด พัฒนาสินค้าและบริการของพิพิธภัณฑ์ฯ (Product Strategy) เพื่อกำหนดราคา (Price Strategy) และช่องทางการจัดจำหน่ายให้เข้าถึงและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มลูกค้า ตลอดจนการดูแลคุณภาพการบริการและจัดทำฐานข้อมูลลูกค้าสัมพันธ์ การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ฯ

2.4 งานบริการนำชมและกิจกรรมการเรียนรู้ ทำหน้าที่ ต้อนรับและให้บริการนำชมห้องนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรตนราชสุดาฯ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ทั้ง 8 ห้อง และบริการจัดกิจกรรม/หลักสูตรเสริมการเรียนรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมภูมิปัญญา คู่มือระบบการจัดจำหน่ายตั๋วเข้าชมและโปรแกรมกิจกรรม/หลักสูตรเสริมการเรียนรู้ และการจัดจำหน่ายของที่ระลึก

3. การบริหารจัดการด้านการเงินและงบประมาณ

3.1 แผนประมาณการรายจ่าย

แผนประมาณการค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา เทพรตนราชสุตาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ในช่วงปี 2567 เริ่มต้นการดำเนินงานเปิดให้บริการจะมีค่าใช้จ่ายรวมเป็นเงิน 12,479,626.60 บาท โดยแบ่งเป็น ค่าสาธารณูปโภคคิดเป็นร้อยละ 48.08 รองลงมาคือค่าจ้างบุคลากร คิดเป็นร้อยละ 35.68 ค่าบริหารงานในพิพิธภัณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 8.47 ค่าประชาสัมพันธ์ และการตลาด คิดเป็นร้อยละ 2.40 ค่าออกแบบและผลิตของที่ระลึก ร้อยละ 2.40 ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาสื่อนิทรรศการและกิจกรรมการเรียนรู้ ร้อยละ 0.40 และสร้างเครือข่ายด้านพิพิธภัณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 0.80 และงบรับรองและอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 0.16

ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายในส่วนของการซ่อมบำรุงสถานที่และงานพัฒนาสื่อนิทรรศการจะมีมูลค่าการใช้จ่ายที่สูงขึ้นในช่วงปีที่ 3 - 4 (พ.ศ.2569 และ 2570) เพราะต้องถึงรอบลงทุนปรับปรุงและซ่อมแซมอาคาร และปรับเปลี่ยนสื่อนิทรรศการใหม่เพื่อให้ผู้ชมมีความสนใจ และเข้ามาใช้บริการพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ซ้ำ และสามารถมีกิจกรรมใหม่ๆ ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาชมพิพิธภัณฑ์มากยิ่งขึ้นตามลำดับ อีกทั้งมหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการลดค่าใช้จ่ายในส่วน of ค่าสาธารณูปโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วน of ค่าไฟฟ้าที่มีค่าใช้จ่ายสูง หากมีการจัดระบบพลังงานทางเลือกโดยนำระบบโซลาร์เซลล์มาใช้เพื่อลดค่าใช้จ่ายดังกล่าวก็จะลดภาระค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี

3.2 แผนประมาณการรายรับ

แผนประมาณการรายรับในช่วงปี 2567 เริ่มต้นการดำเนินงานเปิดให้บริการของพิพิธภัณฑ์จะมีรายได้จากการดำเนินงานรวมเป็นเงิน 11,540,600.00 บาท โดยแบ่งเป็นรายได้จากการจำหน่ายตั๋วเข้าชมคิดเป็นร้อยละ 74.87 ค่าเช่าพื้นที่

ร้อยละ 6.43 ค่าธรรมเนียมห้องประชุมร้อยละ 7.56 ค่าบริการวิชาการและกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ร้อยละ 2.60 การจำหน่ายของที่ระลึกร้อยละ 5.51 ค่าสมาชิกรายปีร้อยละ 1.30 และเงินบริจาคร้อยละ 1.73 ตลอดจนมหาวิทยาลัยสามารถของบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานงบประมาณผ่านช่องทางของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.) เพราะถือเป็นกิจกรรมที่ 7 งานด้านพิพิธภัณฑ์ โดยอุทยานพฤกษศาสตร์จะจัดทำคำขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีไปยังสำนักงานงบประมาณ ผ่านมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นประจำทุกปีเพื่อจัดสรรงบประมาณดำเนินงานในอัตราร้อยละ 15 ของวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรร โดยที่ผ่านมามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ได้รับงบประมาณสนับสนุนภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อพ.สธ. เฉลี่ยประมาณ 13,000,000 บาทต่อปี ซึ่งจะมียกงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ผ่านช่องทางดังกล่าวประมาณปีละ 1,950,000 บาท ประกอบกับการประสานภาคเครือข่ายต่างๆ ในรูปแบบความร่วมมือ (MOU) เช่น องค์การพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (มิวเซียมสยาม) องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (อพวช.) และองค์กรอื่นๆ ทั้งภายในและต่างประเทศในการร่วมสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการพัฒนางานพิพิธภัณฑ์ร่วมกันก็จะส่งผลให้การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีรายรับเพียงพอในการสนับสนุนการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรายรับกับรายจ่ายของพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุตาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ตามแผนงานและแผนเงินที่เสนอดังกล่าว ในช่วงต้นปีแรกของการแรกเริ่มดำเนินงานจะมีรายจ่ายที่มากกว่ารายรับ เพราะจะต้องลงทุนในด้านครุภัณฑ์และการวางระบบงาน และในปี 2570 ก็จะมีค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงสื่อนิทรรศการเพื่อสร้างความน่าสนใจและความแปลกใหม่ให้พิพิธภัณฑ์ให้ดึงดูดผู้ชมให้มาใช้บริการซ้ำอีกครั้ง และเมื่อดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้ก็จะเป็นไปได้อย่างดีที่จะสามารถบริหารจัดการแบบพึ่งพาตนเองได้ และมีแนวโน้มที่จะสามารถบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้ในรูปแบบโครงการวิสาหกิจตามที่มหาวิทยาลัยมุ่งหวังไว้ได้ในอนาคต

2. อภิปรายผล

ผลการศึกษาเชิงเปรียบเทียบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พบว่า การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในบริบทของความเป็นปัจจุบันมีแนวโน้มของการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตในบริบทของเมือง (Museum as Civic Space) โดยนอกเหนือจากความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการชมนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ยังเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จึงมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าใช้บริการด้วยการจัดสรรพื้นที่ส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ให้เป็นพื้นที่สาธารณะที่มีการผสมผสานการใช้งานเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้มาใช้บริการของพิพิธภัณฑ์ และสามารถใช้เวลาในพิพิธภัณฑ์ได้นานยิ่งขึ้น (ณัฐธินี กาญจนารณ์ และชนิดา ล้าทวีไพศาล, 2564 : 16) อีกทั้งการออกแบบพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ (Universal Design) คือการออกแบบผลิตภัณฑ์ สภาพแวดล้อม และการสื่อสารที่ทุกคนใช้งานได้โดยไม่ต้องปรับตัว หรือการออกแบบเป็นพิเศษ ถือเป็นการออกแบบที่ครอบคลุมการใช้งาน ทุกช่วงอายุ สามารถใช้งานและเข้าถึงได้ง่าย เช่น การออกแบบป้ายข้อความ การออกแบบเส้นทางเดินชมนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์ให้กับผู้พิการและผู้สูงอายุสามารถใช้งานได้ อย่างปลอดภัย การออกแบบสื่อการเรียนรู้และแบบป้ายที่อาจะมีตัวอักษรเบรลล์ หรือเสียงเพื่อให้ผู้ที่ไม่สามารถอ่านสิ่งพิมพ์สามารถเข้าถึงได้ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา เทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ในการกำหนดการออกแบบสถานปัตยกรรมของอาคารให้รองรับการเข้าของกลุ่มคนทุกเพศทุกวัย รวมถึงผู้พิการและด้อยโอกาสต่าง ๆ การจัดพื้นที่อำนวยความสะดวกไว้บริการทั้งร้านค้า ร้านอาหาร ห้องประชุม ระบบอินเทอร์เน็ต และมุมพักผ่อนที่จะสามารถให้ผู้รับบริการได้ใช้เวลาในพิพิธภัณฑ์ได้นานยิ่งขึ้น

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ทั้ง 8 แห่งดังกล่าวสามารถนำไปพัฒนารูปแบบแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ได้ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการด้วยตนเอง

1.1 กรณีมหาวิทยาลัยต้องการหารายได้เพื่อการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ควบคู่ไปกับการเป็นแหล่งการเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงการศึกษา สามารถทำเป็นตั๋วเข้าชมให้เลือกได้หลายตัวเลือก เช่น Ticket A เข้าชมฟรีในห้องโถงโดมบ้าง Ticket B เข้าชมฟรีห้องโถงเรียกเก็บเพิ่มห้องใด Ticket VIP ตลอดจนการมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกเพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายเข้าชมพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างน้อยเฉลี่ยวันละ 600 ถึง 800 คน ในอัตราราคาจำหน่ายตั๋วราคาเฉลี่ยอยู่ที่ 50 บาท เพื่อให้พิพิธภัณฑ์มีรายได้เพียงพอในการบริหารจัดการตนเองได้ อีกทั้งการจัดกิจกรรมเสริมในลักษณะ EVENT และหลักสูตรเสริมเพื่อดึงดูดผู้เข้าชม ตลอดจนการพิจารณาจัดสรรพื้นที่ให้เอกชนเช่าเพื่อจำหน่ายสินค้าและบริการในพื้นที่พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อันจะก่อให้เกิดการสร้างรายได้ในการสนับสนุนการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ

1.2 ต้นทุนที่ก่อให้เกิดรายจ่ายและไม่สามารถทำให้พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์มีจุดคุ้มทุน มหาวิทยาลัยสามารถลดต้นทุนดังกล่าวด้วยการกำหนดนโยบายเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติขึ้น เช่น การใช้พลังงานทดแทน การเปิดโอกาสให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะทำงานจิตอาสา (Staff) และการร่วมเป็นยุวมัคคุเทศก์นำชมพิพิธภัณฑ์

1.3 การสร้างพันธมิตรเครือข่ายระหว่างพิพิธภัณฑ์ เปรียบเสมือนพี่เลี้ยงในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในแนวทางที่ถูกต้องและดีที่สุด

1.4 กำหนดแผนดำเนินการระยะยาว 5 ปี หรือ 10 ปี รวมไปถึงการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการในอนาคต

2. รูปแบบการบริหารจัดการด้วยตนเองควบคู่กับเอกชน (Outsource)

2.1 การเปิดประมูลให้บริษัทเอกชนเข้ามาบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ถือว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง

ที่สามารถช่วยให้พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เป็นที่รู้จักในช่วงแรก เนื่องจากบริษัทเอกชนมีประสบการณ์และความเป็นมืออาชีพ และในระหว่างที่บริษัทเอกชนบริหารจัดการมหาวิทยาลัยสามารถเรียนรู้รูปแบบการบริหารจัดการของเอกชน และสามารถนำมาฝึกอบรมแก่บุคลากรที่จะรับผิดชอบต่อไปในอนาคตเมื่อบริษัทเอกชนสิ้นสุดสัญญา

2.2 การกำหนดรายการคุณลักษณะงาน (TOR) ให้สอดคล้องกับระเบียบมหาวิทยาลัยและระเบียบราชการ รวมถึงการแบ่งความรับผิดชอบในแต่ละฝ่ายงานอย่างชัดเจนว่าฝ่ายงานใดบริษัทเอกชน (Outsource) ดูแลฝ่ายงานใดมหาวิทยาลัยรับผิดชอบ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนของการทำงาน ตลอดจนต้องกำหนดให้บริษัทเอกชน (Outsource) จัดหาทีมนักการตลาดที่เชี่ยวชาญในการสร้างการรับรู้แก่บุคคลภายนอกในช่วงระยะแรก แล้วให้บุคลากรที่เป็นพนักงานประจำของมหาวิทยาลัยไปประกบคู่เพื่อเรียนรู้แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน เพื่อในอนาคตจะได้มีบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการบริหารและพัฒนาการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่มหาวิทยาลัยมุ่งหวังไว้ และเพื่อเป็นการกำกับติดตามคุณภาพการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานโดยเอกชน (Outsource) ให้ดำเนินงานเป็นไปตามข้อสัญญาที่กำหนดไว้

3. รูปแบบจัดหาบริษัทเอกชนดำเนินการบริหารจัดการทั้งระบบ (Outsource)

กรณีการบริหารจัดการโดยคัดเลือกบริษัทเอกชน (Outsource) ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน จุดแข็งคือ มหาวิทยาลัยสามารถกำหนดกรอบสัญญาจ้างเหมาบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน โดยการกำหนดยอดผู้เข้าชมต่อปีที่ชัดเจนในจำนวนเป้าหมายที่ทำทนาย และสามารถทำให้มหาวิทยาลัยมีจุดคุ้มทุนที่น่าพึงพอใจ โดยมีกรอบงบประมาณในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานชัดเจนแน่นอนตามวงเงินที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ จุดอ่อนคือจากการศึกษาเชิงเปรียบเทียบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน 8 แห่งดังกล่าวได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและบุคลากรที่บริหารงานพิพิธภัณฑสถานที่ตรงกันคือ การเลือกวิธีการให้บริษัทเอกชน (Outsource) รับผิดชอบบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน มักจะพบปัญหาการขาดแคลนบริษัทที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญซึ่งไม่มีกับบริษัทที่รับบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานให้เป็นไปตามสัญญาที่กำหนดไว้ และมักจะละเลย

คุณภาพการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์จนเกิดความเสียหาย เกิดข้อร้องเรียนจากผู้ใช้บริการ การประหยัดต้นทุนค่าใช้จ่ายของบริษัทจึงมักจะลดอัตราค่าจ้างพนักงานการไม่บำรุงรักษาความสะอาดของอาคาร และการเสื่อมโทรมของสถานที่และวัสดุอุปกรณ์สื่อจัดแสดงต่าง ๆ ซึ่งมหาวิทยาลัยจะต้องรับความเสี่ยงและแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงรักษาสื่อนิทรรศการและการปรับปรุงตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงนั่นเอง

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

การส่งเสริมให้เยาวชนและสังคมได้ให้ความสนใจเข้าใช้บริการของพิพิธภัณฑ์ นอกจากการจัดพื้นที่บริการภายในของพิพิธภัณฑ์ให้ทันสมัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สื่อนิทรรศการและกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญยิ่งต่อพิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้และการศึกษาแนวใหม่ โดยมุ่งเน้นการจัดแสดงเพื่อ “การศึกษาและความเพลิดเพลิน” (Education and enjoyment) มุ่งเน้นให้ผู้ชมมีความเพลิดเพลิน และให้ประโยชน์ทางการศึกษาด้วย (จิรา จงกล, 2557 : 185) หัวใจสำคัญในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นเครื่องมือสำหรับงานด้านการศึกษาอย่างแท้จริง เป็นแหล่งส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถชี้นำความคิดทางสังคม สร้างจิตสำนึก และค่านิยมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์จึงถือเป็นบทบาทสำคัญยิ่งของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์

การวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรตนราชสุตาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ซึ่งได้นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านแผนการดำเนินงาน แผนบุคลากรและอัตราค่าจ้าง และแผนการเงินและงบประมาณที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทที่เป็นอยู่จริง เพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑ์ตามอุดมคติที่สังคมมุ่งหวังไว้ คำนี้ถึงหลักการบริหารจัดการที่มีความกะทัดรัด มีโครงสร้างการบริหารที่ไม่ซับซ้อน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุจารีย์ จรัสด้วง (2552) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการที่ทำให้พิพิธภัณฑ์ประสบความสำเร็จคือ 1) การวางแผนงานอย่างเป็นระบบ ทั้งแผนงานระยะสั้น และระยะยาว

โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับนโยบายของประเทศ องค์กร และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ 2) โครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน โดยมีการแบ่งงานออกเป็นผลงานหรือฝ่ายต่าง ๆ และมีการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มงาน ซึ่งมีการระบุขอบเขตและบทบาทของตำแหน่งงานที่ชัดเจน และ 3) ด้านบุคลากร ควรมีการคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะทางในการดำเนินงาน รวมทั้งควรนำชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อใช้ชุมชนท้องถิ่นสามารถเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน นอกจากนี้ จิรา จงกล (2557) ได้ศึกษาพบว่า การบริการที่คำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิตในยุคสมัยใหม่ การเปิดปรับตัวด้านการให้บริการของพิพิธภัณฑ์จึงมีการเปิดให้บริการตลอดสัปดาห์ ไม่มีวันหยุด ยิ่งกว่านั้นบางแห่งยังจัดโปรแกรมพิเศษเปิดในเวลาค่ำ เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ทำงานในเวลากลางวันจะได้มีโอกาสเข้าชมพิพิธภัณฑ์ในเวลาค่ำ ซึ่งเอื้อให้มีผู้สนใจเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะสนับสนุนให้พิพิธภัณฑ์มีรายได้ที่เพียงพอต่อการบริหารงานสามารถพึ่งพาตัวเองได้ อีกทั้งผู้บริหารจะต้องวางแผนด้านการเงินและงบประมาณที่สมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่าย มีกลยุทธ์ในการประสานแหล่งทุนสนับสนุนจากภายนอก โดยอาจจะแต่งตั้งผู้ที่ทำหน้าที่หาเงินหรือคณะกรรมการพิเศษจัดหารายได้ (Board of Trustees) ในการจัดหาเงินด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งมีมูลนิธิ กองทุน และผู้มั่งคั่ง ที่สามารถบริจาคเงินอุดหนุนพิพิธภัณฑ์และมีทางหาความช่วยเหลือได้ไม่ยาก อีกทั้งการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดรายได้ เพื่อในที่สุดแล้วพิพิธภัณฑ์แห่งนี้จะสามารถบริหารจัดการโดยพึ่งพาตนเองได้ เป็นสถานที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความรัก และสร้างจิตสำนึกแก่สังคมด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมภูมิปัญญาที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์แห่งนี้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะ

1. กลยุทธ์การบริหารงานด้านบุคลากรและอัตรากำลังสนับสนุนการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเทพรัตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มีดังนี้
  - 1) การสร้างเครือข่ายชมรมยุวมัคคุเทศก์/นักสื่อความหมายฯ เพื่อสนับสนุนงานนำชมและกิจกรรมการเรียนรู้ โดยอาจจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายวัน/รายครั้ง
  - 2) การสร้างเครือข่ายและทำเนียบวิทยากร โดยการประสานผู้ทรงคุณวุฒิ/ปราชญ์

ชาวบ้าน หรือข้าราชการเกษียณ ร่วมเป็นวิทยากรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) การเกลี่ยอัตรากำลังภายในมหาวิทยาลัย เพื่อสนับสนุนงานในอัตราที่กำลังที่ว่าง โดยผู้บริหารมหาวิทยาลัยอาจพิจารณาโอนย้ายอัตราที่กำลังที่มีอยู่ภายในมหาวิทยาลัย เพื่อสนับสนุนงานพิพิธภัณฑฯ 4) งานด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์อาจใช้วิธีจ้างเหมาบริการผู้ประกอบการมืออาชีพจากภายนอก

2. กลยุทธ์ด้านการตลาด เพื่อให้มีผู้มาเยือนพิพิธภัณฑฯธรรมชาติวิทยาแห่งนี้เพิ่มมากยิ่งขึ้นและต้องมีผู้กลับมาใช้บริการซ้ำ ซึ่งได้มีการวางกลยุทธ์การดำเนินงานด้านการตลาดไว้เบื้องต้น ดังนี้ 1) ดำเนินการจัดจ้างบริษัทที่ปรึกษา (OUTSOURCE) 2) จัดกิจกรรม Road Show 3) การประสานเครือข่ายธุรกิจท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ และเอกชน บรรจุแหล่งท่องเที่ยวอุทยานพฤกษศาสตร์ และพิพิธภัณฑฯธรรมชาติวิทยาเทพรตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ในแผนปฏิทินการดำเนินงานประจำปี หรือแผนธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มโอกาสให้นักท่องเที่ยวต่างชาติมาเยือนพิพิธภัณฑฯแห่งนี้ให้มากยิ่งขึ้น 4) ประสานเครือข่ายพิพิธภัณฑฯ 5) จัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย และ 6) จัดกิจกรรม EVENT เพื่อดึงดูดผู้เข้าชมพิพิธภัณฑฯ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑฯธรรมชาติวิทยาเทพรตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ผู้วิจัยขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย ศุภดิษฐ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางการดำเนินงานโครงการศึกษาวิจัยครั้งนี้และขอขอบคุณคณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑฯทั้ง 8 แห่ง ที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเป็นอย่างดี อีกทั้งขอบคุณภาพกราฟฟิคสวยงามจาก นายศักดิ์ดา ไบมิเด็น ผู้สร้างสรรค์ภาพประกอบบทความนี้ได้อย่างสวยงาม ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้สนับสนุนและเป็นที่กำลังใจมา ณ โอกาสนี้

บรรณานุกรม

- จิรา จงกล. (2557). **พิพิธภัณฑสถานวิทยา**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
- จันทนา จันทโร และศิริจันทร์ ทองประเสริฐ. (2540). **การศึกษาความเป็นไปได้: โครงการด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูชีพ พิพัฒน์ศิริ และคณะ. (2540). **คู่มือการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ : กรณีศึกษาโครงการลงทุนเอกชนและโครงการอสังหาริมทรัพย์**. ปทุมธานี: พี พรินติ้งกรุ๊ป.
- ชัยยศ สันตวงศ์. (2533). **การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ไทรรัตน์ จารุทัศน์. (2565). **ศูนย์เรียนรู้เพื่อทุกคน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐริณี กาญจนามรณ และชนิดา ลำทิวไพศาล. (2564). **พิพิธภัณฑน์ในบทบาทพื้นที่ทางสังคม : ความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑน์**, (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- รุ่งรวี จิตภักดี. (2565) . **พิพิธภัณฑน์ธรรมชาติวิทยาเทพรตนราชสุดาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์**. กรุงเทพฯ : อะวา 2013.
- รุ่งรวี จิตภักดี และคณะ. (2564). **การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเพื่อออกแบบโมเดลการบริหารจัดการพิพิธภัณฑน์ธรรมชาติวิทยา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์**. (รายงานผลการวิจัย). นครศรีธรรมราช : ศูนย์ประสานงาน โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มหาวิทยาลัยวลัย (อพ.สธ.-มวล.).
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2560). **การจัดการ : จากมุมมองนักบริหาร**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จี พี ไชเบอร์ พรินท์.

สิงขร แก้วมรกต และคณะ. (2555). **การศึกษาความเป็นไปได้ของการลงทุนโครงการ SUP Plaza มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.

สุจริย์ จรัสด้วง. (2552). **การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ. (2558). **คู่มือการบริหารความเสี่ยงอพวช**. กรุงเทพฯ : องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ.

อารียา บุญทวี. (2556). **การพัฒนาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านของตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. (โครงการวิจัยขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่). (รายงานผลการวิจัย). ฉะเชิงเทรา : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

Bedford, L. (2001). **Storytelling The Real Work of Museums**. Retrieved February 4, 2024, from <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2001.tb00027>.

การศึกษาการผลิตกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกรรายย่อย
ในตำบลเกาะเพชร อำเภอกหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
Study of Vannamei Shrimp Production of Smallholders
in Tambon Koh Phet, Hua Sai District,
Nakhon Si Thammarat Province

เสาวลักษณ์ พรหมศรี¹ (Saowalak Promson)¹

สุธรรม ขนาบศักดิ์² (Sutham Khanabsak)²

Received: December 21,2023; Revised: March 26,2024; Accepted: May 20,2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการผลิตกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกรรายย่อยในตำบลเกาะเพชร อำเภอกหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยง กุ้งขาวแวนนาไม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไม ตลอดจนศึกษาปัญหา ในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการสัมภาษณ์อย่างแบบมีระบบจากเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมในตำบลเกาะเพชร อำเภอกหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 170 ครัวเรือน ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมได้รับผลตอบแทนสุทธิต่อไร่สูงกว่าต้นทุนต่อไร่เท่ากับ 127,191.67 บาท/ไร่/รอบ (2 เดือน) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อปริมาณผลผลิตของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ได้แก่ อัตราการปล่อยลูกกุ้ง ค่าอาหารกุ้ง และจำนวนแรงงานจ้าง ส่วนปัญหา

¹ นิสิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : 621071431@tsu.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : sutham@tsu.ac.th

¹ Undergraduate Student, Bachelor of Economics, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail : 621071431@tsu.ac.th

² Asst. Prof., Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail : sutham@tsu.ac.th

*Corresponding author : E-mail address : sutham@tsu.ac.th

ของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ในด้านการผลิตและการตลาด อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ต้นทุน, ผลตอบแทน, กุ้งขาวแวนนาไม

ABSTRACT

This research aims to study the Vannamei shrimp production of smallholder farmers in Koh Phet Subdistrict, Hua Sai District, Nakhon Si Thammarat Province. The objectives are to: (1) study costs and returns of Vannamei shrimp, (2) study the factors influencing the production of Vannamei shrimp, and (3) study problems in Vannamei shrimp farming by collecting their data with a systematic sampling method, totaling 170 households. It was found that the net returns per rai are higher than the costs per rai at 127,191.67 baht /rai/ cycle (2 months). The factors influencing the yield of Vannamei shrimp farmers were rate of releasing baby shrimp, cost of shrimp feed, and number of hired labours respectively. In the study of problems of Vannamei shrimp farmers, it was found that farmers had problems in production and marketing at the highest level.

Keywords: Cost, Return, Vannamei Shrimp

บทนำ

กุ้งขาวแวนนาไมเป็นกุ้งทะเลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจสูง สามารถปรับตัวเข้ากับกินอาหารได้หลายประเภท และไม่อาศัยอยู่บนพื้นบ่อตลอดเวลา จึงสามารถปรับตัวให้เหมาะสมต่อการเลี้ยงในบ่อกุ้งเก่าที่มีความเสื่อมโทรมของพื้นบ่อได้ดีกว่ากุ้งกุลาดำ และเป็นกุ้งที่มีเนื้อแน่น รสชาติดีมีผู้นิยมบริโภค และมีอัตราการเจริญเติบโตดี ในประเทศไทยเกษตรกรได้นำเอาเทคโนโลยีการเลี้ยงแบบพัฒนามาจากประเทศไต้หวันนำมาดัดแปลง และปรับปรุงวิธีการเลี้ยงให้เหมาะสม

กับภูมิประเทศมากขึ้น จนสามารถเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมได้ดีและเลี้ยงได้ทั้งปี รวมถึงมีอัตราการรอดสูงกว่ากุ้งกุลาดำ และผลผลิตที่ได้สามารถสร้างมูลค่าได้อย่างสูง ทำให้เกษตรกรจำนวนมากหันมาเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมมากขึ้น จึงทำให้การเลี้ยงกุ้งขาวได้รับการนิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนในปัจจุบันนี้ มีการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมมากถึงร้อยละ 99 หรือเลี้ยงกุ้งกุลาดำไม่ถึง ร้อยละ 1 ส่งผลให้กุ้งขาวแวนนาไมเป็นสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยภาคใต้ถือเป็นแหล่งผลิตกุ้งขาวแวนนาไมเป็นอันดับ 2 ของประเทศ เนื่องด้วยมีภูมิประเทศติดทะเล โดยพื้นที่เลี้ยงกุ้งส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา สุราษฎร์ธานี และพัทลุง (รัชฎาภรณ์ บุญฤทธิ์, 2553)

ตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล ฝั่งอ่าวไทย ทำให้อาชีพเลี้ยงกุ้งเป็นอาชีพหนึ่งที่มีความสนใจและเป็นที่นิยมของเกษตรกร ในท้องถิ่นที่ทำการเลี้ยงสัตว์น้ำ อาชีพการเลี้ยงกุ้งเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงสูง ต้นทุนสูง และผลตอบแทนก็สูงเช่นกัน สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้ โดยในอำเภอหัวไทรมีพื้นที่ เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมจำนวน 5,217 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2565) โดยตำบลเกาะเพชรเป็นพื้นที่ที่มีบ่อกุ้งกุลาดำที่กว้างและไม่ได้ใช้ประโยชน์ใด ๆ เป็นเวลาหลายปี นอกจากนั้น ยังตั้งอยู่ในทำเลที่ขนาบด้วยทะเลฝั่งอ่าวไทย และแม่น้ำปากพนังในโซน ที่เป็นน้ำเค็มตามโครงการพระราชดำริของรัชกาลที่ 9 และเกษตรกรรวมทั้งแรงงานจ้างส่วนมาก มีประสบการณ์ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำมาแล้ว จึงมีความรู้ในด้านการบริหารจัดการการเลี้ยงกุ้ง รวมทั้งการจัดการด้านการตลาด จึงทำให้การเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมในพื้นที่ตำบลเกาะเพชรมีลักษณะค่อนข้างเฉพาะแตกต่างจากการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่อื่น ๆ ของไทย

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นที่มาที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการผลิตกุ้งขาวแวนนาไม โดยศึกษาในประเด็นต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไม และปัญหาการผลิตและการตลาดในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ของเกษตรกร เพื่อนำผลการวิจัยไปวางแผนการผลิตและพัฒนาการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาปัญหาการผลิตและการตลาดของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

สมมติฐานการวิจัย

1. เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมจะได้รับกำไรเกินปกติ
2. ขนาดเนื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้ง อัตราการปล่อยลูกกุ้ง ค่าอาหารกุ้ง ค่าเวชภัณฑ์ และเคมีภัณฑ์ จำนวนแรงงานในครัวเรือน และจำนวนแรงงานจ้าง มีผลต่อปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไม
3. เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมมีระดับปัญหาการผลิตและการตลาดอยู่ในระดับมากที่สุด

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ต้นทุนการผลิต หมายถึง ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิต โดยการศึกษาค่าใช้จ่ายเหล่านั้น ในเชิงเศรษฐกิจต้องพิจารณาทั้งในส่วนที่เป็นเงินสดที่เกษตรกรได้จ่ายไปในการจัดหาแรงงาน และการจัดซื้อปัจจัยการผลิตต่าง ๆ และส่วนที่ไม่เป็นเงินสด ซึ่งเป็นค่าประเมินของการใช้แรงงานคน สัตว์ และเครื่องจักรที่เป็นของตนเอง รวมทั้งมูลค่าและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในฟาร์มและนำมาใช้ในการผลิต โดยประเมินค่าใช้จ่ายตามราคาซื้อขายในท้องตลาด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558)

โครงสร้างของต้นทุน โดยแยกออกตามลักษณะการใช้จ่าย และองค์ประกอบ
ของต้นทุน ดังนี้

1) ต้นทุนการผลิตตามลักษณะการใช้จ่าย

1.1) ต้นทุนชัดเจน (Explicit Costs) หรือต้นทุนที่เป็นเงินสด หมายถึง ค่าใช้จ่าย ที่ผู้ผลิตจ่ายออกไปจริงเป็นเงินสดหรือเงินเชื่อ ในการซื้อ หรือเข้าปัจจัยการผลิต

1.2) ต้นทุนแอบแฝง (Implicit Costs) หรือต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ผู้ผลิตไม่ได้จ่ายออกไปจริง แต่ได้ประเมินออกมาเป็นตัวเงิน จากการใช้ปัจจัยการผลิต

2) ต้นทุนการผลิตตามองค์ประกอบของต้นทุน

2.1) ต้นทุนคงที่ คือ ต้นทุนที่ไม่ผันแปรไปตามปริมาณการผลิตที่ผลิตได้

2.1.1) ค่าภาษีที่ดิน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกษตรกรเจ้าของที่ดิน จะต้องชำระค่าภาษีที่ดินให้แก่รัฐเป็นประจำทุกปี

2.1.2) ค่าเช่า/ค่าใช้ที่ดิน หมายถึง เกษตรกรเช่าที่ดินทำกินจากผู้อื่นหรือใช้ที่ดินของตนเอง โดยจ่ายหรือตีค่าในรูปของเงินสดต่อไร่ต่อปี กรณีที่จ่ายเป็นผลผลิตให้ตีมูลค่าผลผลิตออกมาเป็นรูปเงินสดต่อไร่

2.1.3) ค่าเสื่อมราคาเครื่องมืออุปกรณ์การเกษตร หมายถึง การทอนมูลค่าตลาดของเครื่องมืออุปกรณ์การเกษตรอันเนื่องมาจากล้าสมัย หรือหมดอายุการใช้งาน หรือสึกหรอ

2.2) ต้นทุนผันแปร (Variable Costs) หมายถึง ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ผันแปรไปตามการผลิตที่ได้รับ และค่าใช้จ่ายส่วนนี้จะไม่เกิดขึ้นถ้ายังไม่มีการดำเนินการผลิต ประเภทค่าใช้จ่าย ผันแปร ได้แก่ ค่าแรง ค่าวัสดุ ค่าซ่อมแซม อุปกรณ์การเกษตร ดอกเบี้ยเงินกู้ และค่าเสียโอกาส เงินลงทุน

โดยสรุป ในงานวิจัยครั้งนี้จะแบ่งต้นทุนการผลิตในเชิงเศรษฐศาสตร์ ออกเป็น ต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ รวมทั้งแยกออกเป็น ต้นทุนที่เป็นเงินสด และไม่เป็นเงินสด โดยคิดต้นทุนในรูปต้นทุนทั้งหมดต่อกิโลกรัม ต้นทุนผันแปร

ต่ออีกโลกรัม และต้นทุนคงที่ต่ออีกโลกรัม เพื่อนำไปใช้ในการ คิดผลตอบแทนในการ เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม

ผลตอบแทน

ผลตอบแทนหรืออัตราผลตอบแทนจากการลงทุน หมายถึง อัตราผลตอบแทน จากสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนจากเงินทุนระยะยาว อัตราผลตอบแทนจาก ส่วนของผู้ถือหุ้น และในความหมายที่แคบลงไปนั้น คือ อัตราผลตอบแทน จากโครงการลงทุนเฉพาะโครงการ ซึ่งแต่ละโครงการมีรูปแบบการวัดที่แตกต่างกันไป และการใช้ประโยชน์ก็ต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์เป็นสำคัญ อัตราส่วนผลตอบแทนนอกจากใช้ประโยชน์ในการประเมินผล ของการดำเนินงาน ในกิจการแล้ว ยังใช้ประโยชน์ในการช่วยตัดสินใจลงทุนวางแผน ควบคุม และปรับปรุง การดำเนินงาน (เพชร ชุมทรัพย์, 2555)

โดยสรุป ในงานวิจัยครั้งนี้ จะคิดค่าตอบแทนต่อไร่ต่อรอบการผลิตในรูปของ รายได้ทั้งหมดเฉลี่ย รายได้สุทธิเฉลี่ย และผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย

ฟังก์ชันการผลิต (Production Function) เป็นการแสดงความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัย การผลิตต่าง ๆ ที่ใส่เข้าไปในกระบวนการผลิตกับจำนวนผลผลิต ที่ได้จากการผลิต ซึ่งสามารถเขียนเป็นสัญลักษณ์ได้ดังนี้ $Q = f(X_1, X_2, X_3 \dots X_n)$ โดยที่ Q คือ จำนวนผลผลิตทั้งหมดที่ได้รับจากการผลิต $X_1, X_2, X_3, \dots, X_n$ คือ ปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดที่ใช้ในการผลิตตั้งแต่ชนิดที่ 1 ถึง n

โดยสรุป ในงานวิจัยครั้งนี้ จะกำหนดฟังก์ชันการผลิตในรูปเชิงเส้น ที่ให้ปริมาณการผลิต กุ้งขาวแวนนาไมเป็นตัวแปรตาม ส่วนตัวแปรอิสระเป็น ปัจจัยการผลิตกุ้งขาวแวนนาไม ซึ่งประกอบด้วย ขนาดเนื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้ง อัตราการ ปลอ่ยลูกกุ้ง ค่าอาหารกุ้ง ค่าเวชภัณฑ์และเคมีภัณฑ์ จำนวนแรงงานในครัวเรือน และจำนวนแรงงานจ้าง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทิพวรรณ ฤทธิ์ชัย และชุตดาพร สอนภักดี (2565) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจลงทุนเลี้ยงกุ้งแบบผสมระหว่างกุ้งขาวแวนนาไมกับกุ้งก้ามกรามในบ่อดินของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ความเป็นไปได้โครงการลงทุน มีระยะเวลาคืนทุน 0.94 ปี 1.06 ปี และ 2.50 ปี ตามลำดับ มูลค่าปัจจุบัน 1,132,853.31 บาท, 797,605.41 บาท และ 97,860.50 บาท ตามลำดับ และอัตราผลตอบแทนภายใน 96.18%, 83.87% และ 29.21% การเลี้ยง 1 บ่อขึ้นไป มีจำนวนกระแสเงินสดจ่ายลงทุนแตกต่างกัน แต่มูลค่าปัจจุบันสุทธิยังมีค่าเป็นบวก อีกทั้งอัตราผลตอบแทนภายใน มีค่ามากกว่าอัตราคิดลดบวกด้วยอัตราเงินเฟ้อหรือต้นทุนเงินทุน ส่งผลให้เห็นว่าการลงทุนในการเลี้ยงกุ้งรูปแบบผสมระหว่างกุ้งขาวแวนนาไม กับกุ้งก้ามกราม ผู้สนใจหรือกลุ่มเกษตรกรที่สนใจลงทุนสามารถลงทุนได้เนื่องจากสามารถก่อให้เกิดผลตอบแทนเป็นบวก

บังอร บังใบ และกัญญารัตน์ กลีบประยูร (2563) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการลงทุนเลี้ยงกุ้งก้ามกรามระหว่างวิธีการเลี้ยงแบบเดียวกับวิธีการเลี้ยงแบบผสมผสาน ผลการศึกษาพบว่า ต้นทุนในการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามเกษตรกรผู้ทำการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามวิธีการเลี้ยงแบบเดียว และวิธีการเลี้ยงแบบผสมผสาน ประกอบด้วย เงินลงทุนเริ่มแรก ในสินทรัพย์เครื่องมือ และอุปกรณ์การเกษตรที่ใช้ในการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม มีต้นทุนคงที่และต้นทุน ผันแปร ซึ่งการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามวิธีการเลี้ยงแบบเดียวจะมีต้นทุนที่สูงกว่าวิธีการเลี้ยงแบบผสมผสาน โดยต้นทุนส่วนใหญ่เกิดจากต้นทุนการขนส่งให้ผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับต้นทุนจากการเกิดโรคระบาดสอดคล้องกับ ต้นทุนที่เกิดจากภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงควรเลี้ยงกุ้งในฤดูหนาวและฤดูร้อนรวมกัน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตกุ้งโดยสอดคล้องกับต้นทุน จากคุณภาพน้ำไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับต้นทุนการซื้อลูกกุ้งที่มีคุณภาพสอดคล้องกับต้นทุนการผลิตสูงขึ้นจากอาหารกุ้งและราคาน้ำมัน ที่ปรับตัวสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลตอบแทนจากการลงทุนในการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม วิธีการเลี้ยงแบบผสมผสานสูงกว่าการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม วิธีการเลี้ยงแบบเดียวด้วยอัตราผลตอบแทนจากเงินลงทุน (Return on Investment : ROI) ที่สูงกว่าการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามวิธีการเลี้ยงแบบเดียว

พิทยาธร ทองคละ (2562) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ต้นทุน และผลตอบแทนของการลงทุนเลี้ยงกุ้งระหว่างกุ้งขาวแวนนาไมและกุ้งกุลาดำ ผลการศึกษาพบว่า การเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมและการเลี้ยงกุ้งกุลาดำไม่แตกต่างกัน นอกจากนั้นยังพบว่าปัญหา และอุปสรรคในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมและกุ้งกุลาดำ คือ ปัญหาเรื่องโรคระบาดเนื่องจากภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ปัญหาคุณภาพน้ำ ปัญหาพันธุ์ลูกกุ้งไม่มีคุณภาพ ปัญหาอาหารกุ้งมีราคาสูง และปัญหาราคาผลผลิตไม่แน่นอน

เอกพล รัตนพันธ์ (2562) ได้ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี หลังผลกระทบจากโรค EMS ผลการศึกษาพบว่า ต้นทุนทั้งหมดในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม เฉลี่ย 269,530.93 บาทต่อไร่ ประกอบด้วย ต้นทุนคงที่ทั้งหมด 21,581.69 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.01 และต้นทุนผันแปร 247,949.24 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 91.99 เกษตรกรมีรายได้ 418,703.42 บาทต่อไร่ มีรายได้สุทธิ 170,754.18 บาทต่อไร่ หรือ 74.82 บาทต่อกิโลกรัม มีกำไรสุทธิ 149,172.49 บาทต่อไร่ หรือ 65.36 บาทต่อกิโลกรัม ราคาต้นทุน 118.10 บาทต่อกิโลกรัม และผลผลิตต้นทุน 1,469.15 กิโลกรัมต่อไร่ ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการผลิต ประกอบด้วย ปัญหาโรคระบาด โดยเฉพาะโรคไวรัสตายด่วน (EMS) และโรคซี้ขาว ปัญหาลูกพันธุ์ ไม่มีคุณภาพและปัญหาต้นทุนอาหารกุ้งมีราคาสูง

ดังนั้น จากงานวิจัยดังกล่าว พบว่า ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงกุ้งสรุปได้ดังนี้ (1) การเลี้ยงกุ้งแบบผสมระหว่างกุ้งขาวแวนนาไมกับกุ้งก้ามกรามก่อให้เกิดผลตอบแทนเป็นบวก (2) วิธีการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามแบบเดี่ยวมีต้นทุนสูงกว่าวิธีการเลี้ยงแบบผสมผสาน โดยต้นทุนส่วนมากเกิดจากด้านขนส่ง (3) การเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมและการเลี้ยงกุ้งกุลาดำมีต้นทุนและผลตอบแทนไม่แตกต่างกัน และ (4) การเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมมีต้นทุนรวมเฉลี่ย 269,530.93 บาทต่อไร่ ซึ่งประกอบด้วยต้นทุนผันแปร 247,949.24 บาท และต้นทุนคงที่ 21,581.69 บาท นอกจากนั้น เกษตรกรมีรายได้ 418,703.42 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิ 170,754.18 บาทต่อไร่ หรือ 74.82 บาทต่อกิโลกรัม มีกำไรสุทธิ 149,172.49 บาทต่อไร่ หรือ 65.36 บาทต่อกิโลกรัม ราคาต้นทุนเท่ากับ 118.10 บาทต่อกิโลกรัม และผลผลิตต้นทุนเท่ากับ 1,469.15 กิโลกรัมต่อไร่

โชคชัยชาญ วิโรจน์สัตตบุษย์, วลีรัตน์ สุพรรณชาติ และสุวรรณา ประณีตวตุกุล (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของสังคมสูงวัยต่อผลิตภาพแรงงานในภาคการเกษตรของไทย การศึกษา ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการเข้าสู่สังคมสูงวัยและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีต่อผลิตภาพแรงงานในภาคการเกษตรของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลแบบ Panel ครอบคลุม 4 ภูมิภาคของไทย (ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคใต้) ในช่วงปี พ.ศ. 2537-2558 จากการศึกษาผลกระทบของสังคมสูงวัยและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีต่อผลิตภาพแรงงานภาคการเกษตรไทย พบว่า การวิเคราะห์ผลกระทบของสังคมสูงวัยและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีต่อผลิตภาพแรงงาน สังคมสูงวัย มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับผลิตภาพแรงงานไม่ว่าจะวัดตัวแปรนี้ในรูปแบบใด

สุदारตน์ เลิศยินดี (2551) ได้ทำการศึกษา การวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจการผลิตกุ้งขาว ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ต้นทุนและผลตอบแทน รวมทั้งหาฟังก์ชันการผลิตและประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยการผลิต แต่ละชนิดในการผลิตกุ้งขาว จำนวน 25 ตัวอย่าง ฟาร์มขนาดเล็กไม่ถึง 9 ไร่ และฟาร์มขนาดใหญ่ 9 ไร่ขึ้นไป ผลของการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 ต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงกุ้งขาว ซึ่งเปรียบเทียบผลตอบแทน และจุดคุ้มทุนของทั้งสองขนาดฟาร์ม พบว่า มีกำไรจากการผลิตกุ้งขาว เพราะมีรายได้เฉลี่ยเหนือต้นทุนเงินสดทั้งหมด แต่ฟาร์มขนาดใหญ่มีรายได้เฉลี่ยและกำไรสูงกว่า ส่วนที่ 2 วิเคราะห์สมการการผลิตระหว่างผลผลิตกุ้งขาวกับปัจจัยต่าง ๆ ใช้สมการการผลิตแบบคobb-ดักลาส (Cobb-Douglas Production Function) มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งการกำหนด (Coefficient of determination : R^2) เท่ากับร้อยละ 94.53 ตัวแปรอิสระได้แก่ จำนวนลูกกุ้งขาว ปริมาณอาหาร ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวนแรงงาน และขนาดของพื้นที่การเลี้ยงกุ้งขาวมีผลให้ปริมาณผลผลิตกุ้งขาวเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน

เพ็ญแข แสงภัทรเนตร (2548) ได้ทำการศึกษา การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิตกุ้งก้ามกราม ในจังหวัดราชบุรี ปีการผลิต 2546/47 วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ต้นทุนและผลตอบแทน ฟังก์ชันการผลิตและผลตอบแทนต่อขนาด รวมถึงการวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคและประสิทธิภาพ

ทางเศรษฐกิจของการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม จำนวนศึกษา 51 ตัวอย่าง ฟาร์มขนาดเล็ก ระหว่าง 5 – 15 ไร่ และฟาร์มขนาดใหญ่ระหว่าง 16 – 31 ไร่ ผลของการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 ต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ซึ่งเปรียบเทียบผลตอบแทนและจุดคุ้มทุนของทั้งสองขนาดฟาร์ม พบว่า มีกำไรจากการผลิตกึ่งก้ามกรามเพราะมีรายได้เฉลี่ยเหนือต้นทุนเงินสดทั้งหมด แต่ฟาร์มขนาดใหญ่มีรายได้เฉลี่ยและกำไรสูงกว่า เพราะการจ้างแรงงานในการจับกึ่งจ้างแบบเหมาจ่ายไม่ได้คิดค่าแรงงานตามขนาดของฟาร์ม ส่งผลให้ต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมดต่ำกว่าฟาร์มขนาดเล็ก ส่วนที่ 2 วิเคราะห์สมการการผลิตระหว่างผลผลิต กึ่งก้ามกรามกับปัจจัยต่าง ๆ ใช้สมการแบบคอบบ์-ดักลาส (Cobb-Douglas Production Function) มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งการกำหนด (Coefficient of determination : R²) เท่ากับร้อยละ 69.15 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ จำนวนลูกกึ่งก้ามกราม ต้นทุนเงินสด ค่าไฟฟ้าและค่าน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวนแรงงานและขนาดของฟาร์ม มีผลให้ปริมาณผลผลิตกึ่งก้ามกรามเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 90 ส่วนปัจจัยปริมาณอาหารไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผลรวมของค่าความยืดหยุ่นของปัจจัยการผลิตทุกชนิดใกล้เคียง 1 ทั้ง 2 ฟาร์ม ส่วนที่ 3 การวัดประสิทธิภาพทางกายภาพของการใช้ปัจจัยการผลิต ผลผลิตเพิ่มของปัจจัยการผลิตกึ่งก้ามกราม ของฟาร์มขนาดเล็กและขนาดใหญ่ทั้ง 4 ชนิด มีค่าเป็นบวก ความสำคัญของปัจจัยดังกล่าวมีดังนี้ จำนวนแรงงาน ปริมาณอาหาร จำนวนลูกกึ่งก้ามกราม ส่วนที่ 4 การวัดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของการใช้ปัจจัยในการผลิตกึ่งก้ามกราม ปรากฏว่า ฟาร์มขนาดเล็ก มีการใช้ปัจจัยจำนวนลูกกึ่งก้ามกรามและจำนวนแรงงาน มีผลผลิตที่เพิ่มสูงกว่าต้นทุนเพิ่ม ส่วนการใช้ทุนเงินสด ค่าไฟฟ้า และค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและปัจจัยปริมาณอาหาร พบว่า ผลผลิตเพิ่มต่ำกว่าต้นทุนเพิ่ม และฟาร์มขนาดใหญ่มีการใช้ปัจจัยจำนวนลูกกึ่งก้ามกราม แรงงาน และทุนเงินสดค่าไฟฟ้าและค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ทั้ง 3 ชนิด มีผลผลิตเพิ่มสูงกว่าต้นทุนเพิ่ม ส่วนการใช้ปัจจัยปริมาณอาหาร พบว่า ผลผลิตเพิ่มต่ำกว่าต้นทุนเพิ่ม

ศิริธรณ์ วารุณประภา (2547) ได้ทำการศึกษา การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิตกึ่งก้ามกราม ในจังหวัดสุพรรณบุรี ปีการผลิต 2544/45 วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ต้นทุนและผลตอบแทน ฟังก์ชันการผลิตและประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยการผลิต จำนวนศึกษา 50 ตัวอย่าง ผลของการศึกษาแบ่งออกเป็น

4 ส่วน ส่วนที่ 1 การใช้ปัจจัยการผลิตในการผลิตกุ้งก้ามกราม โดยใช้สมการแบบคอบบ์-ดักลาส (Cobb-Douglass Production Function) มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งการกำหนด (Coefficient of determination : R^2) เท่ากับร้อยละ 96.84 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ จำนวนลูกกุ้งก้ามกราม ค่าอาหาร ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวนแรงงาน และขนาดพื้นที่สำหรับเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตกุ้งก้ามกรามเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน ผลรวมของค่าความยืดหยุ่นของปัจจัยการผลิตทุกชนิดเท่ากับ 1.1298 ส่วนที่ 2 การวัดประสิทธิภาพทางเทคนิคของการใช้ปัจจัยการผลิต ผลผลิตเพิ่มของใช้ปัจจัยแรงงาน ค่าอาหาร ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและขนาดพื้นที่สำหรับเลี้ยงกุ้งก้ามกรามทั้ง 4 ชนิด มีค่าเป็นบวก ส่วนที่ 3 การวัดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของการใช้ปัจจัยในการผลิตกุ้งก้ามกรามใช้ปัจจัย ค่าอาหาร ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และขนาดพื้นที่สำหรับเลี้ยงกุ้งก้ามกรามทั้ง 3 ชนิด มีผลผลิตเพิ่มสูงกว่าต้นทุนเพิ่ม ส่วนปัจจัยแรงงานผลผลิตเพิ่มต่ำกว่าต้นทุนเพิ่ม ส่วนที่ 4 วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตกุ้งก้ามกราม ต้นทุนรวมทั้งหมดเฉลี่ย 57,522.76 บาทต่อไร่ รายได้เฉลี่ยเท่ากับ 2,007.59 บาทต่อไร่ ต้นทุน การผลิต 159.44 กิโลกรัมต่อไร่ และในการผลิตกุ้งก้ามกราม 1 กิโลกรัม จะได้กำไรเท่ากับ 5.56 บาทต่อกิโลกรัม

ฉลอง แต่งตั้ง (2542) ได้ทำการศึกษา การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตกุ้งกุลาดำ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ฤดูการผลิต 2541/42 วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ต้นทุนและผลตอบแทน ฟังก์ชันการผลิตและผลตอบแทนต่อขนาดการผลิต รวมทั้งประสิทธิภาพ ของการใช้ปัจจัยการผลิตของการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ จำนวนศึกษา 60 ตัวอย่าง ผลการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ใช้ฟังก์ชันการผลิตแบบคอบบ์-ดักลาส (Cobb-Douglass Production Function) พบว่า ปัจจัยการผลิต คือ จำนวนลูกกุ้งกุลาดำ ค่าอาหารและอุปกรณ์การเลี้ยงกุ้งกุลาดำร้อยละ 70.29 แบ่งออกสองรูปแบบการเลี้ยง รูปแบบที่ 1 การเลี้ยงแบบกึ่งพัฒนา จำนวนลูกกุ้งกุลาดำ ค่ายาและสารเคมี และค่าไฟฟ้าและน้ำมันเชื้อเพลิง ร้อยละ 52.53 ค่าความยืดหยุ่น ของผลผลิตต่อจำนวนลูกกุ้งกุลาดำ ค่ายาและสารเคมี และค่าไฟฟ้าและน้ำมันเชื้อเพลิง มีค่าเท่ากับ 0.56, 0.12 และ 1.45 ตามลำดับ ผลตอบแทนต่อขนาดการผลิต (Return to Scale) เท่ากับ 2.2432

ซึ่งผลตอบแทนต่อขนาดการผลิตเพิ่มขึ้น (Increasing Return to Scale) รูปแบบที่ 2 การเลี้ยงแบบพัฒนา จำนวนลูกกึ่งกุลาดำ ค่าอาหาร ค่ายาและสารเคมี ค่าอุปกรณ์ ค่าไฟฟ้าและน้ำมันเชื้อเพลิง แรงงานการเกิดโรคระบาด ร้อยละ 68.77 ค่าความยืดหยุ่นของผลผลิตต่อจำนวนลูกกึ่งกุลาดำ ค่าอาหาร ค่ายาและสารเคมี ค่าอุปกรณ์ ค่าไฟฟ้า และน้ำมันเชื้อเพลิง แรงงาน มีค่าเท่ากับ 0.64, 0.34, -0.07, 0.09, 0.09 และ 0.13 ตามลำดับ ผลตอบแทนต่อขนาดการผลิต (Return to Scale) เท่ากับ 1.08 ซึ่งผลตอบแทนต่อขนาดการผลิตที่ ส่วนที่ 2 การวัดประสิทธิภาพทางเทคนิคของการใช้ปัจจัยการผลิต การเลี้ยงแบบกึ่งพัฒนาประสิทธิภาพของค่าไฟฟ้าและน้ำมันเชื้อเพลิงสูงกว่าประสิทธิภาพของค่ายาและสารเคมีสำหรับการเลี้ยงกึ่งกุลาดำ และประสิทธิภาพของจำนวนลูกกึ่งกุลาดำตามลำดับ ส่วนการเลี้ยงแบบพัฒนา ประสิทธิภาพของแรงงานสูงกว่าประสิทธิภาพของค่าอุปกรณ์ ค่าอาหาร ค่าไฟฟ้าและน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวนลูกกึ่งกุลาดำและประสิทธิภาพ ของค่ายาและสารเคมีสำหรับการเลี้ยงกึ่งกุลาดำ ตามลำดับ

ประชิด ตริพลอักษร (2563) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาดันทุนและผลตอบแทน การเลี้ยงกึ่งก้ามกรามและการเลี้ยงกึ่งก้ามกรามร่วมกับการเลี้ยงกึ่งขาวแวนนาไมในพื้นที่ จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรค การเลี้ยงกึ่งก้ามกรามร่วมกับกึ่งขาวแวนนาไม ส่วนใหญ่เป็นเรื่องพันธุ์กึ่งที่มีราคาค่อนข้างแพง ราคาอาหารกึ่งที่มีแนวโน้มสูงขึ้น โรคกึ่งขาวแวนนาไมที่เกษตรกรประสบอยู่ในช่วงแรกของการอนุบาล นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเรื่องการใช้ความเค็มในพื้นที่น้ำจืด ซึ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงกึ่งทะเลในจังหวัดสุพรรณบุรีส่วนใหญ่ได้รับการรับรองมาตรฐานการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีกึ่งทะเล ซึ่งเป็นมาตรการที่เพียงพอต่อการป้องกันให้เกษตรกรตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ เกษตรกรยังให้ความสนใจในการยกระดับมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงกึ่งทะเลเป็นมาตรฐาน มกษ.7401/2557 ที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมป้องกันความเค็มออกนอกฟาร์ม

นอกจากนั้น พบว่า การเลี้ยงกึ่งประสบกับปัญหา ได้แก่ 1) พันธุ์กึ่งมีราคาค่อนข้างแพง ราคาอาหารกึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้น ปัญหาโรคกึ่งระบาด และปัญหาระหว่างเกษตรกรที่ใช้น้ำเค็ม ในการเลี้ยงกึ่งกับเกษตรกรที่ใช้น้ำจืดในการทำกรเกษตรอื่น ๆ 2) ปัญหาคุณภาพน้ำ พันธุ์ลูกกึ่ง ไม่มีคุณภาพ และปัญหาราคาผลผลิตไม่แน่นอน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ตำบลเกาะเพชร อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเกษตรกรรายย่อย ที่มีเนื้อที่ปลูกไม่เกิน 15 ไร่ และขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง มีจำนวน 286 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตร อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2565)

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) เพื่อหาจำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ 95 มีจำนวนทั้งสิ้น 167 ครัวเรือน ทั้งนี้เพื่อให้การกระจายข้อมูลถูกต้องชัดเจน และมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้เพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็น 170 ครัวเรือน และใช้การสุ่มตัวอย่างโดยคำนึงถึงความน่าจะเป็น (probability sampling) โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (systematic sampling) จากกลุ่มเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ตำบลเกาะเพชร อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยจะสอบถามครัวเรือนเกษตรกรที่ได้เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมในรอบสุดท้ายของปี 2565 ซึ่งแต่ละรอบการผลิตเกษตรกรใช้เวลา 2 เดือน

2. เครื่องมือในการวิจัย

ลักษณะเครื่องมือ และขั้นตอนที่ใช้สำหรับการศึกษากิจการการผลิตกุ้งขาวแวนนาไม ของเกษตรกรรายย่อย ในตำบลเกาะเพชร อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และพัฒนามาจากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกร ส่วนที่ 3 ข้อมูลต้นทุน และผลตอบแทนของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม และส่วนที่ 4 ปัญหาของเกษตรกรที่เลี้ยง กุ้งขาวแวนนาไม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยการใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล โดยการ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม พ.ศ. 2565 จำนวน 170 ครัวเรือน โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นชุดคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้ผู้ตอบสอบถามกรอกด้วยตนเอง และในกรณีผู้ตอบแบบสอบถามไม่เข้าใจในตัวแบบสอบถามหรือต้องการคำชี้แจงเพิ่มเติม ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์ร่วมกับการทำแบบสอบถาม โดยผู้วิจัย จะตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้องมากที่สุด และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการค้นคว้ารายละเอียดจากหนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ลักษณะทั่วไปและวิธีการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม โรคกุ้งขาวแวนนาไม ทฤษฎีต้นทุน และผลตอบแทน งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผู้รวบรวมไว้แล้วจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ ห้องวิจัยคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ตลอดจนเอกสารอิเล็กทรอนิกส์จากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) โดยใช้ Microsoft Excel และ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1) ต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม โดยใช้ค่าเฉลี่ย และร้อยละ เพื่อที่จะหาต้นทุนแต่ละรายการ รวมทั้งผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับ นั่นคือ

1.1) การวิเคราะห์ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ จะใช้สูตรคำนวณ ดังนี้

$$C_j = \frac{\sum C_i A_i}{\sum A_i}$$

โดยที่ C_j = ต้นทุนการผลิตแต่ละรายการต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่

C_i = ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยของแต่ละรายการต้นทุน

A_i = เนื้อที่ป่อเลี้ยงกุ้งของครัวเรือนที่ i

1.2) การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยการผลิต จะใช้สูตรคำนวณดังนี้

$$ATC = \frac{\sum C_j}{QR} = \frac{TC}{QR}$$

โดยที่ ATC = ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยของผลผลิต

TC = ต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อไร่

QR = ผลผลิตทั้งหมดต่อไร่

1.3) การวิเคราะห์กำไรของเกษตรกร โดยการเปรียบเทียบระหว่างราคาขายผลผลิต (P) กับต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย (ATC) นั่นคือ ถ้าราคาขายเท่ากับต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย เกษตรกร ได้กำไรปกติ ส่วนกำไรเกินปกติ เกิดจากราคาขายสูงกว่าต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไม จะทดสอบด้วยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) โดยใช้แบบจำลอง ดังนี้

$$Q = b_0 + b_1 ARE + b_2 SRR + b_3 CFS + b_4 MSC + b_5 LABH + b_6 LABW$$

โดยที่ Q = ปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไม (กิโลกรัม/ครัวเรือน)

ARE = ขนาดเนื้อที่ป่อเลี้ยงกุ้ง (ไร่/ครัวเรือน)

SRR = อัตราการปล่อยลูกกุ้ง (ตัว/ไร่)

CFS = ค่าอาหารกุ้ง (บาท/ครัวเรือน)

MSC = ค่าเวชภัณฑ์และเคมีภัณฑ์ (บาท/ครัวเรือน)

$LABH$ = จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน/ครัวเรือน)

$LABW$ = จำนวนแรงงานจ้าง (คน/ครัวเรือน)

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบจำลองดังกล่าว และตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ด้วยวิธี Variance Inflation Factor (VIF) ปัญหาความแปรปรวนของค่าความคลาดเคลื่อนไม่คงที่ (Heteroskedasticity) ด้วยวิธี Breusch-Pagan Test รวมทั้งปัญหาตัวคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์กัน (Autocorrelation) ด้วยวิธี Durbin-Watson Test

3) ปัญหาของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ของปัญหาการเลี้ยงกุ้ง แยกตามด้านการผลิตและด้านการตลาด รวมทั้งนำค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวัดระดับของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายความว่า ระดับปัญหาน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายความว่า ระดับปัญหาน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายความว่า ระดับปัญหาปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายความว่า ระดับปัญหามาก

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายความว่า ระดับปัญหามากที่สุด

ผลการศึกษา สรุป อภิปรายผล

1. ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 77.1 อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 34.7 สำเร็จการศึกษาระดับการศึกษาประถมศึกษา/ต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 33.5 ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 300,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 74.1 และแหล่งเงินทุนเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินจากธนาคาร/สหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 71.2

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม การวิเคราะห์ในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีขนาดเนื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้ง 3.1 - 4 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมาคือ 4.1 - 5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.3 เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม มีจำนวนบ่อเลี้ยง 1 บ่อ เกษตรกรส่วนใหญ่

มีจำนวนบ่อพักน้ำ 1 บ่อ คิดเป็นร้อยละ 57.1 รองลงมาคือ ขนาดบ่อพักน้ำ 1-2 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 31.2 อัตราการปล่อยลูกกุ้งของเกษตรกร ส่วนใหญ่ปล่อยจำนวน 200,001-300,000 ตัว/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.8 รองลงมาคือ จำนวน 100,000-200,000 ตัว/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.6 เกษตรกรส่วนใหญ่มีค่าอาหารกุ้ง อยู่ที่ 100,001-300,000 บาท/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 62.9 รองลงมาคือ 300,001-500,000 บาท/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.8 ส่วนใหญ่ มีค่าเวชภัณฑ์และเคมีภัณฑ์ ต่ำกว่า 100,000 บาท/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 94.7 เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนา ไม่ส่วนใหญ่จะเลี้ยง 1-2 รอบต่อปี คิดเป็นร้อยละ 54.1 รองลงมา คือ 3-4 รอบต่อปี คิดเป็นร้อยละ 45.9 โดยที่ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้ระยะเวลาในการเลี้ยง 51-70 วัน ต่อรอบ คิดเป็นร้อยละ 75.9 รองลงมาคือ 71-90 วันต่อรอบ และการดูแลส่วนใหญ่ ใช้แรงงานครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 84.1 และแรงงานจ้างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงสูงวัย

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตและปริมาณผลผลิต

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตและปริมาณผลผลิต ได้แก่ ขนาดเนื้อที่ บ่อเลี้ยงกุ้ง อัตราการปล่อยลูกกุ้ง ค่าอาหารกุ้ง ค่าเวชภัณฑ์และเคมีภัณฑ์ จำนวน แรงงานในครัวเรือน และจำนวนแรงงานจ้าง จากการศึกษาการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนา ไม่นับแต่ละรอบการผลิต พบว่า เกษตรกรมีปริมาณผลผลิต เฉลี่ยอยู่ที่ 1,772.54 กิโลกรัมต่อไร่ ขนาดเนื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้ง เฉลี่ยอยู่ที่ 3.28 ไร่ อัตราการปล่อยลูกกุ้ง เฉลี่ยอยู่ที่ 92,060.25 ตัวต่อไร่ ค่าอาหารกุ้งเฉลี่ยอยู่ที่ 77,381.19 บาทต่อไร่ ค่าเวชภัณฑ์ และเคมีภัณฑ์ เฉลี่ยอยู่ที่ 16,285.54 บาทต่อไร่ มีจำนวนแรงงาน ในครัวเรือน เฉลี่ยอยู่ที่ 1.21 คน และมีจำนวนแรงงานจ้าง เฉลี่ยอยู่ที่ 12.39 คน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยการผลิตและปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไมต่อรอบในเขตพื้นที่ตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	Min	Max
1. ปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไม (กิโลกรัม/ไร่)	1,772.54	821.24	200.00	5,000.00
2. ขนาดเนื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้ง (ไร่/ครัวเรือน)	3.28	0.68	1.45	6.00
3. อัตราการปล่อยลูกกุ้ง (ตัว/ไร่)	92,060.25	32,313.75	25,000.00	206,896.55
4. ค่าอาหารกุ้ง (บาท/รอบ)	77,381.19	34,361.12	14,400.00	227,586.21
5. ค่าเวชภัณฑ์และเคมีภัณฑ์ (บาท/รอบ)	16,285.54	13,981.62	4,000.00	136,551.72
6. จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน/ครัวเรือน)	1.21	0.71	0.00	2.00
7. จำนวนแรงงานจ้าง (คน/ครัวเรือน)	12.39	2.33	5.00	18.00

ที่มา : จากการคำนวณ

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนต่อไร่ต่อรอบการผลิตของครัวเรือนเกษตรกร

จากการศึกษาต้นทุนผันแปร และต้นทุนคงที่ของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมพบว่า ในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม มีต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 154,176.07 บาทต่อไร่ จำแนกเป็นต้นทุน ผันแปร เท่ากับ 138,375.24 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนผันแปรที่มีสัดส่วนสูงที่สุด คือ ค่าวัสดุ เท่ากับ 121,425.33 บาท รองลงมาคือ ค่าแรงงาน เท่ากับ 16,949.91 บาท และค่าอื่น ๆ ได้แก่ ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน เท่ากับ 3,172.30 บาท และต้นทุนคงที่ เท่ากับ 15,800.83 บาทต่อไร่ โดยต้นทุนคงที่ที่มีสัดส่วนมากที่สุด คือ ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ทางการเกษตร เท่ากับ 13,733.95 บาท รองลงมาคือ ค่าใช้ที่ดิน เท่ากับ 1,251.00 บาท ค่าภาษีที่ดิน เท่ากับ 500.00 บาท และค่าเสียโอกาสเงินลงทุนในอุปกรณ์การเกษตรอื่น ๆ เท่ากับ 315.88 บาท

จากการศึกษาต้นทุนที่เป็นเงินสด และต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด พบว่า มีต้นทุนผันแปรทั้งหมด 138,375.24 บาทต่อไร่ โดยแยกเป็นต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสด เท่ากับ 128,394.03 บาทต่อไร่ และต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 9,981.21 บาทต่อไร่ ส่วนต้นทุนคงที่ทั้งหมด เท่ากับ 15,800.83 บาทต่อไร่ แยกเป็นต้นทุนคงที่ที่เป็นเงินสด เท่ากับ 500.00 บาท และไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 15,300.83 บาท (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกร ต่อบรรทุกการผลิต ในเขตพื้นที่ตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

หน่วย : บาท/ไร่/รอบ (2 เดือน)

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
ต้นทุนผันแปร	128,394.03	9,981.21	138,375.24
1. ค่าวัสดุ	121,425.33	0.00	121,425.33
- ค่าลูกพันธุ์กุ้ง	11,581.36	0.00	11,581.36
- ค่าอาหาร	74,879.13	0.00	74,879.13
- ค่าเวชภัณฑ์และเคมีภัณฑ์	15,808.19	0.00	15,808.19
- ค่าไฟฟ้า	15,861.37	0.00	15,861.37
- ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	3,295.28	0.00	3,295.28
2. ค่าแรงงาน	6,968.70	9,981.21	16,949.91
- การเตรียมบ่อ	1,673.85	0.00	1,673.85
- ค่าแรงงานปรับพื้นที่	427.44	0.00	427.44
- ค่าแรงงานฉีดเลน	1,206.90	0.00	1,206.90
- ค่าแรงงานล้างบ่อ	39.51	0.00	39.51
- ค่าแรงงานดูแล	1,516.47	6,808.91	8,325.38
- ค่าแรงงานจับกุ้ง	2,104.53	0.00	2,104.53
3. อื่น ๆ	0.00	3,172.30	3,172.30
- ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	0.00	3,172.30	3,172.30
ต้นทุนคงที่	500.00	15,300.83	15,800.83
- ค่าภาษีที่ดิน	500.00	0.00	500.00
- ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ทางการเกษตร	0.00	13,733.95	13,733.95
- ค่าใช้ที่ดิน	0.00	1,251.00	1,251.00
- ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนในอุปกรณ์การเกษตร	0.00	315.88	315.88

ต้นทุนรวมทั้งหมดต่อไร่	128,894.03	25,282.04	154,176.07
ผลผลิตต่อไร่ต่อรอบ (กก.)	1,740.39		
ราคาผลผลิตต่อกิโลกรัม (บาท)	159.52		
รายได้ทั้งหมดเฉลี่ย/รอบ	277,627.01		
รายได้สุทธิเฉลี่ย/รอบ	139,251.77		
ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย/รอบ (บาท)	123,450.94		
ต้นทุนทั้งหมดต่อกิโลกรัม (บาท)	88.59		
ต้นทุนผันแปรต่อกิโลกรัม (บาท)	79.51		
ต้นทุนคงที่ต่อกิโลกรัม (บาท)	9.08		
ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม (บาท)	70.93		

- หมายเหตุ : 1. รายได้สุทธิเฉลี่ย/ไร่ หมายถึง รายได้ทั้งหมดเฉลี่ย/ไร่ ลบด้วยต้นทุนผันแปรรวมทั้งหมด
2. ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย/ไร่ หมายถึง รายได้ทั้งหมดเฉลี่ย/ไร่ ลบด้วยต้นทุนรวมทั้งหมด/ไร่
3. ค่าใช้ที่ดิน หมายถึง ค่าเสียโอกาสที่เกษตรกรใช้ที่ดินของตนเองในการเลี้ยงกุ้ง

ที่มา : จากการคำนวณ

จากตารางที่ 2 พบว่า การเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ในแต่ละรอบการผลิต เกษตรกรได้รับรายได้ทั้งหมดเฉลี่ย รายได้สุทธิเฉลี่ย และผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย เท่ากับ 277,627.01 บาทต่อไร่ 139,251.77 บาทต่อไร่ และ 123,450.94 บาทต่อไร่ ตามลำดับ ซึ่งทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัมเท่ากับ 70.93 บาท นอกจากนั้น หากเปรียบเทียบราคาที่ได้ที่เกษตรกรขายได้กิโลกรัมละ 159.52 บาท ในขณะที่ต้นทุนทั้งหมดต่อกิโลกรัมเท่ากับ 88.59 บาท จะเห็นได้ว่าเกษตรกรได้รับกำไรเกินปกติ

ตอนที่ 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตของครีวเรือนเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม

เป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาว แวนนาไม โดยผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรให้อยู่ในรูปของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งตัวแปรอิสระในการวิจัยนี้มีอยู่ 6 ตัวด้วยกัน ได้แก่ ขนาดเนื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้ง (ARE) อัตราการปล่อยลูกกุ้ง (SRR) ค่าอาหารกุ้ง (CFS)

ค่าเวชภัณฑ์และเคมีภัณฑ์ (*MSC*) จำนวนแรงงานในครัวเรือน (*LABH*) และ
จำนวนแรงงานจ้าง (*LABW*) ผลการวิเคราะห์แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไม

ปัจจัยด้านการผลิต	B	S.E.	Beta	t	Sig
(Constant)	.582	.232		2.510	.013
ขนาดเนื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้ง (ไร่)	.116	.062	.134	1.857	.065
อัตราการปล่อยลูกกุ้ง (ตัว/ไร่)	.230	.056	.324	4.113	.000**
ค่าอาหารกุ้ง (บาท)	.271	.071	.275	3.833	.000**
ค่าเวชภัณฑ์และเคมีภัณฑ์ (บาท)	-0.23	.092	-.018	-.254	.800
จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)	-0.80	.056	-.101	-1.422	.157
จำนวนแรงงานจ้าง (คน)	-1.60	.075	-.158	-2.130	.035**

หมายเหตุ : ** ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

Coefficient of determination (R^2) = 0.072

Adjusted R- squared ($\bar{R}^2$) = 0.068

S.E. = 0.499

Prob > chi 2 = 0.1188

Durbin-Watson = 2.097

F-value = 9.253

Sig F = 0.000

ที่มา : จากการคำนวณ

จากตารางที่ 3 การตรวจสอบปัญหาของแบบจำลองดังกล่าว พบว่า ไม่เกิด
ปัญหาใดๆ กล่าวคือ ค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าไม่เกิน 10 จึงสรุปได้ว่า
ไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) และเมื่อตรวจ
ปัญหาความแปรปรวนของค่าความคลาดเคลื่อนไม่คงที่ (Heteroskedasticity) ด้วยวิธี
Breusch-Pagan Test โดยค่า Prob > chi 2 เท่ากับ 0.1188 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับ

นัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงว่า ค่าความแปรปรวน ของตัวคลาดเคลื่อน (u_i) มีลักษณะคงที่ (Homoskedasticity) หรือไม่เกิดปัญหาความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนไม่คงที่นั่นเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบปัญหาตัวคลาดเคลื่อน มีความสัมพันธ์กัน (Autocorrelation) พบว่า ค่า Durbin-Watson มีค่าเท่ากับ 2.097 ซึ่งมีค่า อยู่ระหว่าง 1.5 – 2.5 แสดงว่า ไม่เกิดปัญหาดังกล่าวเช่นกัน

ดังนั้นเมื่อพิจารณา ค่า Sig แสดงว่า อัตราการปล่อยลูกกุ้ง ค่าอาหารกุ้ง และ จำนวนแรงงานจ้างเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไม ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งแต่ละตัวแปรดังกล่าว มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ดังนี้

อัตราการปล่อยลูกกุ้ง มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.230 ซึ่งหมายความว่า อัตราการปล่อยลูกกุ้งเพิ่มขึ้น 1 ตัว จะส่งผลให้ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้น 0.230 กิโลกรัม ค่าอาหารกุ้ง มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.271 ซึ่งหมายความว่า ค่าอาหารกุ้งเพิ่มขึ้น 1 บาท จะส่งผลให้ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้น 0.271 กิโลกรัม และจำนวนแรงงานจ้าง มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ -1.60 ซึ่งหมายความว่า จำนวนแรงงานจ้าง เพิ่มขึ้น 1 คน จะส่งผลให้ปริมาณผลผลิตลดลง 1.60 กิโลกรัม

นอกจากนั้น หากพิจารณาค่า Beta ของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ พบว่า อัตราการปล่อยลูกกุ้ง เป็นปัจจัยการผลิตที่มีอิทธิพลต่อปริมาณการผลิตกุ้งขาวแวนนาไมมากที่สุด รองลงมาเป็นปัจจัยค่าอาหารกุ้ง และจำนวนแรงงานจ้าง ตามลำดับ

ตอนที่ 6 การวิเคราะห์ปัญหาของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม

จากการศึกษาระดับปัญหาในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ด้านการผลิตและด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรมีระดับปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งด้านการผลิตและด้านการตลาด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79 และ 4.67 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ในด้านการผลิตเกษตรกร มีปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตสูงเป็นอันดับหนึ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 รองลงมาคือ ขาดการดูแลให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และโรคกุ้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 และ 4.82 ตามลำดับ ส่วนปัญหาด้านการตลาดที่มากที่สุดคือ การขาดการรวมกลุ่มผู้ผลิตที่เข้มแข็งเพื่อการต่อรองราคา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 รองลงมาคือ การเอารัดเอาเปรียบของ

พ่อค้าคนกลาง และผลผลิตมีราคาต่ำ ในตลาดต่ำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 และ 4.66 ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ปัญหาของเกษตรกรในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม

ประเด็นปัญหา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับปัญหา
ด้านการผลิต	4.79	0.46	มากที่สุด
1. เงินทุน	4.65	0.66	มากที่สุด
2. โรคกุ้ง	4.82	0.40	มากที่สุด
3. คุณภาพของลูกกุ้ง	4.71	0.56	มากที่สุด
4. ต้นทุนการผลิตสูง	4.89	0.33	มากที่สุด
5. ขาดการดูแลให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ	4.87	0.34	มากที่สุด
ด้านการตลาด	4.67	0.52	มากที่สุด
1. ผลผลิตมีราคาต่ำ	4.66	0.50	มากที่สุด
2. การเอารัดเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง	4.71	0.48	มากที่สุด
3. การขาดการรวมกลุ่มผู้ผลิตที่เข้มแข็งเพื่อการต่อรองราคา	4.82	0.43	มากที่สุด
4. ปัญหาตลาดรองรับผลผลิต	4.48	0.65	มากที่สุด
รวม	4.73	0.48	มากที่สุด

ที่มา : จากการคำนวณ

2. สรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์การผลิตกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกรรายย่อย ในตำบลเกาะเพชร อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี มีระดับการศึกษาประถมศึกษา/ต่ำกว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 300,000 บาท โดยแหล่งเงินทุนเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินทุนจากธนาคาร/สหกรณ์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีขนาดเนื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้ง 1 - 4 ไร่ มีจำนวนบ่อเลี้ยง 1 บ่อ มีจำนวนบ่อพักน้ำ 1 บ่อ ขนาดบ่อพักน้ำ 1 - 2 ไร่ อัตราการปล่อยลูกกุ้ง 200,001 - 300,000 ตัว/ครัวเรือน มีค่าอาหารกุ้ง 100,001 - 300,000 บาท/ครัวเรือน มีค่าเวชภัณฑ์และเคมีภัณฑ์ ต่ำกว่า 100,000 บาท/ครัวเรือน ส่วนใหญ่

จะเลี้ยง 1-2 รอบต่อปี โดยใช้ระยะเวลาในการเลี้ยง 51-70 วันต่อรอบ การดูแลส่วนใหญ่ใช้แรงงานครัวเรือน และแรงงานจ้างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงสูงวัย

การวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยการผลิตและปริมาณผลผลิต พบว่า เกษตรกรมีปริมาณผลผลิต เฉลี่ยอยู่ที่ 1,772.54 กิโลกรัมต่อไร่ ขนาดเนื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้งเฉลี่ยอยู่ที่ 3.28 ไร่ อัตราการปล่อยลูกกุ้ง เฉลี่ยอยู่ที่ 92,060.25 ตัวต่อไร่ ค่าอาหารกุ้งเฉลี่ยอยู่ที่ 77,381.19 บาทต่อไร่ ค่าเวชภัณฑ์ และเคมีภัณฑ์ เฉลี่ยอยู่ที่ 16,285.54 บาทต่อไร่ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ยประมาณ 1 คน และมีจำนวนแรงงานจ้างเฉลี่ยประมาณ 12 คน

จากการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนต่อไร่ต่อการอบการผลิต พบว่าในการเลี้ยงกุ้งขาว แวนนาไม เฉลี่ยต่อไร่จะมีต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 154,176.07 บาทต่อไร่ แยกเป็นต้นทุนผันแปร เท่ากับ 138,375.24 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ เท่ากับ 15,800.83 บาทต่อไร่ โดยในแต่ละรอบ การผลิต เกษตรกรได้รับรายได้ทั้งหมด เฉลี่ย เท่ากับ 277,627.01 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเฉลี่ย เท่ากับ 139,251.77 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย เท่ากับ 123,450.94 บาทต่อไร่ ซึ่งทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม เท่ากับ 70.93 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับราคาที่เกษตรกรขายได้กิโลกรัมละ 159.52 บาท กับต้นทุนทั้งหมดต่อกิโลกรัมเท่ากับ 88.59 บาท ทำให้เกษตรกรได้รับกำไรเกินปกติ

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม พบว่า อัตราการปล่อยลูกกุ้ง เป็นปัจจัยการผลิตที่มีอิทธิพลต่อปริมาณการผลิตกุ้งขาวแวนนาไม มากที่สุด รองลงมาเป็นปัจจัยค่าอาหารกุ้ง และจำนวนแรงงานจ้าง ส่วนปัญหาของเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในด้านการผลิตและการตลาดอยู่ในระดับมากที่สุด

3. อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกรรายย่อย ในตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถอภิปรายผลดังนี้

จากสมมติฐานข้อ 1 เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมจะได้รับการกำไรเกินปกติ ปรากฏว่า เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมได้รับผลตอบแทนสุทธิต่อไร่สูงกว่าต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เกษตรกรได้รับการกำไรจากการผลิต โดยการพิจารณาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต พบว่า เกษตรกรมีรายได้รวมเฉลี่ยทั้งสิ้น 277,627.01 บาท/ไร่/รอบ ในขณะที่ต้นทุนทั้งหมด ต่อไร่ 154,176.07 บาท/ไร่/รอบ ดังนั้นเกษตรกรได้รับผลตอบแทนสุทธิ 123,450.94 บาท/ไร่/รอบ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบต้นทุนทั้งหมดต่อกิโลกรัมเท่ากับ 88.59 บาท/กิโลกรัม ในขณะที่ราคา กุ้งเท่ากับ 159.52 บาท/กิโลกรัม จึงทำให้เกษตรกรได้กำไรเกินปกติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกพล รัตนพันธ์ (2562) ที่กล่าวว่า เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม จะได้รับการกำไรเกินปกติ จากการผลิต

จากสมมติฐานข้อ 2 ขนาดเนื้อที่บ่อเลี้ยงกุ้ง อัตราการปล่อยลูกกุ้ง ค่าอาหารกุ้ง ค่าเวชภัณฑ์และเคมีภัณฑ์ จำนวนแรงงานในครัวเรือน และจำนวนแรงงานจ้าง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลผลิต กุ้งขาวแวนนาไมที่เกษตรกรได้รับการทดสอบ พบว่า มีปัจจัยการผลิตเพียง 3 ชนิด ที่มีอิทธิพล ต่อปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไม ได้แก่ อัตราการปล่อยลูกกุ้ง ค่าอาหารกุ้ง และจำนวนแรงงานจ้าง ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

1. อัตราการปล่อยลูกกุ้ง จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า อัตราการปล่อยลูกกุ้ง มีอิทธิพลต่อปริมาณผลผลิตกุ้งขาวแวนนาไมในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ หากปล่อยลูกกุ้งในบ่อเลี้ยงกุ้ง แวนนาไมจำนวนมากขึ้น ส่งผลทำให้ปริมาณผลผลิต กุ้งขาวแวนนาไมเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญแข แสงภัทรนตร (2548 : 62-94) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิต กุ้งก้ามกราม ในจังหวัดราชบุรี ปีการผลิต 2546/2547 พบว่า จำนวนลูกกุ้งก้ามกราม ทุนเงินสด ค่าไฟฟ้า และค่าน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวนแรงงานและขนาดของฟาร์ม มีผลให้ปริมาณผลผลิต กุ้งก้ามกรามเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน ศิโรจน์ วารุณประภา (2547 : 58-71) ได้ศึกษา การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิตกุ้งก้ามกรามในจังหวัดสุพรรณบุรี ปีการผลิต 2544/45 พบว่า จำนวนลูกกุ้งก้ามกราม ค่าอาหาร ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวนแรงงาน และขนาดพื้นที่สำหรับเลี้ยง กุ้งก้ามกราม ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตกุ้งก้ามกรามเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน และสุดารัตน์ เลิศยินดี

(2551 : 49-76) ได้ศึกษา การวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจการผลิตกุ้งขาว ในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า จำนวนลูกกุ้งขาว ปริมาณอาหาร ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวนแรงงาน และขนาดของพื้นที่การเลี้ยงกุ้งขาว มีผลทำให้ ปริมาณผลผลิตกุ้งขาวเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น ในแต่ละรอบการผลิต เกษตรกรควรเพิ่มอัตราการปล่อยลูกกุ้งขาววนนาไม่ต่อไร่ในบ่อเลี้ยงวนนาไม่ ให้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้ปริมาณผลผลิตกุ้งขาววนนาไม่เพิ่มขึ้น

2. ค่าอาหารกุ้ง จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ค่าอาหารกุ้ง มีอิทธิพล ต่อปริมาณผลผลิตกุ้งขาววนนาไม่ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้ากำหนดให้ ราคาอาหารกุ้งคงที่ เมื่อเกษตรกร มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารกุ้งขาววนนาไม่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรได้ผลผลิตกุ้งขาววนนาไม่เพิ่มขึ้นเช่นกัน สอดคล้องกับงาน วิจัยของศิริรัตน์ วารุณประภา และฉลอง แต่งตั้ง (2542 : 52-86) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตกุ้งกุลาดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ฤดูการผลิต 2541/42 พบว่า การเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนา มีค่าความยืดหยุ่นของผลผลิต ต่อค่าอาหารกุ้งกุลาดำ เท่ากับ 0.34 ซึ่งหมายความว่า ถ้าเกษตรกรเพิ่มค่าอาหารกุ้ง กุลาดำร้อยละ 1 ส่งผลให้ผลผลิตกุ้งกุลาดำเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.34 ทั้งนี้เนื่องจากอาหาร กุ้ง เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งเกษตรกรจะต้องมีความรู้ในด้าน การเลือกซื้ออาหารกุ้ง และการให้อาหารกุ้งตามระยะการเจริญเติบโตของกุ้ง

3. จำนวนแรงงานจ้าง จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า จำนวนแรงงานจ้าง มีอิทธิพล ต่อปริมาณผลผลิตกุ้งขาววนนาไม่ในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ถ้าเกษตรกรลดจำนวนแรงงานจ้าง ส่งผลทำให้ผลผลิตกุ้งขาววนนาไม่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก แรงงานจ้างในที่นี้หมายถึงแรงงานจ้างประจำที่เกษตรกรจ้าง เพื่อดูแลการเลี้ยงลูกกุ้งโดยตรง และแรงงานจ้างชั่วคราวที่เกษตรกรจ้าง เพื่อปรับพื้นที่ บ่อเลี้ยงกุ้ง ซิดเลน ล้างบ่อ และจับกุ้งรวมทั้งคัดแยกคุณภาพกุ้ง ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว เกษตรกรได้จ้างแรงงานภายนอกฟาร์มทั้งหมด เพราะแรงงานเหล่านี้ มีความชำนาญเฉพาะ ในกิจกรรมเหล่านั้น และกิจกรรมบางอย่างโดยเฉพาะ การจับกุ้งและคัดแยกขนาดกุ้ง ต้องใช้แรงงานจ้างค่อนข้างมากเนื่องจากต้องดำเนินการ ให้เสร็จสิ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อรักษาคุณภาพกุ้งก่อนที่จะขนส่งไปยังแหล่งรับซื้อปลาย ทาง จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้แรงงานจ้างในแต่ละฟาร์มมีจำนวนค่อนข้างมากหรือ

ประมาณ 12 คนต่อครัวเรือนที่เลี้ยงกุ้ง แต่แรงงานจ้างเหล่านี้เป็นเพียงแรงงานจ้างชั่วคราวเท่านั้น ส่วนแรงงานจ้างประจำที่เกษตรกรจ้างเพื่อดูแลการเลี้ยงกุ้งมีจำนวนไม่มากนัก และส่วนมากอยู่ในช่วงสูงวัย ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อผลิตภาพแรงงานในการผลิตกุ้ง ได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโชคชัยชาญ วิโรจน์สัตตบุษย์ วลีรัตน์ สุพรรณชาติ และสุวรรณา ประณีตวตุกุล (2562 : 426) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของสังคมสูงวัยต่อผลิตภาพแรงงานในภาคการเกษตรของไทย พบว่าสังคมสูงวัยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับผลิตภาพแรงงานนอกจากนั้นเจ้าของฟาร์มกุ้งบางรายจ้างแรงงานบางคนเข้ามาเป็นยามเฝ้าทรัพย์สินในฟาร์มกุ้งเท่านั้น หรือบางฟาร์มได้จ้างแรงงานต่างถิ่น/ต่างดาว โดยอาศัยเป็นครอบครัวอยู่ในฟาร์มนั้น ๆ ซึ่งสมาชิกบางคนในครอบครัวไม่ได้ทำงานเลี้ยงกุ้งแบบเต็มเวลาหรือเป็นการว่างงานแอบแฝง (Disguised Unemployment) ดังนั้น ในบางกรณีการเพิ่มแรงงานอาจจะส่งผลให้ผลผลิตลดลงได้

จากสมมติฐานข้อ 3 เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งชาววนนาไม่มีระดับปัญหาการผลิตอยู่ในระดับมากที่สุด

โดยจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งชาววนนาไม่ประสบปัญหาด้านการผลิต อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูงซึ่งอาจมีผลมาจากการปรับราคาอาหารกุ้ง ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประชิด ตริพลอักษร (2563 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่าปัญหาด้านการผลิตอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับโรคกุ้ง ปัญหาสภาพภูมิอากาศและปัญหาการตลาดที่มีความผันผวนค่อนข้างมาก

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาการผลิตกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกรรายย่อยในตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช มีข้อเสนอแนะดังนี้

1) จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรที่ผลิตกุ้งขาวแวนนาไมได้รับกำไรเกินปกติ ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรขยายปริมาณการผลิตกุ้งขาวแวนนาไม ดังนั้น ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรแนะนำวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม นั่นคือ ไม่ควรเพิ่มปัจจัยการผลิตบางชนิด เช่น ขนาดพื้นที่เลี้ยงกุ้งขาว ปริมาณอาหารกุ้งขาว จำนวนแรงงาน เป็นต้น แต่สามารถเพิ่มผลผลิตกุ้งขาวได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงพันธุ์ลูกกุ้งขาว การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรจะขยายพื้นที่เลี้ยงกุ้งขาวก็ควรจะนำพื้นที่บ่อเลี้ยงกุ้งรกร้างมาใช้เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม ทั้งนี้ เพื่อให้เกษตรกรได้รับกำไรเพิ่มขึ้น

2) จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณการผลิตกุ้งขาวแวนนาไม ในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ อัตราการปล่อยลูกกุ้ง และค่าอาหารกุ้งตามลำดับ ดังนั้นเกษตรกรควรเพิ่มปัจจัยการผลิตดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเพิ่มอัตราการปล่อยลูกกุ้งต่อไร่ให้มากขึ้น ในขณะเดียวกัน ควรลดจำนวนแรงงานจ้างหรือหาวิธีการที่จะทำให้แรงงานจ้างมีผลิตภาพแรงงานเพิ่มขึ้น

3) จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการผลิตและด้านการตลาดของกุ้งขาวแวนนาไมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะเกี่ยวกับต้นทุนการผลิตที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและการขาดอำนาจต่อรองกับพ่อค้า ซึ่งเป็นปัญหาในระดับโครงสร้างระหว่างเกษตรกรรายย่อยกับผู้ผลิตอาหารกุ้ง และจำนวนพ่อค้าที่มีน้อยราย จึงทำให้เกษตรกรขาดพลังในการต่อรอง ดังนั้น ส่วนราชการ รวมทั้งเกษตรกร ต้องรวมตัวเพื่อการผลิตและการตลาด ควบคู่ไปกับให้ภาครัฐส่งเสริมผู้ผลิตอาหารกุ้งรายใหม่ ๆ เข้าสู่อุตสาหกรรมประเภtnี้ให้มากขึ้น

บรรณานุกรม

- ฉลอง แต่งตั้ง. (2542). การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตกุ้งกุลาดำ
ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ฤดูการผลิต 2541/42. (รายงานผลการวิจัย).
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โชคชัยชาญ วิโรจน์สัตตบุษย์, วลีรัตน์ สุพรรณชาติ และสุวรรณา ประณีตวตุกุล.
ผลกระทบของสังคมสูงวัยต่อผลิตภาพแรงงานในภาคการเกษตรไทย,
วารสารแก่นเกษตร. 47(3), 420-429.
- ทิพวรรณ ฤทธิชัย และธิดาพร สอนักดี. (2565). การตัดสินใจลงทุนเลี้ยง
กุ้งแบบผสมระหว่างกุ้งขาวแวนนาไมกับกุ้งก้ามกรามในบ่อดินของ
เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม.(รายงาน
ผลการวิจัย). นครปฐม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- บังอร บังใบ และกัญญารัตน์ กลับประยูร. (2563). ต้นทุนและผลตอบแทน
ของการลงทุนเลี้ยงกุ้งก้ามกราม ระหว่างวิธีการเลี้ยงแบบเดี่ยวกับ
วิธีการเลี้ยงแบบผสมผสาน.(รายงานผลการวิจัย). นครปฐม :
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ประชิด ตริพลอักษร. (2563). การศึกษาดัชนีทุนและผลตอบแทนการเลี้ยง
กุ้งก้ามกรามและการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามร่วมกับการเลี้ยงกุ้งขาว
แวนนาไมในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565,
จาก https://www4.fisheries.go.th/local/pic_activities/202106291350131_pic.pdf.
- พิทยาร ทอกละ. (2562). การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทน
ของการลงทุนเลี้ยงกุ้งระหว่างกุ้งขาวแวนนาไมและกุ้งกุลาดำ.
(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- เพชร ชุมทรัพย์. (2555). วิเคราะห์งบการเงิน: หลักและการประยุกต์.
(พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพ็ญแข แสงภัทรเนตร. (2548). **การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิตกุ้งก้ามกราม ในจังหวัดราชบุรี ปีการผลิต 2546/2547.**(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

รัชฎาภรณ์ บุญฤทธิ์. (2553). **ปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิต กุ้งขาวของเกษตรกรในอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา** (รายงานผลการวิจัย). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศิโรจน์ วารุณประภา. (2547). **การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิตกุ้งก้ามกราม ในจังหวัดสุพรรณบุรี ปีการผลิต 2544/45.**(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุดารัตน์ เลิศยินดี. (2551). **การวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจการผลิต กุ้งขาวในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี.** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานเกษตรอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2565). **ข้อมูล การเพาะเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช.** สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2565, จาก <http://huasai.nakornsri.doae.go.th>.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2558). **เอกสารประกอบการอบรมเกี่ยวกับการ วิจัยทางด้านเศรษฐศาสตร์การเกษตร.** (ฉบับถ่ายเอกสาร).

เอกพล รัตนพันธ์. (2562). **ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงกุ้งขาว แวนนาไม ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี หลังผลกระทบจากโรค EMS.** สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565, จาก https://hectortarr.arda.or.th/api/uploaded_file/ZJbM_14S_9I05ZOVolsiB.

Yamane, Taro. (1973). **Statistics : Introductory Analysis.** (3rded). Tokyo: Harper International edition.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ
บ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Potential Development Strategy of Ban Plai Khlong
Self-Reliant Economy Community in Tapan Subdistrict,
Phunphin District, Surat Thani Province

เมธิกา เมฆฉาย ^{1*} (Maytika Makechay) ^{1*}

Received: March 11,2024; Revised: April 5,2024; Accepted: April 12,2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทและปัญหาการพัฒนาศักยภาพพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง และเพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีประชากรศึกษาจำนวน 30 คน ได้แก่ กลุ่มองค์กรชุมชนบ้านปลายคลอง กลุ่มผู้นำประธานชุมชนบ้านปลายคลอง และกลุ่มประชาชน โดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และกระบวนการเทคนิค SWOT Analysis ผลการวิจัย พบว่า บริบทชุมชนเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำตาปีไหลผ่าน พื้นที่เหมาะแก่การเกษตร เช่น สวนยางพารา และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ปัญหาการพัฒนาศักยภาพพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ ชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการตนเอง การประชาสัมพันธ์ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ภาครัฐยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพ ชุมชนจึงขาดความสามารถในการคิดริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ พบว่า

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการชุมชนท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี 84100, อีเมล: metikamekchay@gmail.com

¹ Graduate Student, Master of Arts in Local Community Management, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University, Surat Thani, 84100, Thailand, E-mail: metikamekchay@gmail.com

*Corresponding author : E-mail address : metikamekchay@gmail.com

มี 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์เชิงรุก เป็นการพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพทางเศรษฐกิจด้วยการพึ่งตนเอง เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างกิจกรรมพัฒนาอาชีพที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้ด้วยตนเอง 2) ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข เป็นการฝึกอบรมนี้ให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน 3) ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน สร้างเครือข่ายกลุ่มองค์กรในชุมชนภายใต้การดูแลของหน่วยงานภาครัฐและการเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ 4) ยุทธศาสตร์เชิงวิกฤต มีการวางแผนพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการนำยุทธศาสตร์ชาติหรือยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ มาประยุกต์กับชุมชนเน้นการพึ่งพาตนเองโดยให้ประชาชนในชุมชนปฏิบัติด้วยตนเอง

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์การพัฒนา, ศักยภาพชุมชน, การพึ่งตนเอง, เศรษฐกิจ, จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

The objectives of this research are to study context and problems of potential development of self-reliant economy community and to study the potential development of Ban Plai Khlong self-reliant economy community in Tapan Subdistrict, Phun Phin District, Surat Thani Province. Thirty specified samples are representatives of organizations at Ban Plai Khlong community groups, which are leaders, community's presidents, and also members of the community. Materials are in in-depth interviews, focus group discussion, workshop stages, and SWOT analysis. The results indicated that certain areas of Ban Plai Khlong are plains, with the Tapee River flowing through The results indicated that certain areas of Ban Plai Khlong are plains, with the Tapee River flowing through them, which is appropriate for agriculture such as rubber and oil palm plantations. The community faces challenges in developing a self-reliant economy due to inadequate management knowledge and understanding, as well as a deficiency in public relations. The government does not give any

importance to potential development, which has resulted in the missing ability for new creations. There are four potential strategies for developing a self-reliant economic community: 1) SO Strategy: Community development to develop their self-reliant economy. The members can plan the development plan and create activities to develop their occupations, 2) WO Strategy: An academic knowledge training for the members to have a sustainable, self-reliant community and to develop the infrastructure, 3) ST Strategy: Synergize a network of groups in the community under government cooperation and cooperation to develop their self-reliant community, and 4) WT Strategy: There should be a plan for developing the potential of a self-reliant economy community and the community's infrastructure.

Keywords : Development Strategy, Community Potential, Self-reliant, Economy, Surat Thani Province

บทนำ

ลักษณะสังคมโลกปัจจุบันเป็นสังคมยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารแพร่ผ่านเทคโนโลยีระดับสูง ข้อมูลสามารถกระจายไปได้อย่างรวดเร็วทั่วโลก เกิดการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้หลายด้าน มีการปรับตัวและเกิดความร่วมมือกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม มีกลยุทธ์ในการอยู่รอดด้วยการใช้วิธีคิดแบบใหม่ มีการกำหนดเป้าหมายที่รัดกุมชัดเจนต้องมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ชุมชนต้องพึ่งพาอาศัยกันสังคมต้องมีการประสานกันในลักษณะเครือข่าย (ทองใบ ธีรานันท์ทางกูร, 2561) การให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นชนบทเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ประการหนึ่งต่อการพัฒนาประเทศให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนได้ เนื่องจากท้องถิ่นชนบทมีประชากรอาศัยอยู่ เป็นจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากร การให้ความสำคัญกับการพัฒนาฐานรากจากท้องถิ่นชนบทดังกล่าว จึงเปรียบเสมือนกับการสร้างตึกที่มีรากฐานมั่นคง ทนทานต่อสภาวะต่าง ๆ

ที่จะเข้ามาคุกคามได้ อีกทั้งยังสามารถพัฒนาต่อยอดไปได้อีกด้วย ดังนั้นกว่าทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาจากมิติดังกล่าวและได้เข้ามาส่งเสริมทั้งในระดับมหภาค อันได้แก่ การกำหนดนโยบายมหัพนายให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแบบแผนในการ ดำเนินงานขององค์กรต่อไปและในระดับจุลภาคซึ่งก็คือ ในท้องถิ่นนั้นก็ได้ส่งเสริมให้มีการนำ “ทุนชุมชน” ในแต่ละพื้นที่ออกมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อนำมาซึ่งรายได้เสริมแก่ครอบครัวและชุมชนต่อไป ทุนชุมชน ได้แก่ ทุนทางชีวภาพ (ทรัพยากรธรรมชาติ) ทุนทางสังคม (แรงงาน) และทุนทางวัฒนธรรม (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) อันเป็นแนวคิดที่ช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก และความเข้มแข็งของชุมชนอันจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง และการพัฒนาที่ยั่งยืน (วิภาวีกฤษณะภูติ, 2559)

ดังนั้น เพื่อยกระดับการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่มีรายได้สูงได้อย่างประสบความสำเร็จใน 20 ปี ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการขยายตัวและการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง รวมทั้งมีขีดความสามารถทางการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นในเวทีสากล ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้าง ความสามารถในการแข่งขันสำหรับประเทศไทยจึงได้มุ่งพัฒนาบนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ 1) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปพิจารณาแนวทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศ ในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของ เศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ 2) “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัลและการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการ อนาคต และ 3) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคูณรุ่นใหม่ รวมถึงปรับโมเดลธุรกิจเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานยุทธศาสตร์ที่รองรับ อนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ จะทำให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุน

ในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี (คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ, 2560)

ตำบลตะพาน อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่พื้นที่ริมแม่น้ำตาปี โดยอพยพมาจากแม่น้ำตาปีลงมาเรื่อย ๆ ให้เห็นถึงสภาพพื้นที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานต้องเป็นพื้นที่ไค้งน้ำ และพื้นที่ที่เป็นจุดรวมของสายน้ำทำให้เป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำซึ่งสามารถทำมาหากินได้และยังมีส่วนที่เป็นราบลุ่มเหมาะกับการปลูกข้าวทำนาได้ มีลักษณะภูมิอากาศที่ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งทำให้ฤดูฝนยาวนานและมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านทำให้ฤดูร้อนได้ ตำบลตะพานแบ่งออกเป็น 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านปลายคลอง หมู่ที่ 2 บ้านราษฎร์บำรุง หมู่ที่ 3 บ้านบนไร่ หมู่ที่ 4 บ้านราษฎร์ประดิษฐ์ หมู่ที่ 5 บ้านห้วยทรายขาว โดยชุมชนบ้านปลายคลอง เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติหลากหลาย แต่ประชาชนในชุมชนไม่ได้นำมาประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง และขาดการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งทรัพยากรของชุมชนนั้นสามารถพัฒนาโดยการพึ่งตนเองปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจฐานรากอย่างหนึ่งอีกด้วย ดังนั้น จากสภาพบริบทชุมชนบ้านปลายคลองที่กล่าวมาข้างต้น มีความอุดมสมบูรณ์ทางสิ่งแวดล้อมทั้งภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษการพัฒนาศักยภาพชุมชนสู่การพึ่งตนเองบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยคาดหวังว่าคนในชุมชนจะได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ดีแล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทและปัญหาการพัฒนาศักยภาพพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจชุมชนบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การทบทวนวรรณกรรม

1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการพึ่งตนเองของชุมชน ชนบทว่า การที่ชุมชน ชนบทจะพึ่งตนเองได้จะต้องมีการพึ่งตนเอง 5 ด้าน คือ การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ และการพึ่งตนเองได้ทางสังคม โดยใช้สัญลักษณ์ภาษาอังกฤษว่า TERMS ซึ่งจากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นและจากการรวบรวมจากตำราต่าง ๆ สามารถอธิบายรายละเอียดของการพึ่งตนเองในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี (Technological self-reliance : T) หมายถึง การมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยีทางวัตถุ และเทคโนโลยีทางสังคม การรู้จักใช้งานเทคโนโลยี ในความหมายนี้รวมทั้งของสมัยใหม่และของดั้งเดิมท้องถิ่นที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Folk Wisdom) 2) การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (Economic self-reliance : E) หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจ อยู่ในลักษณะที่สามารถสร้างภาวะสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างความต้องการและขีดความสามารถ การสนองความต้องการเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพในการแข่งขันกับภายนอก มีความสามารถในการออม และการลงทุนสามารถรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการตลาด ตลอดจนมีการวางแผนสำหรับอนาคตด้วย 3) การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resources self-reliance : R) ทรัพยากรธรรมชาติในที่นี้ หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน การมีทรัพยากรธรรมชาติ ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินั้น และความสามารถในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ให้เกิดเสื่อมเสียไปจนหมด ควรมีอย่างอุดมสมบูรณ์หรือสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีคุณภาพของระบบนิเวศ และอยู่ในสภาพที่สามารถฟื้นฟูได้ 4) การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (Mental self-reliance : M) หมายถึง สภาพจิตใจที่กล้าแข็งพร้อมที่จะต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ความสามารถในการสู้กับความยากลำบากต่าง ๆ และคนในชุมชนควรมีจิตสำนึก และ 5) การพึ่งตนเองได้ทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-Cultural Self-Reliance : S) หมายถึง ภาวะการณ์ที่กลุ่มคนหนึ่ง ๆ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีผู้นำที่สามารถนำกลุ่มคนเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ สู่เป้าหมาย

อย่างสำเร็จ หรือความสมดุล ความมั่นคงแข็งแรงของกลุ่มคน ครอบครัว และชุมชน ซึ่งความเข้มแข็งของสังคมเหล่านี้ทำให้น่วยสังคมแต่ละหน่วยมีพลังกล้าแข็งสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ได้

2) แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

มงคล ด้านธานินทร์ (2541) ได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของเศรษฐกิจชุมชนว่ามีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการต่าง ๆ โดยมีคำอธิบายตามลำดับดังต่อไปนี้

- 1) ปณิธาน หมายถึง เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชาติ ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงต้องดำเนินการด้วยความมุ่งมั่น ต้องสัมพันธ์กับการเมืองการปกครอง การศึกษา และวัฒนธรรมของคนทั้งประเทศ ซึ่งการดำเนินการเศรษฐกิจแบบใด ๆ จะไม่ช่วยให้บรรลุปณิธานได้
- 2) ทำอะไร หมายถึง ทำงานเพื่อดำรงชีพในแนวสัมมาชีพ เพื่ออยู่ร่วมกับเพื่อนในชุมชน เช่น การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ แปรรูปผลผลิต ตัดเย็บเสื้อผ้า ปลูกพืชสมุนไพร บริการท่องเที่ยว เป็นต้น
- 3) ทำกับใคร หมายถึง ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเองอย่างไม่เป็นทางการ ไม่เป็นนิติบุคคล เช่น สหกรณ์ สมาคม หรือรวมกลุ่มกับนักพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักวิชาการ
- 4) ทำอย่างไร เมื่อรวมกลุ่มแล้วทำการผลิตสินค้า แปรรูป และซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า
- 5) ทำไปทำไม เนื่องจากชาวบ้านมีระดับการทำมาหากินต่างกัน การรวมกลุ่มจะช่วยให้เกิดความพออยู่พอกิน เกิดความพึงพอใจ เกิดความคุ้มค่ากับการลงทุน และเพื่อกำไร และ
- 6) เพื่ออะไร เป็นการรวมตัวของชุมชนในระดับล่างสุดของสังคมเพื่อร่วมกันทำงานให้คนมีความสุข และชุมชนมีความเข้มแข็ง

3) ความหมายของการพัฒนาและศักยภาพชุมชน

เจลิยว บุรีภักดี และคณะ (2546) ได้ให้ความหมายการพัฒนาไว้ว่า หมายถึง การทำให้เจริญซึ่งรวมถึงการแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหา การรักษาสิ่งที่ดีอยู่แล้วและการสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ขึ้นมาใหม่ การพัฒนามีหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และหลายระดับ เช่น ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับหมู่บ้านหรือชุมชน ระดับจังหวัด ระดับประเทศ เป็นต้น

เทียมจันทร์ พานิชย์พลินไชย (2550) กล่าวว่า ศักยภาพเป็นพลังงานที่สร้างสมในสมองของ มนุษย์เกิดขึ้นจากการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมสะสม พัฒนา

เชื่อมโยงโยยประสาทเป็นประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ ศักยภาพของมนุษย์จะแสดงออกในลักษณะความสามารถ ซึ่งจะมากขึ้นเรื่อยๆ ขึ้นอยู่กับการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนการสอน บทบาทของผู้สอน ผู้ยุทธศาสตร์การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อินทิรา ครองศิริ (2560) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน เรื่องการศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ของตำบลคลองพลู อำเภอบางบาล จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพของชุมชนการดำเนินชีวิต และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ 2) เพื่อศึกษาการจัดการชุมชนและสภาพปัญหา การจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ และ 3) เพื่อเสนอตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการชุมชนพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลคลองพลู อำเภอบางบาล จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมประกอบด้วย 1) ผู้นำในชุมชน 2) การร่วมมือกันในชุมชน 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 4) การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น 5) การถ่ายทอดความรู้ 6) การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ 7) กองทุนหมู่บ้านและ 8) การจัดการความรู้ และการเรียนรู้ของคนในชุมชน

ธวัชชัย และคณะ (2560) ได้ศึกษาการพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษา วิสาหกิจ ชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดเพชรบุรี ตามตัวแบบ TERMS Model เพื่อเสนอแผนภูมิแบบจำลองการพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชน โดยเก็บรวบรวม ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประธาน เลขานุการ และสมาชิกกลุ่ม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้ Triangular Techniques และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า 1) การพึ่งตนเองทางด้าน

เทคโนโลยี กลุ่มใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสมดุลมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรได้ 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ และกลุ่มได้สร้างความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มโดยการขอรับรองมาตรฐานการผลิตตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิต (GMP) และมาตรฐานเลขสารบบอาหาร (อย.) 2) การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มมีการซื้อขายพืชสมุนไพรภายในชุมชนและกลุ่มได้เปิดโอกาสให้สมาชิกนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจำหน่ายต่อ เพื่อเป็นการสร้างรายได้และเกิดประโยชน์ร่วมกันระหว่างสมาชิกและกลุ่ม 3) การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน โดยกลุ่มจะมีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช้ เองเป็นหลัก มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชนมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ และมีการซื้อสมุนไพร จากภายนอกชุมชน ถ้าสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนไม่สามารถผลิตสมุนไพรชนิดนั้นได้ด้วยตนเอง 4) การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ กลุ่มมีจิตใจที่แน่วแน่ที่ไม่ใช้สารเคมีในการผลิตสมุนไพร สมาชิกมี จิตใจที่เอื้อเฟื้อและเสียสละเพื่อส่วนรวม 5) การพึ่งตนเองทางด้านสังคม โดยการช่วยเหลือซึ่งกัน ภายในชุมชน ด้วยการสร้างอาชีพให้กับสมาชิกและคนในชุมชน

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษา ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีขอบเขตการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก โดยใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ บ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 คน ประกอบด้วย

1. ตัวแทนองค์กรชุมชนบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 11 คน

2. ผู้นำ ประธานชุมชนบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 4 คน

3. ตัวแทนประชาชนบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 15 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Deep Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาบริบทและปัญหาการพัฒนาศักยภาพพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชนบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ส่วนที่ 1 ศึกษาบริบทชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางกายภาพ สภาพทางเศรษฐกิจ การปกครองและประชากร โครงสร้างพื้นฐาน สังคม และวัฒนธรรม และศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชนพึ่งตนเอง

ส่วนที่ 2 ปัญหาศักยภาพของชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ ทูทางสังคมที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง และทักษะในการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเอง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจชุมชนบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กระบวนการเทคนิค SWOT Analysis เป็นการระดมความคิดอย่างมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจชุมชนบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) กับการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ คือ การแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Deep Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการกระบวนกรเทคนิค SWOT Analysis กับกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ได้แก่ กลุ่มตัวแทนองค์กรชุมชนบ้านปลายคลอง จำนวน 11 คน กลุ่มผู้นำและประธานชุมชนบ้านปลายคลอง จำนวน 4 คน และกลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Deep Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และกระบวนกรเทคนิค SWOT Analysis มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลการศึกษา

บริบทและปัญหาการพัฒนาศักยภาพพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Deep Interview) การจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สามารถสรุปได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. บริบทชุมชนบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีลักษณะที่ราบสูงทางด้านตะวันตก และต่ำลงมาทางด้านตะวันออกริมฝั่งแม่น้ำตาปี ซึ่งแม่น้ำตาปีจะไหลผ่านหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 มีคลองตะพานไหลผ่านหมู่ที่ 1,2 และ 4 และคลองชิงโสดไหลผ่านหมู่ที่ 1 และไหลสู่มแม่น้ำตาปี เรียกว่า ปากคลองตะพาน พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การทำเกษตร ประชาชนในตำบลตะพานประกอบอาชีพหลัก

คือ สวนยางพารา และปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นอาชีพที่สร้างรายได้หลักให้กับครัวเรือนของประชาชน ในขณะเดียวกันประชาชนยังมีอาชีพเสริม ได้แก่ การประมง ปศุสัตว์ การรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ ตะกร้าเชือกมัดฟาง การทำผ้าพื้นทึบเต๊ะ น้ำพริกตะไคร้ป่าหรรษา สบู่ฟักข้าว และยาสีฟันสมุนไพรพฤษาเอิร์ธ เป็นต้น สังคมส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่บ้าน ชุมชน โดยส่วนใหญ่อยู่ในระบบสังคมเครือญาติ ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ มีวัดจำนวน 2 แห่ง คือวัดราษฎร์บำรุง วัดปลายคลองพัฒนาราม สำนักสงฆ์ จำนวน 1 แห่ง คือสำนักสงฆ์บ้านบ่อไร่ ในด้านของขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของตำบลตะปาน จะเป็นประเพณีวันสำคัญของท้องถิ่น อาทิ วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันสารทเดือนสิบ วันออกพรรษา และวันชักพระ เป็นต้น

2. ปัญหาการพัฒนาศักยภาพการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ ชุมชนบ้านปลายคลอง ตำบลตะปาน อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี สรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

2.1 ด้านความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาและทักษะพื้นฐานของศักยภาพชุมชน โดยชุมชนไม่มีเวลาและขาดโอกาสในการที่จะเข้าร่วมรับรู้ข่าวสารหรือหาความรู้เพิ่มเติม ขาดความเข้าใจในหลักการวิชาการ การบริหารจัดการ ในการวิเคราะห์ สาเหตุ และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเอง อีกทั้งขาดทักษะหรือองค์ความรู้การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่จะพัฒนาจากทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองจนและเกิดความเข้มแข็งยั่งยืน

2.2 ด้านทุนทางสังคมที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง พบว่า ชุมชนบ้านปลายคลองมีความรักใคร่กลมเกลียว สามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ทั้งในเรื่องการทำประมง การปลูกพันธุ์ผักสวนครัว สวนยางพารา มีหน่วยงานที่เข้ามาเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้คนในชุมชนนำไปต่อยอดเพื่อประกอบอาชีพหารายได้เสริม รวมทั้งมีผู้นำชุมชนและอาสาสมัครชุมชนที่เข้มแข็ง

2.3 ด้านทักษะในการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเอง พบว่า สมาชิกในชุมชนขาดทักษะการนำความรู้ ความเข้าใจในระบบ (Formal Education) ความรู้ความเข้าใจในระบบ (Non Education) และความรู้ตามอัธยาศัย (In Formal Education) มาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ หรือรายได้ในชุมชน สมาชิกในชุมชนยังขาดความสามารถขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การพูดเพื่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดการเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ บ้านปลายคลอง ตำบลตะปาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ โดยการนำผลการประเมินสถานการณ์จากสภาพแวดล้อมภายนอกจากการระดมความคิดตามกระบวนการเทคนิค SWOT Analysis พบว่า

ส่วนที่ 1 ผลการระดมความคิดตามกระบวนการเทคนิค SWOT Analysis ที่เป็นจุดแข็ง (S) จุดอ่อน (W) โอกาส (O) และอุปสรรค (T) ได้แก่

1. จุดแข็ง (S) ของชุมชนในประเด็น มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีกันในทุกคณะดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนระบบเครือญาติพื้นที่เหมาะแก่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวและพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ยางพารา และปาล์มน้ำมัน และสวนผลไม้ มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเสริม อาทิ ฝ่ามัดย้อม น้ำพริกตะไคร้ เชือกมัดฟาง เพนท์ผ้าบาติก ผู้นำของชุมชนมีความพร้อมและมองเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนสู่การพึ่งตนเอง ชุมชนมีมนุษยสัมพันธ์ที่สามารถทำงานเป็นทีมได้ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ที่ดินมีเอกสารสิทธิ์สามารถขอกู้ยืมเงินมาสนับสนุนประกอบอาชีพทางการเกษตรจากสถาบันการเงินของรัฐ และอีกทั้งยังมีแม่น้ำตาปีไหลผ่านในชุมชนซึ่งเหมาะแก่การทำเกษตรและการทำประมงน้ำจืดซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนพอสมควร

2. จุดอ่อน (W) ของชุมชนในประเด็น ราคาพืชผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ทั้งราคายางพารา และปาล์มน้ำมัน รายจ่ายไม่สมดุลกับรายได้ อาทิ ป่วยของปาล์มน้ำมันราคาขึ้นในขณะที่ปาล์มน้ำมันราคาลง เป็นต้น สินค้าอุปโภค บริโภคราคาสูงขึ้น สาธารณูปโภคแพงขึ้น ปัญหาการว่างงาน จากสถานการณ์โควิดทำให้มีคนกลับมาภูมิลำเนาเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่มีช่องทางหารายได้เพิ่ม

3. โอกาส (O) ของชุมชนในประเด็น มีโครงการอบรมผู้นำและองค์กร ผู้นำชุมชนรวมถึงสมาชิกในชุมชนอีกด้วย มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ส่งเสริมการประกอบอาชีพให้สมาชิกในชุมชน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้เพิ่มเติมและต่อเนื่องมากขึ้น นโยบายของรัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้พัฒนาอาชีพมากขึ้น สมาชิกในชุมชนต้องการบริการภาครัฐที่มีคุณภาพ ทำให้ภาครัฐเร่งพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อจะมาถ่ายทอดต่อให้แก่ชุมชน

4. อุปสรรค (T) ในประเด็นปัญหา ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชน เกิดปัญหาภาวะหนี้สิน การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมรวมถึงการบริหารการปกครองระดับประเทศที่รวดเร็ว ทำให้ประชาชนไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง รัฐบาลจัดสรรงบประมาณในการช่วยเหลือภาคเกษตรน้อย ไม่เพียงพอต่อการกินอยู่ของคนในชุมชน

ส่วนที่ 2 ผลการระดมความคิดตามกระบวนการเทคนิค SWOT Analysis ที่เป็นจุดแข็ง (S) จุดอ่อน (W) โอกาส (O) และอุปสรรค (T) มาจับคู่ความสัมพันธ์ ด้วยการไขว้ (TOWS Matrix) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์เชิงรุก (SO Strategy) โดยการนำสถานการณ์ในประเด็นของทุนสังคมที่เป็นจุดแข็งของแต่ละด้าน ซึ่งมีเนื้อหาที่ใกล้เคียงมาจัดความสัมพันธ์กับโอกาสที่จะได้ยุทธศาสตร์เท่ากับเชิงรุกสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ที่ดำเนินการได้ทันที ได้แก่ 1) พัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพในทางเศรษฐกิจด้วยการพึ่งพาตนเอง 2) เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา และ 3) สร้างกิจกรรมการพัฒนาอาชีพที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้ด้วย

2. ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข (WO Strategy) โดยการนำเอาประเด็นโอกาสมาปรับเปลี่ยนจุดอ่อน เป็นยุทธศาสตร์ที่จะต้องปรับปรุงจุดอ่อนภายในชุมชน ก่อนการดำเนินการจึงจะประสบผลสำเร็จพร้อมวางแผนสู่ออนาคต ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการฝึกอบรมให้ความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน 2) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน

3. ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน (ST Strategy) โดยการนำสถานการณ์ของทุนสังคมในประเด็นที่เป็นจุดแข็งในแต่ละด้าน โดยจับคู่เนื้อหาประเด็นที่ใกล้เคียงมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันกับสถานการณ์ในประเด็นที่เป็นภัยอุปสรรค เพื่อกำจัดหรือทำลายภัยอุปสรรคนั้นโดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่ป้องกันภาวะคุกคามจากสถานการณ์ภายนอกไม่ให้เป็นเหตุของความล้มเหลวหรือปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพ โครงสร้างและองค์ประกอบ ได้แก่ 1) สร้างเครือข่ายกลุ่มองค์กรในชุมชนภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ

4. ยุทธศาสตร์เชิงวิกฤต (WT Strategy) โดยการนำสถานการณ์ในประเด็นมาจับคู่ตามเนื้อหาและนำเนื้อหาและนำประเด็นที่ใกล้เคียงกันมาจัดความสัมพันธ์ผลการวิเคราะห์อาจจะต้องยกเลิกหรือถอน แต่สามารถกำหนดยุทธศาสตร์ได้ ได้แก่ 1) แผนการพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ 2) แผนงานการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานชุมชน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาข้างต้นพบประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งสามารถจำแนก ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์เชิงรุก เป็นการพัฒนาให้มีศักยภาพทางเศรษฐกิจด้วยการพึ่งพาตนเอง โดยการนำทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนมาสร้างอาชีพ หารายได้ด้วยทุนทางทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา อาทิ การมีส่วนร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน เช่น น้ำพริกตะไคร้ ตะกร้าเชือกมัดฟาง การทำผ้าพันท์ปาเต๊ะ เป็นต้น และสร้างกิจกรรมการพัฒนาอาชีพที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้ด้วย อาทิ การจัดกิจกรรมโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน สร้างกิจกรรมการเป็นชุมชนต้นแบบโดยการพึ่งพาตนเองให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ และรู้จักการรักษาดิน

2. ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข เป็นการพัฒนาด้านการฝึกอบรมให้ความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อาทิ โครงการจัดอบรมส่งเสริมอาชีพพัฒนาเกี่ยวกับการแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรให้มีความหลากหลาย

ซึ่งการเกษตรเป็นอาชีพที่อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจฐานราก นอกจากนี้ การฝึกอบรมการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนต้องสร้างความตระหนักให้ชุมชนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ในชุมชนด้วย และด้านการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเป็นการพัฒนาระบบสวัสดิการ ความปลอดภัย ความสะดวกสบาย และการสาธารณสุขโรคต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้ที่ปฏิสัมพันธ์ที่ดีสามารถสร้างเครือข่ายเข้มแข็งของชุมชนได้ต่อไป

3. ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน เป็นการสร้างเครือข่ายกลุ่มองค์กรในชุมชนภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ อาทิ การสร้างเครือข่ายอาสาสมัครชุมชน โดยการมอบหมายหน้าที่การทำงานจากองค์กรภาครัฐ เพื่อการกระจายข่าวสารต่าง ๆ ที่สำคัญสู่ชุมชน หรือการจัดตั้งโครงการเงินออม เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักบริหารจัดการทางการเงินและสามารถนำไปวางแผนการลงทุนต่อยอดได้ในอนาคต

4. ยุทธศาสตร์เชิงวิกฤต เป็นการวางแผนเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการนำยุทธศาสตร์ชาติหรือยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ มาประยุกต์กับชุมชนเน้นการพึ่งพาตนเองโดยให้ประชาชนในชุมชนปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการร่วมคิด ร่วมรับรู้ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างศักยภาพชุมชนให้ก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

บริบทและปัญหาการพัฒนาศักยภาพการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง ตำบลตะปาน อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านปลายคลอง ส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และทักษะขั้นพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองฐานทางเศรษฐกิจตกต่ำ ไม่มีเวลาและโอกาสเข้าร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือหาความรู้เพิ่มเติม ความรู้ความเข้าใจในการประกอบอาชีพ ความเข้าใจในหลักวิชาการ เพราะไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ในโครงการพัฒนาต่าง ๆ การติดต่อสื่อสารกับภาครัฐ ความรู้ ความเข้าใจ ในการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ และกำหนด

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับโกมินทร์ กุลเวชกิจ (2558) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจ โดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนคู้ ตำบลป่าสังข์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า 1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนคู้ สภาพปัจจุบันมีจำนวน 26 ครัวเรือน อาชีพหลักคือ ทำนาและรับจ้าง อาชีพเสริมคือ ปลูกผัก รับจ้างทั่วไป จักสาน ปัญหาที่พบคือ 1) ขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ และขาดการสนับสนุนอาชีพเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ 2) ขาดการฝึกอบรมอาชีพเสริม 3) มีภัยแล้งทุกปีทำให้ขาดน้ำเพื่อทำการเกษตรในหน้าแล้ง 3) ขาดทุนหมุนเวียน ความต้องการของชุมชน คือต้องการกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) การทัศนศึกษาดูงานจากชุมชนต้นแบบ 2) การเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมือง 3) การเลี้ยงเป็ด 4) การเลี้ยงวัว 5) การปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ 6) การเพาะเห็ดนางฟ้า 7) การเลี้ยงสุกร 8) การเลี้ยงปลาตก และ 9) การเลี้ยงกบ 2. รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอนคู้ คือการปฏิบัติตามโครงการต่อไปนี้ 1) โครงการทัศนศึกษาดูงานจากชุมชนต้นแบบ 2) โครงการเลี้ยงกบ 3) โครงการเลี้ยงปลาตก 4) โครงการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ 5) โครงการเพาะเห็ดนางฟ้า 6) โครงการเลี้ยงเป็ด และ 7) โครงการเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมือง 3. ผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนคู้ พบว่า ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจ โดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มทดลองมีรายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น รายจ่ายครัวเรือนลดลง จำนวนพืชเพื่อการยังชีพเพิ่มขึ้น จำนวนสัตว์เพื่อการยังชีพเพิ่มขึ้น จำนวนเห็ดเพื่อการยังชีพเพิ่มขึ้น และจำนวนสินค้าอุปโภคบริโภคที่ซื้อจากร้านค้าลดลง

1.2 ปัญหาการพัฒนาศักยภาพการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ สามารถแบ่งได้ 3 ด้าน ดังนี้ ด้านความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเอง ด้านทุนทางสังคมที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง ด้านทักษะการพัฒนาชุมชนพึ่ง

ตนเอง สอดคล้องกับภคณา สานเมทาและคณะ (2558) ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า สภาพการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพการส่งเสริมภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัญหาการส่งเสริม ได้แก่ การแต่งตั้งคณะทำงานไม่ครบถ้วนมีคุณสมบัติ ประชาชนไม่มาร่วมจัดทำแผนประชาชนไม่นำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ ประชาชนไม่มีความสนใจ และคณะกรรมการติดตามผลไม่ครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนดไว้และแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ควรส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ทุกหลังคาเรือน สนับสนุนให้ประชาชนจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ส่งเสริมทางวินัยการใช้เงิน อบรมให้ความรู้ในด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน กิจกรรมโครงการในการดูแลป่า การสร้างวินัย และทรัพยากรธรรมชาติ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนคอยให้ความช่วยเหลือกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและสามัคคีกัน ประชุมชี้แจงสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ประสานโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานราชการ และบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ส่งเสริมการประชุมประชาคมในหมู่บ้านเพื่อค้นหาความต้องการของประชาชน แล้วนำมาจัดทำแผนส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำเสนอร่างแผนให้ที่ประชุมในหมู่บ้านทราบว่ามีเหมาะสมตามความต้องการ เจ้าหน้าที่ควรเข้าถึงประชาชน ให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง และติดตามความเคลื่อนไหวอย่างสม่ำเสมอ และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรม ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อทราบปัญหาและหาแนวทางปรับปรุง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการระดมความคิดตามกระบวนการเทคนิค SWOT Analysis ชุมชนต้องมีพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพในทางเศรษฐกิจด้วยการพึ่งพาตนเอง เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา สร้างกิจกรรมการพัฒนาอาชีพที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้ด้วย การฝึกอบรมให้ความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน พัฒนาโครงสร้างชั้น

พื้นฐาน สร้างเครือข่ายกลุ่มองค์กรในชุมชนภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงาน ภาครัฐ สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจ มีแผนการพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจและแผนงานการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานชุมชนซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ชาดิชาย เขียวงามดี (2551 : 96) ได้ศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทาง เศรษฐกิจและสังคม ศึกษาโครงการการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT) ของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการรวมกลุ่มของชุมชนอำเภอเมือง พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้าง อาชีพและรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลัก แต่การรวมกลุ่มมีการกระจุกตัวในชุมชน ปัญหา คือ ประชาชนขาดทักษะความรู้ทางด้านบัญชี ด้านการวางแผนทางการเงิน จึงทำให้การรวมกลุ่ม ขาดสภาพคล่อง แต่ก็ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และ หน่วยงานต่าง ๆ

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

บริบทและปัญหาศักยภาพพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจของบ้านปลายคลอง ตำบลตะปาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีผลการศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลบริบทบ้านปลายคลอง ตำบลตะปาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่พื้นที่ริมแม่น้ำตาปี โดยอพยพมาจากแม่น้ำตาปี สภาพพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานเป็นพื้นที่โค้งน้ำ และเป็นจุดรวม ของสายน้ำทำให้เป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ ซึ่งสามารถทำมาหากินได้และยังมีพื้นที่ เป็นราบลุ่มเหมาะกับการปลูกข้าวทำนาได้ ตำบลตะปาน แบ่งออกเป็น 5 หมู่บ้าน โดยพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านปลายคลองมี ลักษณะทางกายภาพเป็นที่ราบสูง พื้นที่ส่วนใหญ่ ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน มีคลองสำคัญ คือ คลองตะปานและคลองชิงโล ลักษณะภูมิอากาศได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งทำให้ฤดูฝนยาวนาน

และมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือพัดผ่านทำให้ฤดูร้อน ประชากรมีการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพ อาทิ กลุ่มเลี้ยงปลา เป็นต้น

2. ปัญหาการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งพาตนเอง ปลายคลอง ตำบลตะปาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งสรุปผลการศึกษา ดังนี้

2.1 ด้านความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเอง พบว่า ชุมชนขาดทักษะพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเอง รวมถึงขาดโอกาสในการที่จะเข้าร่วมรับรู้ข่าวสารหรือหาความรู้เพิ่มเติมในการประกอบอาชีพ ขาดความเข้าใจในหลักการวิชาการ เพราะไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของโครงการพัฒนาต่าง ๆ ขาดการบริหารจัดการโดยการวิเคราะห์สาเหตุ การกำหนดแนวทาง และการแก้ไขปัญหาของชุมชน อีกทั้งยังขาดความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

2.2 ด้านทุนทางสังคมที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง พบว่า ชุมชนบ้านปลายคลอง มีความสามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน พืชเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ สวนยางพารา และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น และมีการทำประมงพื้นบ้าน ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครชุมชนมีความเข้มแข็ง พร้อมส่งเสริมให้คนในชุมชนให้เกิดการพัฒนาศักยภาพสู่การพึ่งตนเอง

2.3 ด้านทักษะการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง พบว่า สมาชิกในชุมชนขาดทักษะความรู้ด้านต่าง ๆ อาทิ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การใช้เทคโนโลยีเพื่อการขายสินค้า การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และขาดความสามารถในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นพื้นฐาน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง ตำบลตะปาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีผลการศึกษา ดังนี้

1. จุดแข็ง (S) ของชุมชนในประเด็น มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีกันในหมู่คณะดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนระบบเครือญาติ พื้นที่เหมาะแก่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวและพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ยางพารา และปาล์มน้ำมัน และสวนผลไม้ มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเสริม อาทิ ผ้ามัดย้อม น้ำพริกตะไคร้ เชือกมัดฟาง เพนซ์ผ้าบาติก ผู้นำของชุมชนมีความพร้อมและมองเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนสู่การพึ่งตนเอง ชุมชนมีมนุษย์สัมพันธ์ที่สามารถทำงาน

เป็นทีมได้ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ที่ดินมีเอกสารสิทธิ์สามารถขอกู้ยืมเงินมาสนับสนุนประกอบอาชีพทางการเกษตรจากสถาบันการเงินของรัฐ และอีกทั้งยังมีแม่น้ำตาปีไหลผ่านในชุมชนซึ่งเหมาะแก่การทำเกษตรและการทำประมงน้ำจืดซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนพอสมควร

2. จุดอ่อน (W) ของชุมชนในประเด็น ราคาพืชผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ทั้งราคายางพารา และปาล์มน้ำมัน รายจ่ายไม่สมดุลกับรายได้ อาทิ ป่วยของปาล์มน้ำมันราคาขึ้นในขณะที่ปาล์มน้ำมันราคาลง เป็นต้น สินค้าอุปโภค บริโภคราคาสูงขึ้น สาธารณูปโภคแพงขึ้น ปัญหาการว่างงาน จากสถานการณ์โควิดทำให้มีคนกลับมากุมิลำเนาเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่มีช่องทางหารายได้เพิ่ม

3. โอกาส (O) ของชุมชนในประเด็น มีโครงการอบรมผู้นำและองค์กรผู้นำชุมชนรวมถึงสมาชิกในชุมชนอีกด้วย มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนส่งเสริมการประกอบอาชีพให้สมาชิกในชุมชน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้เพิ่มเติมและต่อเนื่องมากขึ้น นโยบายของรัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้พัฒนาอาชีพมากขึ้น สมาชิกในชุมชนต้องการบริการภาครัฐที่มีคุณภาพ ทำให้ภาครัฐเร่งพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อจะมาถ่ายทอดให้แก่ชุมชน

4. อุปสรรค (T) ในประเด็นปัญหา ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชน เกิดปัญหาภาวะหนี้สิน การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจสังคมรวมถึงการบริหารการปกครองระดับประเทศที่รวดเร็ว ทำให้ประชาชนไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง รัฐบาลจัดสรรงบประมาณในการช่วยเหลือภาคเกษตรน้อย ไม่เพียงพอต่อการกินอยู่ของคนในชุมชน

จากข้อมูลข้างต้นนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยการจับคู่ความสัมพันธ์ด้วยการไขว้ (TOWS Matrix) โดยนำประเด็นต่าง ๆ จากสถานการณ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องใกล้เคียงกันมาจัดความสัมพันธ์จะได้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของชุมชน

1. ยุทธศาสตร์เชิงรุก (SO Strategy) เป็นการพัฒนามาให้มีศักยภาพทางเศรษฐกิจด้วยการพึ่งพาตนเอง โดยการนำทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนมาสร้างอาชีพ หารายได้ด้วยทุนทางทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามา

มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา อาทิ การมีส่วนร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน สร้างกิจกรรมการพัฒนาอาชีพที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้ด้วย

2. ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข (WO Strategy) เป็นการฝึกอบรมให้ความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อาทิ โครงการจัดอบรมส่งเสริมอาชีพพัฒนาเกี่ยวกับการแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรให้มีความหลากหลาย และการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเป็นการพัฒนาระบบสวัสดิการสาธารณูปโภคต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีและชุมชนเข้มแข็งต่อไป

3. ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน (ST Strategy) เป็นการสร้างเครือข่ายกลุ่มองค์กรในชุมชนภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ อาทิ การสร้างเครือข่ายอาสาสมัครชุมชน เพื่อการกระจายข่าวสารต่าง ๆ หรือการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักบริหารจัดการทางการเงินและสามารถนำไปวางแผนการลงทุนต่อไปในอนาคต

4. ยุทธศาสตร์เชิงวิกฤต (WT Strategy) เป็นการนำยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ มาประยุกต์กับชุมชนเน้นการพึ่งพาตนเองโดยให้ประชาชนในชุมชนปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการร่วมคิด ร่วมรับรู้ และร่วมรับผลประโยชน์ เป็นการก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

จากผลการวิจัย ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง ตำบลตะปาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับชุมชน

2. ศึกษาศักยภาพในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงอื่น ๆ เพื่อให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ครอบคลุมและหลากหลาย

3. คณะกรรมการชุมชนต้องเพิ่มพูนกิจกรรม โครงการให้ชุมชนได้เข้ามา
มีส่วนร่วมในการพัฒนาพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจชุมชน

4. มีโครงการสร้างอาชีพให้ชุมชนได้เข้ามาศึกษาและปฏิบัติเป็นทางเลือก
ในการสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน

5. มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาอบรมสร้างฐานความรู้
เพื่อชุมชนจะได้นำไปปรับใช้ในชีวิต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเพียงแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดการ
พัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน
อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการวิจัย
ครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการวิจัย เรื่องการติดตามและการประเมินผลการใช้กลยุทธ์การ
พัฒนาศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ เพื่อทราบผลที่ตามมาหลังจาก
กระบวนการพัฒนาศักยภาพของชุมชนตามแผนงานกิจกรรมและโครงการ

2. ควรมีการวิจัย เรื่องรูปแบบการใช้ศักยภาพชุมชนพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ
บ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้คน
ในชุมชนพึ่งตนเองได้ในด้านของเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

3. ควรมีการวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนากการประกอบอาชีพในชุมชน
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้านปลายคลอง ตำบลตะพาน อำเภอพุนพิน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ชุมชนสามารถมีอาชีพเสริม รวมถึงสร้างความเข้มแข็ง
ทางด้านเศรษฐกิจให้ชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความกรุณาและ
ความช่วยเหลืออย่างสูงจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์
บุญกานันต์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศาล ศรีมหาไว

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ รวมทั้งตรวจทานแก้ไข ข้อบกพร่องอันเป็นประโยชน์ เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์อย่างสูงสุด และขอขอบคุณอาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามที่คอยให้กำลังใจและช่วยประสิทธิประสาทความรู้ถ่ายทอดประสบการณ์อันมีค่าจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่กรุณาสละเวลาในการให้ข้อมูลตลอดจนเพื่อน ๆ สาขาวิชาการจัดการชุมชนท้องถิ่น รุ่นที่ 3 ทุกท่านที่ให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา อีกทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้วยดี สุดท้ายผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัวที่คอยให้กำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

บรรณานุกรม

- กฤษณา สานเมทา และอดิเรก ฟั่นเขียว. (2558). **แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร : เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ.**
- โกมินทร์ กุลเวชกิจ. (2558). **รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจโดยยึดปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนดู่ ต.ป่าสังข์ อ.จตุรพักตรพิมาน จ.ร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.**
- คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. (2560). **ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม 2566, จาก <http://www.thaitribune.org/contents/detail/>.**
- เจลิยว บุรีภักดี และคณะ. (2546). **ชุดการศึกษาค้นคว้ารายวิชา 2535101 หลักการพัฒนาและการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา. เพชรบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.**

- ชาติชาย เขียวงามดี. (2551). **การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย**. เชียงใหม่ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทองใบ ธีรานันท์ทางกูร. (2561). **กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงโลก. สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม 2566**, จาก supsupra.blogspot.com > 2018/06.
- เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. (2550). **การจัดการความรู้ภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : สุภาพไพจิ.
- มงคล ด่านธานินทร์. (2541). **เศรษฐกิจชุมชนเชิงระบบ: หลักการและแนวทางการปฏิบัติในเศรษฐกิจ ชุมชนพึ่งตนเอง: แนวความคิดและยุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- วิภาวี กฤษณะภูติ. (2559). **การจัดการวิสาหกิจชุมชน**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธวัชชัย พินิจใหม่, สุदारตน์ แซ่มเงิน, สาวิตรี รังสิภัทร์ และทิพวัลย์ สีจันทร์. (2560). **การพึ่งตนเองของ วิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอ บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี, วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน. 10(3), 70-80.**
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). **ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อินทรา ครองศิริ. (2560). **การศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม 2566**, จาก : <https://www.tcithaijo.org/index.php/ppmjournal/article/download/29200/25099/>.

Marketing Communication Strategies in Crisis of Kasetsart Subculture A Case Study of “Kaset Fair Online Facebook Fan Page” during the COVID-19 Pandemic

*Corresponding author: E-mail address : sumate.c@ku.th

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นมาและการดำเนินการของ “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแฟร์ ออนไลน์” เกิดจาก “สำนึกความเป็นพวกเดียวกัน” ภายใต้ “ตราสถาบัน เกษตรศาสตร์” โดยมีรูปแบบการดำเนินการโดยใช้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์แฟนเพจเฟซบุ๊กเป็นพื้นที่เชิงเสมือน เพื่อรวมกลุ่มและสื่อสารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ซึ่งมีผู้ประกอบการสินค้าเกษตรที่เป็นศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน ลูกจ้างงานเกษตรแฟร์ และเกษตรกร เป็นกลุ่มหลักในการสื่อสาร 2) พบกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของผู้ขายสินค้า ได้แก่ การใช้สื่อออนไลน์เพื่อสื่อสารการตลาด โดยมีเนื้อหาสำคัญคือ การสื่อสารคุณค่าเชิงความหมาย และคุณค่าเชิงประโยชน์ใช้สอย ส่วนกลยุทธ์การสื่อสารในภาวะวิกฤตพบกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อระดมทรัพยากร และ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อฟื้นฟู 3) กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดที่สำคัญซึ่งมีผลต่อความนิยมในการสั่งซื้อสินค้าเกษตรไม่เพียงแต่กลยุทธ์การสื่อสารที่ว่าด้วยคุณค่าเชิงประโยชน์ใช้สอย แต่ยังรวมถึงการสื่อสารคุณค่าเชิงความหมายที่ให้คุณค่าทางจิตใจจำเพาะสำหรับกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์ในรูปแบบของอาณาจักรแฟน

คำสำคัญ : การสื่อสารการตลาด, การสื่อสารในภาวะวิกฤต, โควิด-19, เกษตรแฟร์ออนไลน์

Abstract

This research study was conducted by utilizing a combination of quantitative and qualitative research formats to study 1) the history, operations, 2) marketing communication strategies during the COVID-19 pandemic, of the Kasetsart subculture group through the “Kaset Fair Online” Facebook page, and 3) its effect on the popularity of agricultural product purchasing behavior. In this regard, purposive sampling was conducted on 3 groups of agricultural product vendors comprising a total of 100 samplings, namely: agricultural product distributors, seasonal fruit vendors, and distributors of trees and agricultural equipment. Additionally, the sampling was conducted collaboratively with the textual analysis of posts during the period of April-June 2020.

Consequently, the results of the research revealed that 1) Facebook pages and communication strategies were the result of the “We-Feeling” under the “Kasetsart banding,” which utilized the Facebook online social media network as a virtual space to foster group gatherings and facilitate communication in times of crisis. The core communication group of the virtual gathering consisted of agricultural product entrepreneurs former users, current students, agricultural fair customers, as well as farmers, 2) employed the following marketing communication strategies during the COVID-19 pandemic; applying the strategies in the group of communicating through signs and using values, while in the section on crisis communication strategies, communication strategies for mobilization and recovery are found, and 3) The important marketing communication strategies that affect the popularity of procuring agricultural products are not only strategies regarding use value, but also sign value that gives mentality value, which specifically for the “Kasetsart Subculture” in the form of the Fandom territory.

Keywords: Marketing Communications, Crisis Communications, Covid-19, Kaset Fair Online

บทนำ

จากวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในหลายประเทศทั่วโลก ตั้งแต่ช่วงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2562 พบครั้งแรกในประเทศจีน ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเศรษฐกิจโลก โดยไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดความกังวลทางด้านสุขภาพเท่านั้น ยังส่งผลกระทบต่อการค้าขายสินค้าและการขนส่งระหว่างประเทศตลอดจนห่วงโซ่อุปทานทั่วโลก ทำให้เกิดปัญหาในการติดต่อสื่อสารและการเดินทางสัญจร ในขณะที่ภาคการเกษตรทั้งเกษตรกรและผู้ประกอบการธุรกิจซื้อขายสินค้าเกษตรก็ได้มีการปรับตัวให้ทันต่อภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้น โดยการนำสินค้าเกษตรของตนเองเข้าสู่พื้นที่ออนไลน์ เพื่อปรับรูปแบบการซื้อขายให้เข้ากับภาวะวิกฤตการณ์โควิด-19 เช่นเดียวกับพฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป

พื้นที่ออนไลน์เป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญของการปรับตัวทางการตลาดในภาวะวิกฤต รวมถึงการสร้างสรรคกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเพื่อรองรับภาวะวิกฤตโควิด-19 ที่เกิดขึ้นครั้งแรกในโลก ในขณะที่ ณัชชัตกดิ์ จุณณะปิยะ (2566) อธิบายถึงพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้คนทั่วโลกโดยพบว่า ผู้คนทั่วโลกใช้เวลาไปกับเฟซบุ๊กมาเป็นอันดับสองรองจากยูทูบ กล่าวคือ ใช้เวลาบนสมาร์ตโฟนไปกับเฟซบุ๊กเฉลี่ย 19.6 ชั่วโมงต่อเดือน ในขณะที่วีวอล์ธแอป อินสตราแกรม และดีกิต็อกนั้น ผู้คนใช้เวลากับสื่อออนไลน์เหล่านั้นเป็นอันดับสาม สี่ และห้า ตามลำดับ

เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์รูปแบบหนึ่ง เป็นหนึ่งในเครือข่ายที่มีอิทธิพลมากที่สุดในโลก โดยล่าสุดในปี พ.ศ. 2561 มีสมาชิกประมาณ 2,320 ล้านคน มีลักษณะเป็นบริการรูปแบบหนึ่งของเว็บไซต์ที่จัดให้ผู้ใช้แต่ละคนสร้างโปรไฟล์สาธารณะหรือกึ่งสาธารณะของตนเองขึ้นภายใต้ระบบที่เชื่อมต่อกัน ในขณะที่หนึ่งในความสามารถของเฟซบุ๊ก คือ การสร้างแฟนเพจ (Fanpage) ซึ่งเป็นพื้นที่บนดิจิทัลแพลตฟอร์มสำหรับเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความสนใจคล้ายคลึงกันได้เข้าร่วมเครือข่ายของกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น สาระสำคัญของแฟนเพจอาจตั้งอยู่บนหลากหลายบริบท อาทิ ผู้มีชื่อเสียง บริการ องค์กร บุคคล และกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเพื่อเป็นพื้นที่รวมตัวกัน โดยการเข้าร่วมแฟนเพจใด ๆ นั้น ผู้ใช้งานต้องทำการคลิกปุ่ม Like โดยไม่ต้องรอการตอบรับจากผู้ดูแลเพจนั้น ๆ (ฐิติกานต์ นิธิอุทัย, 2564 อ้างถึงใน รุ่งภพ ปรีชาวิทย์, มยุรี ศรีกุลวงศ์, เบญจวรรณ อารักษ์การุณ, อาริวรรณ สุขวิสัย และ อรรถศิษฐ์ พัฒนะศิริ, 2562)

“แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแฟร์ ออนไลน์” เป็นพื้นที่รวมกลุ่มสมาชิกที่มีความเกี่ยวข้องกัน ทั้งความเกี่ยวข้องในทางสถานภาพ หรือ ความเกี่ยวข้องทางความรู้สึก ต่อองค์กรซึ่งคือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้แปลงโฉม “งานเกษตรแฟร์บนพื้นที่ทางกายภาพ” ซึ่งเป็นงานมหกรรมสินค้าเกษตรประจำปีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ให้เป็น “งานเกษตรแฟร์ ผ่านพื้นที่ออนไลน์” เพื่อรองรับกลุ่มผู้ประกอบการและเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการล็อกดาวน์ภายใต้สถานการณ์โควิด - 19 โดยเริ่มดำเนินการเปิดแฟนเพจในช่วงต้นเดือนมีนาคม 2563 และปิดการดำเนินการเมื่อ 26 มีนาคม 2564

คุณลักษณะของกลุ่มคนที่รวมตัวกันบนพื้นที่แฟนเพจสามารถเรียกได้ว่าเป็น “กลุ่มวัฒนธรรมย่อย” (Subculture) ของพื้นที่ออนไลน์ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีคุณลักษณะการสื่อสารที่แตกต่างกัน มีลักษณะเฉพาะตัว (Unique) ไม่ซ้ำใคร รวมถึง “กลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์” บนพื้นที่แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแพร่ ออนไลน์ ด้วยเช่นกัน

ภายใต้ข้อคำถามที่ว่า “กลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์” บนพื้นที่ออนไลน์ มีกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดอย่างไร มีการดำเนินงาน และมีคุณลักษณะของเนื้อหาสารเป็นเช่นใด ท่ามกลางโฉมหน้าการสื่อสารการตลาดที่ต้องปรับตัว ภายใต้ภาวะวิกฤต และภายใต้ลักษณะเฉพาะตัวของความเป็น “กลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์” จึงเป็นที่มาของงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อทำความเข้าใจกลุ่มวัฒนธรรมย่อยนี้ โดยมุ่งหวังว่าคำตอบที่ได้จากงานวิจัยจะสามารถใช้เพื่อเป็นแนวทางหรือเป็นข้อเปรียบเทียบสำหรับการสื่อสารการตลาดของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยอื่น ๆ ทั้งภายใต้สถานการณ์ปกติและภายใต้ภาวะวิกฤตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและการดำเนินการของ “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแพร่ ออนไลน์”
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตของผู้ขายสินค้าเกษตรที่ปรากฏใน “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแพร่ ออนไลน์”
3. เพื่อศึกษาการสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตที่มีผลต่อความนิยมในการสั่งซื้อสินค้าเกษตร ผ่าน “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแพร่ ออนไลน์”

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. **สินค้าเกษตร** ในนิยามภายใต้การวิจัยครั้งนี้ จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1.1 **สินค้าทางการเกษตร** หมายถึง สินค้าเกษตรทั้งที่ผ่านและยังไมผ่านการแปรรูป อาทิ ข้าว พืชผักสด ผลไม้แปรรูป อาหารพร้อมทาน ฯลฯ ซึ่งสินค้าเกษตรในที่นี้ไม่นับรวมผลไม้สดตามฤดูกาล โดยนักวิจัยได้จัดผลไม้ตามฤดูกาลไว้เป็นหมวดหมู่เฉพาะ

1.2 **ผลไม้ตามฤดูกาล** หมายถึง ผลไม้สดตามฤดูกาลที่ยังไม่ผ่านการแปรรูป ณ ช่วงเวลาที่ทำการศึกษา คือ ช่วงเดือน เมษายน 2563 ถึง มิถุนายน 2563

1.3 **ต้นไม้ และ อุปกรณ์การเกษตร** หมายถึง พืชทุกชนิดทั้งพืชที่ปลูกเพื่อการบริโภค พืชต้นพันธุ์สำหรับปลูกเพื่อการค้าขาย และพืชเพื่อการประดับตกแต่ง ส่วนอุปกรณ์การเกษตร หมายถึง เครื่องมือ เครื่องจักรกลที่สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานด้านการเกษตร

2. **กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤต** หมายถึง คุณลักษณะการสื่อสารที่ถูกคิดค้น ออกแบบเพื่อนำมาใช้ถ่ายทอดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการค้าขายสินค้าเกษตรเพื่อจัดการกับภาวะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายทางการค้าในสถานการณ์โควิด-19 ช่วงเดือน เมษายน 2563 ถึง มิถุนายน 2563 ของผู้ประกอบการใน “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแฟร์ ออนไลน์”

3. **ความนิยมในการสั่งซื้อ** หมายถึง การให้การยอมรับในสินค้าทางการเกษตรของผู้บริโภค อันส่งผลให้เกิดการจับจ่ายเพื่อได้มาซึ่งสินค้านั้น ๆ ผ่าน “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแฟร์ ออนไลน์”

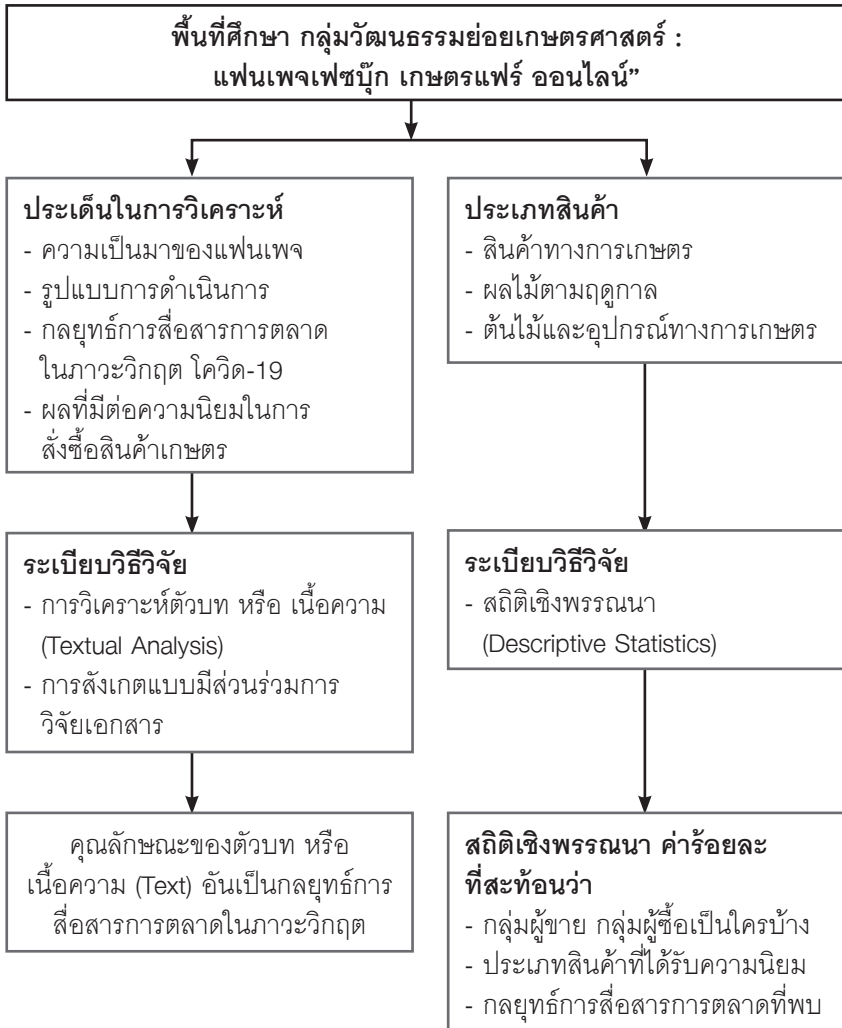
4. **ช่วงโรคระบาดโควิด-19** หมายถึง ช่วงวิกฤตโควิด-19 ในระยะเวลาเดือน เมษายน 2563 ถึง มิถุนายน 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) โดยผสมรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าไว้ด้วยกัน สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเนื้อหาที่ปรากฏใน“แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแปร์ ออนไลน์” แบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ขายสินค้าเกษตร 3 กลุ่มสินค้าประกอบด้วยผู้จำหน่ายสินค้าทางการเกษตร ผู้จำหน่ายผลไม้ตามฤดูกาล และผู้จำหน่ายต้นไม้และอุปกรณ์ทางการเกษตร จำนวน 100 ตัวอย่าง จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ทำให้ได้ผู้จำหน่ายสินค้าทางการเกษตร 40 ราย ผลไม้ตามฤดูกาล 35 ราย ต้นไม้และอุปกรณ์การเกษตร 25 ราย โดยอยู่ในช่วงการนำเสนอตั้งแต่เดือนเมษายน 2563 ถึง มิถุนายน 2563 ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

นอกจากการวิจัยเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ดังอธิบายข้างต้นแล้ว การวิจัยครั้งนี้ยังผสมวิธีโดยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในที่นี้ใช้หลักการวิเคราะห์ตัวบทหรือเนื้อความโดยวิเคราะห์จากการคิดไตร่ตรองวิพากษ์ (Critical Reflective) เพื่อทำความเข้าใจตัวบทหรือเนื้อความและถอดความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง (ภาคมินทร์ เศวตพัฒน์โยธิน และคณะ, 2565: 279-280) ซึ่งในที่นี้คือเนื้อหาที่ปรากฏบนสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแปร์ ออนไลน์” ในฐานะที่เป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยศึกษารูปแบบการสื่อสารของผู้ขายสินค้าเกษตรและเข้าไปมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์บนสื่อออนไลน์ด้วยการเข้าไปเป็นสมาชิกของแฟนเพจเพื่อสังเกตการณ์การสื่อสารและวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแต่ละรายด้วยการเทียบเคียงรูปแบบระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่มีรายการโพสต์ข้อความขายสินค้าระหว่างเดือนเมษายน 2563 ถึง มิถุนายน 2563

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : สุชีรา มาตยภูธร และ สุเมธ ชัยไธสง (2564)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication)

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2562) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication) เป็นกลยุทธ์ในการประสานงานผ่านการ ใช้เครื่องมือที่คัดเลือกอย่างเหมาะสม เพื่อให้ข่าวสารและภาพลักษณ์ของบริษัทหรือผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกัน การสื่อสารการตลาดแบบดั้งเดิมนั้นที่มีเพียงการโฆษณาไม่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพที่มากพอ ดังนั้นจึงเกิดการใช้เครื่องมือหลากหลายตัวร่วมกันเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมทางบวกตามที่นักการตลาดต้องการ ผ่านเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งอาจอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. สื่อกระจายเสียง (Broadcast, media) เช่น โทรทัศน์ วิทยุ
2. สื่อสิ่งพิมพ์ (Print media) เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร
3. สื่อดิจิทัล (Digital) สื่อปฏิสัมพันธ์ (Interactive) สื่อสังคม (Social media) และสื่อโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile)
4. สื่อนอกบ้าน (Out-of-home media)
5. การใช้ผลิตภัณฑ์เป็นสื่อผ่านโทรทัศน์และทีวี (Product placement (TV and movies) และการบันเทิงเพื่อสร้างตรา (Branded entertainment)
6. กิจกรรมและการเป็นผู้อุปถัมภ์รายการ (Events and sponsorships)
7. การประชาสัมพันธ์หรือการให้ข่าว (Public relations or Publicity)
8. การส่งเสริมการขาย (Sales promotion)
9. การตลาดทางตรง (Direct marketing)
10. การขายโดยพนักงาน (Personal selling)
11. การจัดแสดง ณ จุดซื้อ (Point-of-purchase) เช่น การจัดแสดง บรรจุภัณฑ์
12. การบอกต่อ (Word of mouth)

แนวคิดเรื่องการสื่อสารการตลาดกับการออกแบบประสบการณ์ลูกค้า

โอลิเวอร์ กิตติพงษ์ วีระตะชะ (2567, อ้างถึงใน มานา ปัจฉิมนันท์, 2567) นักสื่อสารการตลาดและนวัตกรรม กล่าวว่า การสื่อสารการตลาดในปัจจุบันเป็นการออกแบบประสบการณ์ลูกค้า สร้างคุณค่าที่จะมอบให้ และลูกค้าจะเป็นผู้สร้างเรื่องเล่า (Story) พูดถึงแบรนด์หรือผู้ประกอบการเอง ในขณะที่นักสื่อสารการตลาดต้องเข้าใจบริบทรอบ ๆ การสื่อสาร และ “มองแบบสหวิทยาการ” มองสภาพการแข่งขัน และหาอุปสรรคของตนให้เจอ ในขณะที่อาจปรับมุมมองลูกค้าจากเดิมที่เคยมองว่าเป็น “กลุ่มเป้าหมาย” อาจมองใหม่ว่า “เป็นมนุษย์” หาความต้องการ ความคิด ค่านิยมทัศนคติ แบบมนุษย์วิธี (Ethnography) ในขณะที่นักสื่อสารการตลาดยังต้องเป็น “นักบริหารเมตตา” และ “ให้พร” คนที่คิดต่างกับเราก่อนเสมอ รวมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ไม่ควรเป็นไปในลักษณะการสื่อสารจากบนลงล่าง (Top-Down Communication) หากแต่ต้อง “ร่วมพลัง” (Empower) ให้พนักงานได้ช่วยกันสร้างและให้ความสำคัญกับการรับฟัง เนื่องจากเป็นภารกิจสำคัญที่นักสื่อสารการตลาดต้องสร้าง “ผู้นำทางการสื่อสารการตลาดรุ่นใหม่” (Next Generation Leaders) ตลอดจน “ศาสตร์ทางการสื่อสารการตลาด” อาจไม่จำเป็นต้องใช้เพื่อ “ขายของ” เสมอไป แต่สามารถใช้เพื่อแลกเปลี่ยนหรือส่งมอบคุณค่า (Value) ดี ๆ ให้กับผู้อื่น และสังคมร่วมด้วย

นักวิจัยนำแนวคิดการสื่อสารการตลาดและการออกแบบประสบการณ์ข้างต้นมาใช้ในการพิจารณาคุณลักษณะการสื่อสารการตลาดของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์ในฐานะที่เป็นพื้นที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าในภาวะวิกฤต ว่ามีคุณลักษณะสอดคล้อง เหมือน หรือแตกต่างไปจากแนวคิดข้างต้นด้วยประการใดและอย่างไร

2. แนวคิดเรื่องการสื่อสารในภาวะวิกฤต (Crisis Communication) และกลยุทธ์การตลาดในภาวะวิกฤต (Crisis Marketing Strategies)

สมิทธิ์ บุญชุติมา และ ชนาภา หนูนา (2560 : 7) กล่าวถึงความหมายของการสื่อสารในภาวะวิกฤต และกลยุทธ์การจัดการองค์กร ธุรกิจ และอุตสาหกรรมตามแนวคิดของ Coombs (2012) ไว้ว่า วิกฤต คือ การรับรู้ของเหตุการณ์

ที่ไม่สามารถคาดเดาได้ ซึ่งมีความสำคัญและมีความคาดหวังจากผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ และสามารถส่งผลกระทบต่ออย่างร้ายแรงต่อสมรรถภาพ และเกิดผลด้านลบต่อองค์กร

สอดคล้องกับ Fearn-Banks (2011, อ้างถึงใน สมิทธิ บุญชุตติมา, 2560) ที่ระบุว่า วิกฤต คือ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นและทำให้เกิดผลลัพธ์ด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร บริษัท หรืออุตสาหกรรม ตลอดจนสาธารณชน ผลิตภัณฑ์ การบริการหรือสินค้าขององค์กรต่าง ๆ

ดังนั้น วิกฤต จึงหมายถึง สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่สามารถส่งผลกระทบต่อด้านลบต่อองค์กร สาธารณชน และผู้มีส่วนได้เสียในด้านต่าง ๆ รวมถึงสมรรถภาพขององค์กรด้วย ดังนั้นเมื่อมีวิกฤตเกิดขึ้นองค์กรจึงต้องรีบจัดการภาวะวิกฤตนั้นให้คลี่คลายไปให้เร็วที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาลุกลามบานปลายจนทำให้เกิดความเสียหายต่อองค์กร

การสื่อสารในภาวะวิกฤต มีรูปแบบเป็นการสนทนาหรือการสื่อสารสองทางระหว่างองค์กรและสาธารณชน ทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากเกิดเหตุการณ์ด้านลบกับองค์กร มีการใช้กลยุทธ์และกลวิธีต่าง ๆ เพื่อลดความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อภาพลักษณ์ขององค์กร

กระบวนการวางแผนการจัดการวิกฤต ตามแนวคิดของ Nyblom แบบ 6 ขั้นตอน โดยNyblom (2003, อ้างถึงใน สมิทธิ บุญชุตติมา, 2560) ได้อธิบาย 6 ขั้นตอนในการวางแผนการจัดการในภาวะวิกฤต ได้แก่

1) การระบุความเสี่ยง (Risk Identification) คือการหาความเสี่ยงที่อาจกลายเป็นวิกฤตสำหรับองค์กรที่องค์กรจะได้รับ ซึ่งอาจรวมไปถึงรายละเอียดการดำเนินธุรกิจ กระบวนการดำเนินงาน ข้อมูลลูกค้า ผู้จัดหา ผู้ผลิตสินค้าและวัตถุดิบ วงจรผลิตภัณฑ์ รูปแบบเทคโนโลยีที่ใช้ การรับรู้จากสาธารณชน และชื่อเสียงของบริษัท

2) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) โดยใช้แผนผังประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment Matrix) ซึ่งเป็นตัวช่วยจัดลำดับความเสี่ยง ความเป็นไปได้ของสาเหตุที่ขัดขวางการดำเนินงานขององค์กรและส่งผลกระทบต่ออย่างร้ายแรง โดยอาจแบ่งเป็นภัยที่มีความเสี่ยงในระดับต่ำ กลาง สูง เป็นต้น

3) การเตรียมแผนจัดการวิกฤต (Crisis Planning and Preparation) แผนการจัดการต้องเขียนระบุไว้อย่างชัดเจน แสดงหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคนในทีมอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันความสับสนในการทำงาน นอกจากนี้ต้องมีแผนฉุกเฉิน โดยในแผนควรมีข้อมูลในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ระบบคำสั่งฉุกเฉิน (ICS) ศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉิน (EOC) ทีมงานฉุกเฉิน ขั้นตอนการสื่อสารระหว่างวิกฤต และหลังวิกฤต ข้อมูลวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ แผนสำรองหากแผนแรกล้มเหลว ตลอดจนการฝึกฝนพนักงานเพื่อรับมือกับวิกฤต

4) การระดมทรัพยากรและการตอบสนอง (Mobilization and Response) ทรัพยากรอย่างบุคลากร ถือว่ามีความสำคัญที่จะช่วยให้วิกฤตคลี่คลาย ซึ่งต้องระดมบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ ได้รับการฝึกอบรมในการสื่อสารท่ามกลางภาวะวิกฤตมาอย่างดี ถูกฝึกมาให้รับมือกับทุกสถานการณ์ และมีความยืดหยุ่น เมื่อเจอเหตุการณ์ที่ไม่ได้วางแผนไว้ เมื่อเหตุเหตุวิกฤตจะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์และตอบสนองต่อเหตุการณ์ได้เร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรแบ่งโครงสร้างการทำงานไม่ให้เกิดความสับสน วางระบบการทำงานอย่างชัดเจนจะช่วยให้มองเห็นความเสี่ยงและวิธีการรับมือวิกฤตได้ดีขึ้น

5) การฟื้นฟู (Recovery) เมื่อธุรกิจมีการตอบสนองต่อวิกฤตแล้ว จะต้องฟื้นฟูองค์กรให้มีการกลับมาทำงานอย่างปกติอีกครั้ง โดยองค์กรสามารถดำเนินการได้เองในหลายประเด็น แต่อาจมีบางประเด็นที่จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือที่เรียกว่า กลุ่มบุคคลที่สาม (Third party) ซึ่งต้องเป็นผู้มีความชำนาญ มีความเป็นมืออาชีพ น่าเชื่อถือ และน่าไว้วางใจ มาช่วยจัดการเพื่อให้การฟื้นฟูสำเร็จเร็วยิ่งขึ้น

6) การทดสอบแผน (Plan testing) การทำสอบแผนวิกฤต หรือที่บางหน่วยงานเรียกว่า “การซ้อมแผน” เป็นการตรวจสอบของการทำงานจัดการภาวะวิกฤต เพื่อนำไปปรับปรุงให้ดีขึ้น และสังเกตได้ว่าและแนวคิดก็มีการแบ่งระยะในการจัดการภาวะวิกฤตที่แตกต่างกันออกไป ดังตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้ แม้จะมีการแบ่งระยะในการจัดการภาวะวิกฤตที่แตกต่างกัน แต่ก็มีสิ่งที่เหมือนกันอันเป็นจุดร่วมคือทุกแนวคิดจะแบ่งการดำเนินงานออกเป็น ช่วงก่อนเกิดวิกฤต (Pre-Crisis) ระหว่างเกิดวิกฤต (Crisis) และหลังเกิดวิกฤต (Post-Crisis)

3. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร ของ Peter R. Monge (1987) และแนวคิดเรื่องแฟนดอม (Fandom)

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร ของ Peter R. Monge (1987)

สมสุข หินวิมาน และคณะ (2547 : 14) กล่าวถึงแนวคิดของ Monge (1987) ไว้ว่า ด้วยเหตุที่เครือข่ายทางสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลตำแหน่งแห่งหนของแต่ละบุคคลในเครือข่ายจึงเป็นได้ตั้งแต่การเป็นสมาชิก (membership) การเป็นผู้เชื่อมโยงหรือประสานเครือข่าย (liaison/connecting role) การเป็นศูนย์กลางหรือมีบทบาทเด่นในเครือข่าย (star/node) การเป็นพวกเสมอ นอกแต่ยังสังกัดเครือข่าย (isolate) และการเป็นผู้ขยายหรือต่อเชื่อมเครือข่ายกับโลกภายนอก (boundary spanning) และในขณะเดียวกัน Monge (1987) ยังได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่าการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารทางสังคมจำเป็นต้องเข้าใจถึงความสัมพันธ์ (relationships) มากกว่าองค์ประกอบย่อย ๆ (attributes) ความสัมพันธ์นี้ไม่เพียงแต่จะใช้อธิบายว่ามีใครหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างใครกับใครที่อยู่ในเครือข่ายการสื่อสารเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ยังหมายรวมถึง

- 1) ปริมาณของคนที่เข้ามาเกี่ยวพันกับความสัมพันธ์ในเครือข่าย (number of people)
- 2) ความเข้มแข็งหรือเข้มข้นของความสัมพันธ์ (strength or intensity)
- 3) ทิศทางการไหลของความสัมพันธ์แบบสองทาง (symmetry)
- 4) การถ่ายโอนความสัมพันธ์หรือขยายเครือข่ายออกไป (transitivity)
- 5) ความเท่าเทียมกันของระดับการสื่อสาร (reciprocity)
- 6) การเชื่อมให้เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นไปได้มากกว่าหนึ่งรูปแบบ (multiplexity)

Monge (1987) ได้เสนอเพิ่มเติมว่ามาตรวัดศักยภาพเครือข่ายการสื่อสาร (network metrics) อาจพิจารณาได้จากองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการอันได้แก่ (1) ขนาดของเครือข่าย (size) (2) การเข้าถึงของผู้คนสู่เครือข่าย (reachability) (3) ระดับความเข้มข้นที่สมาชิกเชื่อมตัวเองเข้ากับเครือข่าย (density) และ (4) ลักษณะการรวมศูนย์กลางและการกระจายตัวของเครือข่าย (centrality)

3.2 แพนดอม (Fandom) กับเครือข่ายการสื่อสาร (Network Communication)

กาญจนา แก้วเทพ (2555) ได้ทบทวนการแบ่งประเภทของแฟนตามความคิดเห็นของนักวิชาการด้านแพนศึกษา โดยระบุว่าประเภทของแฟนตามการแบ่งของ Joli Jenson (1992) ที่พูดถึงนั้นเป็นภาพของแฟนที่เต็มไปด้วยอคติในยุคเริ่มแรกก่อนที่จะมีการศึกษาเรื่องแฟนอย่างจริงจัง ซึ่ง Jenson แบ่งแฟนออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทปัจเจก และแบบที่มาร่วมกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันมักเรียกว่า fandom หรือ fanclub

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2555) ยังได้แบ่งประเภทของแฟน จากการทบทวนแนวคิดของนักวิชาการด้านแพนศึกษา โดยพบว่ามีกลุ่มนักวิชาการที่ได้จัดแบ่งประเภทของแฟนโดยใช้เกณฑ์การแบ่ง 3 เกณฑ์คือ ลักษณะการใช้สื่อ (Media Use) และลักษณะการรวมกลุ่ม (Grouping) ลักษณะของความสนใจ (Interest) ซึ่งจาก 3 เกณฑ์ดังกล่าวทำให้สามารถแบ่งประเภทของแฟนออกได้เป็น 3 กลุ่ม โดยคุณลักษณะการรวมกลุ่มที่คณะวิจัยนำมาใช้ในการเทียบเคียงปรากฏการณ์แฟนเพชฌัญญู เกษตรแฟร์ ออนไลน์ คือ

- กลุ่มแฟนในลักษณะกลุ่มลัทธิพิธี กลุ่มวัฒนธรรมย่อย (Cult or subcultures) ในแง่ลักษณะของความสนใจ คือจะมีความชื่นชอบในศิลปิน หรือประเภทรายการ และลักษณะของการใช้สื่อมวลชนจะเป็นไปในแบบแผนเดียวกัน คือมีการใช้สื่อมวลชนอย่างมาก แต่มีลักษณะเป็นการเลือกใช้สื่ออย่างเฉพาะเจาะจง กล่าวคือ มีการเลือกสรรการใช้สื่อตามรสนิยมที่เฉพาะเจาะจง คือเลือกเปิดรับหรือแสวงหาเฉพาะเนื้อหาที่ตนเองสนใจเท่านั้น (มีลักษณะการใช้สื่อบแบบพวกวัฒนธรรมย่อย) ส่วนความแตกต่างจากแฟนประเภทแรกนี้ก็คือ แทนที่จะเป็นแฟนแบบส่วนตัว แฟนกลุ่มนี้จะมีการมารวมตัวจัดตั้งกันและเป็นกลุ่มก้อน มีการพบปะแลกเปลี่ยนหมุนเวียนเนื้อหาเฉพาะ ๆ เหล่านั้น เช่นการจัด meeting เพื่อสังสรรค์ แต่ทว่ารูปแบบการรวมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีลักษณะไม่เป็นทางการ (informal) มีรูปแบบการขยายตัวแบบเครือข่าย (network)

- กลุ่มที่มีความกระตือรือร้น ใฝ่ใจรักใคร่ (enthusiasm) ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างจาก 2 ประเภทแรกคือ ลักษณะของความสนใจ โดยจะไม่ได้สนใจศิลปิน

เป็นรายบุคคลหรือรายการเฉพาะ ๆ หากทว่าจะมีความสนใจใน “ประเภทของสื่อ” หรือ “ประเภทของเนื้อหา” มากกว่า เช่น แฟนการ์ตูน แฟนภาพยนตร์นอกกระแส แฟนสินค้าเกษตร แฟนต้นไม้ ฯลฯ ส่วนการใช้สื่ออื่น กลุ่มนี้มีการใช้สื่อแบบทั่ว ๆ ไปน้อย แต่ทว่าจะมีการใช้สื่อแบบเฉพาะเนื้อหาที่พวกเขาสนใจอย่างมาก และเปิดรับแสดงหาข่าวสารที่เขาสนใจอย่างกระตือรือร้น โดยพร้อมที่จะอุทิศเวลาอย่างเต็มที่ให้กับสิ่งที่สนใจ พวกเขาจึงมักมีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริงในสิ่งที่เขาเป็นแฟน ส่วนในเรื่องการรวมกลุ่ม แฟนประเภทนี้จะมีการรวมตัวจัดตั้งกันเป็นกลุ่มก้อน และมักจะมีลักษณะเป็นทางการมากกว่าแฟนประเภทที่สอง เช่น จัดตั้งเป็นรูปแบบชมรมหรือสมาคมที่ต้องสมัครเป็นสมาชิก และเป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างมั่นคงเหนียวแน่น

โดยคณะวิจัยนำแนวคิดเรื่องเครือข่ายการสื่อสาร (Network Communication) และ แฟนดอม (Fandom) มาพิจารณาคูณลักษณะการรวมกลุ่มของผู้ซื้อและผู้ขาย “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแปร์ ออนไลน์” และพิจารณาเนื้อหา ความรู้สึก เป็นพวกเดียวกัน (We-feeling) การสื่อสารในลักษณะคนคอยกันตามความใฝ่ใจรักใคร่ในตัวสินค้าเกษตร และ สำนึกความเป็นพวกพ้องอันเนื่องมาจากตราสถาบัน “เกษตรศาสตร์” ในลักษณะกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์

3.3 แนวคิดตรรกะการบริโภคของฌอง โบดริยาร์ด (Jean Baudrillard)

ศรัณย์ อมาตยกุล ก่อพงษ์ พลโยธราช และ วาสิ ปรีชาปัญญากุล (2560) กล่าวถึง แนวคิดตรรกะการบริโภคของ Jean Baudrillard (1998) ซึ่งอธิบายเรื่องการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ (Consumption of sign) โดยสาระสำคัญว่าด้วยการที่วัตถุถูกประกอบสร้างความหมายเอาไว้ให้ตัววัตถุหรือตัวสินค้านั้นมีความหมายที่มากกว่าตัวของมันเอง เมื่อพิจารณาถึงมิติการบริโภคเชิงสัญลักษณ์แล้ว จะพบมิติที่เชื่อมโยงไปถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ (human relationship) กล่าวคือมนุษย์จะกระทำการเสพสัญลักษณ์หนึ่งเพื่อจำแนกความแตกต่างระหว่างเรากับคนอื่น ๆ โดยคำอธิบายดังกล่าวเป็นการสรุปแนวคิดของ Jean Baudrillard (1968) ที่ได้อธิบายคุณค่าของวัตถุหรือสินค้าไว้ว่า การบริโภคจะเกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคให้ความหมายกับสินค้าซึ่งประกอบด้วย 1) คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย (Use Value) ที่อ้างอิงจากอรรถประโยชน์ (Utility) 2) คุณค่าด้านการแลกเปลี่ยน (Exchange Value) ที่อ้างอิง

จากการเปรียบเทียบ (Equivalence) 3) คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ (Sign Value) ที่อ้างอิงจากความแตกต่าง (Difference) 4) การแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Exchange) ที่อ้างอิงจากความหมายที่หลากหลาย (Ambivalence) (Poster, 2001)

ในงานวิจัยครั้งนี้ นำแนวคิดเรื่องการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ของ Jean Baudrillard มาใช้ในการอธิบายการบริโภคเชิงประโยชน์ใช้สอย (Use Value) ที่มุ่งเน้นการอธิบายการใช้ประโยชน์ตรงตัวของวัตถุหรือสินค้าเกษตรนั้น ๆ รวมถึงกลยุทธ์การสื่อสารอันเป็นคุณลักษณะของตัวบทหรือเนื้อความที่ปรากฏในพื้นที่ศึกษา ในส่วนของมูลค่าการแลกเปลี่ยน (Exchange Value) ที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการตีคุณค่าด้านการแลกเปลี่ยนซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์นำสิ่งที่มีไปแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น โดยแต่ละฝ่ายที่เข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนจะต้องประเมินว่าควรแลกเปลี่ยนด้วยอัตราส่วนเท่าใด (Marx & Engels, 1974) และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ (Sign Value) ที่มีสาระสำคัญว่าคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าด้านการแลกเปลี่ยนไม่เพียงพออีกต่อไปสำหรับธุรกิจ เนื่องจากผู้บริโภคจะไม่ต้องการบริโภคอีกหากได้รับประโยชน์ใช้สอยนั้นแล้ว อีกทั้งการลดราคาสินค้าอาจไม่สามารถกระตุ้นให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าได้มากนัก ธุรกิจจึงพยายามใช้แนวทางต่าง ๆ เพื่อผลักดันสินค้าสู่ผู้บริโภค (กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, 2553) ซึ่งแนวทางหนึ่งคือทำให้ความสำคัญกับคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ที่ส่งผลให้ผู้บริโภคประกอบสร้างสัญลักษณ์ใหม่ที่หลากหลายต่อไปอย่างไม่รู้จบ อาทิ การสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ (Identity) ซึ่งทำให้ผู้บริโภคเป็นได้ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำได้ในขณะเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้บริโภคเดินทางไปประเทศอังกฤษ ทำให้ประเทศอังกฤษกลายเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคทำการบริโภค ซึ่งสัญลักษณ์ที่ได้รับอาจเป็นความทันสมัยหรือเป็นผู้ดี โดยผู้บริโภคอาจประกอบสร้างตัวตนว่าตนมีฐานะร่ำรวยและมีระดับ เป็นต้น ตลอดจนคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Exchange) ที่สามารถอธิบายในเชิงธุรกิจว่า การแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์นั้นต้องสื่อสารให้ผู้บริโภคทราบว่า สินค้ามีความหมายต่าง ๆ อย่างไร เช่น ความห่วงใย ความระลึกถึง ความปรารถนาดี หรือความอาลัย เป็นอาทิ โดยสามารถส่งผ่านคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ของสินค้าได้ด้วยการแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและการดำเนินการของ “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแฟร์ ออนไลน์”

ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาของ “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแฟร์ ออนไลน์” เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดเครือข่ายการสื่อสารด้วย “สำนึกความเป็นพวกเดียวกัน” (We-feeling) ผ่าน “ตราสถาบันการศึกษา เกษตรศาสตร์” โดยใช้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทเฟซบุ๊กเป็นพื้นที่เชิงเสมือน (Virtual Space) เป็นพื้นที่รวมกลุ่มในห้วงเวลาที่คณะรัฐมนตรีภายใต้การนำของ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีมติในการประชุมเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2563 เห็นชอบมาตรการเร่งด่วนในการป้องกันวิกฤตการณ์จากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวเป็นมาตรการควบคุมทางสังคมที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คน ได้แก่ การห้ามออกนอกเคหสถาน การสั่งปิดสถานที่หรือกำหนดเวลาเปิดปิดสถานที่ และ การสั่งห้ามรวมกลุ่มกัน ส่งผลให้ผู้ประกอบการสินค้าเกษตรที่เป็นศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน และบุคลากรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตลอดจนลูกจ้างงานเกษตรแฟร์ และเกษตรกรได้สร้างพื้นที่เชิงเสมือน (Virtual Space) ขึ้นเพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารในภาวะวิกฤตสำหรับซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า แทนพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) ที่เคยมีอยู่เดิมภายใต้ชื่องาน “เกษตรแฟร์” โดยแฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแฟร์ ออนไลน์ มีผู้ติดตาม 33,710 ราย (มกราคม 2564) โดยพบผู้โพสต์ขายสินค้าทางการเกษตรมากที่สุด จำนวน 40 ราย รองลงมาคือการโพสต์ขายผลไม้ตามฤดูกาลจำนวน 35 ราย และผู้ขายต้นไม้และอุปกรณ์ทางการเกษตรจำนวน 25 ราย ตามลำดับ โดยร้อยละ 83 ในจำนวนนี้เป็นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และเป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งปรากฏในตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สินค้าเกษตร 3 ประเภทที่คัดสรร

ประเภทสินค้า	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทที่ 1 สินค้าทางการเกษตร	40	40
ประเภทที่ 2 ผลไม้ตามฤดูกาล	35	35
ประเภทที่ 3 ต้นไม้และอุปกรณ์การเกษตร	25	25
รวม	100	100

ที่มา : สุชีรา มาตยกุล และ สุเมธ ชัยโรสง (2564)

ในขณะที่ กลุ่มสินค้าทางการเกษตรที่มีการโพสต์ขายส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ข้าว คิดเป็นร้อยละ 32 จากสินค้าอื่นในกลุ่ม ส่วนสินค้ากลุ่มผลไม้ตามฤดูกาลที่มีการโพสต์ขายมากที่สุดคือ มะม่วง คิดเป็นร้อยละ 25 จากสินค้าอื่นในกลุ่ม และลำดับสุดท้าย กลุ่มสินค้าประเภทต้นไม้และอุปกรณ์ทางการเกษตร พบว่า มีการโพสต์ขายต้นไม้มากที่สุดถึงร้อยละ 72 จากสินค้าอื่นในกลุ่ม ตามข้อมูลที่แสดงร้อยละของการโพสต์ขาย และการสั่งซื้อโดยเทียบเคียงรูปแบบระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่มีรายการโพสต์ข้อความขายสินค้า ซึ่งปรากฏในตารางที่ 2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สินค้าที่ได้รับความนิยมสูงสุดจากทั้ง 3 ประเภทสินค้า

ประเภทสินค้า	สินค้าที่ได้รับความนิยมสูงสุด	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทที่ 1 สินค้าทางการเกษตร	ข้าว	13	32
ประเภทที่ 2 ผลไม้ตามฤดูกาล	มะม่วง	9	25
ประเภทที่ 3 ต้นไม้และอุปกรณ์การเกษตร	ต้นไม้	18	72

ที่มา : สุชีรา มาตยภูธร และ สุเมธ ชัยโรสง (2564)

อนึ่ง เมื่อพิจารณາตารางแสดงการรับรองมาตรฐานสินค้าของสินค้าทั้งสามกลุ่มแล้ว พบว่า ยอดการโพสต์ขายและสั่งซื้อสินค้าที่ไม่มีการรับรองมาตรฐาน มีความนิยมสูงกว่าสินค้าที่มีการรับรองมาตรฐาน กล่าวคือ “สินค้าทางการเกษตร” “สินค้าประเภทผลไม้ตามฤดูกาล” และ “สินค้าประเภทต้นไม้และอุปกรณ์การเกษตร” มีค่าเฉลี่ยการสั่งซื้อสินค้าที่ไม่มีการรับรองมาตรฐานร้อยละ 93 ร้อยละ 94 และร้อยละ 100 ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าการรับรองมาตรฐานสินค้ามีไม่ส่งผล หรือมีผลเพียงเล็กน้อยต่อความนิยมในการสั่งซื้อ ดังปรากฏในตารางที่ 3 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 สินค้าทางการเกษตรที่ได้รับและไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้า

ประเภทสินค้า	การรับรองมาตรฐานสินค้า			
	มีการรับรอง	ร้อยละ	ไม่มีการรับรอง	ร้อยละ
สินค้าทางการเกษตร	3	7	37	93
ผลไม้ตามฤดูกาล	2	6	33	94
ต้นไม้และอุปกรณ์การเกษตร	0	0	25	100

ที่มา : สุชีรา มาตยภูธร และ สุเมธ ชัยโรสง (2564)

นอกจากนี้ ภายใต้การวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีหรือเนื้อความที่ปรากฏในพื้นที่ศึกษาพบว่าปัจจัยอื่นที่มีผลต่อความนิยมที่พบจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ คุณค่าเชิงประโยชน์ใช้สอย (Use Value) ของสินค้าที่เป็นของจำเป็นต่อการอุปโภคบริโภค ในช่วงวิกฤตโควิด-19 แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคุณค่าเชิงประโยชน์ใช้สอยจะเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้า แต่การตัดสินใจเลือกซื้อผ่านแฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแพร่ ออนไลน์ ของกลุ่มตัวอย่างนั้น เป็นผลมาจากแฟนเพจเฟซบุ๊กเกษตรแพร่ ออนไลน์ เป็นพื้นที่เดียวที่สามารถให้คุณค่าเชิงเชิงความหมาย (Sign Value) ในการได้อุดหนุนสินค้าของ “พวกเดียวกัน” ภายในกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (Cult or subcultures) ดังคำขวัญ (Slogan) ที่ขึ้นไว้บนหน้าแฟนเพจว่า

“สังคมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์คือสังคมแห่งความสุข ในช่วงทุกข์ยากลำบาก ขอเพียงมีใจเกื้อกูล เกื้อหนุน คำจูงกันและกัน” (เกษตรแพร่ ออนไลน์, 2564)

ในขณะที่ลักษณะการรวมตัวของกลุ่มคน พบว่าเป็นไปในลักษณะเครือข่ายการสื่อสารแบบอาณาจักรแฟน (Fandom) ที่มี “ตราสถาบันเกษตรศาสตร์” เป็นกลยุทธ์ในการปลุกจินตนาการร่วม และเป็นกลยุทธ์ในการเชื่อมร้อยทั้งผู้ซื้อและผู้ขายให้รู้สึกว่ามีสายสัมพันธ์ร่วมกัน และมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน (We-Feeling) และเป็นพื้นที่ที่ซื้อขายที่สามารถบ่งบอก “ตำแหน่งแห่งที่” ทางสังคมว่า “เราคือใคร” อันก่อให้เกิดผลต่อความนิยมในการสั่งซื้อสินค้าผ่านพื้นที่ดังกล่าว

2. กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของผู้ขายสินค้าเกษตรผ่าน “แฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแพร่ ออนไลน์”

กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตของผู้ขายสินค้าเกษตรผ่านแฟนเพจเฟซบุ๊ก เกษตรแพร่ ออนไลน์ มีลักษณะการดำเนินงานแบบ “สหวิทยาการ” ด้วยการผสมผสานกลยุทธ์การสื่อสารต่าง ๆ ไว้ร่วมกัน ทั้งการสร้าง “เครือข่ายการสื่อสาร” (Network Communication) และการสื่อสารเพื่อสร้างสำนึกความเป็นพวกเดียวกัน (We-feeling) ที่เข้มแข็งภายใต้ “ตราสถาบันเกษตรศาสตร์” และการสื่อสารเพื่อสร้างวิธีคิดแบบ “รวมกันเราอยู่ แยกหมู่เราตาย” อันเป็นรูปแบบการสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตที่ผู้ประกอบการใช้เป็นจุดจับใจ (Appeal) หลักในการสื่อสาร ซึ่งป็นคุณลักษณะการสื่อสารที่สร้างคุณค่าเชิงความหมาย (Sign Value) ในขณะที่ยังคงใช้

กลยุทธ์การสื่อสารในภาวะวิกฤตแบบระดมทรัพยากร (Mobilization) ทั้งทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรวัตถุเพื่อการอุปโภคบริโภค รวมถึงทรัพยากรพื้นที่ซึ่งแปลงโฉมจาก “พื้นที่ทางกายภาพ” มาเป็น “พื้นที่ออนไลน์แบบกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์” และ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการฟื้นฟู (Recovery) คือ การใช้พื้นที่ออนไลน์เพื่อสื่อสารการตลาดของกลุ่มเพื่อตอบสนองต่อวิกฤตที่เกิดขึ้นเพื่อฟื้นฟูให้กลุ่มวัฒนธรรมย่อยของตนกลับมาทำงานได้อย่างปกติอีกครั้งในภาวะวิกฤต

ในขณะที่เมื่อพิจารณาการสื่อสารที่มีผลเชิงลบต่อความนิยมในการสั่งซื้อสินค้าเกษตร จะพบว่า ผู้จำหน่ายสินค้าส่วนใหญ่ยังไม่มีการสื่อสารข้อมูลการรับรองมาตรฐานสินค้าไปยังผู้บริโภค ซึ่งส่งผลต่อความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) ของกลุ่มผู้บริโภคผู้เป็นลูกค้าภายในแพลตฟอร์ม อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้ขายได้ใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวผ่านการสอบถามข้อมูลแบบ “คนกันเอง - คนคนเดียวกัน” (Camaraderie) ผ่านกล่องข้อความเฟซบุ๊กเป็นหลัก โดยคิดเป็นร้อยละ 62 รองลงมาคือช่องทางการสื่อสารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ และสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทแอปพลิเคชันไลน์ (Line) ตามลำดับ ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นพลังของสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทเฟซบุ๊กที่มีอำนาจ (Power) ในการระดมสรรพกำลัง (Mobilization) และการจัดการเนื้อหาที่สามารถให้รายละเอียดทั้งวัจนภาษา (Verbal) และ อวัจนภาษา (Non-Verbal) ซึ่งทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายส่วนใหญ่สามารถเห็นข้อมูลจำเพาะของผู้สื่อสารแบบ “การเห็นหน้าคำตาเชิงเสมือน” (Virtual face-to-face communication) ซึ่งสะท้อนให้เห็นการปรับตัวรูปแบบการสื่อสารการตลาดท่ามกลางภาวะวิกฤตที่เปลี่ยนโฉมหน้าจากโลกความจริง (Physical World) เป็นโลกเชิงเสมือน (Virtual World) และใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างสำนึกความเป็นพวกเดียวกัน, การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นกันเอง, และการสื่อสารเพื่อให้ข้อมูลแบบคนคนเดียวกัน โดยมี “ตราสถาบันเกษตรศาสตร์” เป็นตัวเชื่อมร้อยสายสัมพันธ์ในภาวะวิกฤตโรคระบาดโควิด-19 ในลักษณะของอาณาจักรแฟน (Fandom)

3. สื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตที่มีผลต่อความนิยมในการสั่งซื้อสินค้าเกษตรผ่าน “แพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก เกษตรแฟร์ ออนไลน์”

ด้านกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตที่มีผลต่อความนิยมในการสั่งซื้อสินค้าเกษตรผ่านแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก เกษตรแฟร์ ออนไลน์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

คือ กลยุทธ์การสื่อสารที่ทรงพลังในภาวะวิกฤตซึ่งทำหน้าที่ตรึงใจและก่อให้เกิดความนิยมในการซื้อสินค้าของผู้บริโภค จากการศึกษารูปแบบการสื่อสารของผู้ขายสินค้าเกษตรและเข้าไปมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์บนสื่อออนไลน์ด้วยการเข้าไปเป็นสมาชิกของแฟนเพจ เพื่อสังเกตการณ์การสื่อสารที่เกิดขึ้นในพื้นที่เชิงเสมือน (Virtual Space) ดังกล่าว และวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแต่ละรายด้วยการเทียบเคียงรูปแบบระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่มีรายการโพสต์ข้อความขายสินค้า พบว่า กลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความนิยมไม่ใช่เพียงกลยุทธ์การสื่อสารที่ว่าด้วยคุณค่าเชิงประโยชน์ใช้สอย (Use Value) แต่ยังคงมีกลยุทธ์การสื่อสารคุณค่าเชิงความหมาย (Sign Value) ที่มีผลต่อจิตใจ ด้วยเนื้อหาสารซึ่งทำหน้าที่สร้างกำลังใจและสื่อสารให้ผู้บริโภคเห็นว่าตนเองเป็นใคร อยู่ในตำแหน่งแห่งที่ใดของสังคม รวมถึงยังมี “พวกพ้อง” ในภาวะวิกฤตโควิด-19 ซึ่งคือ กลยุทธ์การสื่อสารภายใต้แนวคิด “รวมกันเราอยู่ แยกหมู่เราตาย” ดังตัวบท หรือ เนื้อความ (Text) ดังต่อไปนี้

- ตัวบท หรือ เนื้อความ (Text) ที่บอกความเป็นพวกพ้อง ได้แก่ การบอกชื่อรุ่น “KU28, KU55” สะท้อนวิธีคิดแบบ “พวกพ้อง” ว่าเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์เหมือนกัน ภายใต้รุ่นเรียนที่แตกต่างกัน

- ตัวบท หรือ เนื้อความ (Text) ที่ทำหน้าที่ฟื้นฟูกำลังใจ และ ระดมสรรพกำลัง ได้แก่ “เกษตรศาสตร์คือสังคมแห่งความสุข” “ร่วมพลังเพื่อนำรายได้ไปช่วยเหลือญาติเก่าและญาติปัจจุบัน” “เพื่อน ๆ และครอบครัวชาว KU ทุกคน”

ตัวบท หรือ เนื้อความข้างต้น อาจตีความได้ว่าเป็นกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างสำนึกความเป็นพวกเดียวกัน (We-Feeling) โดยมีตราสถาบันเกษตรศาสตร์เป็นเนื้อหาสารที่ทำหน้าที่เชื่อมร้อยผู้ประกอบการและผู้ซื้อเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งเป็นกลยุทธ์การสื่อสารที่มีลักษณะเฉพาะตัว (Unique) สำหรับกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์ (Kasetsart Subculture) ในรูปแบบของอาณาจักรแฟน (Fandom) ซึ่งหาไม่ได้จากพื้นที่อื่นในภาวะวิกฤตโควิด-19 ที่ผ่านมา

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้นอาจกล่าวสรุปได้ว่า แม้ว่าโฉมหน้าการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรจะมีการปรับตัวจากพื้นที่จริงเข้าสู่พื้นที่เสมือน แต่เนื้อหาสารที่ผู้ซื้อและผู้ขายทำการสื่อสารแลกเปลี่ยนกันนั้นยังเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของสินค้า เช่นเดิมดังที่เคยเป็นมาในการซื้อขายผ่านพื้นที่ทางกายภาพ ทว่าส่วนที่เพิ่มเติมลงไปในส่วนนี้แห่งการสื่อสารการตลาดท่ามกลางภาวะวิกฤตครั้งนี้คือ สำนักความเป็นพวกพ้องภายใต้ตราสถาบัน การสื่อสารแบบคนกันเอง ซึ่งส่งผลให้ความนิยมในการสั่งซื้อสินค้าเกษตรมีพลังที่เข้มข้นผ่านวิธีคิดแบบ “รวมกันเราอยู่ แยกหมู่เราตาย” โดยอาจกล่าวได้ว่ากลยุทธ์ที่สำคัญในการสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตที่สำคัญซึ่งพบในงานวิจัยครั้งนี้ก็คือการให้ คุณค่าเชิงความหมาย (Sign Value) ที่มีผลต่อจิตใจลงไปในกิจกรรมการสื่อสารทางการตลาด รวมไปถึงการใช้แนวคิดอาณานิคมแฟน (Fandom) “เกษตรศาสตร์” เพื่อตอบสนองของลูกค้านในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์ (Kasetsart Subculture) เพื่อการระดมสรรพกำลัง (Mobilization) ในภาวะวิกฤต รวมถึงการสื่อสารการตลาดแบบ “คนกันเอง - คนคอยเคียงกัน” (Camaraderie) ตลอดจนการสื่อสารในภาวะวิกฤตด้วยกลยุทธ์การระดมทรัพยากร (Mobilization) และ กลยุทธ์การฟื้นฟู (Recovery) ซึ่งส่งผลต่อความนิยมในการสั่งซื้อสินค้าเกษตรท่ามกลางภาวะวิกฤตโควิด-19 ในช่วงปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบในงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารคุณค่าเชิงประโยชน์ใช้สอย (Use Value) เพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะในภาวะวิกฤตนั้น อาจไม่เพียงพอที่จะสร้างผลกระทบทางจิตใจต่อผู้บริโภคได้ ทว่าต้องมีการสื่อสารควบคู่ไปกับคุณค่าเชิงความหมาย (Sign Value) ที่มีผลต่อจิตใจ เนื่องจากในภาวะวิกฤตนั้นสภาวะจิตใจของปัจเจกและคุณลักษณะทางจิตวิทยาของมวลชนทั้งผู้จำหน่ายสินค้าและผู้บริโภคมีความหวาดกลัว วิตกกังวลต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น การสื่อสารการตลาดที่ช่วยปลดปล่อยความทุกข์ ความวิตกกังวล เนื้อหาสารที่แสดงให้เห็นว่าผู้ซื้อและผู้ขายคือ “พวกเดียวกัน” อาจสามารถส่งผลดีต่อตัวผู้ประกอบการและบริโภคทั้งในด้านผลประโยชน์และในด้านมนุษยธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยไปใช้ประโยชน์

นักการตลาด นักสื่อสารการตลาดสามารถนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยไปปรับใช้ในการสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นในครั้งต่อไป โดยเฉพาะวิกฤตโควิด-19 ที่เกิดขึ้นเป็นระลอกแม้กระทั่งในปัจจุบัน (พ.ศ.2567) โดยสามารถประยุกต์ใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดที่ช่วยปลดปล่อยความทุกข์ ความวิตกกังวลที่อาจส่งผลในเชิงบวกต่อตัวผู้ประกอบการและผู้บริโภคทั้งในด้านผลประกอบการและในด้านมนุษยธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาสื่อตลาดออนไลน์สินค้าเกษตรเฉพาะกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเกษตรศาสตร์ นักวิจัยเสนอแนะให้มีการขยายขอบเขตการศึกษาให้มีการศึกษาทั้งในพื้นที่ออนไลน์ และพื้นที่ทางกายภาพ และขยายขอบเขตพื้นที่ศึกษา อาทิ ทำการศึกษาพื้นที่ ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับชาติ ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ หรือในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยอื่น ๆ เพื่อค้นพบ กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในภาวะวิกฤตที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้บริโภคมีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านประเพณี แบบแผนทางความคิด และขนบปฏิบัติภายในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยนั้น ๆ

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2555). **สื่อที่ใช่ของใครที่ชอบ : การ์ตูน โทรทัศน์ท้องถิ่น แพลตฟอร์ม**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- ณชัยศักดิ์ จุณณะปิยะ. (2566). การตลาดสื่อสังคมออนไลน์, **วารสารนวัตกรรม การบริหารและการจัดการ**. 11(1), 64-76.
- พนม คล้ายยา, อภิภู กิตติภรณ์, จินต์ศิริ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, วรเชษฐ คงจันทร์, จุติพร ปริณัญญกุล, มรุชา ศิริวรรณ, ยศพล ชูติปัญญาบุตร, อรุโณทัย วรรณถาวร, ภาคมินทร์ เสวตพัฒน์โยธิน, ภีรกาญจน์ ไค่นุ่นนา, ธนพล เขาวนัวนิชย์ และ กมลรัตน์ กิจรุ่งไพศาล. (2565). **นิเทศศาสตร์ กระบวนทัศน์ทางเลือกใหม่ และวิธีวิทยาการวิจัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มานา ปัจฉิมนันท์. (2567). **การทำกลยุทธ์ด้านการสื่อสารการตลาด**. สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2567, จาก <https://www.facebook.com/share/p/3fWvuUBMZHfMKGCS/>.

รุ่งภาพ ปรีชาวิทย์, มยุรี ศรีกุลวงศ์, เบญจวรรณ อารักษ์การุณ, อารีวรรณ สุขวิสัย และ อรรถศิษฐ์ พัฒนะศิริ. (2562). การเปรียบเทียบเนื้อหาของเพชบุ๊กแฟนเพจของหน่วยงานในสถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น, **วารสารนวัตกรรมสื่อสารสังคม**. 7(1), 10-24.

ศรัณย์ อมาตยกุล ก่อพงษ์ พลโยราช และ วาสิ ปรีชาปัญญากุล. (2560). การใช้แนวคิดการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ร่วมกับแนวคิดบุคลิกภาพตราสินค้า, **วารสารบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 1(1), 54-65.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2562). **หลักการตลาด**. นนทบุรี : ธรรมสาร.

สมสุข หินวิมาน และคณะ. (2547). **เครือข่ายการสื่อสารกับศักยภาพการดำรงอยู่ของชุมชน ศึกษากรณีบ้านทุ่งขวาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สมิทธิ์ บุญชุดิมา และชนนาภา หนูนาค. (2560). **การสื่อสารในภาวะวิกฤต**. กรุงเทพฯ : เซ็นจูรี.

เกษตรแฟร์ออนไลน์. (2564). สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2564, จาก https://web.facebook.com/groups/217397852855914/?locale=th_TH&_rdc=1&_rdr.

วารสาร อินทนิลทักษิณสาร

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
INTHANINTHAKSIN JOURNAL Thaksin University

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

การเตรียมต้นฉบับ (Article Preparation Guidelines)

1. ข้อกำหนดทั่วไป

- 1.1 เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ
- 1.2 เว้นขอบด้านบน/ขอบด้านซ้าย 1.5 นิ้ว เว้นขอบด้านล่าง/ขอบด้านขวา 1 นิ้ว
- 1.3 ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขกำกับหน้าทุกหน้า พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ใช้แบบอักษร TH SarabunPSK รายละเอียดขนาดตัวอักษรดังตารางข้างล่าง

ส่วนประกอบของบทความ	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร	ลักษณะตัวอักษร
ชื่อบทความ	กลางหน้ากระดาษ	18	ตัวหนา B
ชื่อผู้แต่ง	ชิดขวา	14	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ	ชิดซ้าย	16	หัวข้อตัวหนา
- ภาษาไทย			เนื้อหาตัวปกติ
- ภาษาอังกฤษ			
หัวข้อแบ่งตอน	ชิดซ้าย	16	ตัวหนา B
หัวข้อย่อย	ใช้หมายเลข	16	ตัวปกติ
เนื้อหาบทความ	-	16	ตัวปกติ
การเน้นความในบทความ	-	16	ตัวปกติ
ข้อความในตาราง	-	14	ตัวปกติ
บรรณานุกรม	กลางหน้ากระดาษ	16	ตัวหนา B
ภาพประกอบ / คำอธิบาย ได้ภาพ	กลางหน้ากระดาษ	14	ปกติ

- 1.4 ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่ายขาว-ดำ ที่ชัดเจน
- 1.5 ถ้าเป็นภาพวาดลายเส้น ให้วาดบนกระดาษขาวโดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด
- 1.6 ความยาวของเนื้อเรื่องภาพประกอบตารางและบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษรวมเอกสารอ้างอิงไม่ควรเกิน 20 หน้า

2. ชื่อบทความ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กำหนดให้ชื่อเรื่องหลักใช้ตัวอักษร ขนาด 18 ตัวหนา จัดวางไว้กึ่งกลางหน้า และชื่อเรื่องหลักที่เป็นภาษาอังกฤษ กำหนดให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ที่ตัวอักษรแรกของคำนาม คำกริยา คำขยาย โดยเว้นบรรทัด 1 บรรทัดจากชื่อเรื่องหลัก * **ไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาคหรือจุด (.) หลังชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ**

3. ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และ อีเมล

3.1 กำหนดให้ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และอีเมล อยู่ในตำแหน่งขีดขวาได้ชื่อบทความภาษาอังกฤษ โดยชื่อภาษาไทยให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 14 ตัวธรรมดา และชื่อภาษาอังกฤษใส่ในวงเล็บตามหลังภาษาไทย

3.2 ขีดเส้นใต้ชื่อผู้เขียนที่รับผิดชอบบทความ (corresponding authors) และใส่ * หลังเลขเชิงอรรถทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3 ในกรณีบทความภาษาไทยใส่ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และ ที่อยู่อีเมลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้านล่างหน้าแรกของบทความ

3.4 เชิงอรรถของผู้เขียน ซึ่งประกอบด้วย (1) ตำแหน่งทางวิชาการ (2) คุณวุฒิ (3) สาขาวิชา/ภาควิชา (4) คณะ (5) สถาบัน (6) เมืองและ (7) อีเมลตามลำดับ หากมีผู้เขียนหลายคนให้เรียงตามลำดับคนละบรรทัด (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ดังตัวอย่างข้างล่าง

3.5 บรรทัดล่างสุด เขียน *Corresponding author : E-mail address : และใส่ที่อยู่อีเมลของผู้เขียนหลัก

ตัวอย่างการเขียนตำแหน่งทางวิชาการและคุณวุฒิของผู้เขียน

เจ้าหน้าที่ (ใส่ชื่อตำแหน่งเป็นอังกฤษ) เช่น เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปนักวิชาการ ช่างศิลป์	General Administration, Art Academician,
นักศึกษาระดับปริญญาตรี	Undergraduate Student, Bachelor of (ใส่ชื่อคุณวุฒิปริญญา) in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักศึกษาระดับปริญญาโท	Graduate Student, Master of (ใส่ชื่อคุณวุฒิ ปริญญา) in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักศึกษาระดับปริญญาเอก	Doctoral Student, Doctor of Philosophy Program in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักวิชาการอิสระ	Independent scholars,
อาจารย์	Lecturer,
อาจารย์ ดร.	Lecturer, Dr.,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	Asst. Prof.,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	Asst. Prof. Dr.,
รองศาสตราจารย์	Assoc. Prof.,
รองศาสตราจารย์ ดร.	Assoc. Prof. Dr.,
ศาสตราจารย์	Prof.,
ศาสตราจารย์ ดร.	Prof. Dr.,
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ วิทยานิพนธ์เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the thesisentitled“ (ชื่อวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the dissertation entitled “(ชื่อดุษฎีนิพนธ์ภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the research project entitled “(ชื่อโครงการวิจัยภาษาอังกฤษ)”

ตัวอย่าง

ชื่อไทย//นามสกุลไทย¹ (Name//Familyname)¹ชื่อไทย//นามสกุลไทย² (Name//Familyname)²ชื่อไทย//นามสกุลไทย³ (Name//Familyname)³

บทคัดย่อ

(เนื้อหา)

¹ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:²ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:³ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:¹ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:²ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:³ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:^{*}Corresponding author : E-mail address :

เช่น

หากจำเป็นต้องใส่ “บทความที่เป็นส่วนหนึ่งของ...” ก็ให้เป็นลำดับที่ ¹ และชื่อผู้เขียนเป็นลำดับที่ ^{2, 3, 4}¹อาจารย์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com²อาจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com³รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com¹Lecturer, Communication Arts Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com²Lecturer, Dr., Oriental Languages Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com³Assoc. Prof., Western Languages Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com^{*}Corresponding author : E-mail address :xxx@xxx.com

จำเป็นต้องใส่

^{*}บทความภาษาอังกฤษใช้ E-mail : บทความภาษาไทยใช้ อีเมล : (ไม่มีตัวการ์นต์)

4. บทคัดย่อ

4.1 หัวเรื่องของ บทคัดย่อ ให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา อยู่ในตำแหน่ง ขีดซ้ายและเนื้อหาของบทคัดย่อใช้อักษร ขนาด 16 ตัวปกติ ไม่ต้องเว้นบรรทัด ระหว่างหัวเรื่องและเนื้อหาบทคัดย่อ

4.2 บทความภาษาไทยต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทยและจำนวนคำไม่เกิน 300 คำ

4.3 บทความภาษาอังกฤษต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาไทยก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษและจำนวนคำไม่เกิน 300 คำ

4.4 คำสำคัญท้ายบทคัดย่อให้ผู้เขียนกำหนดคำสำคัญ (Keywords) สำหรับ คำดัชนีเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 5 คำ โดยหัวเรื่องให้ใช้เป็นตัว อักษรขนาด 16 ตัวหนา แล้วตามด้วยคำสำคัญที่เป็นอักษรขนาด 16 ตัวปกติ และ มีจำนวนคำสำคัญ ไม่เกิน 5 คำ ระหว่างคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้อง ใส่เครื่องหมายจุลภาค (.) เว้นหลัง 1 ระยะ และไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาคหรือ (.) หลังคำสำคัญคำสุดท้าย

ตัวอย่าง

บทคัดย่อ
(เนื้อหา)

อักษรขนาด 16 ตัวหนา

คำสำคัญ : คำสำคัญ1, คำสำคัญ2, คำสำคัญ3, คำสำคัญ4, คำสำคัญ5

Abstract
(เนื้อหา)

อักษรขนาด 16 ตัวหนา

Keywords : Keywords1, Keywords2, Keywords3, Keywords4, Keywords5

5. หัวเรื่อง มีข้อกำหนดดังนี้

5.1 หัวเรื่องแบ่งตอนหรือหัวข้อหลัก เช่น บทนำ บทสรุป บรรณานุกรม กำหนดให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 16 ตัวหนา ชิดขอบซ้าย และไม่ต้องเว้นบรรทัดหลังจากหัวเรื่อง ไม่มีต้องมีเลขกำกับ

5.2 หัวเรื่องย่อย กำหนดให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา ชิดขอบซ้ายและไม่ต้องเว้นบรรทัดหลังจากหัวเรื่องแบ่งตอนใช้หมายเลขกำกับ

ตัวอย่าง

บทนำ

(เนื้อหา)

บทสรุป

1. หัวข้อย่อย

(เนื้อหา)

6. เนื้อเรื่อง

ที่อยู่ภายใต้หัวเรื่องทุกลำดับให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ ไม่ต้องเว้นบรรทัดระหว่างย่อหน้าในหัวเรื่องเดียวกัน แต่ต้องเว้นบรรทัดระหว่างหัวข้อหลัก

7. ภาพและตาราง

7.1 รูปภาพ รูปเขียน แบบ แผนที่ หรือไดอะแกรม ให้ใช้คำว่า “ภาพ” ทั้งหมด หัวเรื่องของภาพใช้คำว่า “**ภาพที่**” (หมายเลขภาพ) โดยใช้เลขเดียวตามด้วยชื่อภาพ (ชื่อภาพไม่ต้องนำด้วยคำว่า “แสดง”) ด้วยตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติตำแหน่งใต้ภาพและเขียนที่มาของภาพด้วย “**ที่มา :** ชื่อผู้เขียน (ปีที่พิมพ์ : หน้าที่)” ด้วยตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติใต้ชื่อภาพ

ตัวอย่าง

ภาพที่ 1 .....

ที่มา : Johnson และ Smith (1980 : 25)

*หากหรือผู้เขียนบทความถ่ายภาพด้วยตนเอง อ้างอิงดังนี้ ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว (ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

*ควรกำกับหมายเลขภาพและชื่อภาพได้ภาพทุกภาพ หากผู้เขียนบทความจัดวางรูปภาพในแนวเดียวกันซ้ายและขวา ควรใส่หมายเลขภาพและชื่อภาพได้ภาพทั้งด้านซ้ายและขวา

7.2 ตาราง เนื้อหาในตารางเป็นตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และหัวเรื่องของตารางให้ใช้คำว่า “**ตารางที่ 1**” โดยให้ใช้ตัวเลขเดี่ยว ตามด้วยชื่อตาราง (ชื่อตารางไม่ต้องนำด้วยคำว่า “แสดง”) โดยให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวตรง ปกติ และมีความยาวมากที่สุดได้ไม่เกิน 2 บรรทัด ชื่อตารางให้อยู่เหนือตาราง และใส่ที่มาของตาราง/หมายเหตุ (ถ้ามี) ได้ตาราง “**ที่มา : ชื่อผู้เขียน (ปีที่พิมพ์ : หน้าที)**” เป็นตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติ

ตัวอย่าง

ตารางที่ 1 .....

หมายเหตุ : (ถ้ามี) .....

ที่มา : จินตนา และคณะ (2015 : 25)

8. บทความวิจัย ต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- ชื่อเรื่อง (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทคัดย่อ (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทนำ (Introduction)
- การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review of Literature)
- วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือวิจัย และวิธีการศึกษา (Materials and Methods)
- ผลการศึกษาและอภิปรายผล (Results and Discussion)
- สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ (Conclusions)
- กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments) *ถ้ามี
- เอกสารอ้างอิง (References)

9. บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ ต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- ชื่อเรื่อง (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทคัดย่อ (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทนำ (Introduction)
- เนื้อหา (Substance)
- บทสรุปหรือบทส่งท้าย (Conclusion)
- เอกสารอ้างอิง (References)

10. การอ้างอิง

10.1 การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนามปี (author-date in text citation) โดยใส่วงเล็บชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิงเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าเอกสารอ้างอิงในกรณียกข้อความมาทั้งหมดด้วยอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

- 10.1.1 หนังสือที่มีผู้แต่ง 1 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/(ปี/ : /เลขหน้า) เนื้อหา.....
2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล, // ปี/ : /เลขหน้า)
- เช่น ชฎาพร ขุนทองเพชร (2550 : 58).....
.....(ชฎาพร ขุนทองเพชร, 2550 : 58)
- 10.1.2 หนังสือที่มีผู้แต่ง 2 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล/(ปี/ : /เลขหน้า)
เนื้อหา....
2. เนื้อหา....(ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล,
//ปี/ : /เลขหน้า)
- เช่น ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน (2524 : 3-5).....
.....(ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน, 2524 : 3-5)
- 10.1.3 หนังสือที่มีผู้แต่ง 3-6 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล/
(ปี/ : /เลขหน้า) เนื้อหา....
2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล,/ชื่อ/นามสกุล/
และชื่อ/นามสกุล,/ปี/ : /เลขหน้า)
- เช่น คุณัญญ์ สมชนะกิจ, ศิรินทร์ญา เปียกลิ่น และพัชรารมณ นิลอุบล (2560 : 10-12)
.....(คุณัญญ์ สมชนะกิจ, ศิรินทร์ญา เปียกลิ่น
และพัชรารมณ นิลอุบล, 2560 : 10-12)

*การอ้างอิงเลขหน้าแบบนามปี ไม่ต้องใส่ “หน้า” “น.” หรือ “p.” หน้าเลขหน้าในวงเล็บ

**การอ้างอิงเลขหน้าแบบนามปี ตามจำนวนหน้า

- อ้างอิงเพียงหน้าเดียว เช่น (..... : 1)

- อ้างอิงตั้งแต่ 2 หน้าขึ้นไปต่อเนื่องกัน เช่น (..... : 1-2) หรือ (..... : 1-5)

- อ้างอิงโดยที่หน้าไม่ต่อเนื่องกันใช้เครื่องหมาย (,) คั่นเช่น (..... : 1,3-5)

10.1.4 หนังสือที่มีผู้แต่ง 6 คน ขึ้นไป

1. ชื่อ/นามสกุล/และอื่น ๆ/(ปี/;/เลขหน้า)
เนื้อหา....

2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล/และคณะ,
// ปี /;/เลขหน้า)

เช่น จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ และอื่น ๆ (2557) .....

.....(จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ และคณะ, 2557.)

*แต่ในการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทจำเป็นจะต้องเขียนชื่อผู้แต่งทั้งหมด
ไม่ใช่ “อื่น” หรือ “และคณะ”

10.1.5 การอ้างอิงเอกสารหลายเล่มในย่อหน้าเดียวกัน

แบ่งแยกแต่ละเอกสารไว้ด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

เช่น (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
สยามบรมราชกุมารี, 2550 :

1 ; อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548 : 85, 88 ; สุจิตรสุมภาพ, 2560 : 68)

10.1.6 อ้างอิงจากเอกสารวิทยุภูมิ

เช่น 村崎恭子 (2000 : 23, อ้างถึงในฉันทสิริราชทัณฑ์, 2557 : 72) กล่าวว่า....

(村崎恭子, 2000 : 23, อ้างถึงในฉันทสิริราชทัณฑ์, 2557 : 72)

10.1.7 การอ้างอิงคำพูดคำต่อคำ

ถ้าจำนวนคำน้อยกว่า 40 คำ ให้ใส่เครื่องหมายอัฒประกาศ “.....” และสามารถ
รวมคำและประโยคไว้ในเนื้อหา

ในกรณีที่ข้อความมีจำนวนคำมากกว่า 40 คำขึ้นไปให้เริ่มต้นบรรทัดใหม่และ
ย่อหน้าเข้าไปครึ่งนิ้วจากกันซ้าย

(Left-Margin) และหากมีย่อหน้าใหม่ในข้อความที่อ้างอิงให้เริ่มต้นบรรทัดใหม่
บรรทัดแรกและย่อหน้าเข้าไป

ครั้งนิวจากกันซ้ายเช่นเดียวกันและอ้างอิงในเนื้อเรื่องโดยใส่ผู้แต่งปีและ
ระบุเลขหน้าหรือเลขย่อหน้าเมื่อจบ

ประโยคหากระบุชื่อผู้แต่งไว้ต้นประโยคให้ใส่ปีและระบุเลขหน้าหรือ
เลขย่อหน้าไว้ในวงเล็บต่อจากชื่อผู้แต่ง

10.2 การอ้างอิงในเชิงอรรถ (footnote) ด้านล่างของหน้ากระดาษให้ใช้ตัวอักษร
ThaiSarabun PSK ตัวปกติขนาด 12 และให้โน้ตอยู่ด้านล่างในหน้าเดียว โดย
ความยาวของเชิงอรรถ ทั้งหมดต้องไม่เกิน 4 บรรทัด

11. เอกสารอ้างอิง การอ้างอิงส่วนท้ายเล่มโดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมด
ที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อ
ผู้แต่งภายใต้หัวข้อ “บรรณานุกรม” สำหรับผลงานวิชาการภาษาไทยหรือ “Reference”
สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American
Psychological Association) ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

1. หนังสือ

1.1 ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ **ชื่อเรื่อง**./ (ครั้งที่พิมพ์)./ เมืองที่พิมพ์./ : สำนักพิมพ์.

*ตัดคำว่า สำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัดบริษัทหรือคำว่า Publishers, Co., และ Inc.
แต่คงคำว่า โรงพิมพ์ Press หน้าหรือหลังชื่อสำนักพิมพ์

**ชื่อผู้แต่ง หากเป็นนามแฝงสามารถใช้ชื่อนามแฝงตามที่ปรากฏต่อด้วยปีที่พิมพ์
ได้เลย เช่น ทมยันตี. (2547).

ตัวอย่าง

โกวิท วงศ์วัฒน. (2550). **การเมืองการปกครองรัสเซีย**. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.

ผ่องพรรณ ตรียมคงกุล และสุภาพ จัตุราภรณ์. (2550). **การออกแบบการวิจัย**.
(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิชัย น้อยวัฒน์. (2556). **เมืองแม่กลองจังหวัดสมุทรสงคราม**. กรุงเทพฯ :
ด้านสุทธาการพิมพ์.

Wong, W. (2005). **Input enhancement from theory and research to the classroom.** New York : McGraw – Hill.

1.2 หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อเรื่องที่แปล/[ชื่อต้นฉบับ(ถ้ามี)](ชื่อผู้แปล,ผู้แปล และเรียบเรียง). //เมืองที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

สหพันธ์แรงงานนานาชาติในกิจการเคมีภัณฑ์พลังงานเหมืองแร่และแรงงานทั่วไป (ICEM). (2554). **คู่มือฉบับพกพาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิคนงานในระบบจ้างเหมา** (เกรียงศักดิ์ ธีระ โกวิท ขจร และวรุดลย์ ตูลารักษ์, ผู้แปล และเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : เลิศโกโปร.

2. บทความ / เรื่อง / ตอนในหนังสือรวมเรื่อง

ชื่อผู้เขียนบทความ. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ, /ใน/ชื่อผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ (ถ้ามี), /ชื่อหนังสือ, /เลขหน้าของบทความ. / / / / / เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

อรทัย วาริสะอาด. (2537). **ความขัดแย้งระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง**, ในสุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ และพวพันธ์ุ เมฆา (บรรณาธิการ), **บนถนนสายวิชาชีพ**, 127 – 130. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Arhuckle, J.L. (1996). “Full information estimation in the presence of incomplete data,” In G.a. Morcoulides and R.E. Schumaker (Eds), **Advanced structural equation modeling : Issues and techniques**, 243 -277. Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates.

3. บทความในวารสาร

3.1 วารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ / (ปีที่พิมพ์)./ / ชื่อบทความ, / ชื่อวารสาร./ / ปีที่ (ฉบับที่)./ / เลขหน้า.

ตัวอย่าง

วิธรา พึ่งทองหล่อ. (2553). สมุนไพรไทยโอกาสอาหารเพื่อสุขภาพ, **วารสารส่งเสริมการลงทุน**. 21(2), 43 – 47.

กฤษณา อยู่พ่วง, เทิดศักดิ์ ไม่ไถ่ทอง และสมุรรษตรา แสนวา (2557). ความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดบริการและกิจกรรมของห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สวนลุมพินี, **วารสารบรรณศาสตร์**. 7(1), 24-38.

Mollet, J. A. (2007). Educational investment in conflict areas of Indonesia : The case of West Papua Province, **International Education Journal**. 2007, 8(2), 155-166.

Taylor, A. (2006). Factors associated with glossing : comments on ko, **Reading in a Foreign Language**. 18(1), 72 – 73.

*วารสารฉบับพิเศษใส่ [ฉบับพิเศษ] หลังชื่อวารสาร

3.2 วารสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้เขียนบทความ./ / (ปีที่พิมพ์)./ / ชื่อบทความ, / ชื่อวารสาร./ / ปีที่ (ฉบับที่)./ / เลขหน้า./ / สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก <http://www.xxxxxxxxxx>

ตัวอย่าง

ณัฐริกา ทับทิม. (2017). การศึกษาการใช้รูป て・から・たあとで ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในมหาวิทยาลัย 8 แห่ง, **วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา**. 7(1), 1-20. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2560, จาก <http://jsat.or.th/jsn-journal/jsn-vol-7-no-1-2017/>

4. บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์./วันที่./เดือน).//ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์.// เลขหน้า.

ตัวอย่าง

กัมปนาท ชันตระกุล. (2555, 7 ธันวาคม). เสียงสะท้อน SME : วิสาหกิจชุมชนโคกขาม จังหวะก้าวที่รอการช่วยเหลือ, **คมชัดลึก**. 10.

พฤทธิ ศิริพรรณพิทักษ์. (2550, 2 กรกฎาคม). ครูต้องไฝ่รู้- พัฒนาตัวเอง, **ข่าวสด**. 11. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2554, จาก [http : / /www.moe.go.th/new_center/news--htm](http://www.moe.go.th/new_center/news--htm).

*หากไม่มีผู้แต่งให้นำด้วยชื่อบทความแทนชื่อผู้เขียนบทความ

ตัวอย่าง

Abdullah-Mahathir row FrustratedM'sian PM strikes back. (2006, October28). **The Nation**. 4A.

5. บทความจากนิตยสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ.//(ปี, เดือน). //ชื่อเรื่อง./ชื่อนิตยสาร.//ปีที่ (ฉบับที่), / เลขหน้า-เลขหน้า.

ตัวอย่าง

จรรุญ หยูทอง. (2549, มกราคม). รากเหง้าของปัญหาสังคมและวัฒนธรรมชุมชนภาคใต้, **ศิลปวัฒนธรรม**. 27(3). 160-169.

6. บทความวิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง นามสกุล.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาตรีหรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต).//เมืองที่พิมพ์:/ชื่อสถานการศึกษา.

*หากเป็นการค้นคว้าอิสระ หลังชื่อเรื่องใส่ (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทหรือปริญญาตรี)

ตัวอย่าง

ชญาพรขุน ทองเพชร. (2550). การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาถ้ำภูผาเพชร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

สถิตย์พงศ์ ขุนทรง. (2553). พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครปฐมโบราณ
ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิพนธ์). กรุงเทพฯ
: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

7. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// **ชื่อเรื่อง** (รายงานผลการวิจัย).//เมืองที่พิมพ์.:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

นฤมล ชูวีช่วย และคณะ. (2558). การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของครัวเรือน
เพื่อแสวงหาที่ทำกินในเขตป่าอำเภอมะนังจังหวัดสตูล (รายงานผลการ
วิจัย). นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

นิตาการ ทองนอก. (2552). การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการ
**เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย : กรณีศึกษาการ
เรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้**
(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

8. เอกสารสืบเนื่องในที่ประชุมวิชาการ

8.1 จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง./ใน/ชื่อการประชุม./เลขหน้า.//วันที่/เดือน/ปี/
สถานที่ประชุม.//เมืองที่พิมพ์.:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

เทวิช เสวตไอยาราม. (2558). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการเรียนภาษาญี่ปุ่น
ในประเทศไทย. ในการประชุมวิชาการระดับชาติเนื่องในโอกาสครบรอบ
ปีที่ 49 แห่งการสถาปนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 537-555.
วันที่ 1 เมษายน 2558 ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.
กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

9. บุคลานุกรม

การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่อง

ใส่วงเล็บ ( ) เช่น...เนื้อหา...(สายทิพย์ เครือแก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิระเดช ทองคำ (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 5 ตำบลโคกทราย อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558.)

การอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์/(ผู้ให้สัมภาษณ์)//ชื่อผู้สัมภาษณ์/(ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สัมภาษณ์./
เมื่อวันเดือนปีที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

จำเนียร หนูชุม (ผู้ให้สัมภาษณ์). มานะ ชุนวิช่วย (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 134 หมู่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล. เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2558.

จรี สังขกัญญา (ผู้ให้สัมภาษณ์). ก้องกิดากร บุญช่วย และรัชนิย ศรีศักดิ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560.

10. บทความจากเว็บไซต์

10.1 บทความจากเว็บไซต์กรณีปรากฏชื่อผู้แต่ง

ชื่อผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./สืบค้นเมื่อวันเดือนปีที่สืบค้น./จากชื่อเว็บไซต์.

*หากไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ใส่ (ม.ป.ป.)

ตัวอย่าง

กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (ม.ป.ป.). **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด**. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2558, จาก <http://web3.dnp.go.th/wildlifeweb/anim>

วานิช สุนทรนนท์. (2551). **ห้องสมุดเคลื่อนที่เทศบาลนครสงขลา**. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2560, จาก <https://www.oknation.Nationtv.tv/blog/print.php?id=331222>.

Ministry of Foreign Affairs. (2017). **MOFA's Overseas Travel Safety Information (Online)**. Retrieved February7, 2017, from http://www.anzen.mofa.go.jp/info/pcinfectionsbothazardinfo_007.html#ad-image-0

Brooklyn public library. (2017). **Services for Older Adults**. Retrived March 1, 2017, from <https://www.bklynlibrary.org/outreach/older-adults> 2017.

10.2 บทความจากเว็บไซต์กรณีไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง

ชื่อบทความ./(ปีที่พิมพ์)./สืบค้นเมื่อวันเดือนปีที่สืบค้น./จากชื่อเว็บไซต์.

ตัวอย่าง

เทคนิคการสืบค้นข้อมูล. (2550). สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2550, จาก<http://www.gtoknow.org/blogs.com>.

Economic indicators and releases. (2013). Retrieved February 19, 2013, from <http://www.nber.org/releases/>.

11. เอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอน

ชื่อผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./เมืองที่พิมพ์:/ชื่อสถานการศึกษา.

*ใส่รหัสรายวิชาหลังชื่อเรื่อง

ตัวอย่าง

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2558). **เอกสารคำสอนวชิรวิภาคและวากยสัมพันธ์ ภาษาศาสตร์ในแนวหน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา 209522**. พิษณุโลก : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

12. การเรียงลำดับตัวอักษร สระภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

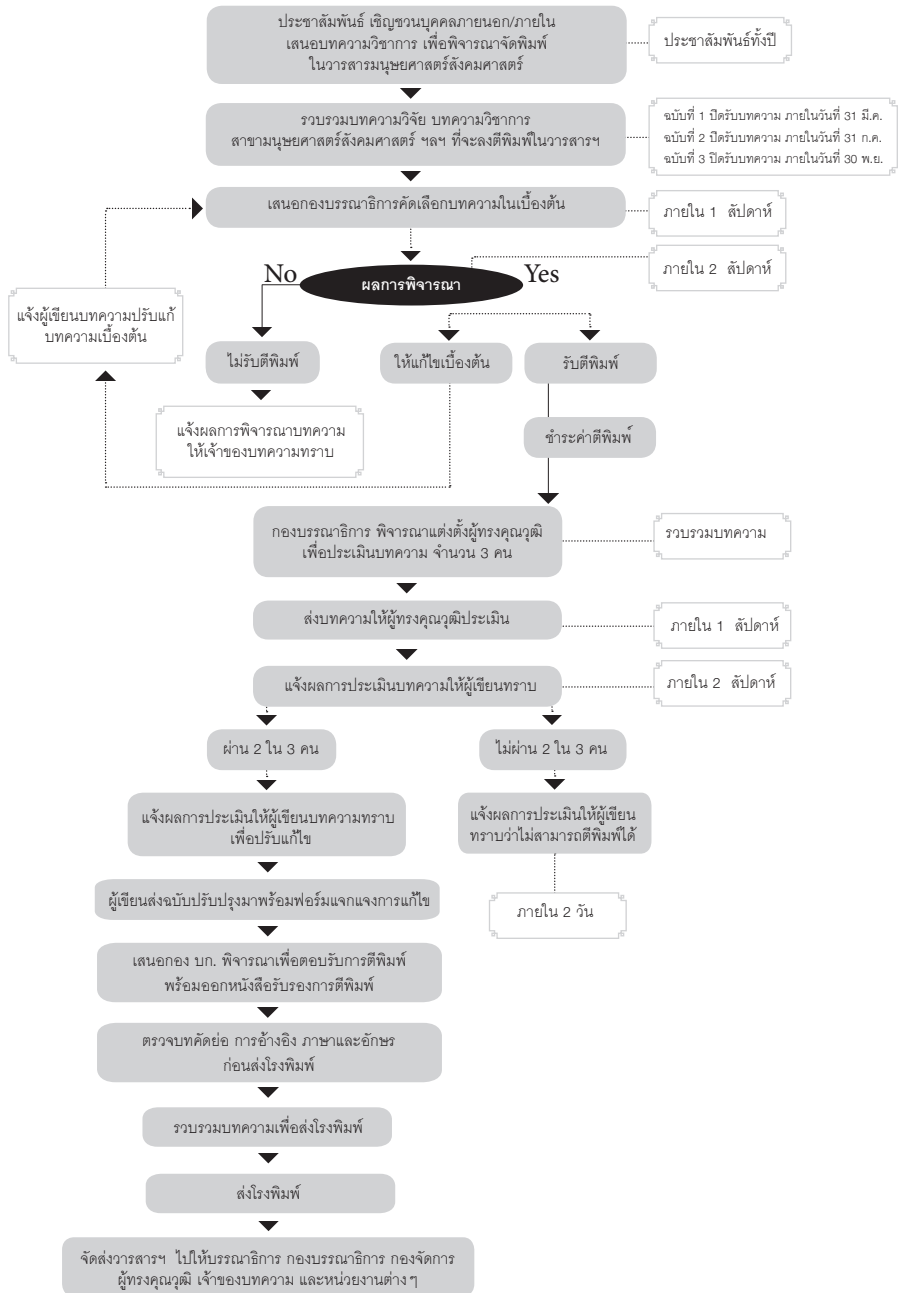
ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม
ย ร ฤ ฦ ล ฎ ฏ ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

อะ อั อา อำ อี อื อี อื อู อู เอ แอ โอ โอ โอ (ลำดับวรรณยุกต์ : ไม้ไต่คู้, ไม้เอก, ไม้โท, ไม้ตรี, ไม้จัตวา, ท้นขมาต)

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

*****

งานวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Reader)

ต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลทักษินสาร
ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2567) ได้รับการตรวจแก้ไขจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิตั้งรายนามต่อไปนี้

รศ.ดร.เกรียงไกร วัฒนาศาสตร์ดี	วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ.ดร.ประยงค์ จันทรแดง	คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ.ดร.สีปพงศ์ ธรรมชาติ	ข้าราชการบำนาญ
รศ.ดร.วรรณนะ หนูหมื่น	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผศ.ดร.ธเนศ เวศร์ภาดา	นักวิชาการอิสระ
ผศ.ดร.กัลญา แก้วประดิษฐ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผศ. ดร.นิษฐา หุ่นเกษม	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผศ.ดร.กฤษดี พ่วงรอด	คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผศ.ดร.ชาคร ประพรม	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผศ.ดร.อลิสา หะสาเมาะ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผศ.ดร.พรรณพิลาศ กุลดิลก	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผศ.ดร.วรวรรณ ศรียาภัย

ผศ. ดร.ไพโรจน์ นวลนุ่ม

ผศ.ดร.ศุภชัย ต๊ะวิชัย

ผศ.ดร.จารุกัญญา อุดานนท์

ผศ.ดร.มะพาริ กะมูนิง

ผศ.ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

ผศ.ณัฐา คำชู

ผศ.นครินทร์ น้ำใจดี

อาจารย์ ดร. อลิสา คุ่มเคี่ยม

อาจารย์ ดร.อาทิตยา สมโลก

อ.ดร.ธีระยุทธ สุริยะ

อาจารย์ ดร. ยศธร ทวีพล

อาจารย์ ดร.นลินี คงสุบรรณ

คณะศิลปศาสตร์ ม.พะเยา

สำนักวิชาการบัญชีและการเงิน

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยนครพนม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะวิทยาการสื่อสาร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

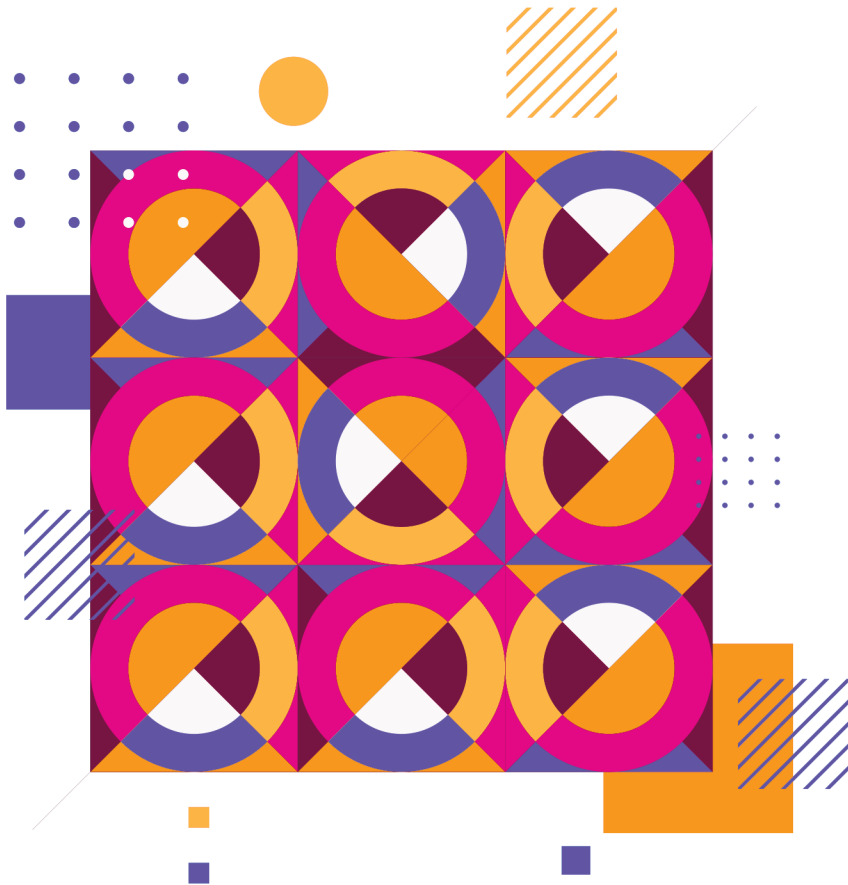
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

วารสาร อินทนิลทักษิณสาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
140 หมู่ที่ 4 ตำบลนาเชือก อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
โทรศัพท์ 074-317607 โทรสาร 074-443970, 074-443972
อีเมล : sumalee@tsu.ac.th

